

Vatra veche

Vatra veche

5

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul III, nr. 5(27), mai 2011 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

NAE IONESCU, VASILE BĂNCILĂ, ANTON DUMITRIU – LUCRĂRI DE NICĂPETRE

ANTOLOGIE „VATRA
VECHE”

NU-I LUMINĂ NICĂRI

Nu-i lumină nicări,
C-or murit toți oamenii.
Numa' la mândruța me,

Arde lompă ca ș-o ste',
C-o gândit c-oi merj' la ie!
Ș-atâta m-oi duce-n noapte
Până m-oi 'tâlni c-o moarte
Și m-o pune-n copârșeu,
La un loc cu Dumnezeu,
Copârșeu cu scânduri late,
Unde moartea nu străbate,

Copârșeu cu scânduri ude,
Unde doru' un pătrunde,
Nici dragostea un răspunde.

*(Versiunea interpretată de
Grigore Leșe)*

Vatra veche dialog cu Tudor Gheorghe

Nu-i lumină nicări/1
 Restituiri. Nicăpetre, de Maria Stoica/2
 Vatra veche dialog cu Tudor Gheorghe, de Raia Rogac/3
 Poeme de Mariana Floarea/5
 Anchetă „Vatra veche”: Prietenia/dușmănia literară, Divinul paznic, de Ion Nete/6
 Poeme de Andrei Fischof/7
 Miron Costin (30 martie 1633 – 1691)- 320 ani de la moarte, de George Baciu/8
 Ipostaze ale satului în poezia lui Lucian Blaga, de Ioan Gheorghisor/9
 Dulcea povară a biografiei – Hortensia Papadat-Bengescu și Simone de Beauvoir, (IV) de Carmen Ardelean/11
 Lirica interbelică în „Abecedar” și „Pagini literare”, de Maria Vaida/13
 Ioan Alexandru, Imnele bucuriei – la o nouă lectură, de Aurel Hancu/15
 Enciclopedia zmeilor, de Mircea Cărtărescu, un posibil model de lectură (III), de Adela Lungu-Schindler/17
 Drama „Meșterul” de Adrian Maniu, de Lucreția Bogdan/20
 Despre Deschis, de George Popa/22
 Alte argumente pro memoria, de Mihai Floarea/25
 Cronica literară. Eugen Dorcescu și tentația fructului interzis, de Iulian Chivu/27
 Cântăreț al forței negre. Ion Mureșan. cartea Alcool, de George Pașa/28
 Poemul Phoenix (Nicolae Băciut), de Ion Pachia Tatomirescu/30
 Tăcerea Magilor (Valentin Marica), de Menuț Maximilian/31
 Cuplul lecturii. Sexagenara și tânărul, de Nora Iuga, de Alexandrina Ana Durac/32
 Theodor Damian, păstorul de oameni și de cuvinte, de Lucian Gruia/34
 O gălceavă a înțeleptului cu lumea (Constantin Călin), de Mircea Dinu/35
 Cu ochii pe literatură (Andrei Moldovan), de Elena M. Cîmpan/36
 Un prozator remarcabil (Ioan Voaiș), de A.I.Brumar/38
 La aniversară. Valentina Becart, de Mariana Cristescu/39
 Filtre. Inger sechestrat (Ion Iancu Vale), de Mihai Antonescu/40
 Lucia Sav, o poetă cu valențe elegiace, de Nastasia Maniu/41
 Florin Piersic, o carte, de Menuț Maximilian/42
 Calea spre inimă (Nazărica Munteanu), de Menuț Maximilian/42
 Managementul serviciilor de bibliotecă (Liliana Moldovan), de Constantin Cubleșan/43
 Podul suspendat.... (Suzana Deac), de Melania Cuc/44
 Note de spunere și de lectură (Mariana Brăescu), de Cleopatra Lorințiu/45
 „Drumomania” spiritului (Ion Parhon), de Victor Bibicioiu/47
 În brațele ceții (Mariana Floarea), de Dan Damaschin/47
 Poeme de Darie Duncan/48
 Direcția nouă. Sesiunea de autografe, de Elena M. Cîmpan/49
 Documentele continuității. I.P.S. Ioan Sălăjanul, Despre sfinți, dialog de Luminița Cornea/51
 Aici sau Scrisoare către cei ce țin în dreptul inimii Cartea, de Valentin Marica/52
 Mistica, între convențional și teologic, de Mihai Andrei Aldea/53
 Starea prozei. Sfidarea, de Geo Constantinescu/55
 Poeme de Ion Cristofor/56
 Încercări de străpungere a tăcerii gândului (VIII), de Elena Neagoe/57
 Poeme de Marin Moscu/59
 Poeme de Ștefan Jurcă/59
 Mapamond. Un român în India (XI), de Ovidiu Ivancu /60
 Biblioteca Babel. Mic florilegiu de poeme nipone, de Ion Roșioru/62
 Un român în Japonia, Adriana Yamane, de Eugen Axinte/63
 Torii – Poarta de piatră, de Adriana Yamane/63
 „Vatra veche” dialog cu Constantin Cubleșan, de Liliana Moldovan/64
 Moartea zeiței Lidia, poem de Viorica Lazăr/67
 Natyanova București – Târgoviște, de George Anca/68
 Amarnica mea bucurie. Tratat de singurătată, de Cezarina Adamescu/69
 Starea prozei. Zică lumea ce o vrea, de Corina Lucia Costea, cu o prezentare de Nicolae Băciut/70
 Poeme de Sorin Lucaciu/71
 „Vatra veche” dialog cu Nicolae Rusu, de Mirela Corina Chindea/72
 Concurs de creație religioasă/75
 Aniversări. Eripitur persona manet res (Biblioteca „Târgu-Mureș”), de Ilie Șandru/76
 Debut. Miruna Miron/77
 Români de mult uitați – Goliat de România, de Ion C. Hiru/78
 Pamflet. A cincea scrisoare franco-afonă. A tunat și i-a adunat, de Hydra N.T./79
 Șevalet. Casoni Ibolya – Trepte, de Nicolae Băciut/80
 Melania Cuc prin Semne (în) semmate, de Elena M. Cîmpan/81
 Istorie și culoare (Gheorghe Opriș), de Nicolae Băciut/82
 Identități plastice, de Nicolae Băciut/82
 Literatură și film. Lui Dumnezeu nu-i place să ne fotografiam, de Alexandru Jurcan/83
 Optimism/pesimism, de Daniel Mureșan/83
 Concursul “Ion Creangă”, de Codrin Vasiloiacă-Smirnov/84
 „Vatra veche” la „Caiete silvane”/84
 Curier/85
 Centrul Cultural “Nicăpetre”, Brăila, foto/87
 Starea prozei. A sta în calea oamenilor..., de Adrian Botez/88
 Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Nicăpetre

Restituiri Nicăpetre

Până în anul 1980 Nicăpetre (pseudonimul lui Bălănică Petre) a trăit, a creat și a expus în România. A fost cunoscut și apreciat încă din anii studenției la Institutul de arte plastice *Nicolae Grigorescu* (1958-1964), atât ca desenator (a colaborat la revistele *Luceafărul*, *România Literară*, *Săptămâna*, *Viața Românească*, *Albina*, *Iffumuncas*) cât și ca sculptor (în anul 1966 a obținut bursa *Storck*). Prima expoziție personală de sculptură și desen, *Cariatide*, din anul 1969 (Galeria Simeza, București), l-a consacrat printre cele mai importante nume ale generației sale.

La 15 iulie 1980, Nicăpetre a părăsit România, profitând de invitația la Simpozionul de sculptură în marmură de la Skironio (Grecia), organizat de soția sculptorului Costas Polichronopoulos, în memoria acestuia. După o scurtă perioadă petrecută în Grecia și în Italia, în iulie 1981, Nicăpetre a emigrat în Canada, stabilindu-se la Toronto. Avea 45 de ani și o carieră artistică, dar în locul unde și-a imaginat că va găsi libertatea (de gândire, de creație) numele său era total necunoscut, iar din sculptură nu-și putea asigura existența. A lucrat ca dulgher sau vopsitor pentru a supraviețui, dar în ascuns a continuat să deseneze (ciclul *Artistul și Natura*), să picteze (ciclul *Livezi înflorite*), să scrie (volumul autobiografic *Brăilița - Downtown - via UAP*) și să cioplească, în parcuri și în locuri izolate, trunchiuri de copaci doborâți de furtună și, din ce în ce mai rar, în piatră. Din anul 1982, a început să expună în Toronto, pictură și sculptură, la *Columbus Center*, iar în 1985 a deschis expoziția personală de sculptură la *Goethe Institute*. Acesta a fost începutul unei intense activități expoziționale care îi va aduce recunoașterea internațională, culminând cu obținerea Marelui Premiu la Concursul Internațional de Sculptură *Henri Moore* de la Hakone (Japonia), din anul 1991.

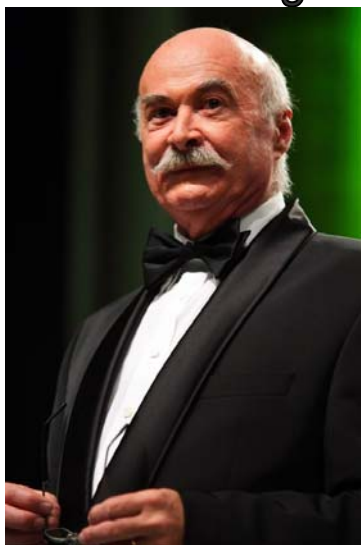
După anul 1990, Nicăpetre a venit anual în țară, interesat să-și recupereze lucrările risipite după plecarea sa, dar și să ia pulsul vieții culturale românești. Ar fi dorit să expună în capitală, la Muzeul Național de Artă sau într-un spațiu al U.A.P., dar încercările lui au eșuat. Este unul dintre motivele care ne-au determinat să inițiem proiectul de înființare a Centrului Cultural *Nicăpetre*.

Centrul Cultural a fost inaugurat în 6 decembrie 2001, cu expoziția de desene *Nulla dies sine linea*. Cu acest prilej, Nicăpetre a acceptat propunerea noastră de a organiza expoziția retrospectivă la Brăila, în noiembrie 2002, și ne-a comunicat intenția de a dona muzeului o parte dintre lucrările aflate în Canada împreună cu materialul documentar asociat. A treia etapă a proiectului, realizarea albumului monografic *Nicăpetre*, s-a desfășurat în 2003 și s-a încheiat cu lansarea lui la București (Muzeul de Istorie și Artă a Municipiului - 27 noiembrie) și la Brăila (Centrul Cultural *Nicăpetre* - 2 decembrie).

Proiectul de înființare a Centrului Cultural *Nicăpetre* este primul caz de recuperare, pentru patrimoniul cultural național, a operei unui artist român de talie internațională, din diaspora. Acesta poate reprezenta un model de atitudine a unei comunități care își respectă valorile și găsește resurse pentru ocrotirea și promovarea lor.

MARIA STOICA

Vatra veche dialog cu Tudor Gheorghe

„Mulți oameni din Țară au zis că sunt basarabean”

Cântărețul, compozitorul și actorul Tudor Gheorghe s-a născut la 1 august 1945 în comuna Podari, județul Dolj, într-o familie de țărani. Copilaria, dar mai ales adolescența, i-au fost marcate de arestul și închisoarea, la care a fost supus tatăl său la Aiud, în calitate de deținut politic.

Și-a făcut studiile la Liceul Nicolae Bălcescu din Craiova, apoi la Institutul de Teatru din București, Facultatea de Actorie. Cariera artistică, după absolvirea facultății în 1966, o începe ca angajat la Teatrul Național din Craiova, fiind la 21 de ani cel mai tânăr actor din țară. Aici a debutat cu rolul paznicului în *Cocoșul negru* de Victor Eftimiu. Chiar din primii ani a jucat alături de mari actori craioveni ai timpului în *Visul unei nopți de iarnă*, de Tudor Mușatescu, *D-ale carnavalului*, de I. L. Caragiale, *Doamna nevăzută*, de Pedro Calderon de la Barca ș.a. În perioada 1970 - 1990 a jucat în creații de mare profunzime artistică, cum ar fi *Mitică Popescu*, de Camil Petrescu, *Filfizonul pedepsit*, de John Vanbrugh, *Unchiul Vanea*, de Anton Cehov, *Piticul din grădina de vară* de Dumitru Radu Popescu ș.a., care se bucurau de mare succes la public. În 1969, susține primul spectacol individual, *Menestrel la curțile dorului*, având repere poezia lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi și Ion

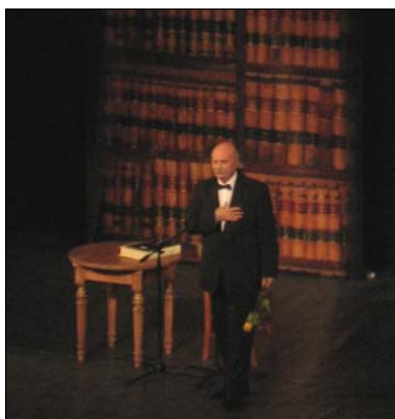
Barbu. După câțiva ani de studii la Institutul de Folclor din București, pregătește al doilea spectacol, intitulat *Șapte balade*. După acest start foarte reușit, aproape în fiecare an pregătește și susține câte un spectacol inedit. Fiind în vizorul Securității, aceasta n-a întârziat să-și demonstreze ostilitatea. Spectacolul *Pe-un franc poet*, pe versuri de Ion Luca Caragiale, susținut în 1979, a fost interzis imediat după premieră, ulterior și toate celelalte spectacole. Tudor Gheorghe a revenit în scenă după revoluție în 1992, cu spectacolul *Cântece cu gura închisă*. Din 1999 începe seria de spectacole *Anotimpurile poeziei românești* în colaborare cu dirijorul Marius Leonard Hristescu. Din 2006, susține o alte serie de șapte spectacole cu genericul *Săptămâna risipitorului de frumuseți*.

În 1971, Eugen Barbu menționa: *Scriu cu toată răspunderea că de la Maria Tănase nu am avut o personalitate mai puternică în ce privește comorile noastre folclorice ca acest tânăr și neîntrecut actor din Craiova.*

*

- **Domnule Tudor Gheorghe, mă bucur să vă revăd după lansarea cărții *În umbra menestrelului acum*, înainte de spectacolul *Cavalerii felinarelor târzii*, dorind să vă adresez o serie de întrebări de mare interes pentru publicul basarabean. Adrian Păunescu îmi spunea într-un interviu că nașterea Domniei sale e definitiv basarabeană, am putea spune de Tudor Gheorghe că are o simțire poetică basarabeană... de vreo patru decenii în urmă, când a descoperit primele poezii ale lui Grigore Vieru.**

- Aș putea să vă spun că de multe ori, datorită afinității mele pentru sensibilitatea acestei zone a

României, mulți oameni din Țară mi-au zis că sunt basarabean.

- **Da?**

- Da, da, pe cuvânt, în România, mi-au zis de multe ori: A! Tudor Gheorghe, e basarabean. Eu sunt născut în Oltenia. Și care-i legătura? Eu sunt născut pe malul Jiului și am o mulțime de frați născuți pe malul Prutului. Sunt două râuri care se leagă într-o prietenie strașnică și de-o viață. Eu am îndrăgit poezia Basarabiei, am cunoscut-o mai întâi prin intermediul lui Grigore Vieru, cum ați spus și dumneavoastră, mult înainte de 1989, asta grație prietenilor noștri poeți de mare clasă, cum ar fi Nichita Stănescu, Ioan Alexandru ș.a. Ioan Alexandru mi-a adus primele lui cărți de la Moscova, s-au întâlnit acolo. Îmi era foarte greu să citesc, pentru că poeziile erau scrise în litere chirilice. Făcusem la școală limba rusă și știam să citesc. Și totuși, îmi era foarte peste mână, ca să zic așa, să citesc *În limba ta ți-i dor de mama*, vers scris cu litere rusești. După aceasta, a apărut o carte la Editura de la Iași condusă de Mircea Iacoban, o cărticică care se chema *Steaua de vineri*. Și m-am bucurat să găsesc acolo poezia aceasta în toată frumusețea ei. Așa am luat contact cu poezia lui Grigore Vieru. După aceea, am avut bucuria să vin să iau legătura cu acest colectiv minunat de la *Literatura și arta*. Aici i-am cunoscut pe Nicolae Dabija, pe Leonida Lari, pe Dumitru Matcovschi, pe Ion Hadârcă și încă pe foarte mulți. Mi-a plăcut enorm poezia lui Liviu Damian, pe care am cântat-o. M-a uimit și mi-a plăcut că acești poeți, de care v-am spus, aveau o curățenie interioară extraordinară și o poezie necontrafăcută. Dacă în România în acea perioadă erau tot felul de căutări poetice de extravanganță poetică, de exagerări, de imitație a unor curente străine, aici nu ajunsese asta, ele (versurile), curgeau direct dintr-o poezie simplă, eminesciană. Și acest lucru l-am apreciat enorm.

- **Spuneți la lansarea cărții *În umbra menestrelului*, de Mircea Pospai, protagonistul căreia sunteți, la întâlnirea cu publicul basarabean la Teatrul Satiricus Ion Luca Caragiale, că știți pe dinafară peste 4000 de poeme, un record demn pentru Cartea Guinness.** →

RAIA ROGAC

Dacă le mai adăugați și pe acestea din spectacolul *Cavalerii felinarelor târzii* și cele din spectacolul cu poezia lui Grigore Vieru, în ultimă etapă de pregătire, atunci chiar că ar trebui atenționați cei de la Guinness...

- Nu se pune așa problema. Eu de multă vreme mă gândeam la un spectacol Grigore Vieru. Pe lângă programele mele care sunt destul de variate și de vaste, intenționez, în această perioadă în care cultura e pusă pe planul doi și sunt alte interese, să fac un proces deștept de reconstituire a unor valori esențiale ale poeziei românești, de promovare a lor, pentru această generație tânără, care nu are acces la poezia aceasta, căci nu i s-a inoculat ideea de a ști, de a iubi poezia. Ea, tânăra generație, și-a pierdut din romantism, este cu ochii cât mai repede să câștige bani, să plece din țară. Poate că au dreptate că viața acum trebuie trăită. Bun! Și dacă o trăiești degeaba?

- Degeaba, după câte știu, e titlul unui spectacol inedit de ultimă oră în stil rock-simfonic, pe care încă nu l-ați încercat la publicul basarabean.

- Vom avea timp și pentru acesta. Dar să revin la gândul despre tânăra generație... Trebuie în viață să ai un reazăm, un sprijin. Și atunci mi-am spus că voi face cunoscută muzica populară românească adevărată, dar nu contrafacerea. Folclorul la ora actuală e plin de contrafaceri. Și am făcut aceste spectacole de folclor autentic. Lucrez acum la un spectacol istoric a evoluției limbii române prin poezie de la începuturile ei până astăzi. Iată că pun în valoare limba română.

- Va fi un grandios spectacol...

- Tematica este interesantă și frumoasă. Am făcut deja un spectacol pe care vreau să-l aduc la Chișinău în primăvară, se cheamă *Taina cuvintelor*, începe de la primele manifestări în limba română și se încheie la domnul Alecsandri. Al doilea spectacol va fi Eminescu - Macedonski. Doi poeți esențiali pentru limba și cultura română. Și pe urmă va fi cel de-al treilea spectacol consacrat poeziei filozofico-meditative de la Eminescu, trecând pe la Blaga și până la Ioan Alexandru. Tot pe aceeași idee a poeziei filozofico-meditative, cel de-al patrulea spectacol va fi dedicat

poeziei moderne, pornind de la Macedonski, Arghezi și ajungând la Marin Sorescu, Nichita Stănescu. În al cincilea spectacol, voi include poemele mele preferate din întreaga literatură contemporană. Aici se vor regăsi și poezii basarabene.

- Aveți și un termen limită pentru așa ceva?

- Termenul numai Dumnezeu ți-l poate da. Numai El știe cât ne lasă.

- Tot la lansare ați concretizat că spectacolul dedicat poeziei lui Grigore Vieru îl aveți pregătit nouăzeci la sută, cu acesta puteți veni mai repede decât în primăvară, să zicem în ianuarie la ziua comemorării trecerii în eternitate a poetului sau în februarie - la comemorarea zilei de naștere.

-Pe lângă proiectele despre care v-am vorbit, mai am câteva gânduri importante de a realiza patru spectacole cu cei mai reprezentativi poeți contemporani cu mine, poeți pe care i-am prins în viață, poeți al căror ritm interior l-am simțit eu. Și aceștia ar fi: Mircea Micu, mare poet român, am și făcut pentru el un spectacol, Dumnezeu să-l ierte, a murit de curând, acum câteva luni de zile, care se numea *Chemarea păsării de-acasă*, numai versuri de Mircea Micu. Urmează Grigore Vieru. De ce? Pentru că în mod firesc cele mai frumoase poeme despre mamă în literatură română le-am întâlnit la Mircea Micu și la Grigore Vieru. La Grigore Vieru e însă o cheie în plus în poezia despre mamă, pe care o poți interpreta. Eu când spun cuvântul mamă, mă gândesc într-un fel și la Țară, și atunci poezia lui Grigore Vieru capătă o altă conotație, mai dramatică, mai profundă, mai puternică.

- Cum se va numi?

- Nu știu încă, dar sigur voi găsi un titlu frumos. Va fi o selecție făcută din toată poezia lui. Nu e deloc ușor, pentru că sunt foarte multe poeme frumoase, voi selecta în jur de vreo treizeci, care vor fi și cântate, și recitate, vor curge una dintr-alta. Va fi, de fapt, un singur poem, care se va chema Grigore Vieru.

- Tristețea e soră cu meditația și ea are un accent pronunțat în spectacolele dumneavoastră. Aveți și spectacole pur umoristice?

- Satirice. Cum să nu? Gândiți-vă că am făcut spectacol cu poezia domnului Caragiale, care e plină de umor. Am mai făcut trei spectacole de folclor, n-am venit cu ele la Chișinău...

- Încă n-ați venit, dar s-ar putea.

- Bineînțeles. Eu nu sunt un cântăreț de muzică populară, cum nu sunt nici un cântăreț de muzică ușoară. Sunt eu și atât. Ei bine, în acele spectacole, ca să scăpăm de o anume monotonie, pentru că ea uneori se instalează vrei nu vrei, le-am împănat cu umor. Sunt absolut senzaționale în acest sens poemele lui Marin Sorescu din volumele *La liliaci*. Au un umor devastator. Lumea râde în sală la spectacolele astea de se țin cu mâinile de burtă.

- De Marin Sorescu v-a legat o strânsă prietenie, care altele v-au mai marcat în timp?

- Cea cu Romulus Vulpescu, care mi-a fost și mentor o bună perioadă de timp. Primul meu spectacol l-am făcut singur. Al doilea spectacol cu baladele despre care v-am vorbit, de asemenea, l-am făcut singur. După aceea, am făcut trei spectacole la Muzeul Literaturii Române. Acolo am făcut o introspecție interesantă în poezia română și omul care mi-a deschis practic poarta către cunoașterea poeziei române a fost Romulus Vulpescu. Și am rămas într-o relație extraordinară. Am fost foarte bun prieten cu Nichita Stănescu. Am fost foarte-foarte bun prieten cu Adrian Păunescu. Nici n-a reușit trupul lui să se răcească bine în mormânt, ca să zic așa, și au sărit aceea - impotenții culturali și pseudo-poeții, să critice, că, mă rog, de ce i-au făcut înmormântare cu onor militar, ce a făcut pentru aceasta? →

Foto: Nicolae Băciuț, Tudor Gheorghe, Lazăr Lădăriu, Târgu-Mureș, 10 februarie 2009

Dar are *Steaua României* în grad de Cavalier! Și pe mine când o să mă îngroape o să se găsească vreun tâmpit care să zică ce a mai făcut și asta, și atunci mă voi scula din sicriu și-i voi spune: tâmpitul, eu am făcut spectacolul poeziei române de la origini și până acum. Dar să revin... Toți prietenii mei sunt buni, nu pot să-l pun pe unul mai sus decât altul.

- **Și basarabeni?**

- O-o! Sunt mai mulți. Am și spus, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, dar... acuși începe spectacolul.

- **Atunci continuăm dialogul după spectacol, pe care vreau să-l prezentați succint acum.**

- Sunt oameni care mai au nostalgia comunismului. Am vrut să fac acest spectacol pentru ca generația tânără de astăzi să știe despre ce este vorba, să nu mai creadă că sistemul comunist prin care țara mea a trecut va mai putea fi vreodată suportat. Spectacolul *Cavalerii felinei târzii* este un regal muzical care cuprinde cele mai frumoase melodii din repertoriul lui Zavaidoc și Jean Moscopol, două legende ale muzicii interbelice. Sunt acompaniat de Orchestra *Arkadia*, sub bagheta dirijorului, orchestratorului și proaspăt directorului Filarmonicii din Craiova, talentatul Marius Hristescu. Zavaidoc (numele adevărat Marin Teodorescu), a fost fiul unui apreciat violonist și țambalist, virtuozitatea sa a fost înalt prețuită de însuși George Enescu, alături de care a susținut spectacole muzicale în fața soldaților și ofițerilor români pentru a-i încuraja. Celălalt – Jan Moscopol, personalitate complexă, s-a remarcat prin romane și muzică de petrecere. El a lansat o serie de cântece care au devenit celebre, cum ar fi *Vrei să ne-nțâlnim sâmbătă seara* ș.a., preluate și cântate cu mult succes de Gică Petrescu. Ulterior, s-a aflat în exil din cauza atitudinii anticomuniste exprimate în cântecele sale. Ambii cântăreți își aveau publicul său. Primul cânta pentru elita Bucureștilor – boieri și cucoane, al doilea pentru reprezentanții clasei de mijloc, care, spre regret, astăzi lipsește în România. Ambii erau foarte talentați și se bucurau de o popularitate deosebită.

- **Iar acum vă doresc multă baftă!**

(după spectacol)

- **Domnule Tudor Ghorghie, permiteți-mi mai întâi să vă**

adrez felicitări cu prilejul conferirii înaltei distincții Ordinul Republicii de către președintele-interimar Mihai Ghimpu, în semn de înaltă apreciere a meritelor deosebite în dezvoltarea artei muzicale, pentru contribuție substanțială la promovarea valorilor culturii naționale și înaltă măiestrie profesională, de asemenea pentru marele succes la public, pe care l-ați avut.

- Vă mulțumesc. Aveți toată încrederea că voi reveni la Chișinău. Din nou m-am bucurat de căldura primitoare a oamenilor de aici. A fost un spectacol care mi-a mers și mie la inimă și se pare că nu numai mie, pentru că entuziasmul sălii a fost cel care a dat măsura satisfacției mele depline. Așa cum vă spuneam mai înainte, voi rămâne în permanență dator moldovenilor, pentru că n-am venit cu toate spectacolele mele și voi încerca de acum încolo să repar această greșală și încet-încet să recuperez. Mai mult ca sigur că în primăvară o să vin să facem un spectacol cu orchestra simfonică, să ascultăm ce înseamnă *Au înnebunit salcâmi*...

- **După o poezie de Arhip Cibotaru.**

- Da. Poate termin și spectacolul cu poezia lui Grigore Vieru și va fi din nou o seară frumoasă.

- **Poate continuați și proiectul despre care ne-ați vorbit în prealabil despre lansarea unor lucrări inedite pentru Sărbătoarea Limba noastră cea română de la Chișinău, la fiecare ediție. Vă sugerez în acest sens poezia regretatului Victor Teleucă *O altă limbă mai frumoasă nu-i, scrisă încă în 1958, inițial fiind neadmisă pentru publicare.***

- Să-mi ajungă timp.

- **O ultimă întrebare, imprevizibilă, dar prefer s-o adrez tuturor interlocutorilor mei: care sunt relațiile dumnevoastră cu biblioteca?**

- Totale. Mă simt legat de bibliotecă, mai ales acum când pregătesc spectacolul dedicat poeziei române de la origini și până în prezent.

- **Vă mulțumesc mult și sper să continuăm dialogul la primăvară, când vor înnebuni salcâmi, căci n-am epuizat toate întrebările, sau poate și mai devreme.**

- Și eu vă mulțumesc.

EchoDoppler-poem

Domnului prof.
dr. Caius Duncea

Sângele meu,
e acesta
în care bate-n volute
piaza cea rea?
pe urma
sprintenei ciute...

O clipă-nceată,
Dup-o clipită;
Cât o ochire.
Bătaie în ritm
De trei timpi.

Spre mâine
venind de niciunde
ca-ntr-o fericire privire
pironită în gol.

Cum puilul
în jilavă toamnă,
îndelung
căutând după stol

ațiți, tremurând
și golaș,
între ierburi.
Așa,
cu ochii la stea,
inima mea.

În sângele meu bate oare
urma zburândă
a ciutei pierdute?
ori piaza cea rea
glonțul
urmei găsite
a sprintenei ciute?
De-a pururi pierdute.

În brațele ceții

Inima ta în tâmpla mea pulsând:
O veșnicie de-o clipită.
Cum tainice frunze de vânt
În brațele ceții palpită.

Ci-n seri, mai singură ca luna,
Întunecată-n ape de oglinzi,
Pe brațe dusă, despletită,
De norii vineți, translucizi.

Ca și cum

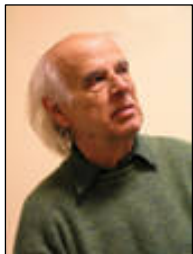
Ai plecat
ca și cum
n-ai fi venit
niciodată.
Ca și cum
visul întreg
a murit
în chemarea mea vinovată.

MARIANA FLOAREA

Ancheta "Vatra veche"

Prietenia/dușmănia literară

DIVINUL PAZNIC

Amân de pe o zi pe alta să scriu ce am de gând, căutând cuvintele făcute anume să exprime ceea ce simt în urma norocului intersectării existenței mele cu excepția sub numele FĂNUȘ NEAGU.

Atins de morbul scrisului, dădeam și eu târcoale coliviei de aur a vieții literare, într-o sondare, pe cont propriu, pentru a mă lămuri ce e și cum se ajunge la mirabila îndeletnicire de scriitor, singura

capabilă să-i asigure omului revanșa, prin deschiderea porților întru necuprinsul imaginarului, pentru pătimirile de care viața nu pregetă a-i face parte din belșug.

Am sau nu am vocație literară, aceasta era întrebarea care mă frământa. Urmată de alta, poate și mai dilematică: cine, cum și când mă poate diagnostica ?

Visând, mă lăsam amăgit de formula introductivă a poveștilor care îmi împuiiau capul, până mă vedeam întâmpinat, la capătul călătoriei mele, tocmai de acela care, înzestrat dumnezeiește, ca urmare a atingerii grației divine, putea hotărî asupra vieții mele...

E ușor de închipuit ce se întâmpla mai departe, numai că, deschizând ochii, mă trezeam în același punct zero al călătoriei, pentru că nu știam încotro s-o iau și nici nu avea cine să mă învețe.

Eram, altfel spus, în ipostaza kafkianului om de la țară, cred că această mărturisire am mai făcut-o, dar aici și acum îi este locul pentru că, transplantând-o în alt context, nu am făcut decât să-i ocolesc adevărata geneză, poate și dintr-un egoism ciudat că mă aflui în posesia unei taine de care nu s-ar mai cuveni să afle nimeni...

Exact așa cum îi dă preotul povețe lămuritoare lui K., cum că în privința justiției se poate amăgi -, ilustrându-și spusa chiar printr-un extras din una din scrierile ce servesc drept introducere în lege -, închipuindu-mă ca acel om de la țară, așteptam cu sufletul la gură să-l întâlnesc pe PORTARUL menit să-mi permită intrarea în lumea literară. Și făceam ceea ce îmi sta în puteri, scriam întruna, adică, băteam, într-un fel, în POARTĂ, respectiv POȘTA REDACȚIEI.

Preursirea, mai mult ca sigur, a aranjat în așa fel încât mie să nu-mi deschidă un portar în uniformă, preocupat să găsească formule de târăgănare, prin care să îngăduie petrecerea timpului, ci însuși DIVINUL PAZNIC.

Era pe vremea aceluși LUCEAFĂR deschis și încăpător precum cântul închipuit de poet cât să cuprindă foșnirea mătăsoasă a mărilor de sare...

Nu mi-a fost dat să aud „acum nu te pot lăsa să intri”, sau „mai târziu poate că da, acum, însă, nu”, sau „Dacă te ispitește așa de tare, încearcă să intri în ciuda interdicției mele. Dar bagă de seamă: EU SUNT PUTERNIC...” și multe alte asemenea îndoielnice aflări în treabă, ca în târziul din urmă să mi se spună „Pe aici n-ar fi putut intra nimeni altul, poarta asta îți fusese hărăzită numai ție. Acum mă duc s-o închid.”

Dimpotrivă, marele prozator FĂNUȘ NEAGU m-a integrat în cursul rapid de însușire a tainelor fără de care profesia de scriitor este de neînchipuit, între acestea, la loc de înalt respect și prețuire, aflându-se cultul cuvântului scris. Acest curs, deși se desfășura prin intermediul PR (poșta redacției), deschis ca o agoră celor doritori de învățătură, mărturisesc cu mâna pe inimă că mi-a fost mai de folos decât tot ceea ce studiasem timp de cinci ani de zile în facultate. Erau ca niște pastile de înțelepciune

care, deși se distribuiau cu o adresă precisă (pe baza unor texte expediate redacției), puteau fi folosite de către toți cei pe care îi preocupa scrisul în ADEVĂR.

Numai gândul la neliniștea cu care așteptam la fiecare sfârșit de săptămână apariția LUCEAFĂRULUI îmi și învie în suflet foamea cu care căutam pagina destinată POȘTEI REDACȚIEI, pentru ofranda ospățului spiritual. Făceam abstracție de numele propriu, pus ca destinatar, considerând că acele rânduri de înțelepciune magică îmi sunt adresate și mie iar de modul în care îmi voi însuși învățătura lor depinde devenirea mea ca scriitor. Așa că, parcurgeam pe nerăsuflăte sentințe precum: De pe malul râului unde locuiești lumea se vede ca prin lacrimă, frumoasă, senină, plină de bucurii și cu drumuri pierdute pe sub păduri și pe sub gânduri. Poezia pe care o scrii suferă de prea multă gărlă, care curge numai pe sub pământ.

Sau: Schița (o numesc totuși impropriu) n-are umor în ciuda faptului c-o subintitulezi veselă. Are patru file, atât. Sau: Marțea iese din casă e o poezie scrisă pentru miercuri seara. Sau: Sfârșeală, - nefericit titlu, parcă ți l-ar fi pus un dușman-, e un început mai mult decât promițător. Am tăiat titlul cu două linii groase și păstrez schița. Sau: Ai devenit discursivă. Bucuria te-a făcut să-ți pierzi puțin capul și humorul. Te rog să te așezi la masă și să lucrezi serios. Lasă chioțele pe seama celor care n-au talent. Sau: Mă simt dator să-ți spun că Dumneata ești devastat de îndoieli mult mai puțin decât îți închipui. Din poemele pe care le-am citit, am desprins că ai o singură obsesie: aia de a scrie cu majuscule cuvântul PRINTRE. Ce taină cuprinde povestea asta?

M-am considerat cu adevărat un fericit absolvent al acestor cursuri de înțelepciune rapidă din ziua când mi-am descoperit numele, în LUCEAFĂRUL, iar sub el una dintre primele mele proze. Apoi au urmat altele și altele, zilele sfârșitului de săptămână transformându-se pentru mine în alese sărbători de suflet.

Mărturisirea de azi o fac după ce am publicat câteva cărți, având, la nevoie, pe ce să-mi bazez afirmația că intersectarea itinerariului vieții mele cu acela al DIVINULUI PAZNIC aflat în post, la Poșta Redacției, a fost mai mult decât benefică, ei datorându-se devenirea mea ca scriitor. Nu am pomenit până acum cuvântul PRIETENIE, o fac acum cu convingerea că mărturisirea mea ilustrează una dintre nebanuitele fațete ale acestui cristal menit să ne înnobileze existența întru spirit. O consider o prietenie din cele trezitoare, când un om, hărăzit să descopere vocația literară a semenului nu pregetă a o face, manifestând acel dezinteres stimulator. Așadar, chiar dacă nu ne-am împărtășit vreodată semnul sentimentului sine qua non omului față de om, pot să jur că l-am simțit răsfrângându-se protector aasupra mea, aș lua ca argument chiar felul în care, fără a se simți cât de cât stâjenit de prezența mea, FĂNUȘ NEAGU își trata congenerii, veniți să-și ofere creațiile spre publicare. Sub ochii mei, s-au petrecut scene de genul acesta: Intrat în posesia filelor cu înscrisul poeziilor, FĂNUȘ NEAGU se ridica în picioare, ca la oficierea unei slujbe și, după ce le parcurgea, supunându-le tăria versurilor la proba luminii minții, le așeza pe colțul biroului, de unde, cu intense suflări de îndepărtare, le îndrepta spre podea. Alungate, filele cădeau una după alta precum frunzele copacului lovit de brumă. Ceea ce m-a impresionat, de fiecare dată nu s-a supărat nimeni, semn că valoarea de excepție a omului pe care mi-a fost menit să-l întâlnesc dinaintea PORȚII se bucura de o respectabilă recunoaștere, nu numai în rândul neofiților ca mine...

Mărturisirea de față nu se vrea decât un semn prin care să dau seamă că ucenicia pe lângă marele prozator și adevărat fondator de universuri imaginare m-a făcut ceea ce sunt, un învingător, de-acum putând spune și eu că „Non omnis moriar”, adică nu am să mor în întregime...

ION NETE

PĂȘIND PE MALURI

Pășind pe maluri –
Fiecare pe cel aproape
Fără să știm
Că am ajuns.
Fără să ne oprim.

Locul pietrișului ascuțit
L-au luat pietrele alunecoase.
Verdele tufelor
Ne-a fost paza
Ascunzând ce va să vină.
Uneori se auzea un cântec
Venind parcă sa stingă un foc
Niciodată împlinit.

Așa vom păși
Până când cerul
Va înceta să se oglindească
În mare
Precum o uitare târzie.

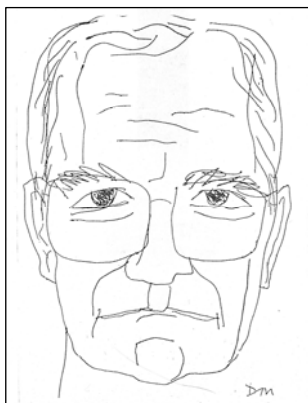
PÂRGHIA

Sunt ca pârghia cu punctul de sprijin
Ștergându-se pe neobservate
Printre emoțiile din memorie.
Brațele sale inegale pâlpaie
Desenându-mi setea
De atât de greu câștigatele arome,
Ale celor petrecute
Și ale celor, tot mai puține,
Ce vor mai fi să vină.

Ca o pârghie sunt,
Dar setea de a scrie, usturătoare,
Umezind culcușul
Privirii din orbite
Învinge seceta dintre oazele
Înșelătoare.

NICI ÎNGERII

Să mi se fi uscat cuvintele-mi sudori
Din palmă?
Pajiștea tristeților să mi se fi
îngălbenit
Și nu mai recunosc privirea din
oglinză?
Sunt, toate, doar semințele neprinse
De-a lungul vremii vremurilor, certe?
Cărțile-scut păstrând tăcerea-n ele
Sunt obeliscul gândului statuie,
Când toate mă întrebă –
Unde, când și cum fusese viața-mi?
Nu mai știu.
Și dacă voi mărturisi,
Nu mă va crede nimeni.
Nici îngerii-cameleoni,
Nici urma lor pe ceruri.

CERUL CU RAZE ALBASTRE

Doar moartea minții
Despică buturugile amintirilor
Ca un trăznet viclean venind din
adâncuri,
Trăiri rătăcite prin labirinturile
Circumvoluțiunilor
Pe când acestea erau vii
Și risipitoare.

Cândva am văzut
Clipa tăcerii cum se lasă
Pe fața nevăzută a ochilor
Alunecând în propria-i privire
Precum luna
Rătăcită în plină zi cu soare
Pe cerul cu raze albastre.

SALA DE URGENȚĂ

Omul se naște într-o lume
Ca o cameră de urgență,
Fără să știe că acolo
Se va și întoarce.
Uneori prea devreme,
Căci nu totdeauna cei dintâi
Pleacă primii.

Dinafară totul pare posibil
Și merit doar lui,
Dar lui, omului născut într-o lume
Precum camera de urgență,
Îi este dat să lupte
Pentru fiecare petec de umbră,
Dar nu cuprinde nimic cu mintea-i,
Nici în cine să creadă,
Nici în ce.

Întors acolo, în sala de urgență,
Din toate i-a rămas doar înstrăinarea
Închisă sub pleoape.

BÂRLOG

Nu poți intra în bârlog
Dacă ții arma de-a cermezișul.
Nici sălbăticiunea n-o sfășii,

Nici teama nu ți-o învingi.

Deasupra-ți ciorile așteaptă hoitul,
Frigul din tine nu le nimerește.

Gura bârlogului o sufocă
Doar fumul de-aprinse frunze.
Nu zadarnica așteptare.

Doar tu, nimenea altul,
Vei înțelege clipa chemării
Spre alt bârlog.

Pădurea va tăcea
De teama focului turbat
De vânt.
Nevăzutul.

OPRIRI

Nu te atinge de beznă
Și nici de lumină
Dacă acestea nu vin
Una după alta.
E ca și cum ai potrivi răspunsuri
La întrebări nepuse.

Nu ascunde cuvinte născute
Din tine
Chiar dacă rostul lor
Nu se întrevește la orizont.
Ele vor găsi, fără veste, drumul
Spre tine.

Căci în afara hârtiei
Înflorind poeme
Nu există, cât ar fi viața toată,
Alte opriri.

APOI, VOM VEDEA

Respirația e auto-apărare.
Dar dacă într-o zi
Voi cădea
Împiedicându-mă de atâtea
Nelimepziri
În stare să orbească,
Oare simți-vei ?

Voi încerca să nu privesc
La vreunul din cei oprți
De sfânta curiozitate,
Și nici la tine, cea respirându-mă.
Nu voi sparge ceea ce a rămas întreg
Și nu voi strânge resturile
Amestecate cu propriile umbre.

Voi continua.
Apoi, vom vedea.

ANDREI FISCHOF

Portret de DRAGOȘ MORĂRESCU

Miron Costin (30 martie 1633 – 1691) – 320 de ani de la moarte

Miron Costin (1633-1691) a fost cărturarul cel mai de seamă al culturii românești a secolului al XVII-lea, una dintre personalitățile proeminente ale spiritualității carpato-danubiano-pontice.

Fiul al lui Iancu (Ioan) Costin – mare hatman, Miron sau Mironașco, cum era numit în familie, și-a petrecut copilăria în Polonia, unde siliți de împrejurări se refugiază Costineștii. Viitorul cronicar, după cum singur mărturisește, își face studiile la

colegiul iezuit din Bar. Acolo se presupune că, ar fi studiat gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, geometria, astronomia, teologia, literatura antică și poloneza (se presupune că ar fi studiat și la Lvov). Prin 1638, i se va acorda titlul de nobil polonez sleahțici (titlul și cetățenia poloneză au primit-o tatăl cărturarului Iancu Costin, Miron și doi frați ai săi: Alexandru și Patomir). Mai târziu (1652-1653) Miron, împreună cu frații săi, se întoarce în Moldova, unde, datorită culturii sale înalte, legăturilor cu cele mai mari familii boierești, va urca repede pe scara ierarhică a dregătorilor de stat, devenind în 1675 mare logofăt.

Notorietatea lui M. Costin, între contemporani, s-a afirmat de timpuriu și pe diverse planuri: mare demnitar și om politic, emisar diplomatic al domnitorilor Moldovei (V. Lupu, Gheorghe Ștefan, Eustratie (Istratie) Dabija, Dumitrașco Cantacuzino, Constantin Cantemir), participant activ la campanii militare, mare latifundar (peste 120 de sate și părți de sate, precum și vie, case etc.), deținător al unei averi importante și înrudit cu cele mai importante neamuri boierești ale Moldovei (Movileștii, Urecheștii, Cantacuzinii) și chiar domnești, cărturar iscusit și istoric de prestigiu.

În 1683, după înfrângerea oastei otomane, M. Costin, ca participant la asediul Vienei (în tabăra otomană), a fost făcut prizonier de către regele Poloniei Ian Sobieski, care însă l-a miluit, punându-i la dispoziție unul din castelele sale de lângă orașul Stryi, unde cronicarul a desfășurat o activitate cărturărească timp de aproape doi ani. După ce i s-a permis repatrierea, M. Costin nu a mai reușit să capete încrederea domnului Constantin Cantemir, tatăl lui Dimitrie Cantemir, care printr-o învinuire neîntemeiată l-a condamnat la moarte în 1691.

Miron Costin este autorul mai multor scrieri în proză și versuri. Principala sa operă este „*Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-Vodă încoace de unde este părăsit de Ureche, vornicul de Țara de Jos, scos de Miron Costin, vornicul de Țara de Jos, în oraș Iaș, în anul de la zidirea lumii 7183, iar de la nașterea mântuitorului lumii Iisus Hristos, 1675 meseșă ...dni*”. Letopisețul este împărțit în 22 de capitole neintitulate, iar acestea în paragrafe, numite „*zaciele*”, și cuprinde o descriere desfășurată a istoriei țării între anii 1595-1661, încheindu-se cu relatarea morții lui Ștefăniță vodă Lupu și

înmormântarea sa. Înzestrat cu o înaltă măiestrie de povestitor, Miron Costin a rămas în primul rând istoric, căutând să-și întemeieze opera sa istorică pe o largă bază documentară.

O altă operă costiniană este „*Cronica Moldovei și a Munteniei*”, scrisă în 1677. În câteva mici capitole, autorul descrie cuceririle romane în Dacia, precum și un șir de vestigii ale culturii materiale ce atestă dominația romană în Bazinul carpatodunărean; prezintă date convingătoare cu privire la originea latino-romană a limbii materne, se oprește succint la legenda despre Dragoș, la credințele și superstițiile moldovenilor, înșiruire ținuturile, râurile și orașele Țării Moldovei. În timpul prizonieratului în Polonia, M. Costin scrie „*Poiena polonă*” în versuri (limba poloneză), în care proslăvește originea romană a poporului său, deplânge soarta grea a contemporanilor săi sub dominația turcilor, exprimându-și încrederea că vor fi în stare să izbândească în lupta pentru libertate cu ajutorul regelui polon.

În ultimii ani de viață, Miron Costin a lucrat asupra unei alte opere de largă rezonanță și înaltă ținută științifică, intitulată „*De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*”. Opera constă din 17 capitole, în care autorul vorbește despre Imperiul Roman, despre Dacia și cucerirea acesteia de către Traian, despre strămutarea populației românești din Maramureș în Moldova, despre cetățile moldovene, despre îmbrăcămintea, obiceiurile și datinile moldovenilor etc. Scopul urmărit de autor constă în a arăta originea nobilă romană a poporului său, precum și originea comună latină a tuturor românilor, comunitatea limbii lor numită limba română, care de asemenea este de origine latină. Drept argumente, Miron Costin aduce nu numai izvoare scrise, ci și mostre arheologice, epigrafice, numismatice și etnografice.

A scris primul poem filosofic din literatura noastră, „*Viața lumii*”, în versuri de 13-14 silabe, ce concretizează concepția umanistă despre lume și om. Poemul - pentru întâia dată publicat de B.P. Hasdeu în „*Satyru*” (1866), cu caractere latine - cuprinde, în original, 130 de versuri în alfabet chirilic, un mic „tratat” de versificație și încercarea unei „teorii” literare.

Miron Costin își asumă explicit intenția de a face literatură, mai mult chiar, în cuprinsul cuvântului său către cititori, boierul moldovean își exprimă dorința expresă de a demonstra că limba română este capabilă de a se structura și de a funcționa după norme poetice. În mărturisirea cronicarului, intenționalitatea artistică este însoțită de smerenia creștină care transfigurează orgoliul creator în orizontul mult mai larg al întemeierii, al unui descălecat conștient al literarității și al scriiturii în limba națională.

Viața lumii combină reflecții pesimiste privind soarta omului și a universului, caracterul trecător, precar și imprevizibil al acestora, cu gânduri optimiste privind capacitatea omului de a se sustrage, prin *fapta morală și cugetare*, sorții fatale. Sursa motivului *fortuna labilis* (soarta schimbătoare), răspândit în literatura antică și a Evului Mediu, o găsește cronicarul, asemenea lui Neagoe Basarab, îndeosebi în Biblie (prin Ion Hrisostom), *Ecleziastul* fiind scrierea din care pare să se fi inspirat în primul rând. Un alt izvor biblic citat de Miron Costin sunt *Psalmi* lui David. Marcată, totodată, de clasicismul antic (cu reziduurile ideatice din Ovidiu - *Triste, Pontice*, Horațiu - *Ad Postumum, Ode*, Vergiliu - *Georgice*), scrierea întrebunțează și maxime locale (ex. „Anii nu pot aduce ce aduce ceasul”).→

GEORGE BACIU

Foto: NICĂPETRE, CARIATIDA 1 GALAȚI, MUZEU

Poemul *Viața lumii* este construit pe un model compozițional în patru timpuri: 1) expunerea temei - *fortuna labilis*, prin motto-ul din *Ecleziastul*; 2) exemplificarea sau argumentarea ei - șirul paradigmatic de cazuri care întăresc considerațiunile de ordin teoretic asupra precarității vieții umane, enumerarea unor situații de glorie apusă etc.; 3) lamentația - care recurge la motivul *ubi sunt?* (unde sunt?), derivat din *fortuna labilis*, care a făcut, și el, carieră în epoca medievală, prilej cu care sunt invocate personaje de notorietate din istoria universală, în chip de victime ale sorții; 4) epilogul, unde propune o soluție de tip umanist pentru nestatomnicia lumii - superioritatea unei vieți morale și îndemnul *carpe diem* fundamentat rațional. Nu trebuie uitat nici faptul că poemul a fost conceput în epoca de instabilitate și de slăbire a moravurilor de pe vremea Ducăi-Vodă, de natură să provoace atare considerațiuni, după cum trebuie ținut cont și de existența unor opinii potrivit cărora motivul *fortuna labilis* și derivatele sale ar fi unele tipice pentru atmosfera *barocă* a respectivei epoci. Ca atare, dezvoltările lui Miron Costin sunt debitoare spiritului

vremii. Ideea cu care debutează scrierea, comparând viața umană cu un fir de ață, pare să fi fost inspirată de Ovidiu (*Pontice*, cartea a IV-a, epistola a III-a): „*A lumii cântu cu jale cumplită viața, / Cu griji și primejdii, cum ieste și ața, / Prea suptire și-n scurta vreme trăitoare, / O, lume hicleană, lume înșălătoare!*”. La Ovidiu: „*Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*”. Sursa comparației putea fi însă, în aceeași măsură, textul unui vechi bocet popular („*Plâng a lumii rea viață / Ce se rupe ca o ață*”) care este posibil să fi circulat încă de pe vremea lui Miron Costin. *Versuri de tipul „Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcu iară”, „Fum și umbră sunt toate; visuri și părere”, „Orice ieste muritoriu cu vremea se petrece”, „Dintr-această lume trecem ca pentr-o ușă*”). Iată un complex ideatic ce prezintă lumea și existența umană ca fiind antrenate într-un iremediabil și implacabil mecanism al distrugerii pus în contrast cu versuri care propun acțiunea morală - fapta bună - și care recomandă, după modelul *Ecleziastului*, să se aprecieze viața *asa cum este*, dar într-un mod rațional, calculat, care „*prevede pentru a preveni*”: „*Orice faci, fă și caută fărșitul, cum vine. / Cine nu-l socotește nu petrece bine*”; „*Una fapta ce-ți rămâne, bună, te lațește / În Ceriu cu fericire în veci te mărește*”. Două sunt, așadar, soluțiile: una care trebuie să ducă numele omului dincolo de moarte (acțiunea morală) și una care preîntâmpină căderea înaintea termen (cugetarea).

Opera lui Miron Costin, prețioasă perlă a literaturii vechi românești, însumează calități de stil, virtuți literare de înaltă valoare. Ea constituie în același timp mărturia dragostei adânci a autorului pentru patria sa, pentru trecutul ei istoric.

Din scrisul lui Miron Costin, ca dintr-un izvor de frumusețe limpede, dătător de dragoste pentru faptele mari ale neamului, s-au inspirat în vremuri mai noi slujitori de seama ai condeului: Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Gane, Mihail Sadoveanu.

Bibliografie

1. *Cultură și civilizație medievală românească*, Andrei Eșanu, Ed. ARC, Chișinău, 1996.
2. *Studii de istorie a filosofiei românești*, II, coord. Viorel Cernica, ed. îngrijită de Mona Mamulea, București, Ed. Academiei Române, 2007, p. 447-451.

IPOSTAZE ALE SATULUI ÎN POEZIA LUI LUCIAN BLAGA

Crezând că „veșnicia s-a născut la sat”, Lucian Blaga considera că „omul satului” trăiește în zăriștea cosmică, „pe linia de apogeu genială, a copilăriei”. El mitizează „izolarea și arhaitatea satului românesc”. Aceste observații ale lui Ov.S. Crohmălniceanu pot fi completate cu altele asemănătoare, toate ducând la concluzia că satul e, pentru Blaga, centrul lumii și se prelungește în mit, în timp ce orașul e locul unde omul își pierde sentimentul cosmic.

„**SATUL MINUNILOR**” – Poetul propovăduia, la un moment dat, o cruciadă a copiilor, îndemnându-i să se risipească prin sate, părăsind marile orașe: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat./ Aici orice gând e mai încet./ Și inima-ți zvâcnește mai rar,/ Ca și cum nu ți-ar bate în piept/ Ci adânc în pământ undeva”. (*Sufletul satului*)

Satul e plin „de-aromele zeului/ ca un cuib de mirosul sălbăticiunii”, iar „minunea țâșnește ca macu-n secară (*Satul minunilor*). Poetul simte nevoia să sugereze și locul nașterii: „Sat al meu, ce porți în nume/ sunetele lacrimiei/ la chemări adânci de mume/ în cea noapte te-am ales/ ca prag de lume/ și potecă patimei”. (*9 mai 1895*)

În alte poeme, cum ar fi *Izvorul*, apare și numele satului natal, Lancrăm: „Împărății s-au prăbușit./ Războaie mari ne-au pustiit./ Numai în Lancrăm subț răzor/Rămas-a firav un izvor”.

Poetul se duce să vadă „șipotul” ori de câte ori se întoarce în sat, unde îl întâmpină „pragul” și unde „sub crugul albastru, în Lancrăm, își stau alătura cele potrivnice, ziua și noaptea” (*Orizont pierdut*).

SATUL COPILĂRIEI – Satul e locul copilăriei, al paradisiului vieții. Pentru Eminescu, copilăria reprezintă vârsta de aur, pentru Arghezi, spațiul misterului, prin jocurile de limbaj (*Cartea cu jucării*). Pentru Blaga, copilăria este o lume a candorii și a credințelor naive, în care fabulosul străbate realul, o mitologie a dorului de casă. Satul copilăriei e locul unde „păștea cu alții găștele-n ariniști”: „Și-mi mai aduc aminte:/într-un lan de cânepă/ o sperietoare pestriță de paseri/ se sprijinea/ în par ca vânturi s-o aline./ Ciorchine de turbări avea cercei/ O vrăbie-și făcuse cuib în pălăria ei” ”Rădeau copiii toți de ea./ Dar mie mi-era milă/ Și-o iubeam.” (*Din copilăria mea*)

Lumea copilăriei e legată și de „sămânța mirabilă/ cenechide în sine supreme puteri”, când poetul, „despuiat de veșminte”, intra în cada de grâu, „cufundat pân' la gură în boabe de aur”, și simțea pe umeri „o povară de râu”. (*Mirabila sămânță*).

Amintirile năvălesc în lumea adultului din „satul cu coperișurile negre”: drumul pe unde mâna „dobitoacele sfinte cu biciul”, arinii sub care smulgea „aripi din sânge de paseri”, morile „fantastice”, casa unde și-a făcut „intrarea în cântecul zilei”, plinicarul, șura pe care-și arunca „dinții de lapte”, poarta „întunecată”, unde punea frunză de leuștean pentru a apăra de strigoii „laptele și →

IOAN GHEORGHISOR

ugerul vacilor”: „Pe-aici mi-am trecut trupul gol al copilăriei/ prin flacăra anilor./ Pe-aici s-a furișat și vremea/ ce mi-a adus desăvârșirile în rău./ Totul a fost un joc despletit/ în lumină mare pe uliți.”

Dar: „Dobitoacele sfinte s-au dus subt pământ./ Sângele de paseri e mut./ Vreau să rămân aici/ cântare pentru trecut/ peste odihna pietrelor.”
(*Cântare pentru trecut*)

Când „soarele-n zenit ține cântarul zilei”, poetului îi e dor de copilăria sa, o caută și suferă că nu o regăsește: „Numai sângele meu strigă prin păduri/după îndepărtata-i copilărie,/ca un cerb bătrân/după ciuta lui pierdută în moarte./Poate a pierit subt stânci./Poate s-a cufundat în pământ./ În zadar i-aștept veștile./ Numai peșteri răsună,/ pâraie și cer în adânc./Sânge fără răspuns,/ o, de-ar fi liniște, cât de bine s-ar auzi/ ciuta călcând prin moarte.”
(*În marea trecere*)

Dezamăgit de neputința sa, poetul se aseamănă cu un ucigaș și închide „cu pumnul toate izvoarele,/ pentru totdeauna să tacă,/ să tacă.”

SATUL NELOCUIT – Satul pe care Blaga îl cutreieră, după douăzeci de ani, îi aduce nedorita ipostază de străin. Nimeni nu-l cunoaște, cu excepția vântului, și a „plopului de aur”. Turnul „se va uita două ore” în urma sa, „nedumerit”: „Totul cât de schimbat!/ Casele toate sunt mult mai mici/ decât le-a crescut amintirea./ Lumina bate altfel în zid, apele altfel în țărni./ Porți se deschid să-și arate uimirea.”(*Sat natal*)

Satul îi oferă poetului reîntors în lumea, altădată mirifică, ideală și sacră a acestuia, „moara seacă” ce „macină lumină-n gol”, războiul de țesut pus „după ușă”, țesând singur, fântâni care „la uliți rele/ găleți coboară și ridică/ ’n cerul jefuit de stele”, cuiburi în copaci arzând „cu flăcări” și „ouăle pornind”: „Duhul răului tot vine/ ’n sat nelocuit să pască/ iarba morților de bine”. (*Vrajă și blestem*).

Simbolistica blagiană e, aici, limpede: moara seacă înseamnă zădărnicie, fântânile sunt abisurile cunoașterii, după ușă se pun obiectele magice (războiul de țesut), ulițele rele sunt cele bătute de duhuri, au răscruci, sunt încurcate. Eul liric e și el la o răscrucă a cunoașterii, în punctul inițial. Prezența lui sub forma unei umbre ce „cade pe zid” ne relevă imposibilitatea dezlegării misterului, mai ales că experiența are loc „pe creasta nopții”, în punctul zero al cunoașterii.

Poetul este foarte trist și plânge „în hohote” deasupra leagănului său, găsit într-un ungher, invadat de păianjeni și de cari, și își amintește de copilăria în care nu suferea, ca acum, „de prea mult suflet”, în care nu era „așa de obosit/ de primăveri, de trandafiri, de tinerețe și de răs.” (*Leagănul*) E o viziune expresionistă de apocalips modern a satului blagian nelocuit, opusă aceleia a „satului minunilor”, tot de sorginte expresionistă, dar mai îndulcită, căci fusese trecută prin substratul folcloric. În satul ideal, fântânile aveau puteri magice: în preajma lor, bolile se stingeau și apăreau viața și cântecul („țipă lăstunii”), misterul era relevat (tainele sunt „coapte”, iar „minunea țâșnește ca macu-n secară”).

SATUL – MORMÂNT – Poetul e foarte explicit când e vorba să-și aleagă locul unde o să fie îngropat. Dacă va muri „pe un tărâm netrebnic, rușinos”, patru prieteni, „cei din urmă prieteni”, îi vor îndeplini dorința testamentară: „să mă luați de unde voi fi fost căzut,/ pe-un

drum de seară sau în miez de noapte/ în satul meu pe umeri să mă duceți/ întins pe Lună ca pe-un scut”.
(*Cuvinte către patru prieteni*)

Într-un poem intitulat *Cuvântul din urmă*, Blaga se simte alungat de drumuri, părăsit de semenii, amenințat de păsări, blestemat, și crede, asemenea unui războinic înfrânt, că se va afla, după moarte, în preajma Domnului: „Cu cânele și cu săgețile ce mi-au rămas/mă-ngrop,/la rădăcinile tale mă-ngrop,/Dumnezeule, pom blestemat.”

***

Satul – miracol, satul copilăriei, satul părăsit ori satul – mormânt. În oricare dintre aceste ipostaze ar fi, satul are, în alcătuirea sa, meri, arini, brazi sau plopi pe sub care umblă „ursul cu crin”, tămăduitor, cerbul căutându-și ciuta dispărută, ce parcă vrea să bea „din apă, numai cerul”, mânzul negru „ca ogorul”, săltând în ocol ori taurul „neînjugat”, printre coarnele căruia „soarele vine în sat”. Este satul peste care zboară ciocârliă, „Hristosul păsăresc” ce „descântă păcatele/ peste toate satele”, și puiul de cuc, „noul voevod,/ fiul pădurii”, și mierla neagră. Plugarul, „stihuitorul”, olarul sau zugravul trec dinspre primăvara în care „sună ramul, sună glia”, în care „pomii simt dureri de muguri” și în care „înc-odată iar și iară/ a iubi e primăvară”, în care „risipei se dedă florarul”, spre vara cu „moale căldură”, când „pământu-ntreg e numai lan de grâu/ și cântec de lăcuste” – căci acestea două se pare că erau anotimpurile preferate ale poetului.

Satul blagian, văzut de „la cumpăna apelor” sau din îndepărtatele „curți ale dorului”, fascinează prin detaliile memorabile, cu gust de veșnicie.

Foto: NICĂPETRE, „A FOST AICI ODATĂ”

DULCEA POVARĂ A BIOGRAFIEI HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ȘI SIMONE DE BEAUVOIR

(IV)

Obsesia propriei nașteri e regăsită multiplicată și în *Poveste de demult* II. Accentele punctate sunt, însă, altele. Reconstituiri succesive ale „basmului nașterii” pe care Mama Tica îl reia cu obstinație îi provoacă Fetiței, alături de nevoia propriei vizionări cu ochii minții a aceluși moment, o dublă neliniște; ideea respingerii Tatălui după o absență motivată de atribuțiile militare și imposibilitatea autoidentificării cu o proiecție a Fetiței la o altă vârstă, ca o încrâncenată menținere a iluziei eternității vârstei: „Ea era mereu aceea de acum și de fiecare minut ce avea să vie” (p. 77). Să ne amintim doar scena în care muribunda Sia refuză prezența tatălui și declinul Lenorei, după căsătoria cu Walter, declin determinat de imposibilitatea depășirii fazei erotice a existenței sale. Perspectiva maturizării e surprinsă diferit de autoarea franceză; realizând brusc faptul că va veni ziua când nu se va mai putea așeza pe genunchii protectori ai mamei, fetița are sentimentul nașterii viitorului: „Brusc, viitorul începea să existe: avea să mă preschimbe într-o alta care va spune eu și nu va mai fi eu” (p. 7).

Alături de imaginea lumii exterioare, a naturii și a cetățeanului, *Peisagii ale amintirii*, titlu profund metaforic, urmărește surprinderea mecanismului, a texturii amintirii, a complicatului proces de eliberare a acesteia, realizând o adevărată retrospectivă a... retrospectivei. Motivului apei (valorificat mai ales în proza scurtă) îi este asociată tema vieții pe care „și-o închipuia primejdios: cu pas ferm și ritmic, cu brațe tari, precaute, în care te puteai zbate, puteai plânge, râde, fără de nicio vătămare” (p. 93), așa cum cred personajele feminine din romanul *Logodnicul*.

Preferința pentru sondarea lumii interioare a personajului e sugerată în fragmentul cu titlul *Leagănul simțirii*. Plăcerea propriei risipiri într-un somn al cărui scop e transcenderea și transfigurarea realității, înregistrarea precisă a acestuia prin sintagmele „abis de inerție și extaz al nimicirii” (p. 95) urmează lungilor plimbări cărora Fetița de „zece ani și încă ceva” li se deda. Peste ani, Aneta Pascu bătea neostenită străzile Capitalei, ca odinioară Fetița, „până la ameteală, până la istovire” (p. 95).

„La vârsta de nouă ani și opt luni fusese internată la București, în pensionatul cel mai bun” (p. 90), prilej de a evoca drumul, călătoria, casele, societatea divizată în clase sociale, relațiile interumane, imagine panoramică, aproape monografică, a unui mediu cărui i se va retrage sistematic în toată perioada cursurilor, reiterând „absoluta monotonie” a mediului închis în care copilărise și pe care-l preferă și în romane. O însoțește însă aceeași simțire exacerbată, „simțire a prelungirii în spațiu, până la infinit, a orice” (p. 98).

Succintele portrete ale părinților, răsfirate asemenea unor infime piese de puzzle în fragmentele anterioare,

conturează aceeași imagine a unui tată impozant, distins, sclav doar al capriciilor „cănăriței” lui și având o singură temere: degradarea stării de sănătate a soției. Mama „prea blândă”, tăcută, blajină, mereu ostenită e redusă la o prezență obiectuală, decorativă al cărei punct comun cu soțul e doar dragostea pentru copilă și obsesia perfecțiunii (în cazul ei, în problemele casnice). Aflată în căutarea unei explicații pentru izolarea familiei sale, pentru „mediul restrâns, ales cu scrupulozitate de Tata” (p. 99), autoarea înțelege că, deși diferiți ca structură și nevoi, cei

doi reușesc să se modeleze, să se echilibreze reciproc. Pasiunea nețărnută pentru tată pare a fi generată de faptul că se simte o copie fidelă a acestuia, a ciudatei construcții din stări contradictorii, de „avânt lăuntric”, de exuberanță, secondate permanent de o emoție și o agitație ce-și au sursa în „permanenta dorință a perfecției” (p. 100). Privindu-se în oglinda paternă, Fetița se detașează de copilul care era „pe când tu

ești tot copil!” și se reconstruiește, poate din lipsa altui model, din constantele de caracter, structurale ale tatălui.

Portretizarea amplă a mamei din *A fost odată...* răspunde unei nelămuriri formulate de Liana Cozea în volumul *Exerciții de admirație și reproș. Hortensia Papadat-Bengescu*. Referindu-se la relațiile intrafamiliale, autoarea aprecia că „simptomatică este absența iubirii materne și filiale la toate personajele feminine, nu pentru că iubirea ar fi un sentiment rușinos, degradant, ci pentru că ea lipsește natural și firesc din alcătuirea ființei lor”¹, reducând încercarea de interpretare psihocritică la experiența maternă a Hortensiei Papadat-Bengescu, ignorând absența unei relații naturale, normale mamă-fică a autoarei cu propria mamă. Citatul următor ilustrează nu doar teza pe care o susținem, ci amintește de majoritatea relațiilor mamă-fică ale personajelor feminine bengesciene: „Nicio intimitate nu se putea stabili între copilă și mamă; cu uimire, fetița se afla în prezența aceluși fenomen misterios, acelei suferințe invizibile; în tovărășia Mamei, un dușman necunoscut era acolo, lângă ele două, dușman de care niciuna dintre ele două nu se putea apăra.” (p. 101).

De o frumusețe glacială, cu un portret fizic ce amintește, așa cum precizăm și mai devreme, de Lenora prin insistența asupra mâinilor: „albe, fine, cu degetele astfel desenate, încât admirai în parte juvaerul fiecăruia ca pe o perfecție a sculpturii” (p. 102), „mâinile acelea de ceară și de porțelan transparent [...] unică frumusețe fizică, dar aceea desăvârșită, oferită vederii” (pp. 102-103), mama e în umbra figurii unui tată adorat, dar cu rare accese de furie care-i repugnă Fetiței, o furie capricioasă, tributară existenței sau absenței dulcelui la masă ce se răsfrânge, printr-o afișată grimasă ursuză asupra vinovatei Mama Tica.→

CARMEN ARDELEAN

Evocarea, readusă din vremea apusă a lui „a fost odată”, e un recviem pentru o mamă a cărei viață a fost

¹ Liana Cozea, *Exerciții de admirație și reproș, Hortensia Papadat-Bengescu*, Pitești, Editura Paralela 45, 2002, pp.48-49.

„curmată la marginea marginii puterii de a suna cu tactul ei dezordonat ceasurile a 50 de ani” (p. 107). E, de altfel, povestea care marchează ieșirea din copilărie a Fetiței.

Odată cu *Pensionul*, asistăm la ruperea de orizontul „fix, al făpturilor scumpe” și emigrarea în universul „mobil” al orașului, al pensionului. Punctul de legătură e imaginea geometrică, dreptunghiul ce reprezenta forma casei părintești și pe care „memoria mai precisă sau mai aburită” (p. 108), iscodită de „binoclul amintirii” o suprapune, semn de constanță, peste imaginea pensionului, nou adăpost al Fetiței. Constantă e și imaginația neistovită, care „clădea orașe”, reală „avuție”, diferită de geografie, care n-o interesa din cauza preciziei absolute, dar care-i provoca o „nostalgie imprecisă”. Lumea „cu realități de opiu a somnului și a visului” (p. 112) e completată cu impresionante imagini ale realității: amazoanele, caii, „bogătașii”, poveștile imaginate în care aceștia defilau cu aceeași grație, nu sunt decât „continuarea mai plastică a unui vis frumos” (p. 111). Cuplul reprezentat de domnul M. și logodnica sa, prințesa C, cu origini relativ incerte, „nepoată sau strănepoată de domn român”, e o prefigurare a triumghiului Ada-Maxențiu-Lică. Nimic din distincția călăreților din copilărie nu se regăsește în roman, decât poate doar gestul cavaleresc, curajos, al lui Lică, trădând o siguranță ce dă distincție personajului.

De remarcat e și portretul caricatural al directorului, adevărat amalgam de trăsături împrumutate personajelor sale: „Statura mare în diametru, dar puhabă prin grăsimi acumulate, gușa în care mesteca ocările ca și indulgența, buzele late care scăpau sudalme, dar și grațieri, ochii mici, înfipti în pleoape, și ele îngreunate de grăsimi, compuneau un chip ursuz și indulgent totodată, violent și fără răutate, atotputernic și totuși îndiguit, cu puteri mari, totuși limitate – și limita era tocmai aceea care predomina totul, adică intelectualitatea, acolo el nu avea niciun amestec [...] prinț consorte care poate ajuta, dar nu decreta”. Prezență protectoare, sesizând frica pe care Fetița o percepea ca pe o „inferioritate”, Directorul își propune o „exorcizare” (de pe poziția psihanalistului), care să-i permită eliberarea de emoția negativă: „Vreau să te deprind, Fetițo, să nu-ți mai fie frică!” (p. 115).

Inoculată și personajelor, frica atinge noi paliere în romane: frica de boală, de moarte, de un trecut dezonorant, care ar putea ieși la iveală, compromițând personajul, de o faptă reprobabilă, de a lua decizii tranșante privind propriul destin sau al celor din jur pigmentează majoritatea personajelor.

Cu o existență amprentată de nevoia de a clădi „în indefinit, cu infinitul închipuirii, orașe minunate” (p. 119), autoarea n-avea cum să prefere disciplinele practice. Aceleași preferințe sunt remarcate și în cazul lui Simone de Beauvoir: avidă de instruire, găsește plicticos să aplice cele învățate, descifrează ușor o sonatină, dar ratează deplorabil dicteurile muzicale, se împotmolește la orice muncă practică.

E de înțeles pasiunea Hortensiei Papadat-Bengescu pentru mitologie, care-i permite să se lase devorată de necesara evaziune, egalată fiind doar de plăcerea privirii tumultului orașului, a ritmului real al vieții, adevărat prilej de reverie. Prezența, încă de atunci, a viziunii scriitorului asupra lumii e evidentă. Contactul cu lumea, pe care-l urăște, dar care o transfigurează așa cum ea însăși transfigurează realitatea în relatarea ei e o interesantă aducere în discuție a vechiului motiv al „lumii ca teatru”. Ieșirea în lume nu e altceva decât vizionarea unei autentice piese de teatru; capacitatea fixării mentale a decorului, cu întreaga recuzită, cu actorii grăbiți sunt garanții ale talentului literar. Chiar în spațiul închis al pensionului, perceperea persoanelor ca personaje rămâne valabilă: „fiece ființă întruchipa un erou citit sau închipuit, fiecare chip avea pe el semnele deosebite, astrale, ale unor destine imaginare, fiecare sunet de glas avea ecouri ce înfiripau sau marșuri triumfale sau melodii diferite [...]” (p. 125), lăsând să transpară imensa graniță existentă între cele două trupuri, cele două lumi – exterioară și interioară – „ca două continente”; de aceea, a ieși în oraș, a părăsi spațiul în care imaginația e sub semnul incantației și al magiei echivalează cu a părăsi cabina sigură a regizorului. Pentru autoarea *Memoriilor*, a învăța să cugete echivalează cu a descoperi

„o putere nemărginită și niște limite derizorii” (p. 63), augmentată în timpul somnului care-i permitea, într-o formă preliminară, creația, dar exclusiv creația literară.

Tipologii umane ce populau pensionul sunt preluate și în romane: fetele voluntare Alexandrina și Elena, bastardul, copilul „de prisos”, „crescut departe de mamă și fără de un tată” (p. 145) sau Ortansa, orfană de tată, aflată „în inferioritate când e vorba de învățătură și în superioritate când e vorba de cochetărie” sunt câteva dintre prototipurile pe care autoarea le folosește atunci când le creează pe Sia, Nory sau Nina Dragu.

Dirijată de o „busolă de precizie a simțirii” (p. 139), fetița care acceptă destăinuirile colegelor ca pe mai mult sau mai puțin reușite piese de teatru, dibuind, grație acutului simț al realului pe care i-l recunoștea și Mircea Zăciu, „locurile unde decorul era fals” (p. 138). Singura prezență resimțită ca providențială, ale cărei atribute „statuă a dreptății imanente”, „statuă dureroasă”, „statuă a dreptății” (p. 142) îi sunt împrumutate contestatei Mini, e Doamna care, prin omniprezență și omnisciență, e o plastică imagine a personajului reflector: „Nu se putea să nu știe tot, tot din cărți și dintr-o altă carte, a acelor legi după care le conducea pe ele [...] era Profetul și inițierea [...] era cuvântul și era legea – dincolo de care nimic nu mai putea fi [...]” (p. 142).

Foto: NICĂPETRE, „UMBRĂ”, PIATRĂ, 1976 (pierdută)

Lirica interbelică în „Abecedar” și „Pagini literare”

Prin cele două reviste apărute în perioada interbelică la Brad și apoi la Turda, „Abecedar” și „Pagini literare,” acest oraș de provincie transilvăneană (și mă refer la Turda) devine capitala culturală a Ardealului în deceniul 1933-1943, deoarece în paginile lor se întâlnesc toate numele de rezonanță ale poeziei românești din vremea aceea, iar exigența redactorilor în selectarea creațiilor accentuează ideea de capitală culturală. O primă dovadă e antologia alcătuită de redactorul „Abecedarului,” profesorul Emil Giurgiuca în anul 1940, în cuprinsul căreia apar numele poezilor tineri promovați de redactorii revistelor (în frunte cu profesorul Teodor Murășanu): Ștefan Baciu, Ion Bălan, Vlăicu Bârna, Mihai Beniuc, George Boldea, Radu Brateș, Teofil Bugnariu, Olga Caba, N. Caranica, Emil Giurgiuca, Ion Th. Ilea, Ion Moldoveanu, Teodor Murășanu, E. Pamfil, Grigore Popa, Yvonne Rossignon, Valentin Strava, C.I. Șiclovanu. În Prefața antologiei, Emil Giurgiuca atenționează că dorește „o expunere precisă a acelei poezii ardelenice, care, cu excepția a două, trei cazuri, s-a dezvoltat în atmosfera regională din Ardeal, în ciuda mentalității locale ostile a unei societăți care, prin structura sa spirituală, n-a dovedit interesul necesar impus de frumusețea unui act gratuit.”¹ Evoluția lirismului ardelean e analizată cu obiectivitate, autorul considerând că lipsa de orientare literară se datorează nu doar unor reviste de felul celei numită „Societatea de mâine”, care n-a învățat nimic din experiența „Gândirii”, ci și școlilor românești care „n-au fost în stare să dea tinerilor o informație bogată în materie de literatură și nu și-au putut apropia ritmul creator contemporan.”² Fondată în deceniul al patrulea al secolului XX, revista „Pagini literare” apare în continuarea „Abecedarului.” În revista cu titlu modest, s-au afirmat nume care compun constelația lirică a

volumului antologic semnat de Emil Giurgiuca, unii conferind o ținută de nobleță revistei, alții debutând cu adevărat în paginile acesteia, cei mai mulți tineri cu talent, cu operă originală pe care redactorii revistei i-au stimulat, și care au contribuit la întreținerea unei atmosfere favorabile poeziei. Tinerii s-au descătușat de retorica tradiționaliștilor, de descriptivismul acestui curent, dând la lumină creații cu accente interiorizante, bazate pe grație și dezinvoltură specifice tinerilor, o „poezie a meșteșugului... poetic.”³ În mod paradoxal, dacă nu au înfundat pușcăriile comuniste (Radu Gyr, Vasile Voiculescu, I. D. Sîrbu), majoritatea autorilor valoroși din revistele turdene au luat calea exilului la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial: Ștefan Baciu, N. Caranica, Aron Cotruș, Yvonne Rossignon, Horia Vintilă ș.a. Teodor Murășanu a dovedit o largă receptivitate față de spiritul modern și față de orientările cele mai diferite din cultura românească interbelică, fără să discrimineze pe cineva. Rubricile revistei, precizate în „Sumar”, vorbesc de la sine despre diversitatea preocupărilor literare și culturale ale redactorului responsabil de destinul revistei, profesorul Teodor Murășanu, dar și de ale membrilor din colegiul de redacție sau ale colaboratorilor ei. Întâlnim în revistele turdene, dar mai ales în „Pagini literare”, care depășește dimensiunea liliputană a „Abecedarului”, următoarele secțiuni: „Versuri”, „Proză”, „Eseuri, studii, articole”, „Idei, oameni, fapte”, „Expoziții de artă plastică”, „Cărți”, „Reviste”, „Însemnări”⁴. Alături de numele amintite mai sus, au colaborat la revistele „Abecedar” și „Pagini

literare” și alți autori lirici: C.S. Anderco, C. Angelescu, Ionel Bălan, Radu Brateș, G. Bobei, Virgil Carianopol, Florica Ciura, Sergie Darva, Șt. Augustin Doinaș, Nineta Gusti, Augusta Dragomir, Ion Focșeneanu, Gherghinescu Vania, Eugen Jebeleanu, Emil Isac, Ada Moldovanu, Letiția Papu, Livia Rebreanu-Hulea, Constantin Stelian, Ion Șugariu, Al. T. Stamatiad, Horia Teculescu, Marie-Edmée Tomasiu, E. Ar. Zaharia ș.a. Influențele liricii lui Blaga sunt benefice pentru tinerii creatori ai „Paginilor literare”, preconizând un mitologism naturist, perceput în poemele unor autori ca: Olga Caba, Delia Crăciun, Dimitrie Danciu, Victor Felea, Aurel Marin, George Boldea, Yvonne Rossignon, Radu Brateș, Zorica Lațicu, Ion Moldoveanu, Ada Moldovanu, Virgil Nistor, Letiția Papu, Ion Țigăra sau Liviu Teodoru. Aceștia au realizat o schimbare a raportului om-natură, depășind lirismul tradiționalist și mesianic al poetului pătimirii noastre, deși pastelul-alegoric rămâne specia preferată, urmată de balada epică, de poezia erotică și citadină cu evidente vibrații meditative. Miturile folclorice românești și-au aflat expresia majoră în creația artistică publicată de acesta în „Pagini literare”. Poeziile ce constituie o ars poetica sunt numeroase, iar viziunea este nouă, originală și modernă.

Există, evident, un aspect de modernitate în poezia celor de la revistele turdene, iar: „Această modernitate a recuzitei tradiționale, →

Prof. dr. MARIA VAIDA

Foto: NICĂPETRE, „COLȚUL IERBII”

¹ Emil Giurgiuca, *Prefață în Poezii tineri ardeleni. Antologie*, Cu 18 măști în lut de Ion Vlasiu, Ed. Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940, p. 6.

² *Ibidem*, p.6.

³ *Ibidem*, p. 9.

⁴ „Pagini literare”, în *Sumarul anului 1936* (an III, 15 Ianuarie 1936 – 15 Decembrie 1936).

relevându-i-se noi sunete și imagini, întâmplată în masa poezilor transilvani, însemnează primul pas care, purificându-le expresia le adâncește viziunea.”¹.

În caseta redacțională a „Paginilor literare”, apar numele următorilor scriitori: Teodor Murășanu, Emil Giurgiuca, George Boldea, Grigore Popa, Pavel Dan, Mihai Beniuc, iar ulterior se va adăuga acestor nume și Yvonne Rossignon, dispărând, din păcate numele lui Pavel Dan (1907-1937), care decedase foarte tânăr, și despre a cărui prematură dispariție „Paginile literare” publică mai multe articole în memoriam. Cercetarea monografică se izbește de un fapt nemaiîntâlnit până acum în literatura română: existau în epocă mai multe reviste culturale cu titlu omonim. Până prin luna mai a anului 1934, existau trei publicații cu numele „Pagini literare” și care au văzut, cu apariții efemere, lumina tiparului: la București (1912), la Arad (1916), unde și-a înscris colaborări și Teodor Murășanu, și la Turnu Severin (1930); în septembrie 1934, la Pucioasa Tutova, avea să mai apară o publicație regională cu același nume. Desigur, niciuna dintre aceste publicații literare nu va dobândi valoarea Paginilor turdene, și nici nu vor avea longevitatea acestora. Mulți dintre poezii publicați în revistele turdene au trecut în conul de uitare inerentă, dar sunt suficient de numeroși aceia care merită strădaniile cercetării noastre... Am realizat o prezentare în ordinea alfabetică, singura care nu etalează valoric criteriile unei liste de preferințe, dar subiectivă, totuși, așa cum este domeniul la care facem referire: poezia.

ȘTEFAN BACIU

1. Ștefan Baciu este poetul care s-a născut în 1918 la Brașov, urmează liceul la „Andrei Șaguna” din Brașov și Facultatea de Drept din București. Precoce, talentat și înzestrat intelectual, Ștefan Baciu va publica în 1935 primul volum de poezii, *Poemele poetului tânăr* la Editura Fundațiilor Regale, urmat de *Poeme de dragoste*, Ed. Familia, Oradea, 1936, *Micul dor*,

¹ V. Fanache, *Gând românesc și epoca sa literară, (1933-1940)*, Editura Enciclopedică Română, București, 1973.

Brașov, 1937, iar în colaborare cu Vintilă Horia și Ovid Caledoniu, la Ed. Pavel Suru, 1937, volumul *13 poezi-13 poezii de dragoste*, apoi în 1938 volumul de traduceri *25 de poeme din Georg Trakl*, Prefață de Octav Șuluțiu, Ed. Frize, Iași, *Drumeț în anotimpuri și Căutătorul de comori*, ambele în 1939 la Ed. Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București.² Să ne gândim că poetul abia împlinise 20 de ani și avea deja șapte volume publicate! Cu toate că era atât de tânăr, Ștefan Baciu colaborează la revistele „Răboj”, „Brașovul literar și artistic”, „Klingsor”, „Viața literară”, „Vremea”, „Familia”, „Gând românesc”, „Azi”,

„Gândirea”, „Universul literar”, „Sfarmă-Piatră”. Aprecierile confracțiilor confirmă talentul acestui strălucit creator adolescentin: „Naivitate și grație, desinvoltură tinerească și candoare liliacă, e numele poeziei bune a lui Ștefan Baciu. Ea trebuie căutată în *Poemele poetului tânăr*, momentul luminos al carierei sale poetice, în care țâșnirea proaspătă a talentului său a atins nivelul cel mai ridicat. Un caiet de adolescent, cu desene fragile, autoportrete și stampe de aur.”³ Se cuvine să exemplificăm printr-o secvență lirică din poemul *Ape în seară*, format din trei catrene, unde fiecare debutează cu o sintagmă legată de câmpul lexico-semantic al apei (apele lucii; ape turburi; ape de aur), suprimând cântecul de flaut și cântecele albastre în arpegii de simfonie: Ape de aur: părul de aur, simfonie de metal

² Emil Giurgiuca, *Poezii tineri ardeleni. Antologie*, Cu 18 măști în lut de Ion Vlasiu, Ed. Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940, p. 9.

³ *Ibidem*, p. 9.

cântător/ Mă opresc lângă imagine și lângă poezie ireală/ Ca palma lângă buza de cântec și lângă picior/ Și-ți caut trupul în amprenta din aer și din sandală. (*Ape în seară*). Emil Giurgiuca face un portret surprinzător al tânărului său confrate: „O poezie care a surprins prin razimele ei senzitive, mirarea orbitoare a copilului, bucuria și tristețea lui, din clipa de revelație a destinului său de poet. O poezie de pur narcisism [...] o poezie a meșteșugului său poetic.”⁴ După publicarea volumului *Micul Dor*, Ștefan Baciu este apreciat de confracți, cu toate că era nefiresc de tânăr. Placheta cuprinde doar opt poeme, acestea au ca temă erosul, ca și cele două volume anterioare: *Poemele poetului tânăr* și *Cântece de dragoste*. Dacă în primele volume, erotica lui Ștefan Baciu era o formă de bovarism adolescentin, aici simțirea este intensă, nota elegiacă se împletește cu aceea ludică și cu dorința erotică, proiectată în spiritual. Adevărate lieder lirice, poemele acestui volum reflectă cele mai profunde trăiri: durere și tristețe, bucurie și reproș, dorință și regret, nostalgie și frenezie. Iubirea pentru o ființă devine un centru mundi spre care iradiază toate afectele creatorului, dobândind expresie unitară și absolută în același timp: „Tu, iartă-mă dacă din tine vers am făurit/ E Meșterul Manole ca-ntr-o grotă-n mine,/ Și nu-mi dă pace până n-am clădit/ Făptura cea mai scumpă-n cărămizi de rime” (*Ars poetica*). Originalitatea și meșteșugul liricii lui Ștefan Baciu constau în maniera insolită de a se raporta la realitate, prin transfigurare, asemeni fluturului ce iese din crisalidă: Gândul vine să te-ntrere-bea târzie, / Ce-ai făcut, cât ai trăit?! Ai fumat, te-ai revărsat în poezie, / Ai fost rău, ai plâns și ai iubit.// Ai sorbit cu buze veșnic însetate/ Din rachiul cărților. Ai mai cântat./ Te-ai culcat cu tâmplele umflate, / Ai gemut, ai răs și ai uitat.//[...] Tot așa-ți trecură zilele terestre/ Baciu de oi și lirice cocon/ Ce-ai trăit pitit după ferestre/ În al șaptelea sau optulea balcon (*Autobiografie*).

⁴ Emil Giurgiuca, *Poezii tineri ardeleni. Antologie*, Cu 18 măști în lut de Ion Vlasiu, Ed. Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940, p. 9.

IOAN ALEXANDRU,

Imnele Bucuriei - la o nouă lectură (III)

După o stăruitoare *ucenicie* la școala¹⁴ lui Pindar, Ioan Alexandru îmbrățișează *hymnosul*, adică acel cântec solemn de biruință și slavă, cum era considerat în Grecia antică, el având de-a lungul istoriei un caracter inițiativ. Poetul român se vrea, ca și Pindar, un *saphos*, adică *înțeleptul vizionar*, un mijlocitor între cer și pământ, un *vegheor al Cetății*¹⁵. Îndemnul de a-l cunoaște pe Pindar, cel mai *vrednic* dintre poeții Eladei, i-a venit tot prin intermediul poetului german, Hölderlin, care tradusese și el în germană din *Odele* acestuia. Câteva din motivele *Imnelor* – cum observă Nicolae Baltag – sunt prefigurate de volumul anterior - *Vămile Pustiei* (1969), și anume: „Pustia”, „Lumina”, „Mirele”, „Fluturii”, „Izvorul”. Acum ele primesc *consistență* estetică.

Drumul *îndărăt*, spre acel nerostit dar presupus, celest, – *acasă* – este un tainic magnet care atrage totul: *totul curge-ntr-acolo: muntele și abisul, amurgul și viforul, steaua spre stingerea sa, marea spre țărm, norul spre neființă*. Drumul înapoi nu se poate uita (*Întoarcerea poetului*).

Poate că unul dintre cele mai complexe motive ale liricii sale este *Pustia*. Pustia este spațiul în care cerul este cel mai aproape, este veghere, trudă, bucurie, plângere și totuși este răsărit, este acel *a fi*, un topos sacru: „*Eu sunt schitul și pustia. Eu sunt / Și clopotul pustiu. Și cine îmi aude graiul / Rămâne greu, rămâne viu. / Trag clopotele, arde, plâng. Curg clopotele / În Pustie, Pustia e un clopot orb ce-și caută / Vederea în Pustie. / O, noapte veșnică, O, Răsărit, O, focuri pururi / Fără nume Trag clopotele negre și e vânt / Și cineva se naște-n lume. / Și iarăși Clopotele vin cu focurile despletite / Și se lipesc de capul meu / În graiuri nemaideslușite. / Pustia este maica celui care umbla / Ca pe uscat pe mare. Singura noapte ce rodea / Pustia singură era Pustie pururea fecioară / Naște și se-nchide iarăși Pustia / Limpede rodește numai când focul o umbrește / A fost o zi a fost un ceas Când grea / Pustia a rămas. Focul pustielor ascuns / Celălalt foc l-a fost pătruns Izvorul tainic / Din pustie a fost răvnit de veșnicie / În miez de noapte când ieșea Din sine / Și se pustia în dansul-acela nemișcat / S-a dezvelit și s-a lăsat Izvoru-aici / S-a fost deschis și Trăsnetul în el / S-a-nscris, O, sfântă nuntă în Pustie / Lumini veneau în luminie / Lumină lină luminând Pustia zămislea / Cuvânt Căci universul nu era Decât / Un mort ce nu murea Acolo-n Răsărit primară / Pustia viețuie fecioară. A plâns o vreme / Și-a plecat Și urmele s-au spulberat / Pustia iarăși pustiește Îngerul limpede vestește / C-o creangă Ruptă dintr-un crin miezul pustiei / E virgin... / Oh. / Oh, drumu-ndărăt, drumul spre casă...*” (*Întoarcerea Poetului*)

¹⁴. Între 1974 - 1977, va publica cele trei volume: Pindar, *Ode*, vol. I-III (85 p., 112 p., 232 p.), București, Ed. Univers, în românește de Ioan Alexandru, ediție, introducere și note de Mihai Nasta. Postfață – *Pindar poetul*, de Ioan Alexandru, p. 225- 231.

¹⁵. *Ibidem*.

Versurile au o nebanuită profunzime, dar un *vâl* al misterului este pus anume peste ele, printr-un limbaj ezoteric, care îl *ține* pe cititor să nu pătrundă adevărul ultim. Este ceva asemănător cu ceea ce se petrecea cu doi dintre ucenicii lui Isus, care călătoreau spre Emaus. Deodată, alături de ei, apăruse al treilea călător, pe care îl credeau străin, când - în realitate - era cu ei tocmai *Cel înviat a treia zi*, dar ochii lor erau “ținuți” să nu-l cunoască. Ajunși în Emaus, *Străinul* se prefăcu a merge mai departe. Ei, prinși în taină de misterul iubirii, n-au putut să se despartă de El și au stăruit rugându-l: *Rămâi cu noi că e spre seară și s-a plecat ziua* (Lc. 24,29). Și a rămas cu ei, dar l-au cunoscut abia la *frângerea* Pâinii. Și îndată, El a dispărut dintre ei. Apoi au mai zis ei, rămași singuri: *Oare nu ardea în noi inima noastră când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile?*(Lc. 24, 32).

Acest limbaj ezoteric este întreținut de utilizarea alternativă a unor cuvinte scrise când în mod obișnuit, când cu *majusculă*: ”Eu sunt schitul și pustia” – “Pustia este maica celui ce umbla / Ca pe uscat pe mare”; “A fost o zi a fost un ceas Când grea / Pustia a rămas. Focul pustielor ascuns / Celălalt foc l-a fost pătruns Izvorul tainic / Din pustie a fost răvnit de veșnicie / În miez de noapte când ieșea Din sine”. Majuscularea se folosește nu numai pentru substantive, cum ar fi: “Pustia” – “pustie”; “Focul[pustielor]” – “[Celălalt] foc”; “Izvorul[tainic]” “Trăsnetul[din el]”, ci și pentru conective precum: “Când[grea Pustia]/când”, “Din[sine]”/din”. În felul acesta, poetul evocă nașterea Mântuitorului din Fecioară, vizita făcută de păstori, de magi. Se oferă ca elemente de meditație: pe de o parte, întruparea lui Christos din Fecioară; pe de altă parte, întoarcerea noastră, a oamenilor, în speță, a Poetului, spre Casa Tatălui: „*Oh, drumu-ndărăt – nașterea, răsăritul în lume; Oh, drumu-ndărăt, drumul spre casă / De pe meleaguri străine. Deși lumina e biruitoare - O, sfântă nuntă în Pustie / Lumini veneau în luminie / Lumina lină luminând Pustia zămislea / Cuvânt*” un anumit dramatism stăruie în amplul text. Întoarcere înseamnă integrare între strămoși, dar și participare la “nunta” Mielului, care îi are în grijă sa pe toți. Întoarcerea se face, ca și în *Graiul Patriei*, în Casa Părintelui ce pururi veghează. Mai e ceva, anumite cuvinte, anumite expresii, anumite situații sunt prezentate

Pr. prof. drd. AUREL HANCU

→

de către poet astfel, încât păstrează – prin conotații latente, printr-o “aură” menținută persuasiv - legătura cu textul biblic, cu fondul sacru în general. De pildă, în enunțul: *Oh, drumu-ndărăt – nașterea, răsăritul în lume*, cuvântul “drum” are un dublu referent: divin și uman; “nașterea” devine “răsărit”. În cărțile de cult orientale, Isus este numit *Răsăritul cel de sus*¹⁶. Așadar, lexemul: *răsăritul* are o conotație sacră, alt sens decât cel din textele laice. Imaginarul poetic, în rostirea imnică a lui Ioan Alexandru, primește neîncetat – în plan estetic - *valențe ale sacralului*.

Asemenea apostolului *Pavel* care spune: *Vai mie de nu voi bine-vesti* (II Cor. 9,16), poetul se simte dator să ducă în lume - *fără patrie și nume* - un astfel de mesaj, icoana *imnelor* de bucurie. „*Sunt strâns de gât de nu le voi rosti / Și ars de viu aicea în chilie*” (*Cântare de toamnă*).

Parcă ecouri din *psalmii arghezieni* sunt prezente aici, fără îndoielile și răzvrătirile autorului *Cuvintelor potrivite* (1927), dar cu o puternică încărcătură dramatică: „*Ce vrei cu mine, Doamne, m-ai adus / Pe calea asta strâmtă și-acum mă ai la mână / Sunt încolțit de tine oriunde m-aș târi / Lăcatu-i gros și cheia-i în fântână*”. Din încheștare, câștigă lumina, optimismul, bucuria: „*Paharul bucuriei l-am sorbit / Beție sfântă, pururi slavă ție / Eu nu mai sunt decât un imn divin / Lumină necreată în Pustie*”.

Cel care vorbește despre “pustia umblătoare” nu uită de latura etnografică a existenței, de obiceiurile și tradițiile din satul ardelean de odinioară, satul lui Coșbuc, Goga, Iosif și Blaga. Satul este mai curând un microcosmos ce se întinde între *Casa părintească, țintirim și un izvor*, care trăiește – în chip aparte, într-un timp sacru – prin marile sărbători creștine: *Crăciun, Bobotează, Paști și Rusalii*. Între naștere și moarte, sună același clopot, dar cu “glas” diferit. Dumineca și-n alte zile însemnate, mama în veșmânt “cernit”, cu busuioc în mână, cu o prescură învelită în “păstură”, duce *jertfa la icoană*. Oamenii aceștia așa se știu, din neam în neam, harnici și evlavioși: *O mână sapă, alta se închină* : „*Sat transilvan căsuță de pământ / Mușcate la fereastră busuioc la grindă/ Ștergar curat icoanei pe pereți / Ziua-nvierii și noaptea de colindă // Rusalii, Bobotează, postul către Paști / Și Maica Domnului în plină vară/ Holdele-s coapte, secerători puțini / Viața noastră, țară milenară*”. (*Casa părintească*).

Poate că unele poeme, cum ar fi: *Imnul întoarcerii, Imnul lui Avram Iancu, Imnul stejarului*, par prea discursive în ochiul lectorului, prin amplitudinea lor, prin hipertrofierea principiului estetic, prin aerul “demonstrativ-didactic” - prezente în poem și avansate și în “teoriile”¹⁷ poetului - și ar putea să trezească rezerve, prin presupusul lor “prozaism”, prin metamorfozele “baroce” care ar putea să “zguduie” edificiul lor somptuos, în ciuda prezenței multor secvențe lirice de mare profunzime și frumusețe ce le salvează de la uitare. Criticul literar *Alexandru Cistelean* e de părere că *innologia* lui Ioan Alexandru și, în general toată poezia sa, este, înainte de a fi o formulă poetică, o *formulă spirituală* și nu solicită doar simple opțiuni estetice, ci se constituie mai curând într-o *instanță de decizie ontologică*, având o *agresivitate misionară*, care atrage cititorul în circuitul conversiunilor. Viziunea sa poetică angajează mutații spirituale masive, *reformulând profetic, temeliile cosmosului și ale condiției umane*. În legătură cu judecățile critice, dictate nu atât de criterii axiologice, cât de orientarea spirituală a poetului, există două “fronturi”: *entuziaștii și neîncrezătorii*. Cei din urmă au sporit cu ocazia evoluției poeziei sale spre stadiul imnic. Premeditat sau nu, poezia sa a urmat un *traiect dantesc al cunoașterii și mântuirii*, a urmat un destin exemplar, exhaustiv ca ordine inițiativă: *de la ciclul preștiinței, la calvarul și bucuria cunoașterii, de la inocența euforică a începutului, la euforia dogmatică din ultima perioadă*. La început, universul i se revela ca un miracol senzorial, de unde entuziazmul și candoarea jubilatice, apoi a apărut un fel de criză, provocată de necunoaștere, vinovăție, care l-au condus la pocăință și asceză, la ciclul *patimilor* și al inițierii. Așadar: *limb, infern, purgatoriu, paradis*

– *splendoare și beatitudine*. Acesta este periplul evoluției sale.

– *splendoare și beatitudine*. Acesta este periplul evoluției sale.

Ioan Alexandru voia, prin opera sa imnică, să restabilească o nouă Lume, o *imago mundi*¹⁸. cum ar spune Mircea Eliade – care să corespundă cât mai deplin operei christice, ce are la bază jertfa crucii. El nu putea să vadă această recuperare decât prin lumea bizantină. El trăiește, prin opera sa imnică, în special, într-un spațiu “deschis” spre înalt, unde comunicarea cu lumea transcendentă e posibilă prin mijlocirea riturilor. În ipostază imnică, el se manifestă ca *homo religiosus*. Pentru el, *Axis Mundi* este *Crucea lui Christos*, textul *Sfintei Scripturi*, *Logosul* întrupat în istorie. Oricare ar fi dimensiunile spațiului său - *Țara, satul, plaiul, casa* - el simte nevoia de a exista într-o lume organizată după principii creștine, în acest *nou Cosmos*.

Foto: NICĂPETRE, ÎNGER, travertin, Tg Jiu, 1971 →

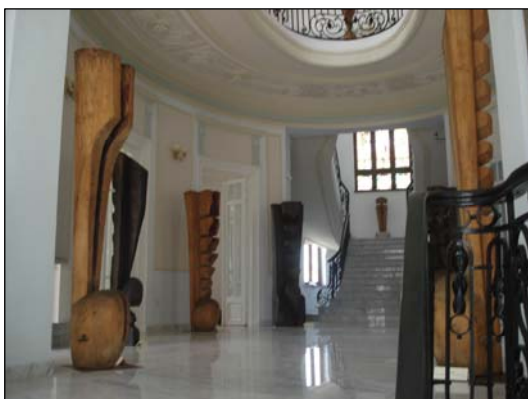
¹⁶ Cf. *Orologhion*, op. cit., cu referire la nașterea Domnului: „*Nașterea ta, Christoase – Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței, că întru dânsa, cei ce slujeau stelelor, de la stea s-au învățat, să se închine Ție, Soarelui dreptății, și să te cunoscă pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne, mărire Ție*”, p. 363. Se știe că Roman Melodul a avut o contribuție nemijlocită în realizarea unor astfel de texte cultice.

¹⁷ Cf. Cistelean, Alexandru, *Imnologia și caligrafia sublimului*, în: *Poezie și Ivresc*, Ed. Cartea Românească, București, 1987, p. 167- 171.

¹⁸ Eliade, Mircea, *Sacral și profanul*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 22

Casa (locuința) – la Ioan Alexandru - este *sacralizată*, nu desacralizată, ca locuința modernă. Căsuța de pământ are “mușcate la fereastră”, “busuioc la grindă”, “ștergar curat icoanei pe pereți”. Ea este un microcosmos, *Centrul Lumii*. Prin rugăciunea mamei, la icoană, se face legătura tainică între Cer și Pământ, între “acum” și veșnicie. Immologia alexandrină are ca obiect *satul ardelean, casa părintească, cimitirul, flora și fauna* locului, *chipuri de oameni simpli*, dar cu o viață exemplară, *eroii neamului, sfinții, topos-uri sacre*, posibile repere ale unei Cosmogonii, ale unei Lumi, făurite de Creatorul Suprem. Ceremoniile vechi, încreștinate, sfințirea apei, a fântânii, a uneltelor (car, plug, grapă), binecuvântarea casei, a “hăizașelor” pentru animalele de curte, tămâierea interioarelor, a semințelor, aprinderea candeliei și ruga din zori, de dinaintea mesei și după, cea de dinainte de culcare, fac din viețuirea aceasta un *mod sacru de a fi*: “Scumpă mamă, te văd acolo-n sat / Către ceasul miezului de noapte / Când pruncii dorm și lângă foc / Tu stai cu mâinile împreunate // Și-l rogi pe Domnul șopotind / Un grai ce nimeni nu-l pricepe / Ce se termină veșnic într-un cânt / Abia lăsându-și umbra pe perete” (Imnul vedenie).

Admirația pe care o are poetul pentru lumea bizantină se vede și din poema: *Iustin Impăratul*, care debutează în versuri frumoase, tocmai prin simplitatea și mesajul lor: „Frumos te văd în zori treaz / Odată cu Aurora sub cerul / Șfânt al Răsăritului // Lucrând lucrând”. Asemeni lui Noe, a dus sub cupola Sfintei Sofii de toate: „Păsările orientului perechi / Și toată flora lumii / Ceru-nstelat și peștii mării / Îngerul și fluturii din zilele dintâi”.

Referindu-se la *Imnele Bucuriei* (1973) al cincilea volum, după: *Cum să vă spun* (1964), *Viața deocamdată* (1965), *Infernul discutabil* (1967), *Vămile Pustiei* (1969), *Nicolae Manolescu* constată că acesta le sintetizează pe celelalte, dar face și un pas mai departe, în direcția unui altfel de lirism, mai *ceremonial*²³: mai *amplu*, aproape coral, care denotă cunoașterea vechilor poeți elini, mai ales Pindar, dar și a romanticilor, *Novalis* și *Hölderlin*, din care a și tradus (exceptându-l pe *Novalis*). Tema satului *fabulos* și *regresiunea* din fața civilizației persistă în acest volum, atmosfera fiind aici *blândă* și *extatică*, de la evocarea directă din *Casa părintească* („*Poartă străveche în satul părintesc / Simbol curat fără zăvor [...] Atâta-i casa noastră, o vatră în sălaș / Unde se-ncinge focul și se*

coace pâine...”) la *Cântare veche*, unde retrospectiv prezintă încreștinarea dacilor, sub semnul aceluiași motiv cu încărcătură spirituală – “Pustia”. Criticul crede că există în acest nou stadiu al liricii sale un *tradiționalism* ardelenesc (Goga, Blaga), o tristețe *concretă* și totodată *metafizică*, iar provincia natală este dilatată într-o *Dacie mitică*, simbol care ne trimite

spre Eminescu. Poetul e acum dincolo de “infern” și de “pustie”, într-o *zonă de senină contemplație și înțeleaptă reculegere*¹⁹.

Cititorul, asaltat de ample poeme, e tentat să treacă pe lângă anumite versuri, fără a le descoperi sensurile lor adânci. De pildă, o poemă precum *Logos*, dincolo de voalul unor termeni metaforici și simbolici, este o *rugă* închinată Mântuitorului: “*Tu ești văpaie fără grai...// O dă-mi putere să rămân / De-a pururi în această zare*”. Ca și Apostolul Pavel, se vede undeva “dus” în cer: „*Un fluture de foc m-a dus / În cuibul meu de după moarte*”.

Poetul chiar trăiește credința: „*Mă umplu de miresme și de har / Privindu-te iubita mea minune, / Sunt răstignit în mine în extaz, / Pătruns de-un imn fără de nume*”. Copleșit de bucurie, trăiește „extaza”: „*Să cânt nu pot, mi-e graiul plin / De crini curați și miruire / Să tac nu-i vreme de tăcut / Când toate cântă pentru Mire*”. Toate îl laudă pe Domnul, cum spune Psalmistul David²⁰: „*Cântă în abisu-ninerit / Cântă pădurile cu toate / Mările cântă în furtuni / Prin nopțile transfigurare // Popoare mari de Imne glăsuiesc / Cu valuri uriașe în neștire / Fructele lor împrăștie-n Ether / Văzduhuri grele de iubire*”.

Ca și *Lumină lină, Marele Preot* poate fi considerată o *artă poetică*. Asemenea preotului la altar, poetul oficiază misterul transfigurării. *Cuvintele* – pe care le cunoaște, le paște, cărora le caută izvoarele - sunt *Templul* său, *Universul deschis* peste „Pustie”. Poetul este un crucificat: „*Graiul e templul în care mi s-a dat / Să fiu ca mare Preot sfintelor cuvinte*”.

Motivul statornice ale poetului, în *Imnele Bucuriei*, sunt – cum crede *Victor Felea - veghea și așteptarea, drumul, pustia umblătoare, nădejdea, predestinarea, miraculosul întruchipat de marile figuri ale neamului, asceza, puritatea etc.* Până la Ioan Alexandru, s-a scris poezie creștină, e destul să pomenim doar câțiva poeți: *Arghezi, Crainic, Radu Gyr, Vasile Voiculescu*. Prin intensitatea trăirii, prin valorile creștine, prin apelul „patetic” la viață, *Ioan Alexandru* rămâne un *munte de lumină, în întunecatul sfârșit de veac ateist, cel mai important poet creștin al ultimei jumătăți de secol*²¹.

Foto: **NICĂPETRE, ANSAMBLU, “INVOCĂȚII” (Centrul de Cultură Nicăpetre, Brăila)**

19. Manolescu, Nicolae, *Literatura română posbelică*, vol. I, Ed. Aula, Brașov, 2200, p. 249.

20. Psalmul 148:” *Lăudați pe Domnul din ceruri, / Lăudați-l pe El întru cele înalte. / Lăudați-l pe El toți îngerii Lui, / Lăudați-l pe El toate puterile Lui. / Lăudați-l pe El soarele și luna, / Lăudați-l pe El toate stelele și lumina. / Lăudați-l pe El cerurile cerurilor și apa cea mai presus de ceruri[...]Lăudați-l pe Domnul toți cei de pe pământ, balaurii și toate adâncurile. / Focul, grindina, zăpada, gheața, vișorul, / toate îndepliniți cuvântul Lui. / Munții și toate dealurile, / pomii cei roditori și toți cedrii; / Fiarele și toate animalele, / târătoarele și păsările cele zburătoare; / Împărații pământului și toate popoarele[...] Tinerii și fecioarele, bătrânii cu tinerii, / Să laude numele Domnului, / că numai numele Lui s-a înălțat. / Lauda Lui pe pământ și în cer...*”.

21.Cf. Felea, Victor, *Ioan Alexandru: Imnele Bucuriei*, în: “Grai”, Bistrița, Anul I, nr.1, 2002, p. 54-56.

Enciclopedia zmeilor de Mircea Cărtărescu, un posibil model de lectură (III)

Cele două texte sunt așezate față în față, pe două coloane, pentru a fi comparate. Ceea ce diferă sunt doar semnele de punctuație, dar în virtutea acestor diferențe, Cornichonn demonstrează că nu se pune problema de plagiat. Un vers solemn de odă, din prima coloană, „Sublimă! Ești sublimă! Tu, stea a nemuririi!”, devine în textul lui Cornichonn reversul ei ironic, dubitativ: „Sublimă??! Ești sublimă??! Tu – stea a nemuririi?!”¹⁰ ș.a.m.d. Relația *hipertext* – *hipotext*¹¹ e anulată total de Cornichonn, care nu recunoaște nicio asemănare între cele două texte: „Mănânc aici și acum articolul acesta dacă veți găsi cea mai mică asemănare între ineptia

clasicizantă și pretențioasă din stânga și (nu că am scris-o eu) admirabila satiră sclipind de ironie din partea dreaptă”¹². Judecătorul Zumm e pe punctul să facă dreptate: asta presupune să arunce în înălțimi măciuca și să o lase să cadă pe coama propriului coif, urmând ca aceasta să alunece într-o parte sau în alta și să-l lovească fatal pe unul dintre împricinați. Numai că măciuca e încrustată cu niște versete bizare, *Zurba inelară a lui Meer-Tscha*, și, uitând de judecată, cei trei încep să citească „cele zece povești întrețesute. Și citiră și citiră și citiră...”¹³. Băta cu cele zece povești e chiar această carte, iar noi, cititorii, intrăm în jocul ficțiunii, devenim personaje ale acestei lumi închipuite. *Zurba inelară a lui Meer-Tscha* nu e altceva decât numele zmeiesc al ciclului de povești din *Enciclopedia Zmeilor*. Iar pronunția numelui Meer-Tscha trimite fără niciun dubiu la Mircea, prenumele lui Cărtărescu. Dincolo de identitatea sonoră a celor două nume, distincția rămâne.

Să reluăm așadar cele zece povești care alcătuiesc *Zurba inelară a lui Meer-Tscha*, referindu-ne la demersul narativ al textului. Autorul ne propune un adevărat joc de perspective narative, dincolo de povestea propriu-zisă, plină la rândul ei de savoare. Cititorul nu e unul pasiv, ci e luat mereu prin surprindere, contribuie în permanență la realizarea textului. *Zurba inelară a lui Meer-Tscha* e textul prim, care le cuprinde și le integrează concentric pe toate celelalte. *Povestea lui Ding-Ding, programatoarea, aparține* următorului palier (al doilea). Ding-Ding creează ea însăși lumea poveștilor, într-un joc video. Ea inventează toate personajele din povești: Lobo, Fofo, Vasiliska, Bombas, Astor, Chung, Zurbalan, Animicștiutorul, Umbello, Zumm, Cornichonn etc. Numai că aceste personaje devin independente de voința ei, nu le mai poate controla, lumea imaginată în jocul video are propriile ei legi: „Lucra la un joc video complicat, care-i luase câteva luni de programare, și de care încă nu era mulțumită. Ca să

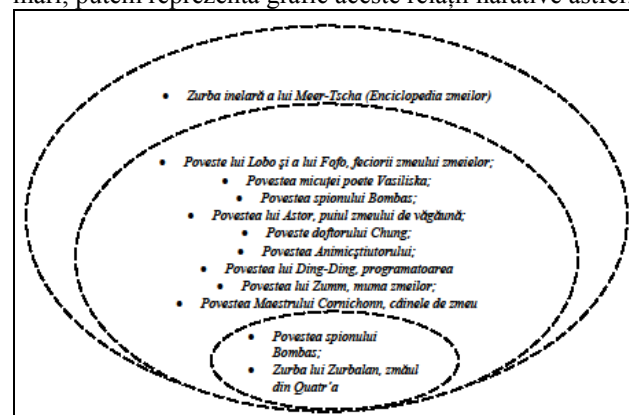
construiască universul în care urmau să aibă loc aventurile, frunzărise zeci de enciclopedii, manuale și dicționare. Desenase mii de schițe, decoruri mărețe, personaje impunătoare, monștri înspăimântători. Animase fiecare frunză din codru, fiecare firușor de păr de pe brațul eroilor. Inventase apoi regulile jocului, arme și capcane, dar, tocmai când se aștepta ca totul să funcționeze ca într-o

lume reală, se întâmplase ceva și totul deveni o aiureală”¹⁴. E aceasta o poveste simbolică, o metaforă despre opera care capătă o existență individuală, se desprinde la modul simbolic de creator astfel încât acesta n-o mai recunoaște („cât e ciudat era să umbli prin locuri închipuite și desenate de tine”¹⁵), iar autorul nu-i mai poate controla sensurile (personajul virtual Mol-loch, deghizat în trol încearcă să o prindă în capcană și să o supună pe Ding-Ding). Ding-Ding la rândul ei e scindată în două: Ding-Ding cea reală, programatoarea din laborator și Ding-Ding cea din joc, care se confruntă cu propriile personaje. Nu altceva decât

diferențierea pe care o vedea Lintvelt¹⁶ sau Eco¹⁷ între autorul concret, empiric și autorul abstract, model. Trimiterile lui Cărtărescu vizează și un asemenea palier de lectură, *Enciclopedia zmeilor* devine și o carte despre ce înseamnă literatura, o scriere cu un mesaj programatic.

Pe același palier (al doilea), se situează întâmplările care se petrec în jocul creat de Ding-Ding: *Povestea lui Lobo și a lui Fofo, feciorii zmeului zmeilor*; *Povestea micuței poete Vasiliska*; *Povestea spionului Bombas*; *Povestea lui Astor, puilul zmeului de vâgăună*; *Povestea doftorului Chung*; *Povestea Animicștiutorului*; *Povestea lui Zumm, muma zmeilor*; *Povestea Maestrului Cornichonn, câinele de zmeu*.

Pe următorul nivel (al treilea), putem așeza *Zurba lui Zurbalan, zmaul din Quatr'a*, poveste spusă doctorului Chung de balaurul cu douăsprezece capete și povestea lui Klonkan, pe care zmeul zmeilor o spune lui Bombas și zmeilor de vâgăună (*Povestea spionului Bombas* poate fi așezată deci și pe acest al treilea palier narativ). În linii mari, putem reprezenta grafic aceste relații narative astfel:

ADELA LUNGU-SCHINDLER

→

¹⁰ *ibidem*, p. 166.

¹¹ Cf. Gérard Genette, *Palimpsestes, la littérature au second degré*, p.11

¹² *ibidem*, p. 166.

¹³ *ibidem*, p. 168.

¹⁴ *ibidem*, p.140.

¹⁵ *ibidem*, p. 141.

¹⁶ Cf. Lintvelt, Jaap, *Încercare de tipologie narativă. Punctul de vedere. Teorie și analiză*, București, Editura Univers, 1994.

¹⁷ Cf. Umberto Eco, *op. cit.*

Dar granițe foarte precise nu se pot trasa. Textele se înlănțuie toate, se autogeneză și se autodevorează. Umbello, personaj din *Povestea Animicștiutorului* (al doilea palier) apare și în *Zurba lui Zurbalan, zământul din Quatr'a* (palierul al treilea), când îl păcălește pe Zurbalan că el e Animicștiutorul. Până și Zurbalan, (palierul al treilea), despre care povestește balaurul cu douăsprezece capete, devine personaj în lumea virtuală a jocului creat de Ding-Ding (palierul al doilea). Când Ding-Ding, urmată de celelalte personaje care o însoțesc în drumul spre Castelul Negru îl întâlnește pe Zurbalan, acesta „era nervos și ciufut. Îi păli năprasnic cu buzduganul, uitând că el nu era decât un personaj din povestea unui cap de balaur”¹⁸. Zumm, muma zmeilor, Cornichonn și porcul său de câine favorit, Mr. K. sunt personaje din *Povestea maestrului Cornichonn, câinele de zmeu*, (palierul al doilea), dar prin lectura *Zurbei inelare a lui Meer-Tscha* (palierul întâi), ei devin cititori ai propriei vieți devenită poveste într-o lectură circulară, („inelară”), fără sfârșit. Prin extindere, noi înșine, în calitate de cititori, devenim personaje ale lumii fictive. Distincția realitate-ficțiune se relativizează, cititorul surprins e invitat indirect să pună întrebări de tipul: cine povestește? despre cine povestește? cui povestește? Zurbalan (*Zurba lui Zurbalan, zământul din Quatr'a*) aparține celui de-al treilea palier, el e actor în poveste spusă de balaurul cu douăsprezece capete (*Poveste doftorului Chung*). Balaurul, la rândul lui, e narator în raport cu Zurbalan (îl creează prin actul narării) și actor în raport cu universul diegetic. Doctorul Chung căruia balaurul îi povestește despre Zurbalan, îndeplinește funcția de narator. Dar atât balaurul și doctorul Chung devin plămuiți în lumea creată de Ding-Ding (*Povestea lui Ding-Ding, programatoarea*). Ding-Ding e creatoarea unui întreg univers ficțional, „fără ca măcar o clipă să bănuiască adevărul: că ea însăși este personajul într-o poveste, ca și cealaltă Ding-Ding, cea din frumosul disc cu piste argintii”¹⁹. A cui e vocea din această frază, cui aparține perspectiva narativă? E vorba, probabil, de Meer-Tscha, care încadrează în zurba sa inelară, toate celelalte texte, dispuse ca într-o Matrioșcă. Meer-Tscha la rândul său e „narat” de altcineva, de o altă voce, cea a „Autorului” care semnează *Prefața*. Deasupra acestuia se situează semnatarul de pe coperta cărții, Mircea Cărtărescu (scindat la rândul său în autor concret, empiric și autor abstract, model).

Există, așadar, mai mulți naratori: Autorul (semnatarul *Prefetei*, al părții I, *Universul* și al îndemnului final făcut cititorilor de a i se alătura în știința zmeologiei), Meer-Tscha, autorul *Zurbei inelare*, nume zmeiesc pentru *Enciclopedia Zmeilor*, „vestit ciclul epic din literatura zmeiască, originală [...] descifrat de noi la capătul unei

munci de peste patru ani”²⁰ (cum notează Autorul în *Prefață*), balaurul cu douăsprezece capete (*Poveste doftorului Chung*, zmeul zmeilor (*Povestea spionului Bombas*). Autorul este un *narator homodiegetic* (narează la persoana întâi, este martor, participant și devine actor al diegezei). El se destăinuiește cititorului, povestindu-i cum a devenit pasionat de studiul zmeilor cărora le-a dedicat apoi toată viața (*Prefața*). *Partea I (Universul)* e redactată într-un stil științific, savant, cu multe neologisme, dar pe alocuri sunt inserate pasaje narative care punctează comportamentul, modul de viață al zmeilor. De astă dată, perspectiva Autorului este de tip *heterodiegetic* (narează la persoana a treia, este diferit față de actorii diegezei). *Zurba inelară a lui Meer-Tscha* aparține unui autor heterodiegetic care știe totul despre personajele sale, chiar mai multe decât știe personajele despre ele însele. Dacă personajele create de Ding-Ding scapă de sub controlul programatoarei și duc o viață autonomă, întâmplările prin

care trec sunt narate în *Zurba inelară*. Tot o perspectivă narativă heterodiegetică e și în povestea balaurului cu douăsprezece capete, care știe și cele mai ascunse gânduri ale lui Zurbalan și ce s-a petrecut după moartea lui, la fel zmeul zmeilor, când spune povestea despre Kronkhan.

Dincolo de narațiunea propriu-zisă, personajele tipice basmului popular fac legătura, prin nuanțe parodice, la lumea în care trăim noi. Grunhilda e plasată mai degrabă într-un context al lumii contemporane, ea vorbește ca o fată obișnuită: nu-l lasă pe Lobo să intre în Camera Ascunsă

pentru că e dezbrăcată, se parfumează cu parfum Paloma Picasso, cere să fie repede închisă ușa care o ține prizonieră, fiindcă altfel se face curent. Detalii de tot felul îi așează pe fiii zmeului zmeilor, Lobo și Fofu în ipostaze care nu mai provoacă teama, ci mai degrabă condescendența cititorului: când cei doi oftează îi provoacă tatălui lor arsuri de gradul IV pe obraz, Lobo îi șterpelește tatălui său „ghemul de sfoară purpurie din buzunarul de la platoșă”²¹, iar Fofu i-a tăiat o bucată din cel mai frumos zmeu ca să-și facă solnițe e hârtie. La rândul său, bătrânul tată al celor doi zmei e umanizat, fiind întruchipat ca un bătrân arțăgos, dar care totuși provoacă simpatia cititorului. (*Poveste lui Lobo și a lui Fofu, feciorii zmeului zmeilor*) Foarte tânăra zmeoaică, Vasiliska, e ajutată în drumul ei spre suprafață de Ileana Cosânzeana, care era ținută prizonieră de trei zmei. Întâlnirea celor două le provoacă la început repulsie reciprocă, fiecare se sperie de urătenia celeilalte. Frumusețea Ilenei trece drept hidoșenie după canoanele zmeiești.

Foto: NICĂPETRE, „ALTAR PĂGÂN”, MARMURĂ NEAGRĂ, 1987 (Centrul Cultural Nicăpetre Brăila).

¹⁸ *ibidem*, p. 145.

¹⁹ *ibidem*, p. 148.

²⁰ *ibidem*, p. 6.

²¹ *ibidem*, p. 77.

Drama „Meșterul” de Adrian Maniu

Poet tradiționalist al epocii interbelice, Adrian Maniu a făcut parte din primul colegiu director al revistei *Gândirea*, alături de Lucian Blaga, Cezar Petrescu și Nichifor Crainic. Dacă inițial a aparținut prin poezie genului modernist din ajunul Primului Război Mondial, alături de Bacovia, Arghezi, Vinea, Adrian Maniu a reinnoit lirica românească interbelică prin instaurarea poeziei banalului, anecdoticului și amănuntului psihologic, apoi pacurgând pe rând teritoriile simbolismului, modernismului, expresionismului, tradiționalismului, revitalizat de situația socială și națională a țării în această epocă.

Din grupul poezilor de la *Gândirea* - care de altfel nu se simțeau în niciun fel legați ideologicște, mai ales dacă își începuseră colaborarea sub direcția lui Cezar Petrescu -, era desigur cel ce simțea fenomenul etnic și în genere etnografia ca un artist și un cunoscător” [1]

Debutul dramatic al lui Adrian Maniu se face sub zodie simbolistă prin piesele: *Fata din dașin* (1918), *Rodia de aur* (1920), *Tinerete fără bătrânețe* (1925) alături de piesele lui Ștefan Petică, Dimitrie Anghel, Ștefan Octavian Iosif, Alfred Moșoiu, Alexandru Davila, Zaharia Bârsan, Victor Eftimiu, M. Demetriade. Influența ortodoxismului gândirist este prezentată de Dumitru Micu ca pe o „focalizare a tot ce e tenebros, antiraționalist, frenetic, proteic, exaltat, mistic în cultura națională.” [2]

Creațiile sale care vin să-i confirme valoarea de dramaturg sunt piesele: *Meșterul*, *Lupii de aramă*, *Jocul întunericii*. Prin acestea scriitorul se situează în grupul scriitorilor gândiriști care au determinat dezvoltarea dramaturgiei românești prin instaurarea programatică a modalității alegorice semnificative, noul ideal literar fiind valorificarea producțiilor folclorice pentru valențele sale filozofice. Astfel, prin mit și simbol a fost adâncită expresia dramatică.

Privită în ansamblu, opera dramatică a lui Adrian Maniu se situează sub zodia teatrului poetic sau poemat, formulă ce se bucură de o înnoire a dramei, prin câștigul de cauză al simbolului, alegoriei și metaforei, a misteriosului și a fantasticului. Dramaturgii care au promovat această înnoire a teatrului românesc sunt: Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ion Marin Sadoveanu, Victor Papilian. Astfel, se observă o orientare a teatrului simbolist spre o direcție expresionistă prin recursul la mit, la mister și esență, la personajul generic sau colectiv.

Pasiunea pentru teatru a poetului este explicată ca fiind o moștenire transmisă de bunicul său: „Istoria teatrului pomenește că bunicul meu după tată a fost actor acum vreo sută de ani – actor diletant, bineînțeles, pentru că nu a exploatat o meserie, și își dăruia entuziast o pornire sufletească vrăjitei atracții pe care o are dintotdeauna scena” [3]. Dramaturgia lui Adrian Maniu este reprezentată de teatrul de inspirație mitică, feerii rezultate din prelucrarea unor basme și dramatizări.

Gheorghe Lăzărescu a remarcat în monografia lui că „expresionismul scriitorului ia o turnură nouă, specifică, în funcție de filonul folcloric al creației și de temperamentul său liric, expresionism vizibil în preferința pentru rolul personajelor de grup al maselor, pentru crearea unei atmosfere de neliniște și disperare în absența individualității psihologice a personajelor. Piesa *Meșterul*, tipărită în 1922, reia tema creației în termenii dramatici din legenda *Meșterul Manole*, precum și semnificațiile sale, sub aspectul creator-creație, creator-om, creator-mulțime. În acest sens, Adrian Maniu este primul dintr-

o suită de dramaturgi ca: Ion Luca, Octavian Goga, Lucian Blaga, Victor Eftimiu, care prezintă drama jertfei creatoare.

La apariție, piesa *Meșterul* a fost salutăată cu entuziasm de Ion Marin Sadoveanu și Mircea Eliade. Piesa, fiind în repetiție în stagiunea 1925-1926 la Teatrul din Craiova, datorită unor neajunsuri, nu s-a mai jucat. Aceste motive care au dus la abandonarea piesei sunt: dificultățile în reprezentare și lipsa psihologiei personajelor, inexistența unui mediu social, comunicarea convențională în ciuda elevatului lirism, conflictul abstract. Deși, critica a remarcat tonalitatea specială a piesei, mai ales modalitatea nouă de realizare dramatică, particularități care o apropie de poetica lui Maeterlinck, s-a renunțat la prezentarea ei pe scenă: „Adrian Maniu a voit să creeze o atmosferă stranie, aproape înfricoșătoare, care să nască cititorului o stare nervoasă capabilă de a-l face să priceapă sau să fie preocupat mai mult de mister decât de realitate - mai mult de sufletul lucrurilor decât de lucruri, a voit să trăiască și să joace o dramă” [4]. Remarcându-se prin originalitate, „teatrul lui Maniu cuprinde și elemente

parabolice printr-o înclinație structurală spre generalizare și alegorie, prin comunicarea sintetică și aforistică spre stricta funcționalitate dramatică și vizualizare.” [5]

Piesa este structurată în trei acte, iar indicațiile scenice din primul act indică ruinele luminate ale unui centru mitic, luminile reci din alte lumi. Aceste duhuri ale pământului află că meșterul va ridica un nou lăcaș de închinare și orice înălțare nouă ar presupune dărâmarea vechilor orânduieli. Astfel, dramaturgul, având un profil aparte al structurii noastre etnice, construiește în mod echilibrat un univers organic patriarhal într-un timp legendar. Acest moment nu are un caracter excesiv la fel ca intervențiile lui Nichifor Crainic sau ca lirica unor poeți gândiriști, dar a fost momentul care a creat probleme regizorului și actorilor, deoarece duhurile pământului sunt greu de interpretat. Acestea cer jertfă pe soție și pe Meșter pentru ca biserica să trăiască întâia liturghie, iar cerința lor este împlinită.

În scurtul articol *Teatrul Nou* din revista *Gândirea*, Adrian Maniu „întrează înnoirea teatrului românesc, îndepărtarea de piesele ușoare, purificarea și întărirea lui pe baza experienței teatrului popular” [6]. Aici el pretinde un compromis între miracolele științei și aparența miraculoasă, recomandând ca formă dramatică aptă să încarneze *fantasticul de tip științific*. Astfel, Adrian Maniu și alți colaboratori ai revistei *Gândirea* găseau surse de inspirație în eposul românesc, dar nu puteau stabili forme dramatice populare pure. Basmul este un mijloc de cunoaștere a istoriei vechi a poporului, având rădăcini în istorie.

Ion Marin Sadoveanu găsește dramaturgia lui Adrian Maniu diferită de elementele decorativ-folclorice din feeriile convenționale: „Prin această feerie, cultivată cu înverșunare astăzi, în realitate gen searbăd și fără viață, cred autorii noștri că se pot apropia de mult dorita dramă specific românească. În realitate, nu izbutesc decât să dobândească o simplă schimbare de fabulă, schimbare care nu ameliorează întru nimic criza dramei românești” [7].

Fiind prima piesă despre jertfa creației, piesa *Meșterul* este salutăată la apariție de Ion Marin Sadoveanu astfel: „În sfârșit, cea mai frumoasă legendă din ținuturile noastre și-a găsit poetul!” [8]. Acest motiv preluat de Adrian Maniu în dramaturgia sa este atât un act de pionierat, cât și o dovadă a propriei maturități.

Creatorul însuși este oglinda dramei sale, primul conflict fiind între Meșter și forțele ostile și dintre el și mulțimea inferioară lui.

Drd. LUCREȚIA BOGDAN

→

Conflictul psihologic este mai puțin reprezentat în această piesă. El narează cu durere cutremurătoare scena zidirii, iar conflictul se adâncește până la tragicul pur.

Actul întâi epuizează evenimentele și se desfășoară sub semnul fantasticului. Decorul este ireal, pe ruinele unui templu antic, pietrele prind viață sub conducerea unei făpturi telurice, numită Cumințenia Pământului. Această făptură este corespondentul lui Găman din piesa blagiană și invocă argumente prin care vrea să oprească intervenția omului. Faunul evocă o lume dispărută, cea a centaurilor: “Oare nu credința lui a ucis pe frații mei./ Centauri ice tropoteau – zburindu-și coamele roșii./ Nechiezatul lor s-a stins – copitele lor de argint/ Nu mai foșnesc de atuncia Frunze înroșite./ Nu mai spulberă nici zăpezile de argint.”

Înălțarea unei mănăstiri ar însemna ruperea echilibrului natural, iar cultul naturii va fi schimbat prin credință. Versurile Cumințeniei Pământului evocă credințele păgâne: “Tainele firii sunt furate de oameni./ Boii la care se rugau eghiptienii/ sunt astăzi înjunghiați, și îmboldiți despacă brazde/ Ori care din dumnezeii vechi va fi prins./ Fratele nostru focul și sora apă/ Au ajuns smerite slugi.” Acesta vrea să distrugă în primul rând gândul creator al Meșterului: “Lupta nu între noi și meșter vom încinge./ Vrășmaș fie însă gândul său.”

Un element important al piesei este eludarea episoadelor care în baladă erau puncte culminante: piedicile și zidirea iubitei, aceasta nu confirmă prin prezență scenică. Se știe de la început că cea zidită are să fie iubita lui, dar meșterul vrea să facă un schimb între ființa iubită și el: “Doamne, ia oasele mele și fă-le piatră./ La fruntea mea, să fie boltă./ Brațele mele, să proptească greutatea./ Sufletul meu, să îți cânte dreptatea.”

Actul al II-lea și al III-lea confruntă drama lăuntrică, consecințele și întinderea jertfei. Modul de prezentare a duhurilor pământului creează o atmosferă stranie conform cu datele referitoare în tradițiile populare. Gesturile, exaltarea, invocațiile aduc a dans ritualic. “Drama, structurată oratorical în jurul meditației eroului principal, nu suportă – cu excepția acestuia – decât *glasuri* liniare, cu valoare categorială, neindividualizate (Călugărul, Domnitorul, Întâiul Lucrător, Altul etc). acest fapt sporește liricitatea piesei. Manole la început nu se diferențiază de ceilalți meșter ca și creator. În episodul jurământului el este singurul care nu îl trădează, acest fapt demonstrând că acceptă condiția de creator. El trăiește ruptura interioară a artistului, spre deosebire de ceilalți meșteri.

Golul rămas în sufletul protagonistului trebuie umplut: “Var și cărămidă/ Că-i pustie multă/ Și-i lucrare lungă!”. Tragicul strigăt de bucurie atinge sublimul, deternimând asupra eroului o aură de tragedie antică. În fața conștiinței, Manole nu poate stăpâni nici iubirea, nici năzuința pentru creație.

Meșterul îi îndeamnă pe lucrători la muncă printr-un paradox al înălțării prin coborâre. Această imagine are o mare forță poetică. Statuia faunului transformată în clopot pecetluiește realizarea creației. Meșterul este acuzat de mulțime și acest conflict este reprezentativ teatrului expresionist. Mulțimea nu înțelege sacrificiul Meșterului numai după ce acesta se sinucide.

Mircea Eliade preciza că “*Meșterul* lui Adrian Maniu se desfășoară într-o atmosferă și cu mijloacele de antic mister. Aceasta, poate, fără voia și sârghiința autorului. Ne închipuim că Adrian Maniu nu cunoaște decât incidental antroposofia, și cu atât mai puțin euritmia. Substantivele acestea par ciudate într-un foileton literar. Dar *Meșterul* ne silește să le scriem, deși cu regretul de a nu putea – din atâtea motive! – stăruia asupra tainicilor științe de care se leagă” [9].

În cele din urmă, dragostea pentru soția zidită devine un imn închinat mănăstirii: “Fiecare stâlp din aste ziduri/ se va înălța subțire ca mijlocul tău./ Ferestrele vor avea adâncă-ți privire/ Turnurile au să fie ca brațele tale răscucite de chinuri/ Și tăcerea sub bolți va suspina./ Razele pătrunzând pe ferestre/ Au să fie părul tău despletit/ Altarul larg ca un șold de mamă/ Și sufletul tău lumina din altar/ Iubito, iubito, de acum nu mai ești decât în gând./ Gând care înalță, gând care făurește./ Gând care ca dumnezeirea înfăptuiește;/ Iubito, tu ai dat viață prin moartea ta.”

În actul II, destinul omului creator este exprimat prin antiteza: “Înapoi la lucru, (îi îndeamnă Meșterul pe lucrători) scoborâți în pământ/ Numai așa ne vom putea înălța spre cer.”

Voievodul dorește ca opera ridicată cu banii lui să rămână unică, de aceea îl ucide pe Manole. Este simbolic momentul punerii întrebării către Manole, când acesta se află pe schele sus, deasupra operei, deasupra tuturor, în timp ce voievodul se află pe pământ. Manole însă, comparativ cu voievodul, nu ucide, el repetă mitul cosmogonic, pe când voievodul ucide. Amândoi câștigă nemurirea prin năzuința frumuseții creată de Manole. Piesa *Meșterul* nu suferă o demitizare, din contră, la fel ca piesa lui Blaga și sporește înțeleșurile. Acest lucru este dat de lipsa soției, despre care se vorbește numai, ceea ce îi

dă un spor de emotivitate.

Drama este construită pe lupta dintre forțele elementare și umane, idealul omului fiind de a învinge atât forțele obscure, cât și pe sine. Acest crez este exprimat de meșter, dar și de călugăr: “Tu ai o singură menire – să clădești, să clădești, să clădești. Numai astfel moartea devine nemurire.”

Temperamentul liric al poetului, mitul jertfei, simplitatea personajelor, concizia limbajului sunt de factură expresionistă. Acestea șochează prin originalitatea versurilor sale și deși, pare că opera sa se clasicizează mult mai târziu, nu renunță la realizările sale în contact cu unele curente moderne, cum ar fi simbolismul și expresionismul. Influența spiritului și artei creatorilor anonimi este revelată în opera sa prin prelucrarea originală a temelor tradiționale.

[1] Șerban Cioculescu, *Amintiri*, Ed. Eminescu, București, 1981, p. 324.

[2] Adrian Maniu, *Lupii de aramă*, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Doina Modola – Prunea, p. 9 apud Dumitru Micu, *Ideologia gândiristă în Luceafărul*, nr 47, 1973, p. 6.

[3] Gheorghe Lăzărescu în *Repere biografice*, vol. *Adrian Maniu* (monografie), Ed. Albatros, București, 1985, p. 9.

[4] Aristarc, *Cronică literară: Adrian Maniu. Meșterul, 3 acte în versuri*, în *Gândirea*, III, nr. 3 - 4, 20 iunie 1923, pp. 62-63.

[5] *Adrian Maniu. Lupii de aramă, op. cit.*, p. 25.

[6] *Ibidem*, vezi *Adrian Maniu. Lupii de aramă, op. cit.*, p. 10 apud revista *Gândirea*, an I, 1921, nr. 10, p.19.

[7] Gheorghe Lăzărescu, *op. cit.*, p. 155.

[8] *Ibidem*, vezi Gheorghe Lăzărescu, *op. cit.*, p. 165 apud Ion Marin Sadoveanu, *Meșterul, trei acte în versuri*, de d-l Adrian Maniu, în “Cugetul Românesc”, an II, nr. 2, februarie 1922, pp.165-170

[9] Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008, p. 435.

Foto: NICĂPETRE, „ÎNGER”

Despre Deschis

Închisoarea noastră este lumea pe care o vedem.

Platon

*În clipe de cumplite îndoieli,
Când toate se-nnoiesc și toate pier,
Deschideți metafizicele porți
Să ne urcăm spre lumile din cer.*

Leonida Maniu

Din punct de vedere somatic, omul este ființă finită, aserțiune ocupând loc central în filozofia aristotelică și heideggeriană. Dar totodată, noi ne aflăm la intersecția a două infinitudini lăuntrice: infinitul material - structurile inframoleculare - și infinitul sufletesc, despre care nimeni nu poate spune până unde se întinde, afirmă,

între alții, Heraclit și Eminescu. Pe de altă parte, omul se află față în față, de asemenea, cu două nemărginiri - spațiul cosmic și spațiul cuantic.

Dat fiind că infinitul dispersează, rezultă că lucrurile, fapăturile constituie reușite ale naturii de a întruchipa forme - adică organizări armonioase, contracarând astfel risipa, dizolvarea în infinitudine. Dar omul simte proprii formă ca pe o încătușare, o temniță din care vrea să se elibereze. Ca atare, năzuința eliberării metafizice este inerentă spiritului uman. Să se elibereze către *Deschis*. Ce este acest Deschis, care sunt disponibilitățile sale ?

Iubirea este o primă deschidere, privilegiu de care dispune prin vocație ființa omenească. Ea însemnează căutarea unui *alter ego* în care să ne eliberăm de noi înșine, deschizând-ne în altul ca într-o neo, mai profundă existență. Această deschidere suie însă foarte departe, începând cu crearea lumii din iubire - *kama* - de către Brahma pentru a ieși din suferința singurătății. Nelimitată deschidere a iubirii o aflăm de la Empedocle și Platon, la Dante și Hölderlin. Înalt semnificativ, în lirica eminesciană iubirea începe prin confundarea cu natura a singurătății în doi, așa cum are loc în poezia *Dorința*, suie apoi la aprinderea candelii înveșnicirii în *Pe lângă plopii fără soț*, pentru a se înălța, până ce „*Două inimi când se-mbină/ Când cufund pe tu cu eu/ E lumină din lumină, Dumnezeu din Dumnezeu*”, dar și extrem - substituirea spiritului divin dinaintea Creației. Devenim ființa primă, așa cum postula și Nietzsche.

Eliberarea de strâmtul eu în **nesfârșirea cosmică** îmbracă numeroase forme. Una din cele mai frecvente este înălțarea pe dimensiunea montană. „*Mergând din creastă în creastă, să urmez în cea ce spun o cale unică*”, scria Empedocle. „*Minim este timpul ce ți s-a lăsat. Trăiește ca și cum ai fi pe munte*”, îndemna Marcus Aurelius. Pentru Nietzsche muntele

este simbolul Divinității și el vorbea de unirea mistică, intimă cu muntele. „*Pe Înălțimi sunt acasă*”.

Complexul de la Delphi, situat pe ascensiunea muntelui Parnas (2457 m.), desfășoară în rezumat spiritualitatea anticei Elade. Se pleacă de la templul Atenei Pronaia, *Tolos*, simbol al armoniei absolute, suim apoi spre fântâna *Castallia* întru purificare pentru a putea urca mai departe la Templul lui Apollo, unde omul intră în comunicare cu zeii, precum și cu viitorul, prin mijlocirea Pythiei. Mai înalt, întâlnim Teatrul, unde omul se juca de-a zeii, înfruntându-i, așa cum se întâmplă în tragedia lui Eschile, *Prometeu*; iar cel mai sus se află stadionul, locul unde omul, la întrecerile sportive, aspira să devină semizeu. Se observă prin urmare, că urcușul se face de la zei spre om, pentru că „omul este măsura tuturor lucrurilor”, inclusiv a zeilor. Iar pe creasta muntelui se află Apollo, zeul ordinii universale și al artelor, al spiritualității, alături de cele nouă muze. De asemenea, la Delphi se află și omfalosul, semnificând centrul lumii. Dar tot aici tronează și Sfinxul, care pune sub semnul întrebării omul, viața, universul. E excepțională această simbolică a muntelui ca dez-mărginire și înălțare a omului spre divinitate realizată pe traiectoria muntelui Parnas.

Muntele apare frecvent drept simbol al înălțării spirituale în China și India. El constituie una dintre constantele atât ale liricii, precum și ale picturii chineze. Adorat dintotdeauna, muntele este un prieten mai mare, ocrotitor și măsură a depășire de sine a omului : „*Eu și muntele din fața mea nu ne plictisim niciodată unul de altul*”, scrie cel mai de seamă poet chinez Li Tai Pe. Și iată, în mitologia indiană, o metaforă a zilei zeilor utilizând ca termen de comparație muntele. Dacă ar exista un munte de oțel înalt cât Himalaia și dacă el ar fi ușor atins cu o pânză fină de mătase o dată la o sută de ani, atunci când prin aceste atingeri repetate muntele se va toci până se reduce la dimensiunile unui sâmbure de fruct, nu va fi trecut niciun sfert dintr-o zi a vieții unui zeu.

În viziunea lui Eminescu, muntele, adică înălțarea (și nu șovăirea deal-vale) este matricea spiritualității noastre, căci înălțarea spre munte și stele este și drumul spiritual al baladei Miorița. *Muntele este cântarul cu care românul își cântărește patimile și faptele. „Căci nu-s culori destule în lume să-vestmânte/ A munților Carpatici sublime idealuri”*.

Deschiderea către **nemărginire** o întâlnim, de pildă, în poemul lui Giacomo Leopardi *Infinitul* - „*Ce dulce mi-i să naufragiez în vasta mare a nemărginirii*” - iar în poezia *Elévation*, Charles Baudelaire vorbește de zborul sufletului în eter pentru „a înțelege graiul florilor și al lucrurilor mute”, iar în poezia *Le voyage*, ne invită în marele necunoscut : „*Plonger au fond du gouffre, Enfer ou Ciel, qu'importe ?/ Au fond de l'Inconnu pour trouver du nouveau !*” - Să ne scufundăm în abis, lad sau Cer, ce importantă are?! În adâncul Necunoscutului pentru a afla *ceva nou!* →

GEORGE POPA

Foto: **NICĂPETRE, „ALTAR PĂGÂN” (neterminat)**

Pentru Pindar, deschiderea este înălțare către Eter și anume, prin *sophia*: „Crește asemenea pomului tânăr, liberă virtutea, în curăția picăturilor de rouă, prin dreapta înțelepciune a bărbaților, și se înalță sper Umedul Eter”, care hrănește focul veșnic al astrelor (Neemeana VIII-a, trad. Ioan Alexandru).

Pentru Friedrich Hölderlin deschiderea, așa cum scrie în elegia *Pâine și vin*, are loc tot către Eter, „pentru a căuta acolo, oricât de departe ar fi, un lucru care este al nostru”, - acel lucru fiind propria noastră divinitate. În viziunea lui Johann Wolfgang Goethe, deschisul este zborul de contopire cu Divinitatea: „Liberi, în zbor arzător/ Vom sui fără hotare/ Și în dragostea eternă/ Ne vom pierde, vom dispărea”.

Într-o poezie halucinantă din volumul *Lebăda*, pentru Rabindranath Tagore deschiderea supremă este simbolizată de zborul unui stol de lebede luând pe aripile lor întreg universul, și care continuă zi și noapte, mereu și mereu, fără oprire: „Nu aici! Nu aici! În altă parte! Altunde!”

Deschiderea eliberatoare pe care ne-o dăruiește **noaptea** apare la numeroși poeți, precum în primul rând Novalis, apoi Musset, Rilke, Eminescu ș.a. În concepția lui Hölderlin, noaptea constituie una dintre cele mai tensionate deschideri: „Noaptea sublime să-i închinăm, așa cum se cuvine, immuri și coroane.... Noaptea ne dă și uitare, dar și beție sacră și țâșnirea verbului” (*Pâine și vin*): trei trepte purtând către o nouă viziune creatoare, asemănătoare beției îndrăgostiților, două cupe care își schimbă între ele plenitudinea. Noaptea poate lua naștere cuvântul pe care ziua cerească îl așteaptă de la poet, cuvântul cel mai temerar fiind și cel mai sfânt. Iată o poezie a lui Hegel, *Eleusis*, dedicat prietenului său Hölderlin, în care este evocată eliberarea de către noaptea a sinelui transmندان de „micul eu” intramundan: *În juru-mi, în mine sălășluiește pacea./ Mulțumescu-ți, ție, o, Noapte, tu./ Eliberatoarea mea !.../Ochiul meu se înalță spre eterna boltă a cerului./ Câtând spre tine, o, strălucitoare stea a nopții !/ Și toate din veșnicia ta coboară asupra-mi/ Uitarea dorințelor și a speranțelor toate./ Simțirea mi se pierde în contemplare./ Ceea ce numeam eul meu, dispărea./ Mă dăruiesc cu totul nemărginirii./ Sunt în ea, sunt totul, sunt numai ea.*

O altă deschidere se află spre **spațiul morții** - nu în sens de extincție, ci de existență superioară. Astfel, vechiul egiptean considera că, după un lung exil, care este viața pe pământ, a muri însemnează „întoarcerea acasă” pentru a se contopi cu Amon-Re. Pentru eroul *Mioriței* moartea este o nuntă, o hierofanie cu întreaga Natură. „Deschisul” este marea aspirație a lui Rainer Maria Rilke, înțeles ca partea cealaltă, infinită a vieții, spațiul morții, nemărginire pe care nu o vedem și care ne adastă pururi în jur.

În cele patruzeci de variante ale poeziei *Mai am un singur dor*, Eminescu năzuiește să fie vegheat dincolo de

viață de „sfânta natură”, care „numai ea are dreptate-n veci”, și anume, de vocea izvoarelor, de dulcile scântei ale lunii, „atopștiutoarea”, de cântarea de buciim pe care nu o va mai înăbuși bătăile inimii - și de zâmbetul unicilor săi prieteni - luceferii, care se confundă cu el însuși „*Ca un luceafăr am trecut prin lume*”.

Pentru Hölderlin, **sublimul** constituie una din formele transindividuale de eliberare a sufletului, deseori evocată, fenomenologie subtilă descrisă de Rilke: *Sublimul este o plecare./Ceva din noi ne depășește/ și luându-și zborul către zare./cu-azurul pur se logodește./Extrema artei întâlnire/ nu este cel mai dulce-adio?/ Iar cântu-i ultima privire / pe care ne-o vom dărui-o.*

Sublimul este o ieșire din noi înșine într-o contopire cu eterul, substanță a neînceputului, moment în care, afirmă poetul, devenim pură substanță melodică.

Căci, **muzica** este cea care constituie mediul ideal de transcendere din lumea limitelor. Tensiune suitoare transfiguratoare, depășire continuă, marea

eliberatoare a omului este muzica. „*Muzica face spiritul liber*” afirma Friedrich Nietzsche. „*Ea dă aripi gândirii. Devii cu atât mai filozof, cu cât ești mai muzician*”.

Eliberarea are loc prin convergența unor inefabile energii: - spre deosebire de celelalte arte, care utilizează drept limbaj elemente ale lumii vizibile, lumea formelor palpabile - muzica folosește un grai abstract, invizibil, impalpabil;

- lucrurile sunt scoase din temnița cuvintelor: le proiectează și ne proiectează în spațiul fără de numeli;

- muzica nu desenează, nu determină, nu definește - nu se poate arăta cu degetul o melodie - este domeniul indefinibilului:

- nu este încremenire, ci un fluid continuu, incaptabil:

- fiind asubstanțială, muzica ne desubstanțiază, devenim incorporali și aspațiali într-un timp în afara timpului, plutind între prezență și absență: alternăm între ființare cu fiecare notă și neant activ în fiecare pauză, pentru a reinvia în nota următoare prin impulsul pauzei încărcată de dinamica undei care tocmai s-a stins.

Este o fugă în beatitudine spre o suprarealitate care renaște mereu din ea însăși: „*veșnicie pură în mișcare*”, cum a denumit Platon muzica; dezmărginire în mers continuu, în expansiune indefinită către un dincolo mai sus și mai în afară, „de nelocuit”. Pentru Rilke, muzica este un „... *tărâm străin.../ inimă care scapă din noi,/ spațiul cel mai intim din noi înșine./ care, ridicându-se deasupra noastră,/ ne expulzează: sacră plecare.../ Lăuntricul nostru ne înconjoară/ ca o depărtare desăvârșit încercată,/ ca partea cealaltă a văzduhului, / curată, imensă, de nelocuit.* →

Foto: NICĂPETRE, „DESCÂNTEC”

Generând o stare lăuntrică pură, independentă de vreo reprezentare definită, muzica induce o mișcare lăuntrică fără obiect. "Muzica este total independentă de lumea fenomenală și o ignoră absolut, afirmă Schopenhauer. Pe de altă parte, Schelling : "Lepădându-se cel mai mult de corporeitate, muzica reprezintă însăși mișcarea pură, spiritualizată."

Pentru a contracara chemarea Îngerului, care l-ar putea distruge (*Elegia I-a duineză*), Rilke imaginează deschisul în zeul muzicii, Orfeu (*Sonetele către Orfeu*), în care ne pierdem distrugând numărul, exprimatul: ...Să mori neîncetat în Euridice -, și suie cântând iară,/ și mai mult slăvind, suie-napoi în raportul curat./ Intre cei ce se sting în apunerii țară,/ fii un cristal care, sunând, s-a spart cu sunetu-odat//. Fii - și cunoaște și a neființei stare,/ infinit întemeind lăuntrica-ți vibrare,/ deplin s-o desăvârșești în această unică oară.// Printre uzatele, ca și printre mutele, fără de nume,/ rezerve ale deplinei naturi, - negrăutele sume -/ extatic să te numeri - și numărul fă-l ca să piară.(Sonetul către Orfeu II,13)

"Sunetul este nemărginire și depășire a morții", afirma Platon, la fel ca și silaba OM sau AUM a Upanișadelor. O moarte de tip inițiativ, în sensul că poartă la o treaptă mai înaltă de ființare. Pulsția sunetelor într-o desfășurare melodică este o zbatere repetată de aripi, o reluare tot mai înaltă a zborului către ieșirea din noi înșine. Desfășurarea cântului realizează o experiență pură a inefabilului, o "trăire a sferelor" (*Sphärenenerlebnis*), afirmă Susanne Langer. Ca atare, muzica lărgeste infinit experiența ideală a eliberării din lumea empirică și, prin aceasta, ne oferă deschiderea către posibila eliberare spirituală totală.

În ce privește **deschiderea metafizică**, în poemul *Pâine și vin*, Hölderlin scrie un cuvânt fundamental: „Göttlicher Feuer auch treibt, bei Tag und bei Nacht/ Aufzubrechen. So komm ! dass wir das Offene schauen/ Dass ein Eigenes wir suchen so weit es auch ist” - „Focul divin însuși, zi și noapte năzuiește să izbucnească ! Vino, deci, să ne îndreptăm către Deschis, pentru a căuta acolo, oricât ar fi de departe, un bun care ar fi al nostru.". Deschiderea are loc cu ajutorul privirii vizionare, prin "lumina privirii deschise". "Vino la Deschis, prietene... Deschide-te către Totul... către Eter".

În ce privește **deschiderile eminesciene**, trebuie plecat de la faptul că, recunoscându-și natura, cea de a fi geniu, în poezia postumă - *Povestea magului călător în stele*, (titlul mai adecvat *Lume și Geniu*), autorul *Lucașfărului* își descrie identitatea: o entitate care nu se află în planul creației, astfel că Dumnezeu nu-i poate dezlega misterioasa esență, e un străin într-o lume străină. Captat în „corpul cel urât”, după eliberare din formula ontică umană, el își va crea propria lume, care este gând pur. Dar aici, în lumea materială, modalitatea sa de eliberare este însingurarea : *Acest sunet mă face/ Cu aiurirea lui ce sara umple/ Să mă trezesc la solitara-mi pace,/ Să mă văd*

singur peste oameni pus./ Căci în al zilei eu mă văd/ Amestecat cu ei... amestecându-mi/ A mele pasiuni cu a lor dorințe./ Sunetul păcii mă trezi... Mă simt/ Întreg, întreg și liniștit și blând,/ Deasupra omenimei... izolat.../ Așa se simte-un înțelept în secol/ De întuneric...Așa un sfânt.../ Neatins, neatingând, Solitar... (Sunetul păcii)

La Eminescu, are loc o deschidere **lăuntrică** prin asumarea lumii externe cu ajutorul originalei sale fenomenologii spațiale, și anume, convertirea realității fizice din afară în spații de suflut, în infinitul lăuntric prin mijlocirea unei mișcări fie a elementelor din natură, fie o mișcare muzicală sau a luminii. Exemplu, lunecarea lunii pe cer și sunetul de corn din poezia *Peste vârfuri*. Acest poem de subtilă complexitate este deosebit de semnificativ, îmbinând trei ordine de deschideri: spre infinite zări interioare („O, de m-aș pierde în infinitul sufletului meu”), spre inefabilul muzicii, acesta purtând spre moartea inițiativă întru înviere în beatitudinea stării de *homo sui transcendentalis*.

Pentru Giordano Bruno, eliberarea este un eroism al intelectului, a cursă care nu se oprește niciodată, dincolo de toate cerurile, către un nicăieri al disponibilității pure. La rândul său, Eminescu imaginează transcenderea nu numai a antinomiei ființă/neființă, dar și a oricărei stări ontologice care ar putea alcătui o lume – în *nelume* – precum și dincolo de absolut, pentru că absolutul însemnează oprire, „*absolutul este frate cu moartea*”, afirmă autorul *Lucașfărului*, care intenționa să înalțe cu mult finalul capodoperei sale, trecând hyperionic în totala pierdere de sine *dincolo de dincolo*, în anterioritatea absolută.

Pentru Eminescu, deschisul are loc dincolo de viață și postviață, dincolo de posibil și imposibil, în *transposibil* (*Spațiul poetic eminescian* 1983). A fost radicala deschidere a intelectului „eroic” eminescian.

Vorbind despre Nietzsche, Karl Jaspers consideră că supremul Deschis al minții constituie o **primejdie** în care puțini se aruncă. Este o plecare prea departe, prea adânc în raport cu parametrii realului și al raționalității de serviciu în lume, astfel că Hölderlin, Van Gogh, Nietzsche, Eminescu – nu au mai găsit drumul înapoi. Dar Hölderlin, în acea perioadă de înaltă desprindere, plecat infinit în sine însuși, a scris gânduri de tulburătoare adâncime, precum în poezia *Figură și spirit: Totul este lăuntric/ Asta desparte/ Astfel este ferit poetul// Temerarule ! Ai vrea față în față/ Să-i vezi sufletul/ Te-ai ruina în flăcări*.

Bunul tâmplar Zimmer, care l-a găzduit la Tübingen, pe malul râului Neckar, timp de cei 36 de ani de penumbră a minții, afirma despre Hölderlin: „nu este nebun, știe prea multe”, el, care era „atât de singur în inima frumuseții lumii”. Iar Karl Jaspers: „*Nebunia lui Hölderlin deschidea fereastra spre absolut*”.

Foto: NICĂPETRE, „DOUĂ UMBRE”

Alte argumente pro memoria

Dacă nu mi-am convins cititorii articolului publicat într-un număr anterior al revistei despre șansa pe care am avea-o de a ne redresa moral prin intermediul istoriei recente vii, implicite, parcurgând înfiorați paginile memorialistice datorite de sufletele greu încercate de bolșevismul exportat, cu voce „de la centru“, pe meleagurile noastre, mă încumet să apelez la bunăvoința redacției spre a mai adăuga rândurile următoare.

Cea mai mare gogoriță ce mi-a fost dat s-o aud/citesc pe tema rescrierii juste a istoriei României e aceea învățată ca o gogoasă deseori... înfuriată, la propriu, având drept miez așa-numitul „pericol legionar“. Chipurile, pușcăriașii de la Aiud, de la Gherla, de la Sighet, de la Târgșor, de la Pitești ș.a.m.d. ar fi fost realmente „dușmanii poporului“, „agenții intereselor străine“ etc. etc. etc.

Nu vreau să polemizez aici ideologic nici cu urmași ai legionarilor, nici ai evreilor și nici măcar ai comuniștilor ce se simt atinși, în vreun fel sau altul, de noile interpretări ale evenimentelor. Am să amintesc însă, mai înainte de orice, mesajele a doi astfel de „dușmani învederați“, nu ca să lămurim definitiv problema, cu textele pe masă – permisă fie-mi expresia! – ci doar spre a ilustra parțial ideile în numele cărora s-a luptat și s-a murit în perioada 1940-1964. Unul dintre acești „vrăjmași“ a trecut demult la cele de dincolo – Valeriu Gafencu; celălalt, Aspazia Oțel Petrescu, mai poate da mărturie vie, de la Roman, despre minciuna sfruntată ce s-a umflat în jurul acestei doctrine politice (potrivnice, mai degrabă, prea multor interese neromânești ca să nu fie anatemitată atunci și acum – semn că aproape nimic nu s-a schimbat!): *“Mi-s ochii triști și fruntea/ obosită /De-atâta priveghere și-așteptare,/ Mi-e inima bolnavă, istovită,/ De grea și îndelungă alergare/Și plânge ca o pasăre rănită.// Când ochii mi-i închid și cat în mine/Puteri să sui Golgota până sus,/O voce, un ecou din adâncime/ Îmi spune blând: Viața e Iisus,/Mărgăritarul prețios e-n tine.// Privesc la dimineața minunată/ A Învierii Tale din mormânt,/ Ca Magdalena, ca și altădată,/ Îngenunchez năntea Ta plângând/ Și-s fericit și plâng cu Tine-n gând”.* (**MI-S OCHII TRIȘTI**, cf. www.valeriu-gafencu.ro/scrieri/poezii.html).

***

Ce zăpezi și ce înghețuri cumplite au trecut peste țara noastră superbă ca o primăvară și câte fapte eroice erau sortite să rămână simple flori de cireș în

plină iarnă! Și în același timp, ce scântei de curcubeie aveau să țâșnească din oasele zdrobite, din trupurile sfărtecate și din hecatombele care au înghițit rând pe rând toată floarea intelectualității interbelice, tineretul lucid, generos și dârz și țărâniea, fruntea satului românesc! Toate aceste categorii erau sortite să fie trimise pe apa lui Nefărtate de tăvălugul răului pustiitor. Preț de o jumătate de veac, lanțul încercărilor nu se va întrerupe, pentru că revoluția se derulează permanent: mereu se vor găsi „dușmanii de clasă“, rătăciți de la linia partidului, deviați de dreapta, „cei ce nu sunt cu noi“, nebunii care nu sunt capabili să înțeleagă „cea mai bună și

cea mai dreaptă dintre lumi“, milostivii din fire care erau osândiți pentru „ajutor legionar“, clerul și monahii care erau „otrăvitorii cu opiu ai popoarelor“, dizidenți vânduți imperialismului și așa mai departe.

Toți trebuiau „zdrobiți fără cruțare“ și exterminați în ființa lor fizică, dar nu oricum, ci după ce au fost desființați în demnitatea lor morală. Și aceasta era cea mai nobilă sarcină de partid. [...]

(Aspazia Oțel Petrescu, **Doamne, strigat-am!**, ediția a II-a, București, Editura Platytera, 2008, pp. 17-20).

Nu comentez conținuturile și mesajele acestor două mărturii: cititorii pot judeca fără intermediari! Despre ridicolul afirmațiilor calomnioase (pe care doar din respect pentru cititorii onești ai acestor rânduri nu le-am redat *in extenso*) am însă de făcut o precizare: asemenea probe – cărțile le stau la dispoziție, acum necenzurate, tuturor acelor care mai au încă dubii – nu fac decât să demonstreze nevinovăția, idealismul și patriotismul unor asemenea (pe-atunci tineri) oameni. Mai adaug că, în ceea ce mă privește, fiind prea tânăr ca să fi făcut parte dintre legionari și totodată prea vârstnic pentru a fi devenit (neo)comunist, îmi mai permit, pe lângă distanțarea biografică față de cele două doctrine contrare ce-au polarizat (și încă mai polarizează!) lumea intelectuală

românească, să afirm actualitatea unor asemenea idealuri creștine într-o țară dezbinată și aflată la fundul unei prăpăstii economico-politice proiectate atent pentru zone strategice precum a noastră de către obscure cercuri de interese ce-și drapează intențiile sub sintagme precum „corectitudine politică“, „legislație europeană“ ori sub argumente generale ținând de... „globalizare“.

Următorul argument pe care-l invoc este acela că texte mărturisitoare despre detenția politică din perioada 1945-1964 au scris și inși lipsiți de „viciu“ ideologic legionar: fie ei români ca Adriana Georgescu, Nicolae Mărgineanu (senior) ori Gavril Vatamaniuc, fie evrei (atei precum Lena Constante, ori creștini ca Richard Wurmbrandt, devenit pastor evanghelic, sau Nicolae Steinhardt, ajuns preot-călugăr ortodox la Rohia). Așadar, fiind deplin coerente și compatibile istoricește, textele memorialistice pe care le consider testamentare aparținând acestei „generații pierdute“ sunt cu neputință de uitat nu numai pentru generația mea – „de tranziție“, ca să o numesc așa –, ci mai ales pentru generațiile de după 1990, expuse mediatizării intense a consumismului, filmografiei fără valoare, pornografiei și libertinajului.

Învățământul (atât cel așa-zis „de masă“ cât și cel „superior“) nu-și poate asuma prea curând, după câte înțeleg, rolul de arbitru nepărtinitor în domeniul ideologic, sensibil la nivel social precum un abces încă neoperat la nivel individual, la care mă refer prin aceste rânduri. Rațiuni ciudate, privind „clasificarea documentelor“, ori „viața privată“ a actanților vizați dictează circumspecție; mă supun, deci, nuanțat normelor impuse de istorici asupra „istoriei contemporane“. Dar nu înțeleg să consimt la instituirea unui tabuu în jurul crimelor comise în intervalul amintit, chiar dacă ele au statut de „genocid“ ori intră sub incidența „luptei de clasă“ ori pur și simplu a „luptei politice“. Ba mai mult, voi insista, pe cât îmi va fi cu putință ca modest meșteșugar al verbului scris, asupra imprescribilității acestor crime, inclusiv a acelor comise după 1964 și mai ales după 1989. Atitudinea acelor care lucrează în justiție, care au evitat și evită a se pronunța din motive procedurale ori... „umanitare“ asupra acestor fapte odioase, numite fie „accidente“, fie „mineriade“, nu poate constitui pentru mine decât un argument convingător că faptele cu pricina nu trebuie trecute sub tăcere.→

MIHAI FLOAREA

Foto: NICĂPETRE, „ACROTERA“

Memorialistica pe care o invoc depune mărturie apăsată în favoarea exercițiului purificator pe care-l propun, măcar la nivelul celor tineri, dacă la cei vârstnici nu (mai) este posibil. Iată câteva reacții autentice ale unora dintre elevii claselor a XII-a în rândul cărora am făcut sondaje de opinie pe tema în cauză:

1. *În urma studierii materialului suport oferit, eu am descoperit o lume a mizeriei, a războiului ce a distrus copilării și familii.*

Eu consider că un proces al comunismului ar fi fost o reparație morală asupra atrocităților comise în timpul comunismului asupra oamenilor, iar ca urmare, comunismul să fie scos în afara legii.

2. *Din aceste opinii, tineretul ar putea trage anumite concluzii și anume că politica comunistă nu ar mai trebui repetată, deoarece a adus multe nedreptăți și încălcări ale drepturilor cetățenilor. Eu consider că cele mai dezvoltate țări din punct de vedere economic și legislativ sunt acelea care nu au avut o politică comunistă.*

3. *Cel mai important aspect pentru mine este să știu că mai sunt și alte persoane care au trăit tortura regimului politic comunist. [...] Acest lucru mă întărește și mă face să îmi dau seama că totul trece dacă știi să privești în viitor. Drama familiilor și a deținuților politici este aproape ucigătoare când o citești, dar toate aceste lucruri trebuie să fie știute și de noi, tineretul, pentru a ne da seama de sacrificiile pe care generația trecută le-a făcut pentru noi.*

4. *Cred că un proces al comunismului ar fi grăbit ieșirea din criza morală a societății românești, deoarece oamenii care au fost deținuți, familiile, toți ar fi simțit că sunt îndreptățiți [sic!] și ar fi simțit că durerea lor este alinată, deoarece știu că cei vinovați plătesc pentru felul în care le-au fost afectate viețile.*

5. *În urma studierii materialului suport, cel mai important aspect înțeles de mine, este faptul ca oricât de jos te-ai afla, oricât de puternică ar fi căderea și oricât de nedreaptă ar fi justiția cu tine, o putere divină te poate face să treci chiar și peste anii grei și nedrepti în temnița comunismului totalitar.*

6. *Cei care au cazuri în familie și au trecut prin vremurile de după 1945 nu vor putea uita niciodată ceea ce au trăit sau ceea ce li s-a povestit, dar unii dintre noi avem tentația să dăm uitării ceea ce ni se pare neplăcut – așa fac majoritatea românilor: se lasă manipulați de cei care au trecut cu vederea manipularea istorică de după 1945 și datorită acestora se fac că nu au văzut și nu au auzit, cu toate că realitatea este alta! Cei care trec atât de ușor peste acele vremuri trădează propriul neam conștient! etc. etc.*

Chiar dacă mi-aș dori numai opinii **pro** în această nouă intervenție publică, nu pot să mimez răspunsuri 100% pozitive: realitatea este mereu complexă și nimeni nu-și poate permite s-o mascheze, indiferent de scopurile urmărite! Rugând pe cititori, ca și până aici, să treacă peste stângăciile de exprimare, am să exemplific și dintre acestea:

7. *Sunt de acord cu faptul că au avut loc unele crime oribile și fără sens. Dar consider că lumea a evoluat mult și repede (așa ceva nu se mai poate repeta... după mine), iar noi (elevii din ziua de azi) și cei ce vor urma ar trebui să învețe în școli cum să fie gata pentru o viață într-un mediu dur care cere din ce în ce mai mult timp și munca psihică, nu să ne încărcăm mințile cu nenorociri și crime. Ar trebui de asemenea să vedem ce se întâmplă acum, să facem față, să fim puternici și capabili de a profita de avantajele vremurilor în care trăim.*

8. *Nu cred că un astfel de proces ar fi grăbit ieșirea din criza morală a societății românești după 1989, deoarece un simplu proces nu ar putea schimba întreaga mentalitate a oamenilor din acea perioadă. Pentru a schimba ceva este nevoie de mai mult timp, iar o criză morală nu poate fi depășită imediat.*

9. *Am fost interesat de condițiile pe care le-a suportat autoarea [Lena Constante – nota M. F.] în închisoare. Descrierea celor 400 de zile fără aproape nimic de mâncare și acele reguli stricte, programul de dormit, interzicerea plânsului, a râsului, să te așezi pe pat în timpul zilei etc. Consider că a fost un adevărat chin pentru autoare să treacă peste acele clipe. etc. O mențiune specială aș face-o pentru un tânăr de-o sinceritate dezarmantă ce-a considerat că-și poate formula o întrebare căreia să-i poată elabora și răspunsul:*

Întrebare: Tu cum ai fi procedat și

suportat zilele petrecute în închisoare, dacă ai fi fost în locul autoarei?

Răspuns: Nu cred că aș fi fost destul de puternic psihic să suport acel tratament și să trec prin acele clipe de coșmar, fără mâncare și cu un asemenea regulament. Probabil că aș fi cedat sau aș fi fost împins de la spate de gândul că astfel, cedând psihic și alegând varianta lor, le-aș fi făcut jocul.

Înceind acest colaj argumentativ, aș vrea să reproduc *in extenso* unul dintre cele mai complexe răspunsuri – aproape eseu, după cum se va vedea – aparținând unei eleve cu o gândire superioară:

[...] *Sunt multe lucruri în viață care se întâmplă, fie că dorim, fie că nu dorim, ceea ce face ca oricine să creadă că uneori nu există nimeni care să aibă controlul asupra lucrurilor întâmplare, însă, poate spre fericirea sau nefericirea unora, există cineva care chiar are control asupra lucrurilor și acela este Dumnezeu, Care a rânduit fiecăruia locul și timpul de viață, încercările prin care trecem fiecare.*

În cazul celor din perioada comunistă, întâmplându-se lucruri pe care unii chiar nu meritau să le pățească, Dumnezeu le-a dat o lecție de viață, fie că ei au văzut lucrul acesta, fie că nu. De multe ori primim lecții de viață de la Dumnezeu, prin diferite persoane, prin diferite întâmplări, dar ceea ce este un lucru grav este că noi nu Îl apreciem pe Acela care ne cunoaște cum nimeni altcineva nu ne-ar putea cunoaște în toată viața pe acest pământ.

În concluzie, nimic nu este întâmplător pe acest pământ, deoarece există un Creator care are control asupra lucrurilor. Nicio suferință, nicio problemă, nicio bucurie sau tristețe, nicio reușită sau un eșec nu sunt întâmplătoare, ci fiecare are un scop anume pentru binele omenirii.

Nu-mi rămâne decât a mă întreba – prelungind linia filosofic-religioasă trasată de autoarea pasajelor ilustrative anterioare – dacă memorialistica românească, rod al cumplitului experiment bolșevic aplicat neamului românesc la jumătatea secolului al XX-lea, n-ar avea un rol și mai important decât m-am încumetat eu să creionez în aceste intervenții: anume unul pe plan spiritual internațional? Capabilă să probeze scepticilor și cobitorilor de ocazie (celor cu nefericit-citata sintagmă ironică „mămăliga românească“, de pildă) că descendenții dacilor, prin anumiți aleși ai lor – pătimitorii, mărturisitorii, martirii din temnițe –, au fost la înălțimea ameiitoare a jertfei lui Iisus Hristos, literatura memorialistică își așteaptă în continuare cititorii, criticii și chiar hermeneuții.

Foto: NICĂPETRE, „MUGURE”

CRONICA LITERARĂ

Eugen Dorcescu și tentația fructului interzis

Cu volumul său de poezii apărut în 2010, *Elegiile de la Bad Hofgastein*, publicat la Editura Mirton din Timișoara, Eugen Dorcescu și-a pus semnătura, începând din 1972 (*Pax magna*, Ed. Cartea Românească), pe 37 de volume (unele în mai multe ediții) și pe alte câteva volume de traduceri - rod al unei activități literare bogate, dublate de o alta nu mai puțin remarcabilă, respectiv cea de cercetător științific

principal al Filialei din Timișoara a Academiei Române. Originar din Târgu-Jiu, stabilit la Timișoara după absolvirea studiilor universitare, încununată mai apoi cu o teză de doctorat (*Structura lingvistică a metaforei în poezia română modernă*), poetul atrage atenția unor specialiști ai genului ca Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Marian Popa și este prezent în pagini de dicționare sau de istorie literară. Membru al Uniunii Scriitorilor din 1976, colaborează la cele mai reprezentative reviste literare din țară și în multe altele din afară. Vorbind numai despre parcursul liric al lui Eugen Dorcescu, putem spune că încă din *Culegătorul de alge* (Ed. Facla, Timișoara, 1985) poetul se anunță discret ca a fi ispitit de teme majore ale ființului și esenței umane. Lucrurile acestea se vor confirma odată cu *Psalmii în versuri* (Ed. Excelsior, Timișoara, 1993), dar mai ales cu *Omul de cenușă* (Ed. Augusta, Timișoara, 2002) și cu *Omul din oglindă* (Editura on-line Semănătorul, București, 2009), în care tragicul ineluctabil al „bătrânului” se reia dintr-o altă perspectivă în *Biblice* (Ed. Marineasa, Timișoara, 2003), din care reamintim poezia *În tăcere*: „N-a fost cu neputință. N-a fost greu./Aseară am vorbit cu Dumnezeu./La fel de clar, de simplu, de senin,/Cum ai tăifăsuși cu un vecin.../E drept că El tăcea./Sau, mai curând,/Iradia în fiecare gând,/În fiecare șoaptă și impuls,/În fiecare zbatere de puls./Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,/Discursul în tăcere s-a mutat,/Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El./Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,/Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”, iar nota de pe coperta a IV-a, semnată de Valeriu Anania fiind suficientă pentru unii să-l alinieze pe Eugen Dorcescu unor poeți de genul lui Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Ioan Alexandru etc. Însă într-un interviu, consemnat de Constantin Buiciuc (*Lucașfărul Românesc*, 21 sept. 2008, Banat), poetul ține să precizeze: „Eu, ca autor care știe ce scrie, spun că poezia mea nu este, pur și simplu, religioasă (ce comod ar fi!), spre a nu zice că, de fapt, nu este deloc religioasă. Ar

putea fi, eventual, definită drept mistică, adică întemeiată pe o trăire directă, nemediată de ritual, a misterului.” Și în volumul *Elegiile de la Bad Hofgastein*, Dorcescu rămâne sub mirajul ființei pe care o cercetează liric din perspectivă filosofică, fără a se îndepărta de trăirile mistice și observă, precum Johannes Volkelt (*Estetica tragicului*, Ed. Univers, Buc.,1978), că de fapt, omul este singura făptură din univers care are conștiința efemerității sale. Elegiile lui Dorcescu au fost, pe drept cuvânt, apreciate a fi un mare poem al ființei, un prilej de reflecție, de disecție rațional-afectivă a unei culpabilități transparente, distorsionate în ecouri și reverberații: „mama s-a trezit, pentru /o fărâmă de timp,/și-a-nceput/să mă cheme./M-a strigat, cu glas mare,/pe nume./M-a strigat, de pe pragul, de pe/culmea aceea,/ dintre lume și/lume./Apoi a recăzut/în muta ei agonie/ și ne-a părăsit fără a primi/vreun răspuns.” Îmi amintesc, fără să vreau, ce spunea cel pentru care libertatea înseamnă a-ți asuma ceea ce n-ai creat, Jean-Paul Sartre (*Existență și adevăr*, Ed. Polirom, Iași,2000): *Ființa i se dăruiește întregă Pentru-Sinelui ca sine, ceea ce orea să spună că iluminarea, în loc să risipească întunericul Ființei, îl iluminează ca întuneric* (p.117), ori lucrul acesta este evident în *Elegiile* lui Dorcescu, fiindcă nu are decât să accepte ineluctabilul. „Aceasta-i cheia fericirii:/să știi a întâmpina/cu-ncredințarea și/inocența/unui prunc de o zi/tot ce binevoiește/a-ți da/- că-s suferințe,/ că-s bucurii - /Cel ce a fost,/Cel ce e,/Cel ce, de-a pururi,/va fi.” Și de aici ne reamintim ceea ce *Eclesiastul* avertiza: *Bucură-te, tinere, în tinerețea ta, fii cu inima veselă cât ești tânăr, umblă pe căile alese de inima ta și plăcute ochilor tăi; dar să știi că pentru toate acestea te va chema Dumnezeu la judecată* (11.9), observație pe care o detaliază Abelard în *Etica* lui, când vorbește despre păcatele spirituale și cele trupești (*hoc est, ex delectatione quam habet in carne, quaedam appetit, quae tamen iudicio rationis refugit, vel appetenda censet**). Numai că reverberația *Ființei* în *Spirit* este dată, precum în *Fenomenologia* lui Hegel, ca libertate absolută, unde *Spiritul* este conștiință de sine care înțelege că în certitudinea de sine stă esența. De data aceasta, esența se retrage în duioasă filiație, cu frânturi de gând: „Cu doi ani înainte/să moară,/mama a locuit la/noi peste iarnă/și-am dus-o acasă/în primăvară.” Sau: „În urmă c-un an,/mama se pregătea/ să traverseze/râul morții/prin vad,/înspre noua, invizibila-i/casă./Între ziua de-atunci /și ziua de-acum,/e numai această/*cognitio mortis experimentalis*.” Neîndoielnic, poetul se situează undeva deasupra trăirii suficiente, în mai mult decât suficient (*meer dan genoeg*), poate chiar în preamulul simțirii (*te weel*), de aceea el trăiește tot atâta dramă câtă cunoștință, după cum a spus și *Eclesiastul*. Reflecția se șlefuește în timp și în paralel cu trăirea: „Absența e-o prezență negativă,/E-un gol, o așteptare, o latență./E moarte și viață, deopotrivă -/Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență”, se spune într-un *Prolog*. Versul atinge asertivă filosofică după care absența devine un anumit fel de „praesentia” în care își dau mâna deopotrivă moartea și viața, iar Dumnezeu nu cade sub simțuri (ceea ce este revelație nu este simț, după cum materia nu este spirit, judecând după antroposofia lui Rudolf Steiner). Poetul, într-un context dureros de concret („Tatăl a murit o/singură dată./Mama moare în

fiecare zi.”), constată o neputință transcendentă: „dacă mamei aș dori/să-i trimit o scrisoare?/Cum aș întocmi-o în/idiomul acela, pe care/nu-l pot vorbi nici viii,/nici morții.../”, o imposibilă trecere de prag, ca să folosim un termen ce ține predilect de etnologie, pentru că între cele două lumi orice comunicare este imposibilă în afara unui sentiment numinos, în afara ritului și dincolo de mistică. Rememorările aproape animiste, sunt emoționante, ca de pildă locul din perete, sanctificat de fotografia mamei: „e un loc unde-a stat,/decenii în șir,/Vechea fotografie./ Astăzi,/ din locul acela/pustiu,/se deschid/nevăzute tuneluri de/vid,/ către marele/vid./ Casa-i pustie, livada-i/pustie,/ existența-i inexistentă,/ pustie./Din tot ce a/fost,/numai vidul/acela,/din zidul de nord,/numai el nu/acceptă să piară,/numai el nu renunță/să fie”, precum în *Duhovniceasca* lui Tudor Arghezi. Între lamentație și reflexie, ambele într-un registru liric grav, Eugen Dorcescu atinge profunzimi umane și sentimentale încărcate de semnificații ridicând poezia lirică, după ierarhia lui Hölderlin**, la rangul de metaforă a unor concepții ideale, a unor frământări neconținute ale efemerului și trece dinspre infinitatea particulară spre cea generală. Această trecere i-a fost prilejuită poetului de aceeași reflexivitate a ființei (sinteză misterioasă dintre viață și moarte) pe care o produce conștientizarea vremelniceii asupra sensibilităților subtile, într-o dramă a existenței: „În adâncul ascuns,/sub iluzoria lume a/slavei deșarte,/Ființa-i sinteza de nepătruns/dintre viață și moarte./Și astfel,/și astfel,/și astfel,/făptura-și continuă/drama.” Într-un liminal firesc al filiației, poetul, simultan ce „Eu nuncetez a/fi viu./Mama nu-ncetează/să moară”, își urmează maica cu simțirea dincolo de contingent „Ascultând cum, în/noaptea de dincolo,/duhul ei călătorea,/cum lupta,/spre-a ieși/din samsara.” Iar dacă la nivelul conștiinței, în filosofia lui Sartre, se poate depăși existențialul nu către ființă (atinsă de o pasivitate compensatoare), ci către sensul ei, în registrul liric, Dorcescu, într-o nestăvilită tentație a fructului interzis, atinge culmi în care ființa nu mai poate fi *causa sui*: „Mă întreb iar și/iar:/În ce chip poți plânge,/cum poți a deplânge/pe cel care pleacă/din propriu-ți/sânge?” După toate acestea, înfrânt în cuvânt, dar adâncit în gând, oscilez între o concluzie a lui Hölderlin (*lipsa semnificației este marea noastră suferință*) și cuvântul Ecclesiastului despre eterna temă a deșertăciunii deșertăciunilor.

IULIAN CHIVU

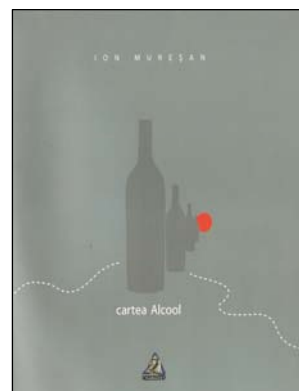
Note:

*Din desfătarea pe care o obține prin trup, spiritul dorește tocmai ceea ce se retrage din calea judecății raționale, socotind că trebuie să dorească tocmai asta

**„Poezia lirică, aparent ideală, este naivă prin semnificația ei. Ea este o continuă metaforă a unui unic sentiment. Poezia epică, aparent naivă, este eroică prin semnificația ei. Poezia tragică, aparent eroică, este ideală prin semnificația ei. Ea este metafora unei concepții ideale”(Pagini teoretice, ed. II-a, Ed. Paralela 45, Pitești, 2003, p.80).

Cântăreț al forței negre. Ion Mureșan – Cartea Alcool

După volumele de versuri **Cartea de iarnă** (1981) și **Poemul care nu poate fi înțeles** (2003), Ion Mureșan revine cu un alt volum de poezie, **cartea Alcool**, publicat în 2010 la Editura „Charmides”. Deși sunt, de regulă, sceptic în privința omologărilor literare, spun totuși că, și în opinia mea (subiectivă, desigur), acest ultim volum de versuri al poetului a primit pe merit titlul de Cartea anului 2010.

Chiar dacă avea publicate, până recent, numai două volume de versuri, Ion Mureșan era deja un poet consacrat, un lider al generației sale, apreciat de critica literară, luat drept model de către mulți dintre tinerii poeți actuali, fiindcă poezia sa, spre deosebire de aceea a multor textualiști, păstrează, în ciuda unei narativități programatice, semnele unui autentic lirism, fără a fi tributară unor inovații lexicale și formule poetice ieșite din comun.

Referindu-se la primul volum de poezie, **Cartea de iarnă**, criticul Marin Mincu spune că „Ion Mureșan se situează de la început în interiorul modului sau, mai precis, în interiorul metodei textualiste, având, ca altădată, Lautréamont, instinctul traiectului tragic al textualizării, urmărit anatomic în poemul *Înălțarea la cer*” (Marin Mincu, antologia **Poezia română actuală**, vol. I. Ed. Pontica, Constanța, 1998, p. 364). Despre **Poemul care nu poate fi înțeles**, același critic afirma că, în el, „se întrezărește dubla situare polemică a lui Ion Mureșan: o dată față de tradiția poetică de până la el, apoi chiar spaima față de „poezie” ca mecanism textual”.

Cartea Alcool are 77 de pagini, conține 32 de texte, dintre care cel mai amplu este *Întoarcerea fiului risipitor*, un poem în opt părți. Coperta, simplă și expresivă, este realizată de Mihai Țărmure, după un desen de Maxim Dumitraș. Pe coperta 4 se află un fragment din primul text al volumului, *Poemul alcoolizilor*. Este de remarcat structura ingenioasă a cărții, cu poeme narativizate, în vers alb, alternând cu texte rimate și ritmate, ca un fel de pauze muzicale între scenele „bachanaliilor”. Titlul ar putea fi o metaforă a vieții creatoare, pentru că, asemenea alcoolului, și creația presupune o distilare/esențializare a tot ceea ce există, rezultând fie licori purulente, fie „băuturi urât mirositoare”, fie băutura zeilor, fiindcă mai mereu acești „alcoolici” au în preajmă pe Dumnezeu, ca o Ultimă Instanță, atunci când „forța neagră din cap” nu mai reprezintă o salvare.

Mi se pare extraordinară forța poeziei lui Ion Mureșan de a pătrunde în realitatea sordidă a celor care văd salvarea în alcool. Îi vedem cum, după ce unul rostește: „În curând în curând va veni seara,/ atunci ne vom odihni și vom afla împăcare mută!”, toți se ridică, pe rând, de la masă, apoi „le este foarte, foarte rușine” (*Poemul*

alcoolicilor, p.6). Chiar dacă se păstrează unele dintre instrumentele textualiștilor, cum ar fi: aluzia culturală, parafraza ironică, narativizarea programatică, mai puțin spiritul bășcălios – fiindcă poetul pare a fi alături de acești Marmeladovi, căutători ai adevărului pe fundul paharului – totuși cartea pare a ieși din canoanele știute ale postmodernismului, prin dimensiunea mistică, venind, cumva, din aceea a „oamenilor din subterană” dostoievskieni, apropiindu-se, mai degrabă, de neorealismul cu fațetă expresionistă. Sau poate că nevoia aceasta a criticii literare de a clasifica nu mai este necesară în asemenea caz, fiindcă substanța poetică pare a fi mult mai importantă, iar „tehnica” poetică ar ține mai mult de talentul veritabil al unui poet al intuiției, chiar dacă nu lipsește și vocația constructorului și a exploratorului.

Dincolo de realitatea sordidă a cărții, se simte aluzia la o lume a artei, unele texte, cum ar fi *Cântec negru, O anumită definiție a poeziei, Mesajul* având și valoare de arte poetice. Mi se pare demnă de luat în seamă și puterea acestor versuri de a emoționa, fiind departe de ariditatea și predilecția pentru un intelectualism excesiv al discursului, așa cum se întâmplă la alți poeți ai generației sale. Cu toate acestea, nu lipsește substanța filosofică a versurilor, nu neapărat prin trimiterele culturale, ci prin acel fior mistic de care vorbeam, chiar dacă multe dintre poeme se află într-un balans între demetafizicizare și nevoia de a reconstrui Realul. Dintre poemele numite, *Cântec negru* pare a fi cel mai reușit, poate printre cele mai bune ale volumului. Este aici o „forță neagră” despre care putem spune că metamorfozează realul, tot discursul poetic fiind acaparat de aceasta, pentru că, așa cum poetul mărturisește în final, chiar el este „forță neagră din capul forței negre din capul (său)”, recăpătând forța demiurgică de a reconstrui realul sub imperiul unei viziuni onirice, dar și al unei sugestii verbale ce ține, mai degrabă, de tehnica hipnozei: „Mintea mea e din ce în ce mai limpede./ din ce în ce mai sterilă./ Acum am coborât cu totul în capul forței negre din capul meu./ Eu sunt forța neagră din capul forței negre din capul meu./ Ordon: Cântă forța neagră din capul tău!” (p. 22). Refrenul pare a avea și el același rol persuasiv (mă refer la versurile „Soarele e sus, iarba e putredă./ vremea e numai bună de cosit!”, versuri care se repetă după fiecare strofă mai amplă).

Toposul poetic este cel al cârciumii, iar eroii lirici sunt alcoolicii care oscilează între dimensiunea damnării și aceea de privilegiați ai adevărului întrezărit printre aburii alcoolului. În acest volum, Ion Mureșan își limpezește discursul, apropiindu-se mai mult de Realia, nu neapărat prin limbajul direct – cum se întâmplă la unii douămiiști – ci prin forța de sugestie a cuvintelor, nelipsind totuși gustul pentru ludic, prezent la mulți dintre textualiști. Cum spuneam, poetul se apropie cu înțelegeră de acești năpăstuiți, fără a evita ironia blândă: „Vai, săracii, vai, săracii alcoolici./ cum nu le spune lor nimeni o vorbă bună!/ Dar mai ales, mai ales dimineța când merg clătânându-se/ și uneori cad în genunchi și-s ca niște litere/ scrise de un școlar stângaci.” (*Poemul alcoolicilor*, p.5). Alteori, toposul cârciumii pare a suferi metamorfoze stranii, ca într-o „dereglare a simțurilor”, alcoolicii bărbos având senzația că se află pe malul mării, „aude doar un vuiet de valuri și lin, odată cu masa./ se clatină în

bătaia valurilor.” (*Sentimentul mării într-o cârciumă mică*, p. 19). Se mai întâmplă ca spațiul cârciumii să fie înlocuit de acela al paharului (în poezia *pahar*, p.24-26), un microtopos în care se concentrează totul: și luna, care „tremură galbenă și rotundă”, „o lespede mare de piatră”, însăși dihania alcoolului, a cărei „coadă grozavă” iese de sub lespede. Tot acest discurs straniu, aflat, mai curând, în descendența onirismului dimovian, este punctat de laitmotivul intertextual „Totu-i vis și armonie” sau de acela al „vodcii rece ca gheața”.

Poemul cel mai amplu, cum spuneam, și unul dintre cele mai reușite din volum, este *Întoarcerea fiului risipitor*. Într-un fel, așa cum remarca și Alex Goldiș în revista „Cultura”, s-ar putea vorbi de o întoarcere a lui Ion Mureșan la postmodernism, după rătăcirile neoexpresioniste: „Totul a fost băut” - așa începe acest poem, cu trimitere, desigur, la principiul postmodern: „Totul s-a scris”, de acum nu urmează decât rescrierea, principiu bazat și el pe „Ecleziastul”: „Nimic nou sub soare.” Prima parte a poemului marșează pe acest principiu, astfel încât „alcoolicii” vede că „nicio băutură nouă nu a apărut sub Soare în timpul vieții (sale)”, s-a băut și „nisipul pustiurilor”, „praf(ul) de aur din căniță de aur”, „pietrele din pahare de piatră”, numai din când în când „apărea din cărți cineva/ care vedea ceva de băut/ în piatră seacă/ vedea și bea”. Versul final (și concludiv) arată că resursele lingvistice nu se vor epuiza niciodată, fiindcă, de când artistul a căzut în hedonism (vezi și aluzia rabelaisiană: „Drink!”), totul se re-face printr-o continuă distilare a vieții: „Și tot mai trece noaptea pe drum un om cu o distilerie mică pe umăr.” (p. 57-58).

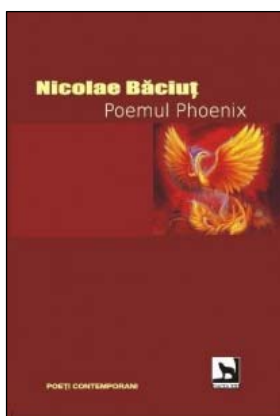
În a doua parte, apare motivul dublului, care poate fi și o expresie ironică a denaturării simțului vizual pe care îl suportă alcoolicii. Desigur, trimiterea poate fi și la necesara dedublare conștientizată a poetului, care se detașează uneori de sine, spre a auzi „un vuiet venind din altă lume”, adică permanenta sa pendulare între un „aici” și un „dincolo” (p. 59). Desigur, *Întoarcerea fiului risipitor* e un poem ce ar necesita o analiză aparte, nefiind scopul unei critici de întâmpinare. Mai spun doar că în partea a VII-a discursul este mai clar postmodernist, încă de la început, prin trimiterele la poetica platoniciană a arhetipurilor.

Poeziile scrise în prozodie clasică au, uneori, forma psalmului sau a meditației (*Rugăciune, Înviere*), alteori, a ludicului postmodern (*Poem ocazional*) sau a onirismului dimovian – cum s-a mai semnalat - (*Poem de dragoste*). Cum spuneam la început, aceste poezii în vers clasic sunt ca niște pauze muzicale, dar pot constitui și un contrapunct dintr-un discurs mai amplu. Putem citi cartea, ținând cont și de unitatea sa compozițională, și poeziile luate separat, fiindcă tematica este diversă, în ciuda unei idei sintetizatoare.

Prin urmare, volumul de versuri **cartea Alcool** este inedit și valoros în peisajul poetic actual, prin limpezimea sa discursivă, prin evitarea căderii în păcatul prozaismului excesiv, putând fi lecturată, cel puțin la un nivel „de suprafață”, și de lectorul nespecializat. Acest lucru nu exclude profunzimea cărții, lecturile interpretative multiple, deschiderea sa și spre iubitorul de poezie narativizată, și spre cel atras de lirismul de substanță. Într-un cuvânt, nu este nicidecum o carte plictisitoare.

GEORGE PAȘA

POEMUL PHOENIX

Inițiere paradoxistă la Curtea Măiestrei și a Elementului Foc, sau a „Împăratului Roșu“. Reprezentantul de marcă al *refluxgenerației postbelic-secunde (the Generation of Deep Clearness)*, poetul **Nicolae Băciu**, creator al unui relief liric inconfundabil și indiscutabil – prin volumele: «Muzeul de iarnă» (Ed. Dacia, 1986), «Memoria zăpezii» (București, Editura

Cartea Românească, 1989), «Nostalgii interzise» (Târgu-Mureș, Editura Columna, 1991), «Casa cu idoli» (Târgu-Mureș, Editura Tipomur, 1996), «Lumină Lină» (versuri pentru copii, Ed. Tipomur, 1999), «Manualul de ceară» (Ed. Academos, 2001), «Poduri de umbră» / «Hidak az arnyekok felett» (ediție bilingvă, în valahă și maghiară, Ed. Tipomur, 2001), «Solstițiu la Echinox» (Ed. Tipomur, 2002), «Alb pe alb» (Ed. Tipomur, 2003), «Singurând» (2007) etc. –, relief al unui expresionism bine paradoxizat, dar și autor al unor impresionante volume de eseuri, de jurnale de călătorie, de interviuri cu figuri celebre ale artei cuvântului, ale culturii contemporane («Anotimpul probabil», 1995; «Curs și recurs», 1997; «Oglinzi paralele», 1997; «Babel după Babel», 2000; «Aproape departe», 2001; «Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Steinhardt», 1994; «O istorie a literaturii române contemporane în interviuri», 2005; etc.), rod al unei temeinice activități jurnaliste prin decenii (ca redactor, secretar de redacție, redactor-șef etc., la revistele: «Echinox», din Cluj-Napoca, 1978 – 1982; «Vatra», Târgu-Mureș, 1983 – 2003; «Ambasador», «Vatra Veche» etc.), sporește – în prezentul anotimp – corola de nestemate veritabile din teritoriul său poetic, prin cele douăzeci și patru de carate estetico-literare ale volumului *Poemul Phoenix* (2011*).

Din cele trei prezentări de pe fața a patra a copertei, Distinsul Receptor reține, mai întâi, de la Eugen Simion, că – la poetul Nicolae Băciu – «biografia rămâne, în continuare, dominată de fantasmalele cunoscute ale poeziei post-blagiene; o biografie a Poeziei și, cum am zis, a Poetului care umblă prin lumea plină de tâlcuri pentru a afla arhetipurile și înțelesurile», apoi, de la Gh. Grigurcu, în certificarea căruia se arată că «starea lirică, statutul cuvântului, poezisul sunt socotite fără prejudecată drept motivări principale ale discursului liric, racorduri plauzibile, neconținut reluate, la substanța sa intrinsecă»; Petru Poantă mai evidențiază în lirica băciuțiană că «știința ambiguității, a intersectării planului afectiv cu cel al discursului, este exemplară; poemul face parte din recuzita imagistică, fiziologicul devine limbaj».

Despre cum și în ce măsură se inițiază eroul liric băciuțian între expresionism și paradoxismul bine temperat de la Curtea Măiestrei și a Elementului Foc sau a „Împăratului Roșu“, spre a crea apoi armonicele-i reliefuri din blândul său teritoriu poetic, găsește foarte recentul volum, *Poemul Phoenix*, firește, mai mult decât oricare

dintre cele publicate anterior de Nicolae Băciu, de vreme ce stă sub un motto din *Odă (în metru antic)*, de Mihai Eminescu, ultramodernă odă în vers safic, unde „eternul“ erou liric de hyperionică factură, de după obținerea statutului din „ora de iubire“, constată irepresibila „înșelare lumească“ și solicită Demirgului re-darea „condiției sale dintâi“, prin starea purificatoare a flăcării-pasăre-Phoenix ce reînvie: «De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet, / Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări... / Pot să mai renviu luminos din el ca Pasărea Phoenix?»... Originala direcție în care pornesc poemele lui Nicolae Băciu – dinspre *ars poetica* sa „generalizată“ – certifică o similară conexiune de privilegiate ființială, dar pe feed-back-ul chthonian-edenic-germinator al odei eminesciene, firește, chiar în poemul ce dă titlul întregului: «După moarte, / poemelor mele / le cresc unghii și păr, / poemele scriu / singure / alte poeme / cărora le cresc pene și fulgi / și-nvață singure să zboare. / Poemele mele – / sălbatic poeme / în care învățam și eu, / să zbor / ca un străin / ce-și caută o țară / unde să-i crească / păr și unghii, / în viață ca și-n moarte, / în moarte ca și-n viață.» (*Poemul Phoenix*, p. 227).

Întâlnim în volumul *Poemul Phoenix*, de Nicolae Băciu, și alte arte poetice memorabile, potrivit cărora **Poezia** înseamnă „Geneză“ („Facere“) – în maniera paradoxismului cosmologic sorescian din celebrul poem, *Shakespeare*, dar într-o altă direcție, tot foarte originală ca și cea despre care s-a făcut graire mai sus –, desigur, creație de univers întru Eros, **creație aptă de re-creație**: «Stăteai goală în fața mea – / nici înger nu era să te întrecă. / Vroiam să te ating cu verbul meu, / dar el era-nvățat să tacă. / Am vrut să te ating cu mâna mea, / din trupul meu să-ți fac veșmântul – / dar trupul meu era cuvânt, / căci l-a-nceput a fost Cuvântul.» (*Geneză*, p. 35). **Verbul** trebuie „citit“ pe registul conotativ de-aici drept **Dumnezeu / Iisus Hristos**, în spiritul celebrei fraze de „deschidere“ din «Evanghelia după Ioan» (*La început era Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu*), căci **Verbul** este cel ce face / făptuiește (construiește), inclusiv Muntele Mare / „muntele din mare“: «Fericit fără să poți scrie, / privind măslinul în patria lui, / cerul în casa lui, / atât de aproape / că nimeni nu-i vede / fereastra deschisă spre mare. / Fericit că poți să taci, / să simți cuvintele tolănite / în inima ta / ca-ntr-un mormânt / de-abia împrejmuț cu flori, / că ziua începe la apus, / ca o mică sângerare / în palmele care se roagă. / Fericit că timpul stă în loc, / că nu există ne-nțeles, / că morții poți să-i dai binețe, / că verbul / nu e sclavul vreunui adjectiv, / că masa mea de scris / plutește lin / ca o corabie pe marea în furtună.» (*Muntele din mare*, p. 19).

Poezia este „Lumină din Lumină“ – și, ca în accepțiunea băciuțiană –, „un fel de ea“, „un fel de eu“, **parte („paradoxist-infinită“), parte-ens-de-stea** din **sacru** **Parte** **Cosmic**, din **acel Dumnezeu cogaionic / dacic, parte** cu fundamentală interfuncție a sănătății și evoluției / progresului, **că dacă partea e sănătoasă și Întregului îi merge bine**, și invers, întru rostuirea Lumii: «Un fel de-a fi, / un fel de ea, / un fel de-a nu fi / **nu**, nici **da**, / un fel de ieri, / un rest de stea, / un întrebând, / un a pleca, / un fel de eu, / altundeva, / lumina din lumina ta. / Atât te-ntreb: / cine e A?» (*Litera*, p. 16). În ultimă instanță lirososifică – de vreme ce se face trimitere la „axa timp-secunde“, la „eternitatea clipei“ –, **Poezia** mai

rămâne și «Lecție / de / anatomie / a unei / secunde.» (*Poezia*, p. 5).

Pentru eroul liric băciuțian, „nunta de argint“ (cu o mireasă, zână a apelor, sireună «cu solzi de ceară») «e o margine de zi / bătută-n cuie – / alt Christos», viitorind petrecerea purității, „a **albului** în os“, „în **Unul**, sau în **Niciunul**“, derulându-se «tocmai când mirose-a primăvară», «când tocmai înc-o primăvară / inel pe deget înconjoară» (*Nunta de argint*, p. 6); pentru el, bacovianul **verde** „crud“ / „pur“ se metamorfozează în «verde chip, / verde chip, / bip... bip...» (*Bip*, p. 7), spre a «trece o dată / și încă o dată, / jumătatea [...] împerecheată, / jumătatea [...] de cuvânt, / jumătatea [...] de descânt, / jumătatea [...] / de viață, / întregul...» (*Basm*, p. 8), adică jumătățile de la „chirurgizarea zehască“ a Androgenului, jumătate androgenică în care se și oglindește într-un autoportret de Sfintele Paști (diferit de al stănescian-paradoxistului Om-Fantă): «Trupul meu / ca o rană / deasupra / ierbii – / o picătură / de sânge.» (*Autoportret de Paște*, p. 11).

În oglinda alterității, eroul liric se mărturisește între pragurile „nord“ și „sud“ ale verosimilului, „șarpe“ și „frânghie“ a limitei tragic-existențiale: «Ca un șarpe / crescut la sân, / ca o funie / împletită la gât – / eu – altul – / încât / să fiu mai bătrân / cu-o secundă, / mai scund, / mai urât, / mai singur / decât / mama care nu m-a născut – / ca un sfârșit / care n-are-nceput.» (*Alter ego*, p. 13).

Autentică mână magic-paradoxistă are acest erou liric: «Nu-i mâna mea / decât un șir de ochi – / amprenta degetelor / nu-i decât vedere.» (*La revedere*, p. 15). Nod gordian îi este viața («Până la zbor, / pod peste ape, / norul e nor / fără de pleoape. / [...] / Până la tine / nu-i niciun pod – / cum pleacă și vine, / viața mi-e nod.» – *Nod*, p. 18) și lacrima-i «o margine de curcubeu» (*Înecarea lacrimii*, p. 25), la „coborârea numelui“ în fii (cf. *Nascendo*, p. 26), pe coordonatele îndumnezeirii *ens*-ului unei spațialități oximoronizate / paradoxizate: «Cu tine timpul și-a ieșit din timp, / anotimp de vindecare nu-i, / în locul tău e o icoană / cu chipul nimănu. / Cu tine izgonit în Rai, / când în scădere mă adun, / cu tine în cuvântul ne-nceput, / cu tine răsărit în care-apun.» (*Izgonirea în Rai*, p. 32), întrucât, din creștin-profundă ființare, eul declară fără șovăire: «Nu sunt întreg fără tine, / n-am început și nici sfârșit, / n-am nici devreme, nici târziu / și nici apus, nici răsărit, / nu sunt nici junglă, nici pustiu, / nu sunt nici fiu și nici nu-s tată – / eu sunt doar tu, care odată / se cobora din mamă-n fiu.» (* * *, p. 33).

Pelago-dacicul / valaho-dacicul mit fundamental al jertfei zidirii cunoaște la poetul Nicolae Băciuț o „mutație genetică“ – s-ar putea spune –, de la jertfirea / zidirea de vie a Anei întru dănuirea mânăstirii, la jertfirea / zidirea Anei întru dănuirea măruului „viu“, cel de dinaintea clipei căderii în păcat: «Ana are mere / și Ana se zidește într-un măr.» (*Abecedar în Paradis*, p. 44), în vreme ce **alteritatea** îl pro-jetează drept lacrimă a secunde: «Tu, Nicolae, de tine fug, / ca de o umbră fără trup; / dacă n-aș fi privirea ta, / din tine-aș vrea să mă rup. / Aș întinde mâna spre tine / ca înspre limba unui ceas / din care ora se desprinde, / meridian într-un atlas. / De tine fug și nu am unde – / sunt lacrima unei secunde.» (*Alt Nicolae*, p. 65).

Și prin „psalmii“, prin densele „litanii“ ale recentului volum, *Poemul Phoenix* (2011), Nicolae Băciuț convinge într-un mod orfic-paradoxist fără asemănare că (se) scrie, se caligrafiază («Când trupul meu / rămâne un cuvânt, /

[...] / ca o duminică / mă-ntorc / în săptămâna fără patimi, / cu timp cu tot. / Doar un cuvânt.» – *Cu timp cu tot*, p. 67) până în sublima metamorfozare a sinelui și a trupului, ca **semnificat**, credincios fiind nu numai în **păsărea-facă-ră-semnificat**, ci și în sacra putere „de la început“ a rostitorului întru Logos. (* Nicolae Băciuț, «Poemul Phoenix», Cluj-Napoca, Editura Dacia XXI – colecția *Poeți contemporani* – 2011; pagini A-5: 256; ISBN 978-606-604-029-7).

Prof. dr. Ion PACHIA-TATOMIRESCU

Tăcerea magilor

În colecția „Scriitori, cetățeni de onoare ai Sărmașului“, inițiată de primarul Ioan Mocean, a apărut volumul „Tăcerea magilor“, cu poeme semnate de condeșeanul nostru Valentin Marica. O poezie care mustește de religiozitate, apropiindu-se până la contopirea extremă cu rădăcina identității: „Încolțea cuvântul/ să mă ia de mâini/ să-mi arate ziua/ în potiri de pâini“. În șoapta câmpiei, Valentin Marica descoperă visul izvorât din țaria pietrei pentru ca mai apoi, în diminețile „în care crapă lumina/ de atâta blândețe“ să primenească casa dintâi a literei. Atunci când „mâna lui Dumnezeu/ despletește cerul peste păcat“ este momentul prielnic răzvrătirii cuvintelor care se transformă în crucea biruinței: „mâna/ străfulgerare/ împrăstie la porți/ păcatul ultimului cuvânt“. Descoperim la Valentin Marica o poezie existențială în care elementele primordiale devin esență pentru trăire: „piatra crește din apă“.

O poezie în care cuvântul se transfigurează, devenind obiect de lux – „Pe dunga unui cuvânt“ – pentru ca mai apoi, ca un miez de pâine, să fie bucurie pentru cei care trăiesc din magia acestuia. „Tăcerea magilor/ adună zăpezi în cina nașterii“ pentru ca mai apoi valul luminii să fie răstignit pentru izbânda cuvântului. La botezul literei participă întreaga suflare, iar rădăcina de la fereastra sufletului acompaniază harpa îngerilor pentru ca zăpada să se ridice în altare: „Sub vârtejul umbrei/ mâna arată/ că cerul e pasăre călătoare“. Când timpul încremenește, soluția cea mai bună este salvarea prin cuvânt: „Numai cuvântul îi dă legănare“.

Valentin Marica știe să deschidă poarta spre rai prin cuvinte care dezvăluie tainele lumii: „Numai îngerul îmi spune/ cum să calc iasca din freamătul crucii/ numai îngerul îmi spune/ că apa ce curge/ e vecernie“. Valentin Marica este poetul născut la Zoreni, cu suflet sensibil precum apa cea limpede a strămoșilor care a izvorât din eternitatea rădăcinii românești.

MENUȚ MAXIMINIAN

CUPLUL LECTURII

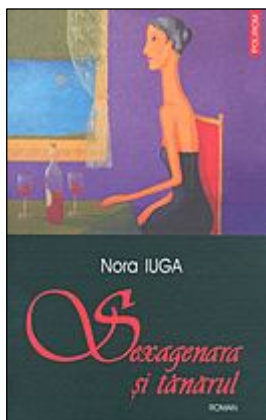
Sexagenara și tânărul, de Nora Iuga

*I think about your body day and night.
When I try to read, it's you I'm
reading.*
(Jeanette Winterson, *Written on the
Body*)

Dependența scriitoarei de text se transformă, în romanul Norei Iuga, într-o pledoarie pentru suveranitatea autorului în raport cu lumea ficțională, dar și într-o febrilă încercare de regăsire a eului erotic – un alt fel de suveranitate – transformând textul literar într-un produs erotizat – și erotizant.

Disocierea lui Roland Barthes între diferitele modalități de regăsire a corpului erotic în textul literar – „figurație” și „reprezentare” („o figurație stânjenită”)²² – oferă o posibilă perspectivă asupra ficțiunii *Sexagenara și tânărul*. Dacă ar fi să luăm în considerare mărturisirea autoarei cum că „romanul *Sexagenara și tânărul* este 90% biografie”²³, cea mai adecvată variantă de interpretare din punctul de vedere al distincției realizată de criticul francez este *figurația*, apariția „nestânjenită” a corpului erotic în profilul textului literar, consecință a „apariției autorului în textul său”. Această afirmație a eului auctorial nu are însă loc „sub forma biografiei directe”; mai rămâne, în urma unui calcul matematic creator de lumi virtuale, acel procent de 10% necesar – și suficient – unei lumi ficționale de sine stătătoare în care o scriitoare se confesează la șazececi de ani. În plus, manipularea unui alt concept esențial în receptarea textului Norei Iuga – *dorința* – ne oferă un indiciu în ceea ce privește plasarea modalității de revelare a corpului erotic în acest text sub semnul figurației, dar și o transcendere a acestei catalogări. Este o disociere pe care nu o oferă textul lui Barthes, care vorbește însă de „*conceperea* unei dorințe pentru un personaj de roman (prin pulsioni fugitive)”²⁴ ca mod de realizare a figurației – o dorință care circulă pe sens invers față de cea care susține semantic romanul acesta. Astfel, dacă prin *reprezentare* dorința este *imitată* și nu depășește nicicând spațiul ficțiunii, prizonieră a unui flux conectând personajele ficționale²⁵, în romanul Norei Iuga dorința sub semnul reprezentării există – dorința erotică dinspre sexagenară înspre „bărbatul” care ascultă – dar e doar o proiecție ficțională a unei alte dorințe: dorința dinspre scriitor înspre cititor, un „alt fel” de eroticism.

Astfel, corpul feminin, sub scrutarea insidioasă a „privirii verzi”, devine un analogon al textului supus

privirii acaparatoare a cititorului. Cititorul însuși ia, prin actul lecturii, în posesie textul, devine „o privire verde” plimbându-se de-a lungul unui ficțional corp – „un corp erotic”, în viziunea lui Roland Barthes²⁶, așteptând, insinuând, nerăbdător sau plictisit.

Privirea celui care ascultă – metaforă metonimică pentru cititorul abstract, dar și pentru bărbat – reface itinerariul atingerii erotice – „Privirea verde urcă iar de la palme pe brațe, de la brațe pe umeri, pe gât, se retrage ca un melc în ureche (...) Îl lasă să intre tot mai adânc în ea. Își simte arterele, sângele, sexul.”²⁷ Și, dacă lectura presupune privirea, pentru Anna, care „are chestia asta cu ochii”, „toate amorurile (...) au început de la ochi”, mărturisind că „nimic nu o excită mai rău decât o privire”²⁸.

Teoretizarea camuflată asupra relației scriitor-lector este reactivată de-a lungul textului, ca niște insule de „sinceritate” asupra implicațiilor procesului de creație pe care le instaurează conceptul (indispensabil) de lector: „Nu-mi dau seama ce l-o fi pus în priză. Există un fel de flux și reflux care-i schimbă culoarea asemenea mării, dar ghicesc cu greu la ce semnal de-al meu răspunde el acolo înăuntru.”²⁹ Privirii verzi îi răspunde privirea scriitorului, amândouă priviri ale așteptării: prima așteptând confesiunea (povestea) – „Privirea așteaptă cuminte, cum așteaptă un câine felia de salam”³⁰ –, cealaltă așteptând direcția (confesiunii) – „În capul Annei se învâрте ruleta. Nu știe pe ce culoare să mizeze, pe negru, pe roșu. Nu știe cum să-l întoarcă din drum.”³¹

Catalizator al discursului creator, dorința (ca așteptare și ca întâmpinare a privirii) susține atât actul spunerii, cât și virtualul act erotic, scriitoarea însăși mărturisind că vede „fervoarea îndrăgostitului și inspirația poetului suprapunându-se perfect ca jumătățile unui fruct rotund – nimic altceva decât reîncarnarea stării de grație, menită să ne aducă aminte că suntem cetățeni ai Edenului și că tânjim să ne repatriem”³².

Privirea verde este cea care „creează (...) în cameră o atmosferă atât de intimă”, încât provoacă la amintire, iar „amintirile”, pentru Anna, „n-au alt scop decât să nască literatură”³³. Prezența lectorului este necesară pentru declanșarea „atmosferei de literatură”, prezența lui „mută” și „ambiguă” este „autorul moral al acestor mărturisiri”³⁴. Are loc și o discuție a statutului privirii verzi între două entități narrative, pe care le putem identifica drept Anna, confesoarea, și o instanță la persoana a treia: „Și ce dacă îl pierd? Ți-e ușor să vorbești, dar dacă el nu mai stă aici pe scaunel, la picioarele tale, nu mai ești nici tu. Rațiunea ta de a exista încetează în afara lui, pentru că dacă nu mai ai ce inventa, dispari”. Se afirmă condiționarea implicită, existențială a actului scrierii prin binomul cititor abstract-scriitor

²² Roland Barthes, *Plăcerea textului*, Ed. Echinoc, Cluj, 1994, p. 87.

²³ *Perfecțiunea moșăie în memoria noastră pasivă*, interviu cu Nora Iuga realizat de Marius Chivu, „Dilema veche”, nr. 109/24 februarie-2 martie 2006.

²⁴ Roland Barthes, *op.cit.*, p.88.

²⁵ „Reprezentarea poate lua ca obiect al imitației dorința însăși: dar atunci această dorință nu iese niciodată din cadru, din tablou, ea circulă între personaje; dacă are un destinatar, acest destinatar rămâne interior ficțiunii”, *idem*, p. 89.

²⁶ „Textul are o formă omenească, este o figură, o anagramă a corpului? Da, dar a corpului nostru erotic”, *idem*, p. 27.

²⁷ *Idem*, p. 84.

²⁸ Nora Iuga, *Sexagenara și tânărul*, Ed. Polirom, Iași, p.166.

²⁹ *Idem*, p.143.

³⁰ *Idem*, p.103

³¹ *Idem*, p.76

³² *Perfecțiunea moșăie în memoria noastră pasivă*, interviu cu Nora Iuga realizat de Marius Chivu, „Dilema veche”, nr. 109/24 februarie-2 martie 2006

³³ Nora Iuga, *Sexagenara și tânărul*, Ed. Polirom, Iași, p. 117.

³⁴ *Idem*, p. 118.

abstract (în terminologia lui Jaap Lintvelt) care propune cvasi-materializarea cititorului, o prezență „ambiguă și mută”, dorința de cititor dublând dorința prezenței masculine, necesară pentru resuscitarea trupului. Acest cititor abstract este un dublu al scriitoarei abstracte, o excrescență a „singurătății ei”, reflectând pilonii de construcție a textului literar.

Frazele de început fixează, *ex abrupto*, printr-un șir de negații, această autoafirmare a eului (feminin) care se va metamorfoza, subtil, de-a lungul textului, într-o autentică voce auctorială, auto/atotconștientă. Nimic care să surprindă în această confesiune la o nesurprinzătoare persoana întâi („nu-mi place”, „nu-mi plac”); intervenția persoanei a treia, a „vocii narrative”, este cea care disociază între poli confesiunii: femeia care se confesează – bărbatul care ascultă, obiectivând, cel puțin aparent, discursul. Anticipăm, afirmând că binomul pasiv-activ, feminin-masculin, autor-cititor, cuvânt-tăcere instaurat prin acest început, își va neantiza polaritățile într-o finală re-creare, din cenușa tuturor complementarităților, a autorului suveran.

Însă cuplul care se insinuează autoritar de-a lungul (sau în adâncul) *Sexagenarei și tânărului* este cel al metaromanului, în care sunt prinse, precum în acel *hyphos* de care amintea Barthes³⁵, vocea personajului – narator și vocea naratorului, iar a le analiza va constitui studiul a ceea ce Gérard Genette numește „les rapports délicats qu’y entretiennent les exigences du récit et les nécessités du discours”³⁶. Prizonierat asumat în „pânza de paijen” a ficțiunii sau modalitate de a afirma necondiționat libertatea, această „schizofrenie” narativă devine una dintre emblemele prezenței auctoriale în textul Norei Iuga.

Roman „la două voci”, primul fragment instaurează formula narativă duală înaintând schimbările de perspectivă narativă (persoana întâi, persoana a treia) fără modificări structurale la nivelul lexicului, al punctuației sau al spațierii. „Contaminarea” dintre cele două tipuri de discurs care se petrece în textul Norei Iuga nu reprezintă altceva decât un indice al originii comune a celor două voci. Un narator ludic se afirmă lucid, când personaj, când narator, autor al unui caleidoscop al identității pentru a sugera imposibilitatea determinării unei vârste și evidența unui ego absolut.

Distanța naratorială impusă de discursul la persoana a treia în frazele de debut este accentuată prin folosirea substantivelor comune („femeia”, „bărbatul”), generalizante. Dar bărbatul e „prototipul bărbatului bun la pat”, fixează deci un (proto)tip erotic, prezența lui „pe scăunelul scund în fața ei într-o poziție incomodă”³⁷ oferă o imagine spațializantă care abia mai târziu va dobândi contururile vagi ale unui apartament de scriitoare... de șaizeci de ani. În acest moment de început, surprins în cuvintele unei voci la persoana a treia, ceea ce se schițează este reprezentare în plan a unei femei, confortabil retrăgându-și corpul³⁸ pentru a rămâne doar voce (la persoana întâi, de această dată) dublată de cea a unui bărbat refugiat incomod pe un scaun scund – care îi limitează mișcările, fără a-i diminua însă „potențialul” erotic al prezenței. Este vocea la persoana a treia cea care

va observa – sau ne va face să observăm – că „bărbatul se foia pe scăunelul prea mic pentru el, ar fi vrut să se ridice, dar îi era rușine să o facă, pentru că *ea îi vorbea*”³⁹ (s.n.). Reacția este, într-adevăr, o reminiscență a unor reguli sociale; însă cuvintele care fixează cauzalitatea sunt de o simplitate care evocă mitul cântecului orfic – sau al sirenelor, bărbatul recurgând la un subterfugiu social pentru a o „întrerupe”⁴⁰. Esențială această imagine, pe un fundal deocamdată vid, a personajelor: bărbatul – ideal erotic și femeia – voce.

Această narațiune alternativă, când la persoana întâi, când la persoana a treia, cunoaște o a doua, mai profundă, disociere, între tipurile de narațiuni cărora se dedă Anna, naratorul la persoana întâi. Este monolog adresat, este dialog, este povestire la persoana a treia a unor evenimente, chipuri ale vieții sale, este introspecție. O altă distincție poate fi făcută între modul narării la persoana a treia, obiectiv, de către narator, a faptelor și a cuvintelor personajului Anna, utilizând stilul indirect liber. Și, o finală ipoteză s-ar susține prin regăsirea naratorului în toate ipostazele, Anna-obiectivă, Anna la persoana întâi, Terry⁴¹, bărbatul ascultător ca proiecție a unui lector ideal și a unui bărbat ideal imaginați de... Anna. Ambiguizarea identității vocii narrative prin tonul narativ oscilant (obiectiv-subiectiv, implicat-neimplicat) are drept rezultat reconstituirea unui „portret de scriitor” ce se dorește exhaustiv, reinterpretând disocierea lui Gérard Genette conform căreia „dans le discours quelqu’un parle, et sa situation dans l’acte même de parler est le foyer des significations les plus importantes; dans le récit (...) personne ne parle”⁴². Acest „nimeni” este însă la fel de individualizat ca și vocea Annei, mai bine zis, este atât de nuanțat tocmai datorită Annei. Actul narator devine astfel un complex proces de autoreflexare într-o oglindă cu multiple fețe inegale. Însă în fața ei vom găsi, indiferent de înălțime, perspectivă sau cuvinte, autoarea, pe „ea care (ne) (își) vorbește” printr-o măiestrie a tehnicii „travestiului”, „pitiță mereu bine după altcineva”⁴³.

ALEXANDRINA ANA DURAC

³⁹ *Idem*, p. 8.

⁴⁰ „Îi ceru voie să-și aprindă țigara, ca s-o întrerupă”, *idem, ibidem*.

⁴¹ „Poate că nici nu existăm decât ca jumătăți ale aceluiași întreg. Poate că atunci când vorbesc despre ea, vorbesc de fapt despre mine, îi atribui ei fața mea reprobabilă ca să pot spune tot adevărul despre mine fără să mă dau de gol.”, p. 139, o ipostază a personajului ca cenzură a confesiunii prin preluarea unor date ale confesorului și prelucrarea lor într-o identitate ficțională.

⁴² Gérard Genette, *ibidem*.

⁴³ Nora Iuga, *op.cit.*, p.139.

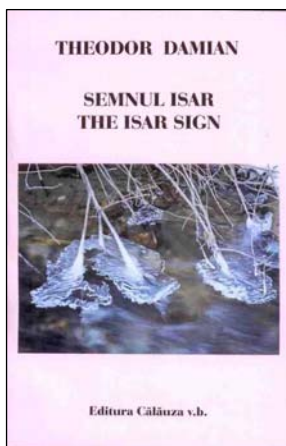
³⁵ „Iesătura și pânza de paijen”, Roland Barthes, *op.cit.*, p. 100.

³⁶ Gérard Genette, *Figures II*, Editions du Seuil, 1969, Paris, p. 64.

³⁷ Nora Iuga, *op.cit.*, p. 5.

³⁸ „Femeia își strânge picioarele sub ea...”, *idem*, p. 5.

Theodor Damian – PĂSTORUL DE OAMENI ȘI DE CUVINTE

Recentul volum de versuri al poetului și preotului Theodor Damian – SEMNUL ISAR (Ed. Călușu v.b., 2011) reprezintă reflexiile autorului pe un pat de spital din München, după o operație dificilă, aflându-se la granița dintre viață și moarte. Convalescentul a fost așezat câteva zile în fața porții lumilor, a privit dincolo, s-a speriat (fără să se îngrozească), după care

Dumnezeu l-a întors cu fața către viață. De atunci, omului Theodor Damian i s-au acutizat simțurile și radiografiind realitatea cu ochii minții, i s-au arătat esențele. Poezia sa a devenit reflexivă, psaltică, sapiențială, smerită și iubitoare: „ce taină este aceasta / numai cel care trece prin moarte va ști / prin pustia morții / patruzeci de ani / sau o viață / trebuie să mori ca să trăiești / moartea ca dar / altfel trăiești după moartea / de-o clipă / sau de mai multe / devenit foc și jar / atunci scrii adevărata / poezie / ca să știi de unde vii / și unde te duci / în rest totul e orbecăială / palavre, palavre.”

Revenind la viață, lumea i-a apărut nouă, minunată, curată ca după Geneză: „arborii și apa, cerul și lumina / sunt noi și proaspete / ca după facerea lumii”. Renașterea sa nu a fost numai fizică, ci și spirituală: „Trebuie să-mi rescriu poemele / s-ar putea să le scriu invers / de la moarte la naștere”.

Privind din camera de spital râul Isar, poetul trăiește sacerdotal reveriile acvatice: Apa reprezintă o abluțiune, un botez cosmic: „Isarul trece prin rânilor mele / și mi le spală / ca Iordanul păcatele / cele multe și grele”. Dar apa curgătoare îi fură chipul curat și poeziile și le poartă prin lume, deversându-le departe în ocean, adică în veșnicie: „Isarul curge / ce alinare că murind / lăsăm ceva în urmă / un copil, o apă, o stea”. Steaua lui Theodor Damian este păstorirea oamenilor și a cuvintelor: „Ți s-a dat un sens / asta-i esențialul / scrie poezie și taci”.

Ce ne transmite Theodor Damian după această experiență zguduitoare? Că viața este cel mai minunat dar pe care ni l-a dăruit Dumnezeu și că lumea este frumoasă! El

ne-a dat un rost pe lume, să fim virtuoși și să ne împlinim spiritual. Scopul care i s-a dat poetului-preot Theodor Damian este să păstorească oameni și cuvinte. Autorul mai crede că poezia adevărată este de sorginte divină și inspirația trebuie primită cu smerenie: „Isihia, Isihia / din tine se naște / cu adevărat poezia / trebuie să arzi mult / pe rugul tăcerii / să duci cărbune încins / apoi să te așezi credincios / în cuvânt / și să știi să aștepti / și se va trimite glas subțire / de vânt / ca să trăiești / fără vânt cărbunele moare / când vine glasul / trebuie să nu dormi / ci să-ți scoți smerit sandalele / din picioare / abia atunci ești gata s-ascuți / abia atunci vei face / ce ți se spune / așa se scrie poemul / când fiecare cuvânt / a devenit rugăciune.”

Cartea este dedicată soției sale, Claudia, dar din conținutul ei deducem că și personalului spitalului münchenez care l-a îngrijit cu devoțiune. Theodor Damian ne spune că, atunci când omul face fapte bune, își relevă partea sa îngerească. De aceea medicii și asistentele îi păreau niște îngeri albaștri, ale căror halate simbolizau cerul senin.

Poemul fluviu SEMNUL ISAR este divizat în 86 de poezii. Stilul limpede poartă o structură subiacentă de baladă. Rimele puține apar atunci când accentuează o sentință memorabilă: „Isihia, Isihia / ce frumos ne pândește în cuvânt / poezia”; nu știi nimic / dacă nu știi / iubirea de frați”.

Într-adevăr iubirea creștină constituie liantul poeziilor lui Theodor Damian. Pentru el verbul *a fi* este sinonim cu verbul *a iubi*. Conjugând verbul *a fi* poetul ne spune că la persoana întâia singular, *eu sunt* poate fi rostit numai de Dumnezeu pentru că el a creat lumea. Omul poate folosi acest verb numai la persoana a doua (*tu ești*), fiindcă el aparține lumii create și aceasta *este*. Și lumea este iubirea lui Dumnezeu, iar poezia (creația umană) este iubirea omului către semenii: „Cuvântul meu creează / aduce întru ființă / de aceea el vede *este-le* / și se recunoaște / auto-

contemplare și iubire / te iubesc pentru că ești / sau ești / pentru că te iubesc.” (*Ești* – din volumul EXERCIȚII DE ÎNVIETE, Ed. Universalia, București, 2009)

Volumul SEMNUL LUI ISAR apare în ediție bilingvă, traducerea în limba engleză, precum și postfața, datorându-se poetei Muguraș Maria Petrescu. Prefața volumului este semnată de Vasile Andru, care consideră această carte drept cea mai împlinită din cele scrise până în prezent de Theodor Damian.

LUCIAN GRUIA

Foto: NICĂPETRE,
„VRĂJITOARE”

O ALTĂ GÂLCEAVĂ A ÎNȚELEPTULUI CU LUMEA

Regăsesc aici, în această carte⁴⁴, gândită și organizată după criterii mult cumpănite, la o lectură atentă, marile calități ale scrisului unuia dintre cei mai elevați publiciști pe care-i avem la această oră, Constantin Călin: concizie, miez, igienă morală, cinste intelectuală, integritate și autenticitate, expresie plastică/memorabilă pe orice temă (socială, religioasă, politică, morală, culturală) cu o lejeritate pe care i-o asigură erudiția și vârsta, dubla experiență a vieții și a bibliotecii (așa-numita, de autor, *vizuină de hârtie*). Discursul pleacă adeseori de la bibliotecă spre viață, întrucât zestrea livrescă (impresionantă) îl ajută să vadă lucruri pe care semenii săi, prea îngropați în imediat și prea departe de aerul tare al ideilor, nu reușesc să le pătrundă, după care experiența cotidiană, confruntarea cu lumea, foarte departe de a fi cea mai bună dintre lumile posibile, îl ajută să-și sporească privirea interioară, spiritul de observație. Din *vizuină (sa) de cărți* se întoarce grav spre trecut, care, în opinia lui, se confundă cu tradiția (o tablă de valori decantată, garantul normalității). Sau cum spune autorul în mai puține și substanțiale cuvinte: *biblioteca se deschide spre viață și viața caută o verificare în bibliotecă*.

Tomul acesta cuprinde un total de 628 de texte în 662 de pagini, organizat în patru secțiuni. **Zigzaguri**, cu 122 de texte, oferă o radiografie minuțioasă și lucidă a fenomenelor sociale, cât și a exceselor de orice fel: un învățământ grav afectat de superficialitate și amoralitate, o presă avidă de senzațional, mai degrabă nocivă, o îngrijorătoare creștere și generalizare a violenței, în toate formele sale de manifestare, estomparea sentimentelor patriotice până la anihilarea lor totală, decăderea bunicilor din autoritatea lor blând-patriarhală, absența reperelor morale autentice, mai peste tot, apreciază publicistul sincer îngrijorat de ceea ce vede și aude, *strada a devenit o lectură obositoare*. Dintre toate lucrările Divinității, **natura** este *cea mai uimitoare și mai rezistentă*, pentru că ea *înseamnă ordine, echilibru, perfecțiune*, dar și pentru că presupune, în egală măsură, *ideea de recompensă și sancțiune*.

În **Politice**, cu doar 77 de texte, radiografiază, selectiv, evenimentele începând cu data de 23 decembrie 1989 până la 31 decembrie 2005. Acesta străbate „drumul” de la entuziasm, aderare necondiționată la ideea de schimbare (*să redescoperim – spune sofoclian – că omul e o făptură minunată*, speranța în meritocrație) la răcirea prematură a sentimentelor dintâi, în fața evidenței că modificările social-politice nu au fost însoțite de *o schimbare de mentalitate*, trecând printr-un lung „tunel” al dezamăgirilor (iluzia normalității în toate planurile, iluzia prosperității, mitul reformei) până la sentimentul adânc de jenă și frustrare de la sfârșitul anului 2000 când, întrebat de ce nu se mai apropie de temele politice, a răspuns, de această dată, resemnat: *Dintr-un sentiment de inutilitate*. După doar 18 luni de la schimbarea de regim politic, observația lui Constantin Călin cade ca lama rece a unei ghilotine iacobine: *Tranziția e epoca de aur a simulanților*.

Secțiunea a treia, intitulată **Cronici mărunte (accente și exemple)**, reunește 184 de texte performante, în ciuda proporțiilor modeste: *O notiță poate fi un germen, un mugur, un spin, o picătură de acid. Când e reușită, se ține minte*, ne spune autorul în Prefață. Într-o vreme de *extremă confuzie a valorilor, de pragmatism vulgar, de manifestări anarhice*, moralistul erudit se străduiește să ofere repere morale, pe care le găsește în trecut (M. Kogălniceanu, N. Iorga), dar și în prezentul descurajant (scăderea interesului pentru carte, mitocănia generalizată, atrofierea simțului civic) unde înregistrează – cu

satisfacție – autoritatea reală a părintelui D. Stăniloae, prestația fascinantă a lui O. Paler, fibra morală rezistentă a lui Paul Goma, noblețea sufletească a lui C. Ciopraga. Publicist de atitudine, acesta umblă constant la raftul cu fișe, de unde selectează, pentru demonstrațiile sale, acele texte ce pot lumina, din varii unghiuri de vedere, o realitate disconfortabilă, în continuă mișcare.

Triumful subiectivității îl atinge în secțiunea ultimă a cărții, **Confesiuni. Pretexte. Jurnal**, ce cuprinde nu mai puțin de 245 de texte. Nimic nu scapă atenției moralistului, niciun subiect nu e minor, dacă ai privirea pătrunzătoare și, pe aceeași măsură a evaluărilor, o impresionantă suprafață culturală la îndemână (*Suntem făcuți din tot ce vedem și auzim, din tot ce citim și credem*, afirma Julien Green): mefiența față de gândire, nostalgia satului natal, textele sacre în interpretări personale, reflecții asupra celor două modele culturale (Luther și Erasmus), țoapa și pensionarul, Eusebiu Camilar, lupta cu somnul, melancoliile criticilor, umilința ca stare existențială, o lume în degradare continuă, privită cu ochiul măhnicios al moralistului.

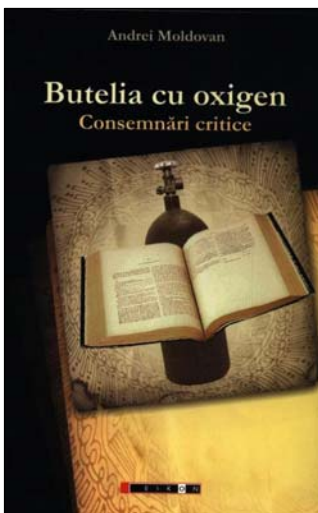
Sunt întru totul de acord cu observația lui Emil Nicolae care era de părere (în „Conta” nr. 5/2011) că **Anamnezele** (12) reprezintă *cheia* acestei ultime secțiuni a cărții; ele ritmează și motivează întregul discurs confesiv, urmărind – prin secvențe bine alese – devenirea intelectuală și morală a lui Constantin Călin, din copilărie până la senectute. Strălucesc, și de această dată, icoanele părinților, care au dat un sens deplin vieții lor prin susținerea fiului, atât de dotat, la studii, într-o vreme când, spre deosebire de azi, parcursul didactic era o șansă de afirmare socială, dincolo de condiția socială a părinților. Dacă în copilărie și-a dezvoltat sentimentul datoriei față de Sine și față de sacrificiile părinților săi, mai târziu, textele biblice trezesc în el *sentimentul vinovăției*. Lupta cu **străinul** din sine, cu *duhul cel rău* revelează o existență dramatică, luminată intermitent de puterile sacralului, întotdeauna biruitor.

Cu fiecare carte a sa, de istorie literară, memorialistică sau publicistică, autorul băcăuan descoperă privirilor noastre **omul** cu neliniștile și îndoielile sale, pe care nu încearcă a le estompa, fînța sa morală clădită pe o autocenzură severă, iubitoare de adevăr și frumusețe, echilibru și responsabilitate, naturalețe și comprehensiune, nu în ultimul rând, dragostea de oameni și de neam, cu o neclintită credință în Dumnezeu și-n puterile sale. Fire independentă, structural onestă în tot ceea ce întreprinde, cu ochii avizi de lumină îndreptați spre Trecut și Morala Naturii, nu a abdicat vreodată de la *norma stăpânirii de sine*, ceea ce a făcut din autorul *Dosarului Bacovia* un marginal ce-și trăiește, cu demnitate, marginalitatea. Deficitului sufletesc din jurul său, Constantin Călin îi răspunde cu un preaplin al iubirii sale: *Doamne, dacă inima mea ar avea brațe, te-ar cuprinde!*

MIRCEA DINUTZ

⁴⁴ Constantin Călin, *Stăpânirea de sine. Miscelaneu*, Bacău, Editura **Ateneul Scriitorilor**, 2010, 662 pag.

CU OCHII PE LITERATURĂ

Un colocviu cu profesorul Andrei Moldovan e în măsură să-i îmbogățească, spiritual și literar, pe cei ce acceptă să fie prezenți la o dezvăluire a lecturilor. În „Butelia cu oxigen”, *Consemnări critice*, Ed. Eikon, 2010, vocea lui Andrei Moldovan e una autorizată, îndelung exersată la umbra marilor teoreticieni, pe care îi alege după afinități, îi cultivă în judecarea literaturii cu măsurile lor, dar îi și numește într-un gest de slăvire, bine înțeleasă:

Todorov, Genette, Barthes.

Lucrurile din această carte se prezintă destul de simplu, în ipostaza unor trei paliere, la mijloc aflându-se criticul care face legătura dintre instrumentele de observare și de lucru și cărțile cu autori, așezate, la rând, în așteptare, la vedere, astfel încât ochiul obișnuit să nu piardă nimic din vedere, să nu greșească, să adune destul material pentru teza la care lucrează: soarta literaturii. „Cei chemați” la dezbateră cărților ascultă atenți dinăuntru sau privesc pe fereastră, dinafară, interesați, atrași de spectacolul unic.

Înzestrat și înarmat cu aparatul critic de bună calitate, la care a citit îndelung și pe care știe să-l folosească, Andrei Moldovan alege să scrie, supune atenției nume precum nelipsiții din preocupările sale: Coșbuc și Rebreanu, apoi Radu Săplăcan, Ioan Groșan, Radu Mareș, Vasile Gogea, Gheorghe Perian, Gheorghe Glodeanu, Alexandru Buiacan, Ion Vlad, Aron Cotruș, Pavel Dan, Vintilă Horia, Lucian Blaga, Ioan Alexandru, dar și foști elevi, Aurel Onișor, Nicolae Avram, Liviu Dănilă.

Cele mai multe studii ale cărții sunt consemnări critice (după cum spune și titlul) la alte cărți de critică, de interpretare, de istorie literară. Ceea ce facem noi acum este o critică la critică, ceea ce-i mai greu de realizat/ de urmărit. Adevărate cărți de critică apar mai rar. Ceea ce ne-a atras la această carte este obiectivitatea ei, aplicarea justă a judecăților de valoare despre o operă, cursivitatea discursului critic, persuasiv, aglomerat dar plin de aspecte plăcute, interesante, atractive la orice pas, și absența oricăror alunecări spre latura subiectivă a percepției.

Textul nostru e o deducere din altă deducere? Până unde ajungem cu astfel de extrageri și ce-l oprește pe cititorul ce urmează să nu meargă și el mai departe? Ce presupune lectura unui text critic și de ce alegem să citim o carte despre alte cărți? Parfumul literaturii critice e mult mai tare decât al literaturii beletristice. Ce ne face să-l alegem, așadar? Ne interesează operele în discuție și citim textele propuse ca pe un instrument de lucru, de consultat? Ne atrage stilul folosit de exeget sau ne verificăm lecturile proprii, testând dacă aprecierile noastre coincid cu cele ale unei autorități în domeniu? Ar mai fi o cale: aceea de-a vedea cum se mai scrie despre cărți, cum sunt receptate cărțile, cum se face situarea în istoria literară.

Unele dintre titluri au fost citite și de către noi și ne-am regăsit/ verificat în barem, despre altele am citit doar interpretarea, mulțumindu-ne cu textul despre cartea în original, așa cum fac elevii/ studenții care-și pregătesc în grabă unele examene, propunându-și un alt timp pentru lectură, știind că singură, critica, nu face literatură.

Criticul Andrei Moldovan i-a citit pe teoreticienii literaturii de la care a primit investirea de-a se apropia ușor de cărți, cu pricepere, dându-le din lumina pe care a cunoscut-o. Ceea ce reușește să exprime Andrei Moldovan, față de alți critici – unii analitici, alții subiectivi – e faptul de-a pune în legătură cărțile cu un timp al scrierii lor. Acest timp este delimitat de momentul 89-90, ce reprezintă un prag, dincolo și dincoace de care se conturează două linii de creație: una dominată de parabolă, antedecembristă, și una ce valorifică mai mult limbajul, post-decembristă. Despărțirea de fabulos aduce în prim-plan instanțele textului, rupt de context social.

În general, cititorul se află în dublă ipostază față de cartea de critică: fie a citit și el cartea criticată și știe despre ce este vorba, aprobând sau completând observațiile, fie n-a citit cartea în discuție și se lasă atras/ convins până unde dorește el, ca-ntr-un joc al seducției și al acceptării seducției, crezând și-n originalitatea criticii, nu doar a operei literare. Istoria literaturii se scrie și pe suprafețe mici. Destinele literaturii sunt și geografii literare. Așa se impune Andrei Moldovan și ca istoric literar, nu doar critic, pentru că are grijă de valorile zonei în care trăiește sau în care se întinde cu diferite ocazii, simpozioane, întâlniri literare, vorbește cu egală pricepere despre cărțile lor, despre personalitățile, pe nedrept uitate, cum sunt cazurile Pavel Dan, Radu Săplăcan. Dacă admitem că un critic e un teritoriu (un pământ?) pe care „cresc” anumite opere literare, atunci înțelegem apropierea față de aceste culturi și nu altele.

E de remarcat grija pe care o acordă Andrei Moldovan alcătuirii frazei, dense și frumoase, detaliului ca element persuasiv și posesiv criticului, abordarea operei din perspectivă diacronică și sincronică, aflarea elementului dominant în fiecare sistem propus individual. Literat și profesor, Andrei Moldovan folosește în demersul său critic cele două preocupări ce-l însoțesc și pe care le însoțește: este atras de carte cu pasiunea unui colecționar de obiecte rare și este dispus a transmite, pe înțeles cât mai larg, multe din învățăturile lui.

Lecția (de) critică are un ton cald care apropie, nu depărtează, ba chiar câștigă adepti: „Trebuie să fim de acord că orice literatură este un peisaj complex, cu componente ce se impun imediat percepției, de valoare mai mare sau mai mică, altele având spații mai puțin vizibile, dar poate că nu lipsite de sensuri adânci, cu multe alte elemente de decor, durabile sau trecătoare, conjuncturale sau esențiale, fiecare cu rostul său sub privirea generoasă a celui ce contemplă.”

Adunate într-o carte, studiile lui Andrei Moldovan alcătuiesc un corp de granit și propun un sistem de-a înțelege literatura, firesc, fără exagerări, fără ochi închiși. Critica nu este ceva care să ne sperie. Multe dintre revistele de literatură ar trebui să se numească / să fie și critice, după modelul „Convorbirilor critice” ale lui Mihail Dragomirescu, adus în imagine cu ocazia lucrării lui Andrei Moldovan. Mai mult, cărți ar trebui privite/ primite și critic, obiectiv, nu doar îngăduitor- subiectiv,

chiar dacă o „literatură mare” e susținută de o „literatură mică”. Cu răbdare și probitate, cu desfacerea firului în șapte, cu presupuneri, cu certitudini, cu întoarceri a temelor pe toate părțile, amintind de „Teme”-le lui Nicolae Manolescu, Andrei Moldovan lasă deschisă abordarea lui critică, de cele mai multe ori fără să uite să anunțe un enigmatic „cine știe?...”, retoric și dubitativ. Noi îl recunoaștem aici pe imbatabilul Andrei Moldovan și știm că el știe. Știe și scrie de la admirația pentru scriitorii care au avut ceva de spus într-un moment literar dat și până la sfaturile pe care le dă tinerilor preocupați de literatură: „un scriitor trebuie să cunoască resursele cele mai ascunse ale mijloacelor de exprimare ce le utilizează.”

„Butelia cu oxigen”, Consemnări critice, are patru capitole: I. „Cărți și autori”, care se ocupă de recenzii la cărți reprezentative pentru așteptările criticului, cu un anumit impact în vreme, II. „Teme literare”, cu problematica născută din fenomenul literar actual, III. „Contribuții de istorie literară”, adevărate descoperiri, cum ar fi scriitori de-ale lui Slavici sau Rebreanu, posibilul pseudonim I.L. Dorna pentru Rebreanu, și IV. „Adnotări”, ce recuperează, oarecum nostalgic, trăiri literare, marcate de personalități, precum Ioan Alexandru sau Lucian Blaga.

Din întreg volumul cărții, se desprind figura lui Liviu Rebreanu și a celui care s-a ocupat ani de-a rândul cu editarea Operelor lui Rebreanu, istoricul Niculae Gheran. Cum altfel? Dacă Andrei Moldovan a scris împreună cu Niculae Gheran „Liviu Rebreanu prin el însuși”, Editura Academiei Române, 2008, carte premiată de Uniunea Scriitorilor, Filiala Cluj. Cum altfel? Dacă Andrei Moldovan însuși a prefăcut o ediție Liviu Rebreanu? Aspecte inedite, mai puțin cunoscute din viața prozatorului, pot fi citite în „Butelia cu oxigen”, așa cum reies ele din „Neamul Rebreanilor către Liviu”, carte scrisă de nepotul lui Rebreanu, Ilderim Rebreanu, Editura Academiei Române, 2008, din cartea lui Gheorghe Glodeanu, „Liviu Rebreanu, Ipostaze ale discursului epic”, Editura Tipo, Moldova, Iași, 2010, din cercetarea lui Ion Simuț, „Rebreanu dincolo de realism”, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 1997.

Andrei Moldovan se oprește asupra cărții lui Niculae Gheran, „Arta de-a fi păgubaș”, roman, Biblioteca Bucureștilor, 2008, ca o altfel de privire a celui ce-a îngrijit 23 de volume din ediția critică dedicată lui Liviu Rebreanu: „Dacă cineva se așteaptă ca romanul lui Niculae Gheran să plătească tribut Maestrului pe care l-a slujit zeci de ani, va fi foarte dezamăgit. Nimic nu pare să-l trimită spre Rebreanu”.

A doua figură sonoră a „Buteliei...” este George Coșbuc, pentru că Andrei Moldovan a scris și „Coșbuc sau lirismul pragurilor”, Editura Clusium, 1997, și acum e rândul de a-l privi pe poetul din Hordou tradus în limba arabă de către Salah Mahdi și Bara Hati Abdul Baki, Editura Eikon, 2010.

La mică distanță, se află amintirea lui Radu Săplăcan, într-o sosire de competiție bazată pe afinități electivice cu criticul Andrei Moldovan, care îl descrie pe Radu Săplăcan „ca făcând parte dintre puținii oameni care s-au născut cu vocația creatorului de școală culturală”, activitatea lui fiind legată de cenaclul „Saeculum”, unde a fost lansată formula „Câtă prietenie, atâta exigență”.

Urmează apoi portretele lui Ioan Alexandru (Ioan Șandor, cum era trecut în catalog), „Poetul”, poreclit

admirativ de colegii Școlii Medii nr. 13 din Cluj, unde se afla și Andrei Moldovan („Despre poeți numai moartea poate vorbi,/ singură moartea știe despre ei câte ceva” – „Amintirea poetului”), și a lui Lucian Blaga – „Omul în loden”, văzut în Clujul de altădată: „Avea o atitudine de ființă absentă, insensibilă la tot ce era în jur. Copilul ce eram pe atunci era intrigat, ba chiar revoltat de faptul că (...) omul în loden (...) trecea inevitabil și impasibil pe sub copacii plini de păsări...”

În Capitolul „Teme literare”, Andrei Moldovan scrie despre „acceptarea literaturii ca studiu al formelor”, propusă de Ion Vlad, în „Aventura formelor”, Editura Didactică și Pedagogică, 1996. Plecând de la profesorul Ion Vlad, „unul dintre puținii teoreticieni cu o viziune atât de limpede, dar și îndrăzneță, invocând triada: retorică, poetică și logică a formelor în studiul teoriei literare, Andrei Moldovan sesizează faptul că „tot mai mulți autori de texte critice sunt de fapt prozatori sau poeți” și că „nu pot fi imaginate interpretarea și evaluarea critică fără un necesar suport teoretic”, citând din Northrop Frye: „Criticul literar trebuie în primul rând să citească literatură, să efectueze o cercetare inductivă de ansamblu a propriului său domeniu și să-și elaboreze principiile critice numai cu ajutorul cunoștințelor pe care le posedă în acest domeniu.”

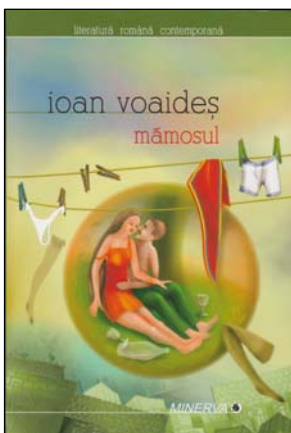
Tot aici, sunt și răspunsuri la unele anchete literare găzduite de revistele „Conta” (Neamț), „Verso” (Cluj), „Mișcarea literară” (Bistrița). Despre „Literatura română – provincie și provincialism”, Andrei Moldovan, cu îngăduință și cunoaștere, afirmă: „eu nu aş asocia provincia cu provincialismul pentru că au două înțelesuri total diferite”. În legătură cu „Presa literară și literatura”, opinează: „Cred că revistele noastre literare s-au orientat bine și la timp în fața mutațiilor survenite. Paginile lor s-au animat după 90 cu tot ce era oprit înainte: dezvăluiri, memorialistică, pagini de jurnal, revizui, noi sinteze...”. La provocarea lansată despre „Lectura utilă”, Andrei Moldovan intervine, cu trimitere la studiile de estetică ale lui Hans Robert Jauss care „imaginează o situație în formă circulară a trei momente esențiale din existența operei literare: poiesis, aesthesis și catharsis, la care se adaugă și nelipsitul orizont de așteptare”.

Cartea lui Andrei Moldovan, „Butelia cu oxigen”, Consemnări critice, stă sub semnul formulării criticului Tzvetan Todorov: „Literatura în pericol”. Un titlu incendiar care pune pe gânduri. Una dintre problemele indicate pentru această situație este aceea că „la școală nu se învață despre ce vorbesc operele, ci despre ce vorbesc criticii”. Todorov observă că „o concepție reductivă despre literatură nu se manifestă doar în școală și universitate, ci și la comentarii din revistele de cultură sau chiar la scriitori”. Todorov spune că „Cititorul obișnuit, care continuă să caute în operele ce le citește ceea ce dă sens existenței sale, are dreptate împotriva profesorilor, criticilor și scriitorilor”:

Andrei Moldovan știe cel mai bine și ce așteaptă elevul și ce vrea scriitorul de la cărțile propuse: „o dezbatere de idei”. Ceea ce reușește „Butelia cu oxigen” este ca, în spatele cărților, aceleași, coperte, culoare, formă, să găsească o comoară ce așteaptă să fie prezentată în cele mai vizitate muzee.

ELENA M. CÎMPAN

Un prozator remarcabil

Despre proza scurtă a lui Ioan Voaideș (**Mămosul**, Editura Minerva, București, 2010, colecția „Literatură Română Contemporană”) s-au exprimat până acum doi reprezentanți cunoscuți ai expertizei literare, Tudorel Urian (îndeosebi din paginile *României Literare*) și Pavel Perfil. Remarcând cu încântare umorul „fabulos până la hiperbolic” al prozatorului, acesta din

urmă îl deduce din „stirpea” unor Mark Twain ori Jerome K. Jerome. În povestirile inspirate din vremea comunismului, găsește afinități cu rușii Ilf și Petrov (**Douăsprezece scaune**, **Vițelul de aur**) și Zoscenko (**Galoșul**, **Aristocrata** etc.). Atât în acestea, cât și în prozele reflectând anii posdecembriști ai tranziției, Pavel Perfil remarcă „spectacolul grotesc și totodată duios.” Pentru Tudorel Urian („chiar dacă umorul nu este deloc o raritate în textele sale”), Ioan Voaideș este mai mult decât un umorist, este un *moralist*, amintind cu prozele sale de **Caracterele** lui La Bruyère. Criticul mai evocă, citind alte texte (vezi **Neam de slugă**), pe rusul Gogol. Regula prozei autentice enunțată de N. Breban, observă Tudorel Urian, anume că bunul prozator este cel care descrie, nu neapărat analistul, e o lecție corect însușită de Ioan Voaideș. Nu-i vor scăpa exegetului caracterul cinematografic al povestirilor, ca și alte trăsături stilistice ale naratorului: fraza scurtă și eficientă, îndepărtarea zorzoanelor inutile, fastidioase.

Născut la Voșlobeni (județul Harghita), maestrul sportului Ioan Voaideș (grad valoric obținut pe vremea când, în România, Luptele Greco-Romane și Luptele Libere erau în elita mondială), schimbă, în urma unor accidente, efortul fizic cu lucrarea literară. Debutază cu proze umoristice în Cenaclul brașovean *Astra*, după numai un an prozatorul câștigând un concurs cu o povestire (totuși) tragică (narațiunea cu pricina fiind tradusă și în ungurește). A urmat o narațiune mai întinsă, comentată cu interes și publicată în revista *Astra*. Ioan Voaideș e invitat la ședințele Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor ca o speranță autentică, dar începe, nu peste mult, „Cântarea României”, cu teme ei recomandate, comandate, deja impuse, ceea ce-l determină să se retragă pentru aproximativ două decenii, interval în care și extinde și adâncește orizontul cunoașterii. Scrie totuși, în același timp, *literatură de sertar*, îndrăznind, prin promovarea unei *altfel de fabulă*, să țintească critic nu doar necazurile cauzate de regimul comunist, ci și perechea poruncitoare din

dictatura românească. Ne putem lesne închipui pericolul ce pândește din titluri de fabule ca: **Scroafa**, **Cioara**, **Codrul și democrația**, **Revoluționarul**, **Oratorul**, **Portretul**, **Macheta piramidei**, **Uriășul** etc. Manuscrisul fabulelor nu ajunge la „Europa Liberă”, deși marele antrenor Gunther Bosch, originar din România, a dorit să-și servească prietenul din Brașov. A sosit în vizită la părinți, dar manuscrisul nu era încheiat. Autorul fabulelor nu știa că pentru postul de la München erau de ajuns, finisate, numai câteva piese.

Ioan Voaideș s-a aflat în linia întâia, la Brașov și București, în speciala noastră revoluție. Este ales după 1989 vicepreședinte al „Asociației 15 Noiembrie 1987” (gruparea bravilor brașoveni care i-a vestit lui N. Ceaușescu că sfârșitul domniei lui e aproape) și participă la acțiunile politice din Brașov, Timișoara și București, aci organizația amintită pichetând, de-a lungul primăverii anului 1991, noul parlament (tot) comunist. A respins mereu orice câștig material. „Cetățeanul – este de părere Ioan Voaideș – are obligația să sprijine reinstaurarea democrației și, în libertate, s-o vegheze, spre a-și asigura existența, muncind. Nu să devină lipitoare pe trupul vlăguit al țării sale” (vezi eseul **Jertfire** din volumul **Marșul**, 2005). „Sunt mâhnit – a mai adăugat – și de barbaria sentinței din caricatura de proces, semnat cu sângele copiilor de gașca venită după 1989 la putere, care a ales o zi sfântă să ne mânjească renumele de popor creștin. Vinovații – parafrazându-l pe marele scriitor rus – meritau să fie condamnați, să trăiască printre cei pe care i-au chinuit și nu împușcați în mod laș.”

La un moment dat, demoralizat că a trăit atâta timp stresat și că în România culturală nu s-a organizat încă o dezbatere pe tema *literaturii de sertar* (ar fi, e convins, o dovadă *că și noi am cutezat*), i-am reamintit lui Voaideș că regretatul critic literar Nicolae Ciobanu, ascultându-i o povestire citită la o reuniune literară petrecută la Făgăraș, a rostit doar trei cuvinte: „talent cu carul!” Iar universitarul și scriitorul Ovidiu Moceanu i-a confirmat spusele la o întâlnire a Cenaclului *Astra*: „Ioan Voaideș vine din mantaua lui Gogol. E clar că avem de-a face cu o vocație înnăscută”. I-am identificat apoi termenii atribuiți de distinșii literați: *imaginația* – născătoare, iată, a peste trei sute de fabule (în volumele **Portretul**, 2000 și **Marșul**, 2005); *rațiunea critică* – ordonatoare a numeroaselor sale eseuri (vezi **Gazeta de Transilvania**, dar și volumul **Marșul**); *umorul* de calitate, **tragișm** în aceeași măsură; **memoria** prodigioasă.

Texte ale unui *moralist*, ale unui „artist-cetățean”, cum îl catacterizează Tudorel Urianu, prozele lui Ioan Voaideș înfățișează dimensiuni caracteriale de alterarea cărora, cu destule efecte perverse, ne izbim neconțent, înțelegându-ne astfel, nu fără haz de necaz, și neputința noastră de a le înfrâna sau eradica.

A.I.BRUMARU

Foto: NICĂPETRE,
„UMBRA”, Skironio
Muzeum, Grecia

La aniversară

„În vase vechi de lut, cuvintele-și duc somnul, visând la devenire...”

În vremurile acestea bânuite de neliniști și disperări, din ce în ce mai golite de sensuri și speranță, glasul unei femei gracile, înveșmântată în armură de rouă, se înalță spre cer, „mărturisindu-se” și răcorindu-ne inimile: „Și eu și tu.../ ne furișam printre oameni/ ca-n mijlocul unei păduri/ cuprinse de flăcări.../ ar fi păcat/ ca vreun rebel răzvrătit/ într-un elan naiv/ să stingă/ această «ardere de tot»// Și eu și tu.../ alunecam în mare/ ca-n liniștea unui mormânt/ ce rost mai au scafandrii?/ pământul reavăn/ nu va ști niciodată/ cine-i sinucigaș/ și cine/ «erou» anonim...”

Am citat un fragment din „Ne furișam printre oameni”, un splendid poem, mai recent, poate cel mai

apropiat de „definiția” Valentinei Becart, o poetă cât o lume, misterioasă, ispititoare, victimă a propriei sensibilități tușante, seducătoare, arcuind peste hăuri, aidoma unui curcubeu, propriile-i trăiri, în casta lor nuditate, departe de „lumea dezlănțuită”, cu falsele ei repere: „Din coapsa nopții/ am smuls o taină/ ce-o voi păstra/ în retina-mi flacăra/ - sâmbure negerminat/ al lumii -/ (poate o vreme...)// Apoi.../ voi căuta grădina/ și-aici voi reclădi/ un univers/ al neîntinării/ și-al nerostirii/ falselor identități...// Din trupul nopții/ am smuls rădăcina/ ce-și hrănea întunericul/ cu spaimile și «murirea»/ din mine...// Și poate.../ o voi târi (o vreme)/ prin mărul păcătos/ al falselor iluzii.../ iluzii...” („Zădărnicia falselor identități...”, din ciclul „Poeme becartiene”).

Valentina Becart, trecută prin ceas aniversar (în ziua de 12 aprilie a.c., i-am urat „La mulți ani!”, umplându-i brațele cu flori), pare a fi răsărit din poezie ca Venus din valurile lui Boticelli, înfășurându-se și arzând, precum Nessus, în „manta-i” cu parfum de tei, de dorul-dor, ostoit numai și numai de poezia – apă vie: „Când orele târzii/ vor lăncezi în agonie,/ să-mi dai o poezie,/ cuvântul nesperat.../ și-n candelă/ să torni/ un strop de apă vie...// Când luna se va mistui/ de sete.../ în adâncuri/ și cerul – de friguri sfâșiat -/ se va arcui/ ca un trup despuiat.../ să-mi dai un vers/ (ca leac miraculos)/ pentru imima-mi bătrână/ izgonită prematur/ și fără milă/ din propriul Univers...// Când glasul orelor/ târzii/ va șopti cu nostalgie/ „adio”.../

noptilor albe/ ce-au stat la căpătâi.../ să-mi dai o poezie/ (un dar nesperat)/ pentru ultima insomnie...” („Un strop de apă vie”, din ciclul „Poeme becartiene”). „Intră!/ Flăcările te vor înlănțui/ cu grația ultimei fecioare/ din Troia.../ și dumnezeirea – adânc va deveni/ când ultimul tău strigăt/ se va stinge/ la jumătatea gândului/ ce-a întrezărit semnul crucii -/ semnul...” (versurile înscrise pe coperta 4 a prezentului volum).

„Chiar dacă poeta nu găsește totdeauna răspunsuri satisfăcătoare la întrebările chinuitoare «de la adăpostul nopții», pe care le pune lumii sau sieși cu privire la viață, moarte, eternitate (timp), creație, destin, iubire ș.a., nu disperă și nu eșuează în forme de agnosticism, pesimism, misticism sau în fatalism” – scrie prof. dr. Mihai Păstrăguș, vicepreședinte al filialei Iași - Moldova a Ligii Scriitorilor Români, remarcabil exeget al creației Valentinei Becart (și numai). „Este o fire cu inteligență jucăușă – continuă criticul -, cu o sensibilitate rafinată, și are ochii permanent deschiși nu spre abisul căderilor, ci spre orizonturile înălțătoare de la care, cu un optimism prudent, așteaptă «surprizele» destinului... Poetă înăscută, cu un înalt simț civic și moral, are un discurs liric fără sincope, care dă drumul versului să curgă cu o ușurință naturală, comparabilă cu rubaiatele arabe și cu poezia renescentistă, iar prin stilul său modern, dar măsurat și controlat de bunul gust, îl pune pe cititor în postura de visător și coparticipant la ideația poetică. Poezia sa, în cea mai mare parte, deși construită în note grave pe un portativ filosofic, este ușor de citit, de înțeles și de trăit, ceea ce limpezește sensurile mesajului, înlesnește comunicarea și o face rezistentă la curgerea timpului. Se poate spune că este o poezie cu reale calități estetice, cu mesaj militant, subtilă și intelectuală, motiv pentru care unele poezii circulă deja în spațiul virtual, intern și extern, sub numele de „poeziile Valentinei”, făcând din poetă o legendă populară.”

La aniversară, poeta și-a dăruit.. această carte, intitulată „**Pe muchia instabilă existentă dintre existență și neant**” (poeme alese), sub egida Editurii „Ștef”! Există, oare, vreun dar mai prețios decât o carte?

Mă onorează faptul că gândul Valentinei Becart a trecut Carpații, oprindu-se la mine-n poartă, în Târgu-Mureș, dorind să-i scriu câteva rânduri de întâmpinare. Mă înclin cu respect în fața dragei și talentatei noastre prietene, pe cât de grațioasă, pe atât de puternică, neobosită luptătoare sub stindardul culturii românești. Fie ca aceste câteva grăbite rânduri să se transforme în flori până în Moldova, bucurându-i inima și rostindu-i... „La mulți ani, în lumină și iubire!”

MARIANA CRISTESCU

Înger sechestrat

Ce să înțelegem, privind un cuțit înfipt în scoarța unui copac ? Au, gândul ne zboară la supărarea mâinii ce i-a îndemnat lovitura? Au, ochiul decupează în închipuire obrazul întunecându-se sub matca lacrimilor omului rămas orfan de semeni și Dumnezeu? „Bine că e doar un copac, ne resemnăm bântuiți de-o grea

presimțire, fierul, or să-l mănânce ploile, mâna care l-a trimis. o va îmblânzi pământul, la o vreme. Ori, nu ?!”

Spirit umblător printr-o lume ne asemeni lui, poetul Ion Iancu Vale (*Înger sechestrat*, Editura „Sfinx 2000”) îngână doar pentru sine și cer un cântec amar la gust, ca oțelul trecut pe gresia lunii. Cuvintele sunt rotunde și aspre, iar ecoul lor, urlet învelit în mătăsuri și catifea, se întoarce de oriunde ar ajunge, tot pe baiera sângerândă a sufletului: „în zborul tău subțire/apropie-mi-te Cântec Albastru/și acoperă-mi ochiul fereastră de inimă/cu pleoapa ta mereu zbatând/să nu-mi mai amintesc femeia/care își termină drumul/departe de ușa mea mereu/să-mi uit nerostul/haină zdrențuită/în iarna mea cea de toate zilele/să nu-mi uit dușmanii ce nu-i vreau răpuși/fără să le rumeg remușcarea/să nu mă uite prietenii/pe care i-am înnodat în suflet/precum săracul banii în batistă/si mai ales să nu mă înjure urmașii/ca pe un oricare ucigaș de timp”. (*Când din alean se intrupa cântul*) Câte răni poartă cu el omul acesta nepereche! Câte dimineți i-au întors spatele, câte înserări nu au vrut să-l primească atunci când numai el sfida vorba îndoită cu miere falsă a lumii, când porțile se zăvorau dinaintea asprimii cuvintelor lui Ion Iancu Vale e un poet și o instanță: „poet cinstit alcoolizat

și dur/râvnind la tihna nepermisă/mi-am înjugat pornirile aprinse/nevrând la bara vieții strâmb să jur/muntean născut la umbră grea de fag/în luna mai și-adus acasă-n poală/pachetul tatei de țigări fiindu-mi coală/cuvântul spadă l-am făcut și steag/în țara mea bogată și râvnită/perpedesist sărac și-un pic nebun/metale rare m-am pornit s-adun/și să le cern prin îndoită sită/cu fața aspră de pirat/si sufletul fragil de floare/doar soarelui vândut m-am dat/și lului de sub picioare/m-am rupt cu darnicie în bucăți/ca dintr-o pâine-n sân purtată/

m-am împărțit la drepti și hoți/și n-am cerut la nimeni plată/poet cinstit alcoolizat și dur/râvnind la tihne nepermise/mi-am înjugat pornirile aprinse/nevrând la bara vieții strâmb să jur”. (*Antet*) Pe adevărul lui și pe versurile lui pariem, citind volumul „Înger sechestrat”, apărut la Editura Sfinx din Târgoviște în anul 2000, cu o prefață de Costea Glodeanu. Deambulând prin baladă și doină, boem cât încape și confesiv doar iubirii și stelei răstignite pe largul vederii, poetul născut cu genunchii întregi și cu fruntea mai presus de orice umilință, stă vertical dinaintea celor ce adeseori nu-l merită, ca un voievod pe dinafara morții lui, ori ca o instanță despre adevăr și frumos „îi creștea ploaia pe cap/ca o iarbă neatinsă de coasă/i se zbătea privirea/peste revărsări de mâl/simțea scoaba vântului/până dincolo de coajă/și mirosul de năpârcă/venind din culcători/auzea scâncetele puilor/ce piereau în leagăne/căci se murea cu sârg/până și în bârlogul urșilor/se mai lumina din când în când/dar tot a potop/și iar crăpa cerul ca o piele sub bici/iar el se ruga, se ruga: nu mă trăzni, Doamne, nu mă trăzni!/nu vezi ce de cuiburi/sunt în frunzișul meu?”. (*Copacul*) Iubirea poetului e una fără țarmuri sau mal, înrudită cu vecia ori moartea dacă trebuie, așternându-se în cuvinte cu blândețe și fermitate, parcă dintr-o lumină sacră ar construi fluier pentru ea, să o facă unică, irepetabilă: „uită-te/cât de frumos/a devenit trupul tău/ți l-am spălat cu gura/nu lăsa/nici cea mai curată mână/să ți-l atingă/căci voi muri otrăvit/chiar dacă numai în vis/ți-l voi mai săruta”. (*Patos*) Am cunoscut mari poeți scriind despre țara lor cu cuvintele cu care au plâns și au râs, din leagăn până-n pieptul ierbii, cu dorul de jucării și îngeri întipărit pe lumina palmelor în rugăciune la ceas de singurătate - ori de singurătăți - însă niciunul parcă, nu pune în ele, în cuvinte, atâta simplitate măreață și de neegalat decât prin ea însăși, cum o înzidește Ion Iancu Vale: „Patria nu e doar/pământul sfânt al țării/și cei care sălășluiesc în ea/ea este și cuvântul/care o cântă, o plânge/și o apără”. (*Patria și cuvântul*) Sau: „ești frumoasă iubito/precum dragostea de țară./de aceea nu s-a inventat încă/roata/care să mă poarte/dincolo de tine”. (*Convingere*) Cu un umăr adânc înfipt în zarea timpului său și cu un pas dincolo de limitele lui, poetul Ion Iancu Vale așează în istorie și cărți, unele dintre cele mai frumoase poeme scrise ale limbii

române dintotdeauna: „luna mângâie norii/într-un joc tăcut/ și ciudat/pământul strunjește nevăzut/osia universului/ nu se aude decât vântul/ numărând tatuajele mișcătoare/ ale umbrelor/și greierii zimțuind/toarta rotundă a nopții/iar florile dormind/ cine știe pe ce parte/se îngeamănă cu visele copiilor/... e clipa când se nasc poezii.” (*Calm nocturn*)

MIHAI ANTONESCU

Foto: NICĂPETRE,
„TREI ALTARE
PĂGÂNE”

LUCIA SAV, O POETĂ CU VALENTE ELEGIACE

Cea de-a treia carte de versuri, *Testimonii*, a poetei și traducătoarei clujene Lucia Sav, urmată până la ora actuală de alte două volume, a avut ca impuls creativ inițial drama personală a pierderii celui care nu i-a fost doar soț, ci un adevărat mire mistic („mirele blând”) cu care alcătuiă un veritabil cuplu cultural. Este vorba de poetul, latinistul și traducătorul Vasile Sav, cel ce a reușit printr-un efort titanice și o voință de neclintit nu doar să traducă pe cei mai importanți poeți latini, ci și să scoată în lumina limbii noastre neolatine, transpunând și publicând în limba română șase dintre volumele proiectatei opere integrale a Sfântului Augustin, pentru care, dealtminteri, a și fost recompensat cu un premiu al Uniunii Scriitorilor.

Dar nu despre regretatul Vasile Sav intenționez să vorbesc aici, ci despre cartea de poezie dedicată lui de către cea care i-a fost parteneră de viață, poeta Lucia Sav, pe care am cunoscut-o și cu care m-am împrietenit încă din anii îndepărtatei mele studenții clujene. Din păcate, la terminarea studiilor, viața ne-a despărțit și nu ne-am reîntâlnit decât după zeci de ani, prilej cu care mi-a dăruit misterioasa ei carte, *Testimonii*, apărută la Editura IDC Press din Cluj-Napoca, în 2004, după trecerea în veșnicie a regretatului ei soț. Așa se explică faptul că scriu cu o atât de mare întârziere de la apariția ei despre această carte care poartă ca pe o emblemă nobiliară suferința nedisimulată și nemachiata a autoarei. Dar cum timpul în care se măsoară poezia e altul decât meschinul timp cotidian, nu simt niciun disconfort legat de așa-zisul decalaj temporal, cu atât mai mult cu cât antenele mele interioare sunt extratemporale.

Să revin însă la poezia din acest volum, o poezie care îți inspiră încredere încă de la început, prin sobrietate, simplitate și sinceritate, prin curajul poetei de a fi ea însăși, neținând cont de mode, de trenduri și de alte câte și mai câte pornografice năravuri existente la ora actuală în poezie și nu doar în poezie, deși, între noi fie vorba, și această modă deochiată, ca toate modelele, de altminteri, e pe ducă, aflându-se într-un fel de comă prelungită artificial.

Să pun punct însă acestei dizertații necesare și să revin (pentru a căta oară?) la cartea în discuție despre care voi remarca, pentru început, că e construită pe patru piloni (a se citi „capitole”), inegali ca dimensiuni, având un crescendo ca forță de expresie.

Primul capitol nu poartă un titlu, ci doar un citat din *Solilocviile* lui Vasile Sav, citat folosit drept motto și impuls de pornire pentru fluxul liric al poetei. Dealtfel, nici poeziile - scurte cel mai adesea, dar intense ca trăire - nu au un titlu, ci sunt numerotate, de parcă autoarea ar vrea să sublinieze, și pe această cale, curgerea din unul în altul a suferinței care o poartă în acest demers tragic-liric. Cincisprezece sunt poemele care compun acest prim capitol al cărții în ritmuri antice latine, dar care alunecă uneori, insesizabil, în

ritmurile mioritice, într-un mod atât de natural și de spontan, încât acest lucru nu dăunează poeziei, ci, așa zice, dimpotrivă. Iată un exemplu: „Tibullus, Propertius și, tu, Catullus,/ voi, umbre antice,/ în tărâm de taină,/ de va fi să treacă/ cel ce v-a slujit/ și-n dulcele grai/ v-a înmlădiat/ versul în ritm antic,/ mirele meu blând,/ fluture plâpând,/ voi, pliniți-mi ruga,/ voi, să mi-l petreceți,/ dincolo mi-l treceți/ pe tărâm sorin,/ în apus marin,/ unde îl așteaptă/ multimistuitoare/ lumină și floare.”

Construcția - care păstrează intactă întreaga sensibilitate a poetei, întreaga atmosferă de tragedie antică, de elegie ovidiană - continuă astfel numerotarea poemelor și în capitolul următor, intitulat *Avataruri*, unde, în același cadru poetic, constituit de urmele anticului Tomis, aspru și neprimitor, care a găzduit și tristețea exilatului poet Ovidiu, autoarea își continuă, aidoma unei eroine tragice, căutările zadarnice, fără odihnă. Cel de-al doilea ciclu nu schimbă ritmul, nici cadrul de desfășurare elegiacă, în care poeta urmează vrăjită și parcă îndrăgostită de propria ei durere un traseu enigmatic, sumbru marin, înfricoșător și, totuși, tandru: „Prelinsă din adânc,/ reptila-și țese mreaja/ din rana înserării./ Undirile-i/ ușor mă înfășoară-n/ văpaie de oglinzi,/ abisul ochilor de-absint/ beată privirea mi-o soarbe;/ glasul lui, clinchet de argint,/ ispită dulce, vorba/ venin în mine strecoară.”

Egală cu sine și parcă fidelă propriei sale suferințe, Lucia Sav își continuă bocetul tragic, păstrând un constant ton elegiac și în cel de-al treilea capitol, mult mai amplu decât precedentele, sugestiv intitulat *Cântecele Sulpiciei*: „Rătăcind pe țărmul pustiu,/ Sulpicia-și destăinuie-n cântec iubirea.” Așa cum reiese și din cele două versuri care deschid capitolul, aici tristețea este luminată de iubire, iar autoarea se lasă purtată de imaginea celui dispărut într-un spațiu al reveriei, spulberat însă de „necruțătoare/ secera vântului” care aici ar putea întruchipa realitatea implacabilă ce te trezește din vis.

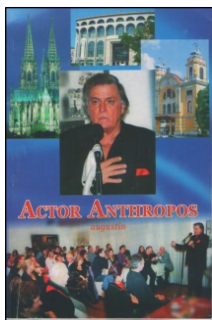
De remarcat este faptul că întregul volum este încrustat cu citate, cu inserții livrești aparținând atât celui dispărut cât și celor care au scris despre el, despre cărțile lui. Dealtminteri, în acest al treilea capitol, fragmente întregi din cronici literare sau chiar articole întregi sunt inserate în continuarea poemelor ajunse la numărul nouăzeci, iar apoi aceste cronici sunt continuate cu alte poeme, parcă într-o curgere firească, de fapt, într-o structură intertextuală.

Ultimul capitol, care, aparent, nu are nicio legătură cu precedentele, nici ca formă, nici ca mesaj, e alcătuit dintr-un singur poem epico-dramatic, intitulat *Albastru - violet*, în care autoarea narează întâlnirea ei cu un personaj feminin bizar, ce pare a fi cu mințile plecate, dar care, în incoerența sa, rostește multe adevăruri triste despre realitatea cotidiană și nu doar cotidiană și care ne evocă parcă alienarea și singurătatea fiecăruia dintre noi. Ca și cum ar vrea să facă legătura cu restul cărții, în final, autoarea își suprapune propria-i singurătate peste singurătatea personajului ei.

NASTASIA MANIU

Florin Piersic, o carte

Dacă Clujul i-a dăruit Cetățeanului de Onoare Florin Piersic un cinematograf, Bistrița nu se lasă mai prejos și aduce în atenția publicului, prin scriitorul Augustin Ostace, volumul „Actor Anteropoulos”, apărut la Editura Charmides, zilele acestea. Cartea surprinde, în mod plăcut, turneul pe care actorul l-a avut în Köln, Germania, pe 28 noiembrie 2010.

Un volum al filozofilor existențiale, în care fiecare pas al marelui actor pe tărâmul german reprezintă o întâlnire gnostică de parcurgere a unui „labyrinth”, o adevărată purificare pentru comunitatea românească, Actorul retrăsând rolul ființei și al destinului. Povestea noastră se întinde pe parcursul a câtorva ceasuri, de la ora 14.00 la 24.00, o zi plină de încărcături emoționale, surprinse ca pastilă pentru suflet în 66 de capitole. Diaspora myorithica din occident primește cu bucurie pe marele Actor care îmbrățișează fără reținere pe fiecare

român care dorește să-și stâmpere dorul de casă. „Nu te speria Io's”, îi

spune Actorul lui Augustin Ostace, care de acum se va numi Press-Verein. Augustin este un spectator transatlantic, care l-a urmărit în urmă cu ani într-o reprezentație pe actor și la New York. Pe parcursul a zeci de minute, până la intrarea în scenă, descoperim un dialog frumos, în care filozofia vieții este deșirată fir-apăr de El celebru, El-cineva, Un deja cunoscut în lume, marele Actor. În pregătirea pentru spectacol, Actorul rămâne întru concentrarea de sine și pentru sine, netulburat de prezența prietenului din presă. El continuă, netulburat higienicul imobilului chip într-o adevărată transă întru deschiderea sufletului spre oamenii care îl așteaptă. Pe alocuri, dialogul este unul al glumelor savuroase, Actorul fiind renumit pentru acest fapt despre occidentali și criza lor, spunând că deși sunt scuturați „se învârtesc, se succesc și o scot cumva la capăt”. În transformarea omului în actor găsim o adevărată apariție magică ce-și ia

zborul pentru a se elibera din el însuși, din emoție, din singurătate, din tortura machiajelor și costumațiilor, a momentelor de cumpănă din nesfârșitele dileme ale actorismului. Prezența pe scenă e una magică, Actorul și Publicul fiind, până la urmă, în aceeași ambianță spirituală, la același nivel de zâmbet, de priviri, de atingeri. În aceste clipe de euforie se naște gândul de a scrie o carte, Piersic spunând: „Mă, n-am putut tăcea, cine știe ce carte îi scrie de mine, mă omori, mă gați di pă lume cu din estea!”, după care tot el spune despre cuvintele lui Ostace: „Par a fi faine, par a spune ceva, is tare curios cum or ieși în carte”. Și iată că, eroul românilor, care împreună cu Augustin adună 132 ani, este eroul unei cărți frumos conturate, o carte unică scrisă într-un stil propriu care, cu siguranță, va rămâne ca un reper în biografia actorului. Volumul va fi lansat atât la Cluj, la Cinematograful „Florin Piersic”, cât și la Bistrița, la Centrul Cultural Municipal, unde Florin Piersic vine întotdeauna cu dragoste. O carte frumoasă despre un actor cu suflet mare, scrisă de bistrițeanul Augustin Ostace.

Calea spre inimă

O rândunică și-a așezat aripa-vers pe o ramură a nemuririi. A făcut din cuvânt altar pentru lume, ducând peste zări pe ale vântului coame poezia.

Misterioasa clipă încremenește sub pana poetei Nazarica Munteanu. Casa-cuvânt, Casa-carte, se deschide pentru a ne face părtași la lumea de dincolo de tărâmul visurilor, lumea creației, acolo unde îngerii: „mai veghează/ printre poemele/aproape laice”. Atunci când copacul cu litere dă în pârg, iubirea supraviețuiește într-o floare, iar parfumul acesteia e adus pe scări de poeme. Când visele întrupate-n văi se adapă în apa vie, e momentul prielnic pentru creație. Versurile sunt oglindirea timpului prăbușit pe trepte de ceară, iar infinitul mistuie molcom pas cu pas, pentru bucuria cântecului. A fi poet este similar cu a-ți întrupa sufletul în vers, a cânta iubirile oamenilor. Visul este cântărit în palmă, iar candelile aprinse luminează esența vieții. Din adâncul sufletului, izvorăște puterea de a călători în universul literii preapline de esențe de viață. Atunci când cerul „adună-n rozariu/bijuterii obscure/în deșertul/întunericului/ la infinit/se zbate/timpul”.

Metaforele abundă în fiecare strofă, Nazarica Munteanu redescoperind calea spre inimă, precum Cupidonul îndrăgostiților, drumul neștiut fiind bătătorit întru descoperirea florilor celeste. Cu numele sculptat în dragoste, cu credință, poeta se sprijină de umărul iubirii, șoptind, de pe dealul cu îngeri, dorul nestâmpărat, în speranța că va avea un trifoi pe care să scrie poemul de iubire. Nazarica aduce prin poezia ei naturaletă lumii ce ne înconjoară, frumusețea cuvântului de început, mângâierea slovei care compune poemul.

Cartea este o invitație la meditație despre dualitatea existențială, o abandonare a trupului spre a călători pe imensa scenă divină a Universului Spiritual.

Poeta se declară una cu natura: „Îmi curge iarba/prin mădulare/ în loc de plete-mi/ atârnă flori”. Moment în care

copilăria redevine actuală, aducând cea mai frumoasă mireasmă a vremurilor inocenței.

Poemele-rugăciune sunt foarte emoționante, descriind starea omului aflat în comuniune directă cu divinitatea: „Doamne Sfinte/dă-mi putere/ să-mi leg/ visele-ntre ele/ Doamne Sfinte/ dă-mi lumină/ fă-mă ochi/ fără pupilă/ fă-mă lacrimă/ de rouă/ să despici/ pământu-n două”.

Casa plină cu flori este locul unde

omul devine poet, iar poetul om, într-o sublimă stare a frumuseții.

Poeta e o pădureancă „cu trupul /mângâiat/de arbori zvelți”, devenind parte din nemurire, vremurile zidind în brațe ierburile crude date de Divinitate ca balsam pentru suflete.

Grădinile sunt năpădite de o furtună de culori, care modelează din lut ulcioare pline cu apă ce zidește în gând iubiri. Pământul rodește în cânt pe aripi de versuri, atunci când trec veșnic clipe după clipe.

O poezie născută în lacrimi, împletită în lumini și speranțe, în amintiri pentru cei dragi, cu miresme de țărani, fluturi și Sfântă Transilvanie.

O poezie a-nvierii, a leagănului străbun, a sfinților și a busuiocului. Atunci când se aude doina, lanurile de grâu plâng, iar privighetorile binecuvântează lumea. Cântă țărâna, cerul, apa, clopotul vestește intrarea în clepsidra minunilor de netăgăduit. Cu sufletul în palmă, Nazarica Munteanu se destăinuie într-o poezie ce veghează la lumina candelilei ziua de mâine, atunci când pădureanca șoptește ritmat povești despre tinerețe, într-o sărbătoare a literii.

O carte a descoperirilor, în care misterul este estompat, în care litera devine cuvânt de netăgăduit a plaiurilor artei.

MENUȚ MAXIMIAN

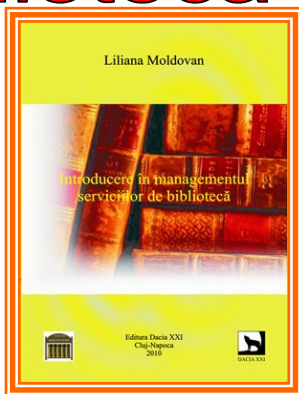
Managementul serviciilor de bibliotecă

În momentul de față, la noi, difuzarea presei și a cărții este complet deficitară. Revistele nu circulă. Cartea nu circulă. Nu poți afla decât, eventual, pe internet, ce cărți publică editurile din Craiova, din Iași sau de la Constanța etc. De asemenea, revistele din Oradea nu ajung la Galați, cele din Focșani la Arad și

asa mai departe. Nu mai vorbesc de faptul că pentru salariile celor care doresc să cumpere cărți, acestea sunt foarte scumpe. Iar cei care au bani nu sunt interesați să achiziționeze cărți. Mai degrabă își cumpără yahturi sau case de vacanță în Insulele Canare, dacă nu cumva chiar insule întregi, după cum am aflat că se întâmplă să facă magnații noștri, îmbogățiii de după... război, prin te miri ce matrapazlăcuri, ca să nu le spun escrocherii, mai mici ori mai mari. Și atunci, nu librăriile sunt cele care atrag oamenii, ci Bibliotecile. Ele vor deveni, au devenit deja, centre și focare de răspândire a culturii. Dar și aici, lasă că nu găsești prea multe cărți de ultimă oră. Editurile, multe dintre ele, sfidează legea și nu trimit acele vreo zece exemplare, din fiecare titlu pe care îl realizează, la fondul centralizat, de unde se aprovizionează marile biblioteci ale țării. E o devălmășie în privința producerii și desfacerii cărții, ce rimează perfect cu vraștea din celelalte domenii de activitate din țară. și, totuși...

Frecventând Biblioteca, așa cum m-am obișnuit de-o viață, am constatat că din ce în ce mai multă lume calcă pragul acestei instituții. și nu numai elevii și studenții, care își caută cărțile de studiu, ci și ceilalți oameni care încă mai au deprinderea cititului, pe care industria internetului o va spulbera cât de curând, cu mare voieșie, dacă părinții nu vor avea grijă să-i învețe pe copii să citească și cărți nu doar să *navigheze* pe internet, ba mai mult, să se joace pe calculator cu hoardele de invadatori extraterestri. Dar, în fine...

Pentru bunul mers al bibliotecii, e nevoie de o bună gospodărire a tuturor serviciilor ce țin de statutul lor. Pentru că, la drept vorbind, biblioteca de azi nu mai e cea de ieri, alaltăieri, ea trebuie să țină pasul cu modernizarea tehnologiilor de comunicare și mai ales cu dorințele cititorilor. Ori, în acest caz, e nevoie de programe de organizare modernă a serviciilor în biblioteci. Această chestiune o abordează doamna Liliana Moldovan în cartea sa: **Introducere în managementul serviciilor de**

bibliotecă (Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2010), o carte de adevărată hermeneutică în domeniu.

Domnia sa pleacă de la bogata experiență de bibliotecar, la Biblioteca județeană din Târgu Mureș, dar și de la cunoașterea și studierea unui însemnat număr de cărți de specialitate, pe baza cărora propune acum un adevărat sistem de organizare și de comportament, de desfășurare a tuturor activităților de bibliotecă – un ghid excelent nu doar pentru bibliotecarii de profesie (“meseria de bibliotecar”, cum se exprimă dânsa), ci și pentru toți beneficiarii acestor servicii. “Ceea ce se schimbă - spune Liliana Moldovan – sunt dorințele beneficiarilor. Prin urmare, între interesele clienților și interesele bibliotecii, trebuie creată și păstrată o conexiune trainică și permanentă”. Despre această conexiune se vorbește în această carte, în care se oferă o mulțime de soluții și de norme de conduită, de muncă efectivă cu cartea, de desfășurare a relațiilor cu cititorii etc. Astfel, într-un prim capitol, **Managementul serviciilor de bibliotecă**, sunt definite și tratate diversele procese ale activității propriuzise: *Tipologia serviciilor de bibliotecă, Politica de achiziții, Abonamentele la ziare și reviste, Schimbul interbibliotecar, Descrierea bibliografică, Catalogarea, Serviciile de comunicare a colecțiilor* etc. Totul explicat metodic și cât se poate de simplu, pe înțelesul tuturor, oferindu-se deopotrivă soluții de urmat. Într-un al doilea capitol, **Managementul organizării evenimentelor comunitare**, ni se oferă principiile generale și modalitățile concrete de organizare și gestionare a serviciilor și activităților comunitare, ținând seama de nevoia de ameliorare a imaginii bibliotecii, de misiunea și utilitatea proiectelor comunitare, de alegerea colaboratorilor din mediul public sau din cel privat etc.

După cum lesne se poate observa, cartea este, în fapt, un ghid real și util de sistematizare a tuturor activităților de bibliotecă, fără a se ocoli și structura organizatorică a campaniilor și activităților publice - totul pentru o cât mai bună deservire a cititorilor, a iubitorilor de carte.

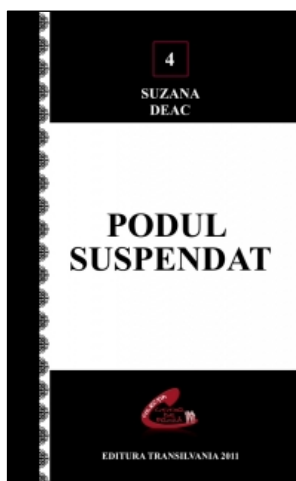
Cum bine observa Ionela van Rees-Zota, în prezentarea cărții, pe coperta a IV-a a ei, “autoarea reușește să deconspire unele secrete ale succesului strategiilor de dezvoltare și inovare, formulate pentru bibliotecile publice”, punându-se accentul pe ideea că “performanța este rezultatul

menținerii unui echilibru perfect între tradițional și modern, între funcțiile de bază ale bibliotecii și noile servicii solicitate de cetățeni”. Este, așadar, o carte care se citește cu interes de către oricine, dar mai ales este o carte pe care Bibliotecarii de oriunde ar trebui să o aibă în permanență pe masa de lucru, fiind o carte generatoare continuă de idei în munca practică din acest domeniu.

CONSTANTIN CUBLEȘAN

Foto: NICĂPETRE, „UMBRE”

„Podul suspendat” sau... jonglând pe firul unui păianjen

Volumul de proză scurtă **PODUL SUSPENDAT**, semnat de Suzana Deac, și apărut în 2011, la Editura Transilvania din Baia Mare, are girul Proiectului CITITOR DE PROZA și Republica Artelor, cu sediul la Londra, coperta fiind semnată de Maia Martin. Criticul literar Virginia Paraschiv, într-o prefață, care beneficiază de toate ingredientele de care numai un profesionist ca domnia sa dispune, îi face lucrării o prezentare la obiect, schițând

în tușe fine și portretul scriitoarei.

„Suzana Deac oficiază ca prozator în volumul *Podul suspendat*, un ritual de exorcizare a fantasmelor morbide, induse de „programatorul de suflete” - accidentalul traumatizant sau durata cleioasă a cotidianului cenușiu”. Modestă, ca o privighetoare care își cunoaște valoarea lirică, Suzana iese în luminile rampei literaturii contemporane doar când are ceva a spune, când imaginile și ideile sale de creator autentic au ajuns la maturitate, dețin esența comunicării. Suzana nu este o feministă utopică, nu este luptătorul care se aruncă în arenă pentru ca mai apoi să-și descrie aventura. Ea este observatorul inteligent, tenace și care știe să decanteze sterilul de diamantele care, în cazul de față, devin literatură. După mai multe volume scrise în limba română și în limba maghiară, cărți de beletristică, dar și de specialitate (cu accente în psihopedagogia persoanei) Suzana Deac revine pe piața de carte cu un volum de proză scurtă deosebită. Lecții de viață!

Într-o perioadă în care creația literară depășește cu mult numărul cititorilor de carte, un autor care știe să-și aleagă subiectul va reuși să se evidențieze, să se bucure de recunoașterea publicului larg, dar și de aprecierile criticilor. Nimic nou sub soare! Și totuși, Suzana Deac reușește să evadeze din locul comun printr-o transcedere aproape geografică, prin paralelisme de stări și situații la limită, - tot motive bune pentru a susține un scris cu tentă firesc, feminină, dar care este dublată de perspectiva pe care i-o impune, pragmatic, obiectiv, psihologul.

Folosindu-se de darul literar hărăzit de Sus, adăugând travaliului creativ știința psihologiei omului modern, autoarea face în **PODUL SUSPENDAT** un exercițiu de decuplare de la „tihna” spre care ne împinge tot mai mult confortul cotidian (mașina, televizorul etc). Ne obligă să gândim, să ne redefinim, să ne regăsim în situațiile speciale, pentru a deveni parte din personajele sale.

Lumea prin care „cotrobaie” după Artă este lumea pe care o trăim laolaltă sau separat, familia, concetățenii, prietenii virtuali - cunoscuții și necunoscuții. Știrile din mass media, preluate la cald și procesate mai apoi, până devin Operă, - sunt alt material de construcție pentru cartea de față, autoarea se mișcă firesc într-un conglomerat de acțiuni pe care îl transformă în proză de calitate.

Femeia ca entitate care, cândva, a fost una cu bărbatul, constituie de-a lungul cărții, un soi de placă turnantă, - când frivolă, când responsabilă, frumoasă, complexată ... Expusă

ca într-o vitrină, - dar întodeauna în relație existențială cu bărbatul. Despre această relație, dintre sexe, așa cum o readuce pe tapet Suzana Deac, prefațarea cărții, Virginia Paraschiv, spune: „Erosul subtil și spiritualizat își face simțită prezența, El și Ea, contopiți mai degrabă în tensiunea stării (...).”

Dincoace de lumea plăsmuită în carte, pornind de la umbra firului de iarbă, trecând prin Alpii Elveției, la Techirghiol etc... prin tot atâtea locații care pot fi atinse, - există o realitate creatoare, în care autoarea caută aproape întotdeauna iubirea. Dragoste și durere! Două fațete ale aceleiași monede. Liniștea de dinainte de furtună, mai apoi, dezastrul.

Între cele două, stă firul insignifiant al unui păianjen, ce se numește: Destin.

Fiecare scriere din carte este o poveste, are tâlc și o citim cu plăcere pentru că lumea însăși este o poveste fără început și sfârșit, pentru că noi toți facem parte din această Poveste. Ceea ce ne rămâne în urma lecturii este definitiv pentru omul modern.

Suzana este un fin observator al societății, dublat de naratorul de excepție. Are stil și nu se aruncă în vâltoarea desfășurării epice până când nu simte că acolo este punctul, în care se intersectează imaginile de care are nevoie, pentru ca scrisul ei să aibă acțiune, culoare.

În proza aceasta există și eșantioane inedite de stări psihologice clasice, dar și spații obișnuite, prin care, de obicei, trecem zilnic cu indiferența omului grăbit să ajungă acasă.

Pagină după pagină, **PODUL SUSPENDAT** ne lasă să înțelegem că noi suntem doar acrobații, care facem spectacol, fiind prinși de firul subțire al unui păianjen. **PODUL SUSPENDAT** este istoria individului, care află că este la mâna Destinului, că lupta sa este inegală și că drumul nostru contează mai mult decât destinația.

Prin tehnica personală, de redare a emoțiilor umane, Suzana Deac merge în echilibru perfect, - îmbinând sensibilitatea poetice cu atitudinea frustă a prozatoarei.

Iată un demers literar de calitate certă și unde, ea știe foarte bine, când să treacă de la starea de beatitudine a fericirii la starea de „avarie” a vieții.

Scriitoarea nu dă sfaturi profesionale, nu vine cu formule magice.

Cartea nu este măciniș de stări, nu este nici colaj din culori, sunete, arome și atingeri de înger. **PODUL SUSPENDAT**, dintr-o copertă în alta, mustește de Viață! Este Viața cu urcușurile spectaculoase și mai ales, cu prăbușirile inevitabile. Lecții personale.

În acest sens, toponimele, cele mai multe preluate de pe harta geografică, te ajută să localizezi personajele în spații deja cunoscute și cu potențial de imaginație magic-real. Și totuși, autoarea ne vinde, ca oricare scriitor veritabil, ne oferă iluzii. Vinde vise ambalate în sintagme bine șlefuite. Nimic în plus. Nimic în minus în construcția cărții care are consistența călătoriei cu un tren de noapte. Unul după altul, personajele urcă în vagoane, își povestesc viața intimă unor oameni, pe care știu că nu îi vor mai întâlni niciodată. Coboară din haltă în haltă, anonimi, lăsând în urmă amprenta poveștilor lor. Totul devine Destin colectiv.

Ne recunoaștem în personajele cărții Suzanei Deac pentru că ea, autoarea este un observator fin al lumii care ne înconjoară, un Om cu talent, care știe să adune în pagini de proză, evenimente, stări, spații de conflict, - dar mai presus de toate știe cum să declanșeze, în noi, declick-ul întrebărilor. De ce? Unde? Cum?

MELANIA CUC

Note de spunere și de lectură

Apariția celor două cărți de proză scurtă semnate de Mariana Brăescu* a fost marcată de o lansare de carte la Libraria Mihail Sadoveanu din București, loc ce ne amintește lansările și zăpezile de odinioară.

Prilejul acesta, al apariției unor cărți, e în sine un motiv de bucurie tainică pentru autor, dar la noi, la români, el poate să ia și forma unei sărbători. Față de celebrele «*dédicaces des li-res*», cum se fac prin Occident, la noi lumea se adună, criticii se exprimă, autorul citește iar la sfârșit dă îmbujurat dedicații pe cărți, stropite cu un pahar de vin sau de suc. Nu e așa ?

Lansarea din 3 martie anul curent s-a remarcat prin câteva aspecte fermecătoare de altfel, căci doi actori valoroși ai scenei și ai filmului românesc au citit câte o povestire de-a autoarei. Mai exact, Florina Cercel și Adrian Păduraru. Exercițiu artistic frapant, care a pus în valoare virtuțile textului. De vorbit despre cele două cărți publicate la mai bine de douăzeci și ceva de ani de la elaborarea lor, au vorbit, nu critici ca de obicei, ci ... autori, ei înșiși, mai exact Tudor Octavian și cu mine.

Să precizez faptul că Mariana Brăescu publică *Imperfecțiuni provizorii* în premieră absolută ca volum, iar *Îmi amintesc și îmi imaginez* e o reeditare după o ediție din 2005.

Aceste proze scurte, scrise în deceniul opt, ar putea să pară aidoma unor mesaje vârate în sticle și aruncate în mare, rămânând ca ele să depună mărturie despre un timp, la urma urmelor. Dar ele sunt mai mult decât atât, nu doar că depun mărturie despre un tip de gândire, de provocare chiar, dar se ridică mult peste asta, căci senzația valabilității lor atemporale este evidentă. E primul lucru care m-a frapat, constatând eu cu o satisfacție nespusă că observația acidă a scriitoarei se aruncă spre situații mereu valabile, spre personaje și stări de fapt precum dintr-o excelență caricatură, capabile să spună multe și să intre repede de tot în memoria cititorului. Cele două cărți sunt precum fețele lui Janus.

Diferite, aparent chiar total diferite, ele se ating totuși până la urmă într-o limită a subtilului și poate a organizării materiei epice, căci ele sunt construite, ca stil, oarecum la fel, mizând pe o bună dozare a efectului, pe acumulare, punct culminant și surpriză.

Prozele, oricât de scurte ar fi ca întindere, au dozajul și rețeta unor piese de teatru, ceea ce într-un fel e normal, căci Mariana Brăescu s-a vrut înainte de toate, cred, dramaturg .

Să nu ignorăm faptul că scriitorul intră la noi, la români, în conștiința contemporanilor într-un anume fel și se pare că adeseori așa și rămâne.

Dacă ar fi să aplic această gândire la propria și umila mea persoană, aș spune că am debutat cu poezie, am publicat cărți de poezie și apoi vreme de treizeci de ani am intrat în genuri diferite, în proză, în critică, în memorialistică... în analiză geostrategică, în documentar de film, însă nimic din ce am făcut, oricât de bine sau de mult, nu a putut să șteargă acea etichetă inițială, anume cea de poetă.

Cred că și Mariana Brăescu se va confrunta mereu cu acest lucru. Căci pentru ea, dramaturgia a fost o fascinație, o chemare, poate chiar o somație. Ziceam, deci, că aceste proze scurte nu sunt departe de dramaturgie, de spiritul ei.

Imperfecțiuni provizorii este o carte isvorâtă din talent pur și din umor pur, o calitate se pare destul de rară și mai ales imposibil de mimat. Sunt adevărate bijuterii de proză, pornind de la niște situații îndeobște imaginare, dar care pleacă dintr-un resort al realității. Iar ea, realitatea, e plină de nebulie, de râsu' - plânsu', și autoarea știe cu prisosință ca dintr-un sâmbure de real să creeze o întreagă poveste, **făcând să sară copcile acelu real**, iar granița aceasta dintre real și absurd imaginar, care are o miză, ei bine săritul peste această frontieră nevăzută, se petrece pe nesimțite, de unde senzația halucinantă că aluneci pur și simplu dintr-un tablou în altul.

Povestirea în care într-o comună funcțiile sunt schimbate, dând fiecăruia dreptul orgoliului său, vechea nomenclatură e abrogată și foștii grăjdari devin miniștrii oilor și toți cetățenii sunt ei înșiși mari șefi, directori este, dincolo de hazul absolut nebun, șfichiuitor de-a dreptul, halucinantă și internațional valabilă.

Ea poate fi tradusă în orice clipă într-o limbă de mare circulație, căci iată, în Franța de azi, nicio femeie de serviciu nu se numește așa, ci este ... «*technicien de surface*» .

Uluitoare e și povestea despre profesorul universitar doctor docent care ajunge să dea în patima romanului polițist, sau absolut nebuneasca povestire despre vizitele scriitorilor iubitori de vin în satul Udriștea sau povestea cititorului de contoar care bifează un amor și o căsătorie ca și cum ar bifa o rubrică pe niște registre de evidența electricității consumate.

Sunt personajele acestor schițe doar caricaturi de oameni ? E greu de spus; cert e că situațiile sunt inventate de așa natură încât să poată ieși la suprafață ironizarea lor. E evident însă că personajele sunt așa pentru că trăiesc o vreme, un timp reducăționist care le și împinge să facă anumite lucruri, și că pînă la urmă hibebele epocii sunt aruncate în văzul nostru.

Important e că asta se face cu maliție, cu haz, cu ironie acidă dar în fine, cu mijloace literare care să facă lectura plăcută, ușoară. Descrierea personajului cade cu o exactitate extremă și cu o capacitate de mare desenator de-a face din câteva linii un crochiu reușit. Iată: «*Doamna Katz e o femeie ordonată. Ca și numele, obiceiul ordinii sunt moștenite de familie. Doamna Wilma Katz este, bineînțeles, nemțoaică! Când o nemțoaică trebuie să rezolve un lucru, evident îl rezolvă. Nu e vorba de perseverență, cum cei mai mulți ar putea crede. Nu. Dar orice lucru, care iese din rutină, o incomodează atât de tare încât singura soluție este să scape de el. Cu răbdare și tenacitate, doamna Katz studiază și așediază situațiile insolite încât ele cad istovite una după alta.* »

Iată cum în *Un scop în viață* din nou ironia scriitoarei se îndreaptă către relații aparent legate de iubire. Este oarecum obsesivă ideea că personajele nu sunt în stare să iubească cu adevărat, ci doar își imagineze că trăiesc după un proiect, după scheme, se prefac pentru că așa trebuie, așa dă bine, așa e gândită societatea în care trăiesc. Un vid sufletească, un handicap, o limitare sufletească, o micime consubstanțială în derularea acestor trasee de viață ? Greu de spus, dar din aceste situații și personaje îndeobște atinse de o infirmitate sufletească sau dintr-o slugărnice socială, iese umorul, adeseori unul foarte crud, de-a dreptul dureros.

Sunt și proze care într-un chip hilar pun degetul pe rană mai cu seamă față de raporturile din societate, proze cum a spus autoarea însăși în festivitarea despre care am început să vă povestesc, de «*nepublicat*» într-o lume a dictaturii precum *Văduva veselă*.

CLEOPATRA LORINȚIU

→

Directorul general al « celui mai mare Combinat de profil din țară și din Europa » (vezi cultul exagerațiunii, mania grandorii care făcea purici în epoca de aur, dar de care nu ne-am lăsat defel noi românii, se pare că e una din metehnele tiparului nostru național), e străbătut de o bruscă idee culturală și cere bilete la spectacolul de operetă care vizitează urbea, cu *Văduva veselă*.

Comicul vine aici din slugărnicia dusă evident până la absurd, căci cei cinci mii de angajați slugarnici și dezorientați stau în fața sălii în așteptarea directorului, de teamă ca eticheta să nu fie ignorată sau, cumva, vreo probă de respect să nu fie la înălțimea situației. Cântăreța cântă singură pe scenă, într-o sală complet goală, iar oamenii așteaptă în continuare și după spectacol, toată noaptea, până a doua zi, căci, vai, directorul uitase vină la spectacol. E rândul acestuia să-și ia câmpii a doua zi dimineața când găsește combinatul complet gol și află de la portar (aici umorul e de-a dreptul nebun!) « *Că toți plecaseră, încă de ieri, încolonați la o văduvă, în oraș.* » Finalul găsit este simpatic și blând căci « *În clipa aceea, directorul fu sigur că și-a pierdut mințile și că tot ceea ce i se pare că vede și aude este rezultatul acestei nebulii. Se liniște brusc, lăsă șoferul în plata Domnului și plecă spre oraș, plutind ușor, fericit, recunoscător că, slavă Domnului, lumea e sănătoasă, dar așa-i viața, există și excepții.* »

De observat faptul că exact ca în proza realismului magic ilustrată strălucit de literatura sud-americană a secolului XX, totul începe cu detalii precise, cu evenimente plauzibile și aparent banale, ca pe parcurs să apară un sămbure de idee, o sugestie, un te-miri-ce, care face ca totul să balanseze și din ceva banal și aparent foarte obișnuit, povestea să ia o turnură halucinantă. În cazul acestor povestiri, o turnură halucinantă agrementată de o doză mare de humor. Procedeu folosit și în cinema, ca să nu amintesc decât filmul clasic al lui Jean Marie Poirie, "Papy fait de la Resistance"(1983), în care evenimentele pleacă dintr-un real posibil, ajungând prin exagerare și denaturare folclorică să devină imposibile, groțefi dar și cumplit de amuzante.

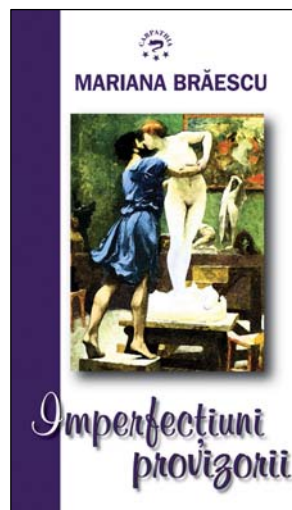
Tehnica autorilor din vremea imposibilității de a spune devenise, să recunoaștem, extrem de sofisticată și de eficientă, cum de altfel a și subliniat scriitorul Tudor Octavian în evenimentul de lansare a cărții, amintind cu har și umor unic, situații tragi-comice, halucinante și în același timp de-o anume amărăciune din anii cenzurilor tematice și ideologice în care existau liste de cuvinte și expresii interzise.

Același lucru s-a petrecut și în America de Sud, cu care ne asemănăm pe multe paliere, printre care și acesta, al tehnicii tematice găsite pentru a putea spune ceea ce e greu de spus dar ușor de ghicit, căci toată lumea știe.

Deci meritul acestor proze care nu au apărut atâta vreme în volum este unul în sine, de pură calitate literară, și mai există un altul, legat de indiciile pe care ni le dau asupra unei epoci despre care nu s-a spus și nu s-a scris tot, din varii motive. Las cititorului deliciul întâlnirii cu aceste povestiri, (cartea se autosubintitulează: povestiri satirice) degustarea acestor eșantioane de privire acidă, ironică uneori cu tandrețe față de personaje, alteori cu biciuitoare neîngăduință în diferitele registre, de la ironia ludică, la registrul sarcastic.

Și mă întorc spre cealaltă carte de proză extrem de complexă, cu accente de oniric, cu un abur de plonjare într-un timp nedefinit amintind marea tradiție a prozei moldave. Autoarea însăși le intitulează, de astă dată, *povestiri vrăjite*.

Despre ea am mai scris la *Vatra veche*, mai demult, la rubrica mea *Dulce harababură*, o notație intitulată *Prin lentila pe care sarea s-a cristalizat...*

(fiind vorba acum despre o reeditare), și am remarcat nu o dată farmecul scriiturii, capacitatea de a crea atmosferă, personajele suprinzătoare, descrire viguroasă și care ajung să te urmărească, să te obsedeze.

Grecoaiaca, spre pildă, pe care am reascultat-o la lansare în rostirea Florinei Cercel, mare doamnă a teatrului românesc, este o povestire de-o tensiune rară, în care personajul descris este obsedat, dotat cu însușiri halucinante, un soi de putere feminină devoratoare,

capabilă să subjuge bărbații ca mai apoi să îi consume, să îi devore și să îi vlăguiască. Descrierile sunt acaparatoare și dovedesc un talent năvalnic. Ultima victimă a personajului malefic, acaparant și nimfoman, este un băiat de liceu, un adolescent căzut pradă farmecului nebun al grecoaiicei, iar descrierea ravagiilor acestei boli de patimă de dragoste nesănătoasă și asasinată este remarcabilă: « *Îndrăgostitul, nefericitul băiat, grec și el, nu se mai dezlipea cu ochii de balconul grecoaiicei; ochii lui negri căpătară cearcăne grele tot urmărind, zile și săptămâni în șir, cum urcă tot cu altul, cum se aprinde lumina putredă a lampadarului după perdeaua de mătase galbenă și cum ieșea, felină pofticioasă, duminică de duminică, ținându-și victimele după evantaiul de mătase. Au încercat să-l ia cu vorba, cu forța. Nu s-a putut. Grecul era bolnav: trupul lui de băiat a început să se subțieze, să se topească, fața să capete paloare și ochii să se năruie și să facă să crească hăul din pupilele lui negre și îndurerate.* »... *Și într-o dimineață, primii trecători au văzut îngroziți că, din îndrăgostit, din băiatul de liceu, grec și el, nu rămăseseră decât ochii lipiți de zid, ca-ntr-o fotografie.* ».

Veți remarca, așadar, aceeași tehnică a realismului magic, a lucrului imposibil și halucinant care înseamnă trecerea unei granițe nevăzute între real și ireal, între posibil și imposibil, prin halucinant, de astă dată aplicată unor subiecte cu tentă diferită, povești de viață, de dragoste și de moarte, care pleacă din întâmplări îndeobște din orașele uitate de lume, în timpuri auctoriale imprecise, tocmai pentru a sugera valabilitatea generală, tot atemporală, a unor teme și motive.

Tonul este mereu dezinvolt, bazat pe repetitivități și pe descrieri în care o scenografie anume creează un cadru, evident cinematografic sau dramaturgic, căci și aceste proze au dimensiunea de care vorbeam la început, pot deveni sugestii de scene, de întâmplări dramatizabile.

Întâlnirea cu proza Marianei Brăescu, adunată de astă dată în două elegante volume publicate de *Editura Carpathia*, este o bucurie din mai multe puncte de vedere; întâi de toate, aplecându-ne asupra lor, facem un gest de dreptate literară, căci restituirea după mai bine de 25 de ani are totdeauna ceva tulburător. În al doilea rând, cărțile o așază în rândul prozatorilor generației sale așa cum se cuvine, demonstrând faptul că cenzurile, chiar atunci când încearcă să înăbușe un talent real, nu reușesc.

Iar ideea asta ne poate da de gândit și ne poate face pentru o clipă, brusc, fericiți.

Mariana Brăescu, *Îmi amintesc și îmi imaginez*, Editura Carpathia, 2011 *Imperfecțiuni provizorii*, Editura Carpathia, 2011

Aliaj de modalități stilistice diverse - jurnal de pelerin, comentarii și reportaje inspirate de evenimente culese din varii zone geografice și spirituale, portrete, „Pe

în '89 în linia întâi a cronicarilor de film, bolnav de drumomanie, cu adevărat, dovedindu-se a fi în ultimele decenii, când „viza” nu a mai constituit o „problemă”.

„Drumomania” spiritului

repede înapoi” țintește, în egală măsură, interesul lectorului versat, cu preocupări aparținând intrinsec domeniului artistic, cât și al celui amator de curiozități și narațiuni pe teme și subiecte inflamate de experiențe atipice.

În duet, Călătoria și Teatrul - inepuizabile surse de concepție, expunere și receptare a spectacolului, „neprețuit demers inițiativ, menit să iscodească tainicele unghere ale memoriei și să înaripeze imaginația”, potrivită îmbinare „a două dimensiuni ale cunoașterii de sine și ale descifrării miracolului vieții”.

Dorințele și plăcerile, „firești și necesare”, mărturisite, ca atare, dintr-un început, a căror finalitate se topește în creuzetul scrierii, sunt, așadar, aceea de a călători, motiv de glume, pesemne și picante, făcute de autorul...autorului (medic, nepot, de frate al ilustrului endocrinolog), și se înțelege, aceea de a urmări jocurile vieții și ale întâmplării urcate pe scenă sau conservate în pelicule; deloc îmbătrânit prietenul nostru, Ion (Bebe) PARHON, afirmându-se până

„Pe repede înapoi” strânge între coperțile sale, sugestiv ilustrate, o parte însemnată din experiența cronicarului, în nobila idee aristotelică („izvorul adevărului”), descoperind esențele cunoașterii de sine în oglinzile artei pretutindeni plantate, semn al stării de creativitate la nivel superior, mai ales a breslei „histrionilor”. A umblat, se vede treaba, cu folos, Ion Parhon, peste tot unde i s-a propus, sprijinit ori de ambianța breslei ori năzărit, topind re(sursele) de existență personale, fie provenite din medii apropiate. Trasee, „premiere”, spectacole și protagoniști - preponderent de recunoaștere (inter)națională, un ansamblu și evantai de calitate meritat mediatizate.

Dar o asemenea carte - ale cărei subiecte (o parte dintre ele) am avut privilegiul de a le trăi, nu rareori în contexte conturate de aceleași conjuncturi - anturaj, spațiu și timp - nu permite detalierea „cuprinsului” decât într-o prezentare în sinteză, sumară. Lectura textului emoționează prin amintirea celor

„născuți” pentru a sluji în chip hotărâtor scena, cu deo-sebire, a colegilor de breaslă, trecuți unii prea devreme, ...dincolo de Styx. Copleșitoare, lista celor evocați - creatori (actori, regizori, scenografi, dramaturgi) și receptori, a „producțiilor”, harta locațiilor, întrunirilor (Festivaluri, Simpozioane etc).

Prin informațiile și opiniile personale, la obiect, pertinente, profunde, conținute, „Pe repede înapoi” identifică un ghid privind înalta cotă a vocației artistice a românilor, disponibilitatea instituției teatrale românești de a se plasa între brandurile internaționale, precum și un reper solid al lucrărilor viitoare de cercetare a istoriei culturii și civilizației, în general.

VICTOR BIBICIOIU

ÎN BRAȚELE CETII

Așadar, nu macrocosmosul, nu marile revelații ori clamarea certitudinilor copleșitoare și definitive, ci, dimpotrivă, microcosmosul oglindit în bobul de rouă (devoalat într-un „dialog cu brândușile”, sau în transcrierea monologului unui căluț de mare), iluminarea survenită din contemplarea veșniciei „de-o clipită”, discreția șoaptei tâlmăcind o închietantă mirare.

Asemenea Poetului imaginat de Emily Dickinson, cel care „tâlcuri uimitoare distilează / și-atâtea esențe adună” frecventând cu predilecție crângurile mărunte și obscure ale grădinilor Firii ori liziera locurilor comune ale bibliotecii, autoarea izbutește adesea să rețină adierea duhului inspirator, ca în această „tâlcuire” cu trimitere evidentă la o parabolă a evanghelistului Ioan: „bobul de grâu / în firul subțire, / piere-ncoțind, / Iar nevăzutele / se străvăd /luminînd. / De-nviere”. / Sau creionînd, grațios, portretul unor copaci: / Niște călugări în tulpini / mustind în barbă slavă vegetală / Cu subțioara amirosind rășini / De lemn ispășind în vioară. / Căci cruce loruși și icoană sunt / Din necuprinsul Firii întru Fire”.

Alături de motivul în-cântării, semnalat deja, recurent și sesizabil, de asemenea, în versurile Marianeii Floarea, motivul

în-somnorării evidențiază o disponibilitate accentuată spre reverie funcționând ca intermediar și adjuvant ce înlesnește accesul spre spațiul fantasmelor onirice. Corolar al acestor proiecții fantasmatiche, tărâmul paradisiac, jinduit și prefigurat în țesătura inefabilă a poemului Eden (piesa de rezistență a volumului), traduce aspirația eului liric întru recuperarea vârstei aurorale, a inocenței originare, în a cărei plenitudine Binele și Frumosul coabitează armonios.

Nu întâmplător am evocat concepția despre poet și poezie a poetei americane din veacul 19; afinitatea cu Emily Dickinson e subliniată de autoarea însăși, atât în motto-ul așezat în fruntea plachetei sale, cât și printr-o grațioasă compunere, la finele căreia, Domnișoara Emily, „înstrăinată-adânc în sine, / Firavă / și savant-naivă” este invocată și revendicată drept „soră” întru Poezie, dar și ca alcătuire și sensibilitate

sufletească.

Structura bovarică (se identifică, undeva, cu dostoevskiana Nastasia Filippovna) și introvertită, dialogând cu destine (dar și cu modalități și sensibilități lirice) „peste mode și Timp”, devotată misterelor aparținând naturii naturans (cărorora le conferă noi sensuri spirituale) poeta Mariana Floarea se află la capătul drumului parcurs întru aflarea propriei identități lirice.

DAN DAMASCHIN

Tropice

50 de ani ai primit în
continuu pe mobil
aceleași mesaje *Îți amintim că factura
ta...*

de la vârsta lui Noe.
Le-ai deschis încet,
lemn cu lemn, cariu cu cariu
și însuflețit ai fost când
ai dat de un cui;
ai rămas și acum ultima lui
imagine de pe retină.

Acești ochi electrici

Acești ochi electrici
și-au jucat transpirația la cărți
cu mâna udă de vise,
cu dangățul corupt de șabloane.
Un pianist și acum
cântă la codul de bare
cu cioturile în timp
ce Iuda e clapa do
ce poartă un maiou puturos.
N-ai să îți revii niciodată
dacă nu calculezi doza de ochi
necesară întrebărilor. Ți-au
apărut pe piele deja hărți de peșteri,
doinelor moarte undeva le crește
păr de când pe toate zidurile
vezi animale anunțuri CUMPĂR
PĂR
de parcă zidurile se cer oameni.

Psalm pariu

Se lasă o aproximativă lașitate
dinspre creiere spre seară:

geieri s-au murat la teama ta
de chei băgate-n uși.
Se întâmplă ceva: odinioara ne spală
parbrizele cu porumbei morți.

*<Pun pariu că în dimineața aceasta
ești un cireș ce își aranjează
cursurile cu crengile în cămăruța
ta tricotată cu oase de pește
din mari sete.>*

Un zăcământ cutreieră
recamierele, un zăcământ de cald,
o seară cu acid, pe o mare
de lămâi ți s-a spus că nu poți să
aluneci.

*<Pun pariu că în dimineața aceasta
ești un cireș ce își aranjează
cursurile cu crengile în cămăruța
ta tricotată cu oase de pește
din mari sete.>*

Cine nu e de acord se lasă pe pat,
cine speră învață să cadă ca o
frunză; Se mătură patul cu iriși,
cu bani mototoliți și adevăruri,
din țigările stinse-n picioare
crește în kontrasens firul de iarbă
ce unică troiță ne este.

*<Pun pariu că în dimineața aceasta
ești un cireș ce își aranjează
cursurile cu crengile în cămăruța
ta tricotată cu oase de pește
din mari sete.>*

Și, ca să nu poți să spui altceva,
leșie moale te ajunge,

*să te-ajungă-n cer
sângele de miel
care s-a vărsat
pe pământ curat...*

*<Pun pariu că niciodată
lâna asta nu va demola
între noi astfel încât pe-orice
te-ai așeza să dai cu capul.>*

Intermezzo

S-a ajuns la mine din căutarea
*dacă un vecin mi-a deteriorat pomii
ce pățește?*
și eu sunt fericit și răscolat ca sângele
care
singur se ridică din furci și pleacă
să-și dea de băut prin cârciumi:
ce femei frumoase au crăpat acolo
ca burta reptilelor ce îți vorbește,

zidul ne-a vândut visul și acum ni-l
explică
prin gesturi cu boabe mari.
S-a ajuns la mine din căutarea
*dacă un vecin mi-a deteriorat pomii
ce pățește?*
și eu sunt fericit și în sigur chilug ca
un sac de cartofi
ce așteaptă în gară pământul c-ar fi
undeva mai mult,
se învârte. Gândește-te ce ai să-mi
ierți ca să văd
ce mere scot din crimă. M-au cusut cu
undă
și, ca să nu mă deșir, își tot dau
apeluri...

Teorie

Există împrejurul uscatului
nu oceane, nu apă,
nu altceva, ci plin de spline
durute după fuga cuiva de cineva,
sufletului de trup,
unei femei de un bărbat;
De la sine prin ploaie se fecundează
un lacăt și grăul doarme
la Antipa prin foamea paznicilor.
Undeva însă, într-un câmin
din Grozăvești, o rufă se usucă
în numele meu ca botez.

O doină de câine

O doină de câine
se aude din măruntaiele
viciilor
întinse pe casa scăriilor când vii
seara,
o doină de câine sătul
și care nu mai știi
după ce cântă
la oasele picioarelor
trecătorilor,
când coboară e mai de jale,
o doină de câine
măcelărit în lift
se aude pe toate potecile,
prin toți munții,
hăulesc toți
o doină de câine
până dă soarta în ei
cu mere domnești.
Le mănâncă
dar și atunci vor lega
de cotorul lor câinii.

DARIE DUCAN

SESIUNEA DE AUTOGRAFE

Când am primit pe e-mail invitație la o lansare de carte și la sfârșitul programului/ textului era scris „Sesiune de autografe”, am crezut că este vorba despre o glumă, o ironie. După aceea, am observat că sintagma se repetă, e folosită ca un semn al elitei literare, e frecventată de la Cămin cultural la Centru cultural, național, european, la alte Institute și Instituții care promovează cartea proaspăt apărută.

În mintea noastră, „sesiune” se potrivește în cu totul alte contexte, dintre care cea mai uzată este „sesiunea de examene”, de corigențe, de vară, de toamnă, cu studenți, cu reguli, cu materie, cu evaluare. Ce să fie în comun aici? A transforma un moment al cărții într-o rigoare profesorală este o mutare lipsită de inspirație, deși strategică, în ideea de-a salva de la plictiseală un obicei înșurubat prin natura existenței unei lumi paralele, care este cea a cărților. Autorul oferă autografe, în încheierea lansării, potrivit unei cutume care nu mai are nevoie de prezentare. Ritualul merită, în schimb, reținut și nu știm câți mai au timp, atenție discreție pentru a observa, gesturile, mișcărilor, din jur. Autorul însuși deschide cartea, scrie pe prima pagină câteva rânduri, ca o invitație de-a merge mai departe, cu dată, semnătură, lângă care apare și numele celui ce-a achiziționat cartea, ca un fel de pact, de legământ, ca o pecete peste ani, între cel ce-a scris și cel ce va citi, ca o unire a destinilor.

Unul dintre gândurile care nu ne dă pace, după ce am scris o carte, provine din frământarea/ neliniștea legate de întrebările: ce voi scrie pe prima pagină? voi ști să dau autografe? cum vor „suna” dedicațiile mele? Fuga de banal, de copieri, de repetări, dorința de inedit, de originalitate, de seducție... fac nopți albe, înainte de vreo lansare. Până la urmă, totul ar trebui să se întâmple firesc, cu sinceritate, cu bucuria aceea unică, rar simțită, de a oferi/ a primi o carte cu scrisul de mână mărturie, într-o predare de ștafetă, direct, de la scriitor la cititor.

Cartea e cea care contează. Nu s-a întors nimeni să spună „autograful nu e pe măsura cărții” sau „cartea e bună, autograful e penibil”, „cartea e o rușine, autograful – genial”. Autograful e indiciu al trecerii unui scriitor prin preajma cititorului. Valoarea unui autograf e, ca în cazul jurnalului, pe măsura celui care îl scrie. De câte ori nu rămân cărți necitite și doar autograful depune mărturie despre o „preajmă” a scriitorului?...

Există formule de adresare standard, șablon: „bunului meu prieten”, „încântătoarei prezențe feminine”, „sufletului ales”, „dragului” sau „dragei”. Pe lângă aceste adresări, deseori întâlnite, de casă, mai există și enunțuri protocolare: „domnului”, „doamnei”, „distinsei”, „distinsului”, „mult

stimatei”... Textul propriu-zis ține de inspirația celui ce scrie, de contextul creat, de dispoziție. Formulele de încheiere sunt și ele felurite: „cu sentimente alese”, „cu considerație”, „cordial”, „cu prietenie”, „aprecierea și respectul lui...”

Nu există casă în care să nu fie măcar o carte cu autograf, semn al apropierii de un scriitor, al întâmplării cu un scriitor, chiar al trecerii lui, argument al propoziției „și eu l-am cunoscut pe...” Dacă s-ar face un top al autografelor, cred că ar apărea aspecte foarte interesante. Așa cum se înregistrează teză de doctorat pornind de la copertele de carte, de ce n-ar constitui și autograful un posibil subiect de studiu extins?

Autograful ține de o anume gingășie a primei pagini, pe care scriitorul își așează scrisul lui de mână, original, individual. Fie că se scrie mult sau puțin în autograf, acea carte care-l poartă este re-dimensionată, capătă o altă valoare, se va lăsa cu greu înstrăinată, aruncată, ruptă. De aici și până la sintagma „sesiune de autografe”, calea e lungă și presupune o schimbare de viziune. În esență, se întâmplă același lucru, doar că într-un cadru diferit, constituit, supravegheat, în așa fel încât să nu poată fi „sărit”, minimalizat, lipsit de importanță. Deși sesiune ar presupune și o dezbatere, întinsă pe mai multe ore, zile (imposibil doar pentru o lansare), în care s-ar intra chiar în interiorul lecturii, în impresiile formate în urma acesteia, în propuneri din partea scriitorului, în cheia potrivită, cu raportul dintre plan și înfăptuire, dintre așteptare și apariție, ea rămâne la stadiul de scurte dedicații, mulțumiri pentru prezență, pentru timpul rezervat, pentru amabilitate. Chiar dacă a primit un alt nume, momentul se desfășoară la fel și durează mai mult sau mai puțin, după prezentarea propriu-zisă, în funcție de valoarea cărții, de numele celui ce-a scris-o, de numărul de participanți. Lucrurile se opresc, de obicei, aici. Nimeni nu merge mai departe pe drumul deschis de un autograf. →

ELENA M. CÎMPAN

Foto: NICĂPETRE,
„DEVENIRE”

Cum ar fi dacă s-ar întoarce un cititor cu autograful pe carte să spună cât a fost adevăr și cât a fost gratuitate în textul primit ca o lumânare aprinsă, de Înviere, cu care trebuia să ajungă, obligatoriu, acasă și să o predea în alte locuri, spre vindecare, purificare, nemurire.

Cum influențează un autograf lectura? Mai demult, când și cărțile erau mai puține, primirea unui autograf era un eveniment și erau puține ocazii în prezența scriitorului. N-am spune că acele cărți ar fi fost alese, ar fi avut un semn pe ele, care le făcea mai bune, pentru că valoarea unei cărți nu stă într-un autograf, dar există altceva care promovează un text cu autograf, care spune mai mult/ multe despre povestea acelei cărți. O privire prin bibliotecă este atrasă de cărți cu autografe ale lui

Augustin Buzura, Nicolae Breban, Ana Blandiana, Nicolae Prelipceanu, scriitori pe care i-am văzut la întâlnirile de vară de la Costinești, la Hotel „Forum”. Bagajul cu care mă întorceam de la mare era mai greu nu doar din cauza cărților cu care veneam de la mare, dar mai ales din cauza autografelor pe care acestea le conțineau. La un scurt inventar, se remarcă prezența unor cărți pe care scrie București, Suceava, Cluj-Napoca. Lansările cu scriitori (se întâmpla și fără de ei) în viață erau ca niște sărbători esențiale. Locuitorii ai Sucevei, îi vedeai rar pe stradă, iar lansările erau adevăr că trăiesc și scriu și dau autografe: George Damian, Ion Beldeanu, Constantin Ștefuriuc, Constantin Severin, Constantin Hrehor, Onu Cazan, Marcel Mureșanu. Au fost mai mulți. Din păcate, din unii n-au mai rămas decât autografele. Apoi la Iași: Dorin Popa, Liviu Antonesei, Nichita Danilov, Virgil Cuțitaru. Mi-amintesc, cu tristețe, că erau lansări la care se spunea franc: sunt acceptați numai membrii Uniunii Scriitorilor din România. Nu știu cum ar fi reacționat organizatorii dacă se anunțau membri ai uniunilor de scriitori din alte țări. Probabil că ar fi fost puși în încurcătură. Azi, pe majoritatea cărților cu autograf scrie „Bistrița” și îi are protagoniști pe bistrițeni sau pe invitații lor. Tot de domeniul trecutului este și aspectul ce merită amintit: uneori, un scriitor era frumos prezentat dar nu mai avea cărți de oferit, erau toate ... ”epuizate” și atunci se luau autografe pe alte cărți care se găseau în librărie, așa că nu trebuie pierdut din vedere faptul că poate să existe o nepotrivire între autorul cărții și autorul autografului și că trebuie să fim foarte atenți când judecăm lucrurile.

După un timp, al acumulării de experiență, autograful nu mai constituie o problemă, nu-l mai preocupă atât de mult pe scriitor. Devine o obișnuință, o problemă de moment, de uzanță, de rodaj. Autografele simple poartă cu ele o anume sensibilitate și transmit o stare de spirit. Azi, când primim autografe de la persoane cunoscute, rareori ne mai „mișcă” vreo exprimare, considerându-le firești, deja rostite, uneori cu superioritatea, exprimată

sau nu, că le merităm, că suntem în măsură să le primim. Dar farmecul autografului „anonim” a dispărut. Era cantr-o cursă în care vroiai parcă să vezi cum te...vede acel scriitor care scria doar pentru tine, ca un fel de bilețel de amor, de apreciere, de trecere, de călătorie.

Au fost situații când am stat la rând pentru un autograf, fără să mi se pară deplasat, rușinos, obositor. Nu dăm nume. Nu nominalizăm un top al celor mai căutate autografe. Aceea da, „sesiune”! Rețin cu emoție acea privire, cu ochii înălțați de la masa de scris, pe care numai un scriitor adevărat o poate avea, și întrebarea: „cum vă numiți?” Câteodată, scriitorul repeta, eu repetam numele - scris corect sau nu – era mai puțin important. Se putea limita și doar la prenume. Era suficient pentru a reține vraja, săgeata, apropierea.

Emoția plutea în aer. În aerul cu autografe.

Acum, când scriitorii vin la lansări cu cărți gata autografiate și le împart precum colacii de sărbători (fie că am colindat sau nu), parcă duc dorul așteptării, liniștii din preajma unui autograf, întrebării de pe buzele scriitorului „dar, dumneavoastră cum vă numiți”... era ca o trezire dintr-un vis cu ochii deschiși. Ne-am putea întreba: pe când autografe standard, care să fie tipărite, propuse de scriitor, de editură, ca un mod de identificare și individualizare al scriitorului „X” față de scriitorul „Y”. Și cel mai „șters” autograf, rămas acolo peste timp, pe prima pagină a cărții, spune ceva despre sufletul scriitorului, despre o anume trăire

din preajma lansării.

Când s-a lansat prima mea carte, cel mai frică mi-a fost de autografe. Nu știam ce să scriu. Mi-am pregătit în minte câteva formule pe care, bineînțeles, le-am uitat și am trecut momentul cu greu, lăsându-mă în grija inspirației de salvare. Am căutat să scriu frumos, ca o formă de respect pentru cei prezenți. Tot mai mult observ că valoarea autografului a scăzut. Circulația cărților pe internet ne scapă de povara autografului. Edițiile electronice nu mai au parfum de plumb tipografic, dar nici nu mai pot fi însuflețite cu vreun autograf, scris de mână, la timpul prezent, la botezul cărții.

Denumirea aceasta de „sesiune de autografe”, în înțelesul ei extins, s-ar potrivi în varianta computerizată. Întâlnindu-se on-line, scriitorul și cititorul ar putea desăvârși momentul autografului, prin e-mail. În plus, tot ei uită pur și simplu de autograful de pe o carte.

Pentru a oferi cartea cu autograf, scriitorul alege să facă lansare de ziua lui și e la modă să scrii cel puțin o carte pentru a (te) sărbători cum se cuvine. Despre „Ziua scriitorului”, în următorul număr.

Foto: NICĂPETRE, „ÎNGER”

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Î.P.S. Ioan Sălăjanul,

Arhiepiscopul Covasnei și Harghitei Despre Sfinți:

„Minunat este Dumnezeu între Sfinții Lui!” (Ps. 115)

Lumița Cornea: Înaltpreasfinția Voastră, în excursiile pe care le-am organizat, de-a lungul anilor cu elevii mei, am vizitat multe mănăstiri și muzee. În luna mai a anului 2005, am vizitat cu un grup de elevi Casa Memorială „Mitropolit Visarion Puiu – Mihail Sadoveanu”, care se află în subordinea Mănăstirii Neamț. Muzeograf era atunci, poate este și acum, ieromonahul Mihail Daniliuc, monah la schitul Vovidenia, aflat în imediata apropiere a muzeului. Când a aflat că suntem din Episcopia Covasnei și Harghitei, acesta a pronunțat cu deosebită apreciere numele Înaltpreasfinției Voastre, numindu-vă „Sfânt al zilelor, noastre”, povestindu-ne apoi cum v-a auzit spunând o predică despre Sfânta Cruce la vecernia de priveghere a Sfintei Cuvioase Parascheva, la Iași, în toamna anului care se petrecuse.

Cu această introducere doresc să vă rog să discutăm despre sfinți. Într-un cuvânt de învățătură, Înaltpreasfinția Voastră îndemnați credincioșii să îi cinstească pe Sfinți, ca pe casnicii lui Dumnezeu. Am participat, într-o duminică de la sfârșitul lunii mai a acestui an, la sfânta liturghie arhierescă din satul Chichiș, lângă Sfântu Gheorghe. Era **Duminica tuturor sfinților**. Atunci, Înaltpreasfinția Voastră, în cuvântul de învățătură, ne-ați încurajat că toți putem să devenim sfinți.

Î.P.S. Ioan: Da, spun și acum. Binecuvântat să fie Dumnezeu că ne cheamă în toate sfințele noastre biserici ortodoxe, în fiecare duminică, când prăznuim Învierea Domnului. Dar în **Duminica tuturor sfinților** este hram în cer, este mare ospăț duhovnicesc în cer, pentru că în acea zi în bisericile noastre sunt pomeniți toți sfinții. Cred că ați văzut cu câte și cu ce litere mărunte sunt scrise în calendar numele sfinților, în fiecare zi. Dar aceste nume sunt cu miile, poate cu milioanele și de aceea, în duminica de după Pogorârea Duhului Sfânt, Părinții Bisericii au rânduit să fie pomeniți toți sfinții, știuți și neștiuți. **Vă asigur că în Împărăția lui Dumnezeu sunt sfinți din toate satele noastre românești de la poalele Carpaților.** Să nu creadă cineva că plecând în Împărăția lui Dumnezeu, în Rai, nu va găsi, pe lângă un râu, pe o vale a Raiului, nu va găsi oameni de pe la noi, rugându-se lui Dumnezeu în graiul nostru românesc, în limba română. Atunci când se naștea, limba noastră română a fost botezată, din fragedă pruncie, de Duhul Sfânt prin Duhul Sfânt, în numele Sfintei Treimi. De aceea, când

cineva de aici va ajunge în Rai va auzi sfinți rugându-se și cântând în dulcele grai românesc.

Dar ce-au făcut acești oameni ca Dumnezeu să-i treacă în Cartea Sfinților? Ce trebuie să facem noi, ca să ajungem și noi în Cartea Sfinților? Între poruncile date de Dumnezeu, există una fundamentală, esențială pentru noi – „**Fiți sfinți, fiți desăvârșiți**”, spune **Mântuitorul nostru Iisus Hristos**. Acesta este rolul și rostul primordial al omului pe pământ, să devină sfânt.

L.C. Sfântul Ioan Botezătorul este sfântul cinstit de românii ortodocși. Numele Ioan/Ion este frecvent întâlnit la poporul român. Este numele Înaltpreasfinției Voastre, a fost și numele tatălui meu, preotul Ioan Graure. În

eparhia Covasna-Harghita, ați ctitorit, în ultimii ani, două sfinte mănăstiri închinare Sfântului Ioan Botezătorul, „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” la Făgețel, județul Harghita, și „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” la Valea Mare, județul Covasna. Ce a însemnat **Sfântul Ioan Botezătorul** pentru istoria mântuirii creștinilor? Cine a fost acest mare sfânt?

Î.P.S. Ioan: Sfântul Ioan Botezătorul este prorocul care închide cartea Vechiului Testament și o deschide pe cea a Noului Testament. Ține Vechiul Testament într-o mână și în cealaltă Noul Testament. Adică este omul care închide

lumea legii și deschide, prin Cel pe care îl anunță, prin Hristos, lumea Harului, lumea iubirii lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Botezătorul s-a născut, după cele mai multe izvoare atestate, la Ain-Karem, unde a locuit alături de tatăl său, preotul Zaharia, și mama sa, Elisabeta. Alte izvoare vorbesc că s-ar fi născut la Ierusalim, nu chiar în cetate, ci la marginea ei, unde și astăzi se păstrează o stradă cu oareșicare mărturie. Majoritatea specialiștilor și cercetătorilor istorici înclină spre localitatea Ain-Karem, aflată la aproximativ 10 km de Ierusalim. Numele localității Ain-Karem se traduce în limba română „izvorul din grădină”. Cu adevărat, în această localitate, se află un izvor, iar alături de el, o mică peșteră, venerată până astăzi ca Peștera Sfântului Ioan Botezătorul. Iar în jurul acestui izvor, s-a construit o mănăstire care are bineînțeles o frumoasă plantație de pomi fructiferi, deci o grădină, așa cum arată denumirea localității.

L.C. De multe ori, am participat la slujba hramului de la Sfânta Mănăstire „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul”, Valea Mare, județul Covasna. Pericopa evanghelică citită în acea zi îmi este întipărită în minte prin minunea petrecută cu preotul Zaharia la nașterea Sfântului Ioan. Ce învățătură am putea trage din acest eveniment?

Î.P.S. Ioan: Așa cum Zaharia a rămas mut, necrezând posibilitatea nașterii unui prunc la bătrânețe, tot așa și cei care nu cred în cuvântul lui Dumnezeu vor rămâne muți. Putem vedea și astăzi, printre noi, oameni care au auzit nu cuvânt de înger și de profet, ci cuvintele rostite de însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Sfânta Evanghelie – și nu le cred. →

LUMINIȚA CORNEA

AICI sau Scrisoare către cei ce tin în dreptul inimii CARTEA

Sunt doar la câțiva pași de *Dumneavoastră*; căci, de fiecare dată, când am în minte imaginea *Bibliotecii „Târgu-Mureș”* din frumosul Chișinău, distanțele fizice dispar, fiind *Aici*, la masa cărților, privindu-le veșmântul curat și simțindu-mă privit de ochii lor mari. Sunt *ființă* între *ființe*; *ființă* fragilă, între acele *ființe* puternice, stând, prin rânduielile drepte, pe malul timpului care nu se surpă.

Aici mi-am înveselit spiritul; *de atâtea ori...* Ca reporter, am înregistrat interviuri cu nume mari ale culturii Basarabiei, mi-am lansat cărți de poezie sau de publicistică, am dat și am primit autografe, am trăit bucuria întâlnirii cu oameni pe care din momentul în care i-am cunoscut îi prețuiesc nespuse de mult, am înmănat unor distinși scriitori *Diplomele de Excelență* ale *Studioului Regional de Radio Târgu-Mureș*, am oferit *Premiile „Cezara”* ale *Fundației Culturale „Cezara Codruța Marica”*, am prezentat proiecte ale *Centrului de Studii Literare „Grigore Vieru”* din Târgu-Mureș, dintre acestea volumul *Alb de duminică. Grigore Vieru în mărturiile scriitorilor din Târgu-*

Mureș. Toate purtând fiorul credinței, al gândului înalt, al *sufletului viu*, confratern, ce a născut *ideea* deschiderii la Chișinău a *Bibliotecii „Târgu-Mureș”*. *Aici* a devenit temelie jurământul unirii în spirit, exprimat - *primum movens* - de istoric literar *Dimitrie Poptâmaș*, reverberat, apoi, de atâtea voci alese care au simțit dorul basarabean pentru *fluidul sacru* al limbii și literaturii române, *dorul* celor care - parafrazăm un vers din *Ochi de veghe* de Serafim Duicu - *își căutau alinare prin ruga în fața Cuvântului*.

Aici i se face dreptate limbii și literaturii române, sporind, cum spunea *Constantin Noica*, *cuminecarea* în spiritul limbii noastre, adică *împărțășirea de la trupul și sângele ei*.

Simți *Aici* aceea *intimitate vie și expresivă* a cărților despre care vorbea *Petrarca*, pentru că *Aici* cartea este învelită în neîntreruptă dragoste și evident respect. *Aici*, lumina cade peste copertile cărților cu un murmur sfânt; ca la un altar. Poate venind din undele de veșnicie ale Mureșului. Căci, scria conf. univ. dr. *Lidia Kulikovski*, directorul general al *Bibliotecii Municipale „B.P.Hasdeu”*: *O bibliotecă este imaginea localității care a fondat-o*.

Aici, la *Biblioteca „Târgu-Mureș”*, e atât de cald locul și atât de frumoși cei ce-l veghează, bibliotecarii. Și fără oboseală destoinicia doamnei director *Claudia Șatravca*. Bibliotecari și *oameni...*, înțelegând și transmițând adevărul că oricine poate dobândi putere și frumusețe sufletească prin carte. Vorba aceea: *Mai bine pugă seacă, decât cap sec*.

Când în lumea largă, zilele și nopțile se macină în vicleniile vorbăriei goale, în nerozii și năpaste, *Aici* se luminează spiritul, ferit de „urâta neștiință”. Cărțile își deschid paginile ca timpul să *recălătorească* cu folos, să aibă *onoare*, iar cititorii să poată așeza speranța în binele spiritual ca motto pe pagina-titlu a fiecărei cărți. *Aici* e loc de cinste al Chișinăului, o poveste a omului ce crede în *Fântâna Blanduziei...*

Prof.dr. VALENTIN MARICA

→Așa mulți dintre noi rămân muți, pentru că nu cred. Așa că nu este de mirare de ce noi astăzi trăim într-o lume a muților. Suntem muți și n-avem puterea de a propovădui și îndemna pe semenii noștri de a urma și de a împlini Evanghelia lui Hristos.

Într-un moment de cercetare asupra viețuirii noastre, am putea să ne întrebăm de ce fiul meu, fiica mea ori cei din casa mea, din familia mea, nu sunt mai apropiați de Dumnezeu și de Biserică. De ce? Pentru că, întâi de toate, eu ca mamă, ca tată, ca slujitor al altarului sunt mut în fața credincioșilor încredințați mie de Dumnezeu și poate de aceea lumea alunecă spre pierzanie, spre păcat, spre întuneric, iar nu spre lumina harului lui Dumnezeu.

L.C. Numelui Sfântului Ioan Botezătorul i se alătură sintagma „ocrotitorul duhovnicilor”. Există date scripturistice despre viața acestui mare sfânt? Vă rugăm să ne alcătuiți un portret al Înaintemergătorului Domnului.

Î. P. S. Ioan: Ca unul care am trăit o vreme și la Ain-Karem, am găsit urmele acestui mare sfânt și profet încă viu. Am văzut dealurile, izvorul de unde a băut apă, peștera în care s-a retras, mai ales după plecarea la

Domnul a părinților săi. A aflat despre credința într-un singur Dumnezeu de la tatăl său, apoi de la înțelepții și învățații de la templu, pentru ca mai apoi să îl găsim în a doua parte a vieții sale pe malul Iordanului în poziția de profet și învățător al pocăinței.

Sfânta Scriptură spune că veneau la el mulți oameni de la Ierusalim și din tot ținutul Iudeii. Cei care veneau la el se mărturiseau și erau botezați în apa Iordanului. **Am putea spune că Sfântul Ioan Botezătorul este primul duhovnic atestat în Noul Testament.** Prin urmare, Sfântul Ioan Botezătorul înainte de Hristos a pregătit și cărarea noastră, a celor cărora Dumnezeu ne-a încredințat câte o turmă de păstorit, ca să le fim duhovnici în viața aceasta. Da, este **ocrotitorul duhovnicilor**, de aceea, în ziua când prăznuim nașterea Sfântului

Ioan Botezătorul, putem spune că serbăm și ziua duhovnicilor. Așa că doctorii sufletelor, preoții duhovnici, ar trebui să învețe din felul cum povățuia și vindea Botezătorul Domnului pe oamenii din vremea aceea.

Foto: Vernisaj - Expo icoane „Crucea din fereastră”, Toplița, 18 iulie 2009

(definiri și delimitări) (II)

Așa cum am arătat mai sus, în citatul dat de părintele Dumitru Stăniloae și în cele de după acesta, devenirea omului – întru Dumnezeu, desigur – înseamnă, în teologia ortodoxă, și o devenire sau transfigurare a lumii (de asemenea întru Dumnezeu). Acesta e sensul misticii ortodoxe, caracteristică fundamentală a acesteia și a spiritualității ortodoxe în general.

Mai e absolut necesar să precizăm că Ortodoxia folosește atât pentru Mistică, dar și pentru alte domenii ale sacralului, un limbaj profund simbolic. Acesta are un vocabular propriu și o serie lungă de reguli de exprimare. Încălcarea lor înseamnă automat alunecarea în afara domeniului spiritualității ortodoxe, reintegrarea putându-se face doar printr-o redefinire a termenilor și contextului în conformitate cu instrumentarul ortodox (vom reveni asupra acestor aspecte). Discuția aceasta, care poate părea străină etnologiei sau folcloricicii, este în fapt absolut necesară unei căutări a misticii în folclorul românesc, luată – această căutare – ca premisă a realizării unei analize ulterioare a acestei mistici.

Sunt două întrebări la care trebuie răspuns și care fac această discuție absolut necesară:

- Există o mistică folclorică?
- Dacă da, în ce măsură mistică folclorică e ortodoxă sau eterodoxă?

(Iar această eterodoxie, dacă există, necesită o analiză detaliată ulterioară, atât pentru delimitarea originilor, cât și a rosturilor sau funcțiilor îndeplinite în cultura profundă românească).

Dat fiind că fondul religios fundamental al românilor este cel ortodox [Aldea, 2000: 38-45], este de la sine înțeles că și în folclor ne putem aștepta la existența unor trăsături de bază ortodoxe. Această presupunere logică a fost însă de prea multe ori înlocuită cu prezumția – neargumentată real – a unui fundament păgân, pre-creștin, al folclorului românesc. Asemenea prezumție a determinat și respingerea apriorică – de multe ori cu indignare – a argumentării creștine a unor fapte de folclor. Fără a discuta contextul istoric al formării românilor și al formării culturii profunde românești,

context ce ar lămurii destul de limpede această problemă, credem că se cuvine a menționa trei elemente revelatoare. Întâi, faptul că dacă românii au avut sau nu anumite forme de organizare și instituții – ca armata, voievodatul, școala, cnezatul, regatul, județul, ținutul, țara șcl – în funcție de loc și vreme, în schimb totdeauna creștinismul și Biserica au însoțit istoria românilor⁴⁵. În al doilea rând, nu se cunosc aproape deloc date concrete despre concepțiile mistice și în general religioase ale tracilor. Desigur, la această afirmație se poate replica printr-o întinsă bibliografie. Aceasta prezintă însă două cusururi: un uriaș număr de speculații și fantezii și un foarte redus număr de izvoare. Acest ultim fapt, completat de cel al valorii limitate a izvoarelor scrise pe temă (aproape toate externe⁴⁶), duc la o cunoaștere foarte aproximativă a mediului religios trac și traco-ilir, mai ales din perspectiva detaliilor⁴⁷. Or, în cazul cercetării etnologice și folclorice acestea sunt esențiale. În fine, al treilea element care pune îndoieli serioase asupra prezumției de păgânism străvechi al

⁴⁵ Excepția câtorva megleno-români trecuți prin silnicie la islamism nu face decât să întărească regula.

⁴⁶ Adică armenesti, grecești, romane etc., dar nu tralice. Izvoarele arheologice sunt mult mai bine reprezentate, însă înțelegerea lor este grevată întâi de dependența politică a istoriografiilor naționale, apoi de lipsa unor lucrări vaste de sistematizare a materialului și în final de ambiguitatea interpretărilor în cazul pieselor de factură incertă în lipsa unor izvoare (scrise) complementare; după cum se poate vedea, nici nu am mai amintit de subiectivitatea personală.

⁴⁷ Aceste „detalii” le numim ca atare în comparație cu fondul fundamental, general, în linii mari cunoscut din izvoarele existente (dar nici el complet!). Un exemplu simplu este zeița Bendis, a cărei existență se cunoaște, dar ale cărei atribuții sunt oarecum incerte, iar răspândirea exactă a cultului ei, formele locale și generale ale acestui cult și numeroase alte date similare sunt în cea mai mare parte ori chiar total acoperite de întuneric. Fără asemenea informații, paralele sunt imposibile sau pur și simplu fantezie.

folclorului românesc stă chiar în combinația dintre prejudecățile multor cercetători și lipsa lor de pregătire teologică. Am crede că este evident faptul că nu este de așteptat a găsi în folclorul românesc fundamentele spirituale din Africa ori Polinezia, din Scandinavia ori India. Cu toate acestea, mulți au fost convingși de contrariul, ba chiar s-au străduit să-l dovedească, indiferent de context, situându-se astfel în afara abordării științifice a problemei. Discuția anterioară a dovedit îndeajuns, credem noi, cât de ușor poate cădea în eroare chiar și un geniu ca marele Constantin Noica atunci când atacă problemele ținând de o disciplină (teologia ortodoxă, în cazul prezentat) cu instrumentarul altor discipline (filosofia, în același caz). Este de la sine înțeles că pentru a putea identifica obiectiv existența și caracterul ortodox sau eterodox al unei mistici populare românești pregătirea teologică e indispensabilă. În lipsa ei, rezultatele sunt sortite dintru început erorii sau, în cel mai bun caz, fortuitului. E însă necesară, chiar în cazul existenței pregătirii teologice, obiectivitatea. Dacă ipoteza fondului ortodox al spiritualității populare are o justificare în condițiile istorice de formare și ființare a poporului român, ea rămâne însă a fi dovedită sau infirmată prin fapte concrete. Fondul acesta ortodox trebuie dovedit limpede sau infirmat limpede, așa cum tot limpede trebuie trasate eventualele limite sau caracteristici personale ș.a.m.d. De prea multe ori în domeniile în care ar trebui să domnească obiectivitatea, observarea realului și prezentarea lui fără ada-osuri sau eliminări, intervine arbitrarul părerilor sau dorințelor personale. Pentru a se depăși asemenea mani-festări dăunătoare demersului științific, e necesară organizarea unui instrumentar științific foarte clar, începând chiar cu unitățile de măsură sau criteriile.

Din acest punct de vedere, putem spune cu mulțumire că există asemenea instrumentar pentru a putea identifica pe deplin existența sau nu a structurilor ortodoxe în spiritualitatea populară (fie ea românească sau nu).

Pr. drd. MIHAI ANDREI ALDEA

Acest instrumentar este oferit în primul rând de Teologia Dogmatică, disciplină ce expune și argumentează adevărurile de credință sau dogmele Ortodoxiei. Dacă argumentarea, ca domeniu exclusiv teologic, interesează prea puțin în studiul de față, în schimb expunerea este absolut necesară. Cunoașterea ei este chiar însușirea instrumentarului de care avem nevoie. Poziția noastră în această privință este departe de a fi singulară. Încercând a scrie pentru publicul apusean o prezentare a icoanei ortodoxe, Michel Quenot este nevoit a construi, pe o bază nu doar teologică, ci și psihologică, istorică etc., un întreg sistem de integrare a cititorului în gândirea și simbolică ortodoxă. Anumite nuanțe și diferențe – uneori radicale – între limbajul creștin și cel profan sunt prezentate de autorul elvețian cu deosebită claritate, permițând însușirea lor corectă [Quenot, 1999:15-30 șcl]. Desigur, dată fiind marea deosebire dintre cele două limbaje, însușirea nu se face fără dificultăți, dar acestea sunt inerente oricărui proces intelectual serios⁴⁸. Un demers asemănător este necesar și în cazul lucrării noastre. Afirmția autorului elvețian „arta sacră autentică vehiculează [transmite, n.n.] adevărurile de credință” [Quenot, 1999:19] – aplicabilă nu doar la artă, ci la toate domeniile aparținătoare sacralului – ar trebui să fie mai mult decât suficientă pentru a dovedi necesitatea absolută a Dogmaticii ca instrumentar pentru subiectul studiat.

⁴⁸ Efectele unei carențe în domeniul însușirii limbajului disciplinelor complementare sunt clar reprezentate de larg răspândita confuzie între *adorare* și *venerare*, în limbaj teologic, sau, altfel spus, între *divinizare* și *cinstire* (un bătrân este *venerat* sau *cinstit*, ba chiar și un dușman vrednic de *respect*, dar *divinizat* sau *adorat* este Dumnezeu sau zeul Y, după caz). Cei doi termeni definesc poziții diferite, categorii puternic ori chiar total diferențiate, dar sunt de foarte multe ori folosiți nepotrivit. Astfel apare într-o operă celebră [Vulcănescu R., 1987:113] ideea „*divinizării*” totemului urs ori respectiv lup de către daci, idee nu doar lipsită de orice atestare istorică, nu doar bazată pe confuzia dintre simbolistica figurativă dacică și cea din alte regiuni ale lumii, în care apare o asemenea divinizare, cât mai ales pe confuzia dintre *venerare* ori *cinstire* (sau *respect*) și *divinizare*. De fapt și DEX, la definiția *totemului*, folosește, în mod corect, termenul teologic de *venerare*, nu pe cel nepotrivit de *divinizare*.

Dacă totuși acest lucru nu convinge, putem apela la un răspuns oferit de Michel Quenot pentru întrebarea: de ce Ortodoxia a ales un anumit stil iconografic [stilul zis „bizantin”] și nu altul? În această privință, Michel Quenot are un ton deosebit de categoric, excluzând fără ezitare iconografia „deviantă” sau „decadentă”, în care include, în fapt, cam tot ce nu intră exact în tiparele bizantine. Sub ce motiv? (De fapt aceeași întrebare, sub altă formă). Autorul citat pornește de la un cuvânt al Sfântului Ioan Damaschin, care îi sfătuia pe creștini ca, dacă un păgân le cere o expunere a învățaturii de credință, să îl ducă în biserică și să îi arate sfintele icoane. Prin urmare, conchide autorul, dacă o iconografie autentică poate avea un efect de convertire – și știm că este chiar cazul său! – atunci este evident că o iconografie falsificată are efect de rătăcire sau îndepărtare de Biserică. De fapt, chiar în această falsificare a iconografiei, cu rezultatele sale nu doar artistice, ci și sufletești, găsește Quenot pricina multor izbucniri iconoclaste și mai ales pe cele ale Reformei. Dar, până la urmă, de ce stilul bizantin și nu altul? Cum de un stil iconografic este corect, iar altul greșit? Răspunsul este limpede și, de asemenea, categoric: „arta sacră autentică vehiculează adevărurile de credință”!!! [Quenot, 1999:19] Putem observa că, vrem sau nu, discuția revine la problematica adevărurilor de credință sau a dogmelor, relevând iar și iar necesitatea Dogmaticii ca mijloc de cernere a creației (gândirii, culturii) ortodoxe de cea eterodoxă.

Dar prezența adevărurilor de credință nu se mărginește la o expunere formală. Am amintit mai sus atât de caracterul de taină al Misticii (formă a gândirii, dar și ca disciplină, după cum vom vedea mai jos), cât și de cel de comunicare simbolică al limbajului ortodox (inclusiv – sau mai ales – mistic).

Pentru a ne mărgini la lucrarea citată, observăm că atunci când vorbește despre iconografia adevărată și despre respectarea canoanelor, Michel Quenot adaugă la acestea și „absența sentimentalismului, a pseudoemoției religioase, a mimării și posturii artificiale” [Quenot, 1999:20-21]. Dincolo de limbajul direct clasificator folosit de autor, rămâne respingerea categorică a reprezentării nu doar corporale realiste – fapt ce merită reținut –, ci și a posturilor și formelor care ar sugera sentimente, emoții religioase, mai ales „artificiale”. Acest fapt pare, iarăși, paradoxal. Chiar dacă „esențialul nu este ca o imagine sacră să fie veche sau modernă, ci să exprime ADEVĂRUL” [ibidem:21] exprimarea sentimentelor și emoțiilor religioase impietează, oare, asupra adevărului? Iar artificialul nu este, în final, tot ceea ce este creat de om, deci inclusiv limbajul (fie el artistic sau nu)?

(Capitolul introductiv din teza de doctorat în curs de elaborare *Predestinare și liber-arbitru în mistica folclorică.*)

Foto. NICĂPETRE, “CADENȚE PENTRU GLENN GOULD”(SUS), “ÎNGER ALBASTRU”(JOS)

Starea prozei

Sfidarea

...Dar cele mai cumplite momente nu erau cele ale focului

viu, care mutila oamenii îi sfărteca și-i secera în jurul tău cu nemiluita, ci acea așteptare, sau mai bine zis acea lăncezeală, când stăteam ținânduți pe poziții, cu inamicul dincolo, foarte aproape, iar zilele curgeau lungi, pline de boare și năduf, parcă fără de sfârșit. Stăteam țepeni, cu hainele atârând grele, în care trupurile ne chinuiau ca niște răni deschise sub straturile de sudoare și jeg. Dintr-o viroagă se ridica fumul bucătăriei noastre, singurul semn de viață. De la nemți la fel, dintr-o altă viroagă, ne îneca, dar nimeni nu se sinchisea, părea că se instalase pacea de când lumea. Ba încă, în nopțile lungi, nemții începeau să cânte, ba câte o polcă, ba câte o romanță de-a lor și atunci o luam și noi, cu câte o doină, cu câte un cântec bătrânesc, așa, domol, ca să le luăm piuitul. Până când, într-o zi, comandantul nostru, un colonel bătrân, dar bătaios, cu fața stafidită, parcă-l văd, coboară în mijlocul nostru: "Fraților, bravi ostași, de multă vreme ne vedem siliți să zacem în amortire. Aproape că ne degradăm ca oameni. Trebuie să facem ceva. Ceva deosebit, ca să-l copleșească pe inamic, să-l usture în rărunchi. Știți voi la ce m-am gândit eu?" În ochi îi licărea o palidă scânteie de deșteptăciune. Noi i-am răspuns cu o tăcere lungă, stânjenitoare. Tot el ne-a scos din impas. "Frișorii de dincolo" (arăta cu bărbia ascuțită spre pozițiile lor) "se cred cuceritorii lumii. Cică vor să civilizeze cu armele lor tot globul pământesc. Vax! Simțiți și voi când bate vântul dinspre apus ce damf puturos ne aduce? Îți mută nasul din loc, nu alta! Ia să le dăm noi un exemplu de civilizație. Să construim aici, în mijlocul pozițiilor, un closet uriaș, un monument al igienei și curățeniei fizice și – de ce nu? – morale. Așa. Să le crape obrazul de rușine!" "Uraaa!" Răsună glasurile noastre deplin aprobatoare. "Cine ziceți că e dulgherul companiei?" "Cine altul decât Gogu Pungașu? El e cel mai bun dintre toți." "Atunci la treabă, meștere!"

Așa, fără zăbavă, sub privirile mute de admirație ale camarazilor și cele îngrozite de uluire ale nemților, am ridicat un closet de toată frumusețea. L-am stropit mai apoi, fără să mă zgârcesc, cu două rânduri de var. Ce mai, strălucea în bătaia soarelui de-ți lua ochii. Mi-am ocupat mai apoi, liniștit, poziția. Nemții își concentraseră asupra lui toată aparatul optică.

-Măi, nea Gogule, dar ce rost își avea closetul, domnule?

-Păi ho, ai răbdare, că aici e clenciul. Își răsucesc mustățile lungi, stufoase, își umple cu țuică ardeii gras căruia îi scosese cu dibăcie partea cu semințele și coada ca să-i slujească de pahar, îl ridică în sus sfredelindu-i pe ceilalți cu ochii-i albaștri, vii și-l dă repede peste cap. Ceilalți fac la fel. Pleșcăie zgomotos din limbă. Sunt numai ochi și urechi. Păi l-am făcut, domle, uite așa, de chestie... Să-i punem pe friși nițeluș pe gânduri. Să vadă și ei cu cine au de-a face. Dracu' s-a gândit că ăia încep bombardamentele la metru pătrat? Cică l-au confundat cu gara...

-Mai las-o baltă, nene Gogule, că prea este gogonată!

-Ei. ia te uită, face el întorcându-se către ceilalți. Eu vorbesc despre ce am trăit și dumnealui nu crede. Se vede clar că n-ați făcut războiul...

-Nene Pungașule, hai spune-ne o dată. Te treci în întovărășire cu ceilalți sau ne dai pace. Eu m-am săturat de poveștile dumitale.

-Dar eu nu vă dau pace, to'ășu Sulea? Nu dumneavoastră sunteți cel cu "poveștile"? Că e mai bine, că e așa, că e pe dincolo și – să mă iertați - toate pe...țuica mea.

-Iscălește tovarășe că nu vrei să te înscrii și te dau eu pe mâinile cui trebuie să te "prelucreze". Să vedem, pe dumnealor îi mai duci așa, cu zăhărelul?

-Dar am afirmat eu că nu mă înscriu? Am zis doar așa. Să mai discutăm, să punem la cântar, să vedem care-s avantajele, de unde apar, dacă apar, de unde ne vin ponoasele. Că țuică, slavă domnului, mai avem. Dar pe-aia cu șanteza de la Teatrul "Colorado" pun rămășag că nu o știți...

-Ba să-mi fie cu iertare, nene Gogule, eu nu mai suport. Plec. Și nici nu vă salut, încuiaților! Pe dumneavoastră n-o să vă lumineze Partidul în veci.

Tovarășul Sulea iese clătînându-se. De la poartă începe să cânte: "Șaapte văi și-o vale-adâncă/ Și-aici lupii mă manâncă!..." până când glasul dogit i se pierde în noapte.

-Cam aprig activistul ăsta al nostru. E pus pe fapte mari, ehei! Dar mă întreb și eu, așa, ca prostul, ce caută el, dom'le pe coclaurile astea ale noastre? Aici lumea judecă mai pe îndelete, mai cu măsură. Ce-i atâta pripeală? Vrea dumnealui să mute dealurile Oltețului din loc? N-aș prea crede.

-Cică vrea să le facă mai roditoare.

-Eu nici pe asta nu mă-ncumet a crede.

-Așa ești dumneata, Toma necredinciosul. O avea și el un rost acolo, unde-i pus, că nu de flori de măr ne tot pisălogește. Dar zi-o pe aia cu Teatrul "Colorado".

-Care, dom'le?

-Aia, nene Gogule, cu șanteza, pe care ne-ai promis-o.

-A, aha! Ha, ha, ha, ha! Uite, domnule, ce a pierdut omul. Lasă, că e mai bine așa. Dumnealui îi trebuie somn. Sau se duce la Frusinica, văduva lui Flocea, ca să-l mai oblojească. Cum i-a oblojit pe toți ceilalți, dinainte. Păi bine, bă neșcotă, cum de nu înțelegi tu că dacă le-am dat noi nemților pildă de civilizație pe când ei au venit cu armele peste noi, nu-i punem la respect și pe ruși cu "colectiva" lor? Adică să fiu eu pe același loc cu Pețoi, eu, cu plugul meu, cu carul meu, cu rarița mea, cu prășitoarea și cu boii mei cât munții, pe când el, până acuma, n-a văzut niciodată nimica prin curte? Și mai apoi munca noastră împreună s-o-mpărțim? Păi eu cred că tovarășu' Sulea nu e în toate mințile. Ț-ț-ț-ț-ț!

Privește, pentru câteva clipe nesfârșite, undeva, în gol. Reia mai apoi povestirea. Glasul îi curgea bolovănos și hâtru, pe când ardeii se goleau repede. El se oprea din când în când și-i umplea ușor, tacticos, fără obidă, cu lichidul de culoare galbuie, aspru, ca de foc.

Afară, o burniță înfiora satul bătrân, cu ulițele zgribulite și cu salcâmi goi, ale căror ramuri parcă cereau îndurare iernii care se vestea, cu adierea vântului rece de la Răsărit, aprigă și neîndurătoare.

GEO CONSTANTINESCU

O bucată de ureche

Capul luminos al îngerului
se ivește din când în când la fereastră
dar nimeni nu pare să-l ia în seamă
în rest doar întuneric beznă și beznă
și urlatul de sirenă al trenului
zgomotul roților acoperă lătratul
câinilor de la marginea satelor
iar fâlfăitul de aripi al îngerului e din
ce în ce mai obosit

Din când în când un pitic trece cu
căruciorul
pe lângă ușa compartimentului
cu cafea ciocolată și bere

Îngrozitor ce seamănă cu un personaj
important
ne întrebă vesel dacă mai vrem ceva
dar toți dăm din cap în semn de refuz
poate doar o bucată din urechea
neantului

Afară e noapte poezii dorm
de toate s-a ales praful
pe o ruină de vorbe fumegă trupul
meu tânăr
o pulbere de aur se lasă peste
celulele mele singure
dornice de femeie

Oboseala pietrelor

Pietrele abia răsuflau obosite
luna își uitase proteza de os pe
fereastră
și pâlcuri de arbori începeau să-i
sfâșie beteala

În pâraiele umflate de primăvară
tocmai pornea nunta de argint a
pastrăvilor

Părul tău se revărsa verde într-un lan
de grâu îndepărtat
ca sunetele unui clavecin
la etajul de sus pianul dădea spornic
lăstari

În transparența sângelui tău
curat ca o lacrimă
răsare pământul
albastrul pământ

Limba lupilor

Încă nu am uitat
limba lupilor
frate de sânge cu înțelepții și nebunii

În unele nopți

umbra mea pe zăpadă
urlă din răspuțeri în
urechea de piatră a lunii

Capul obosit

Blând aproape neștiut
pâlpâie fosforul din
oasele noastre
conversând cu peștii
marini cu stelele violete
în întunericul ce ne
acoperă rănile cu o fină
plasă de sârmă

Pe trepte de marmură toamna
rostogolește acum
fructe putrede mumia unui copil
țeasta unui rege
în timp ce disperat cineva bate
tobele-n noapte
cineva socotește mâini și picioare

E timpul să stingi lampa și să adormi
oasele tâmpiei se ciorovăiesc între
ele
au început să gândească asemenea
arborilor
asemenea rândunicilor gata să plece
în țările calde

Ca o procesiune de lumânări în
zăpadă
ca un șir de cranii în catacombe
sunt literele și rândurile cărții
pe care îți sprijini capul obosit ca pe
un catafalc

Prietenul nostru Augustin Pop

Auzisem glasuri nedeslușite sau cam
așa ceva
era pe vremea când păstăile își
scoteau la vedere nerușinate
sfârcurile lor roșii pestrițe lucitoare
ca marmura
când aburi ieșeau din pământ din
gura morților
ca fumul de la țigările prizonierilor
ce fumau într-o gară

Auzeam ciocănitorea trebăluind în
copacii bolnavi
sau nevăzutele bastoane ale unui
convoi de orbi
respirația greoaie a arborilor în ceață
și deodată vântul ne acoperi fețele cu
o pânză violetă
ca apa mării dintr-un poem de
Umberto Saba

Deodată ne-am dat seama că ochiul
de viperă al realității

ne privește cu mânie fără teamă în
față
și palizi ca varul ne-am strecurat
printre zidurile caselor
când brusc am realizat că e o
toamnă fără lumină
fără femei fără urmă de poezie fără
Dumnezeu

Atunci am simțit că prietenul
nostru Augustin Pop ne strigă
de undeva dintr-o fundătură dintr-o
străduță lăaturalnică
pe unde s-a rătăcit ca și cum s-ar fi
încurcat într-o plasă de pescuit
în timp ce în fața noastră zidurile
se umpleau de semne
necunoscute
de semne întunecate ca și când
marea ar năvăli
și focul ar cuprinde deodată
flautele fagoții și tubele din
încăpere

Un înger sau un ghețar

Nimeni nu poate să spună
cum în orașul acela provincial
oamenii dispăreau în pământ unul
după altul

Și totuși arborii continuă să
înflorească
să scoată frunze impasibili

În orașul acela aproape pustiu
casele sunt locuite doar de spaimă
și de singurătate

Acolo ochii întunericului ne
privesc
cu o inexplicabilă răceală
și pe nepusă masă uneori
un înger sau un ghețar
plutește pe deasupra capetelor
noastre

ION CRISTOFOR

Încercări de străpungere a tăcerii gândului (VIII)

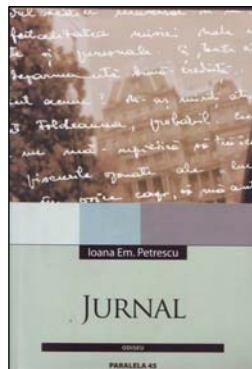
Ileana – așa o chema pe colega mea de promoție – și Ioana își descoperiseră asemenea afinități și la data începutului studenției erau vechi și bune prietene, iar faptul că erau ambele filoloage vădește și natura interesului comun, ba chiar Ileana – o știu de la Ioana – își exersa condeiul probabil într-ale poeziei. Nu este lipsit de semnificație faptul că cele două au ales totuși secții diferite, Ioana la Română, Ileana la Franceză. La vremea aceea, cu excepția limbii ruse – obligatorie în toate școlile din clasa a IV-a și până la absolvire –, limbile străine ocupau un loc cu totul modest în școală: se învăța una, în regim de două ore săptămânal, la liceu. Pentru admiterea la facultate, pregătirea de la școală era insuficientă, așa încât, mai ales la Franceză, unde concurența era acerbă, majoritatea studenților proveneau din familii în care învățarea unei limbi străine intra în programul educațional de acasă, început foarte de timpuriu și care nu avea în vedere neapărat o viitoare carieră; ca și studiul unui instrument (pianul, cel mai adesea), limba străină deprinsă în copilărie era o reminiscență a ceea ce în perioada interbelică era considerat o educație aleasă. Inutil să mai spun că majoritatea studenților care purtau la diferite ocazii bijuterii vechi erau de la limbi străine. În același timp, la mai plebea secție Română se înscriau însă majoritatea absolvenților de liceu cu „gânduri mari”, cei dintre care se alegeau viitoarele „nume” în cercetare, publicistică și în zona academică. Opțiunea inițială era așadar și un test pentru ambițiile și proiectele de viitor.

Recunosc că e o speculație să motivez alegerea de către Aurel a prietenei (devenite repede logodnică) pe baza atuurilor de ordin material și de prestanță socială, nu una fără temeii.

Spre surpriza – cu totul neplăcută – a Ioanei, iubirea pentru Aurel a avut efecte nefericite asupra Ileanei (așa se vedeau dinspre Ioana, evident) și vechea prietenie s-a răcit destul de curând. A noastră atunci se înfiripa, favorizată de faptul că eram colege de grupă, ne întâlneam deci zilnic la cursuri și seminarii care ne ofereau subiecte de discuții pasionante. Ileana nu mai era interesată decât de Aurel, pe care nu ostenea să-l laude în întâlnirile ei cu Ioana; a socotit chiar că ar fi foarte potrivit să se alcătuiască din cele două perechi de îndrăgostiți (Ioana și Liviu, ea și Aurel) un grup de prieteni în care cei doi „bărbați” să discute „de-ale lor” (chestiuni înalte, intelectuale), în vreme ce ele, „fetele”, ar avea propriile lor subiecte (culinare și lauda bărbaților, se sugera). Nu-i de mirare că am izbucnit în hohote de râs la auzul unei asemenea idei (mi-a relatat-o cu stupoare Ioana), fiindcă era deopotrivă aberantă și stupidă. Cu toate că Ioana mă încredințase că Ileana nu fusese așa și că doar proaspăta ei iubire o făcuse să fie un naiv și entuziast ecou al cuvintelor lui Aurel, multă vreme am avut dubii cu privire la calitățile și interesele intelectuale ale Ileanei; socoteam

că doar Ioana proiectase asupra prietenei adolescente câte ceva din propria ei făptură lăuntrică.

Am avut un lung răgaz de reflecție asupra subiectului, cu totul lăaturalnic aici, al metamorfozelor prin care poate trece cineva pe parcursul vieții: după foarte mulți ani, am fost pentru vreo 10 zile în satul băștinei tatălui meu, „departe, frate, departe”, tocmai pe valea Topologului. N-am luat cu mine jucăreaua voluminoasă la care clămpănesc diminețile și am pierdut de mult obișnuința de a scrie „cu condeiul pe hârtie”. Am deplâns adesea triumful, previzibil, al acestui performant instrument care a făcut din „manuscris” un arhaism, o pierdere majoră în cazul marilor scriitori, ale căror lucrări se vor prezenta lumii precum Atena, născută din capul lui Zeus gata înarmată, iar cărările fascinante ale facerii lor vor rămâne definitiv pierdute. Nimeni nu va mai jindui să găsească cu degetele lui emoționate și târzii urmele invizibile ale celor ale autorului. Aceste adevărate sfinte moaște ale actului creator care sunt manuscrisele nu mai există, iar memoria calculatoarelor, care poate ar da posibilitatea unor

informaticienii de a reface metamorfozele textului, e reciclabilă. Și, dincolo de astfel de plăceri de filolog, cum să răsfoiești emailuri?! Trecutul concret nu mai stăruie insidios și chemător în obiecte familiare, se dizolvă rapid într-un „a fost” al cărui trup material zace o vreme în gropile de gunoi. Jelania decedului scrisului de mână – ades repetată – n-a avut, după cum se vede, niciun efect practic asupra mea, fiindcă în lipsa PC-ului renunț pur și simplu la scris, cum mi s-a întâmplat și în sejurul meu bărștean: mi-am petrecut toate diminețile în pridvor urmărind nașterea zilei și răsăritul soarelui, deja târziu, în jur de 7. Nu mi-a lipsit nimic: aveam lângă mine cealaltă jucărea sofisticată, aparatul foto, în a cărui memorie am înregistrat clipe efemere, în vreme ce gândul – inconsistent și fluid ca visul – vagabonda între prezentul zborului săgetat al rândunelilor (niciodată fixat de obiectiv) și frânturi de imagini de-acum mai bine de o jumătate de secol când, foarte proaspătă studentă, am văzut pentru prima dată satul pe atunci pitoresc arhaic. N-au fost prea multe schimbări în rutina mea zilnică, nici măcar nu pot spune că m-am adaptat, mai curând locurile s-au substituit oarecum de la sine. Mă pot întreba așadar în ce măsură cele 10 zile au fost „răgaz de reflecție”, după cum am scris. E poate o jumătate de adevăr, căci trebuie multă îngăduință să numești „reflecție” caleidoscopul mișcător al gândurilor mele. Am conchis totuși – probabil provizoriu – că docila și credincioasă soție a cărei lume se mărginea la soarele orbitor Aurel - asta a ajuns Ileana – era una dintre „Ilele” posibile. Îți trebuie vlagă, nu glumă, spre a fi altceva decât o oglindă a cuiva, iar asta e un lucru rar, cu mare risc. Și uite așa, am redescoperit oul lui Columb într-un motiv adiacent al temei mele, la care revin cam împiedecat, nu înainte să consemnez strania și ironica potrivire (parțială, doar parțială!): cele două prietene de pe vremea copilăriei cu destine atât de diferite altfel au ales o dată pentru o viață.→

ELENA NEAGOE

Tot speculativ, însă cu șanse de adevăr, avansează ideea că refuzul de a accepta prietenia în patru, despre care am pomenit anterior, a avut locul lui în sistematica acțiune de umilire a lui Liviu în răstimpul newyorkez. Că acesta a fost scopul ambasadorului aflat atunci pe val nu am nicio îndoială. Rămâne de stabilit în ce măsură a reușit și cu ce impact asupra lui Liviu.

Dintr-o izbucnire a lui în timp ce-mi relatează amestecul abuziv al lui Aurel în deciziile mari și mici legate de pregătirea inaugurării noului sediu și anume în prezența sa, cu totul ignorată întâi și apoi considerată

ca simplu executant, am înțeles că acest aspect a fost în cele din urmă cel mai greu de înghițit: „Da’ ce-s eu ca să-mi dea el ordine!”, așa a spus cu o voce necunoscută, încărcată de o revoltă seacă, tăioasă și distantă. Numai că, am bănuț eu, Aurel n-a auzit nimic similar de la Liviu și sunt înclinată să cred că a descoperit pur și simplu că Liviu plecase. O plecare care mi s-a părut întotdeauna o fugă. Personalul centrului socot că a fost informat despre un concediu și asta doar în ultima clipă. Poate că el însuși și-a dat răgazul luării unei hotărâri definitive, întrucât, așa cum mi-a spus într-o convorbire telefonică, doar la câteva zile după întoarcerea în țară l-a contactat pe ministrul de Externe de atunci și, la invitația acestuia, a făcut un drum până la București pentru o discuție lămuritoare. Reieșea din relatarea lui sumară că, atât în convorbirea telefonică, cât și în cea directă, atmosfera a fost destinsă și oarecum prietenească, însă despre subiectul lor Liviu nu mi-a spus absolut nimic. Înclin să cred că pe parcursul lor a rostit decizia renunțării definitive la postul newyorkez.

Am încercat recent să aflu câte ceva de la ministrul de Externe de atunci despre aceste discuții, însă fără niciun rezultat, așa încât nu-mi rămâne decât să avansez ipoteze. Certitudine, pentru mine cel puțin, rămâne doar faptul că Liviu n-a făcut față confruntării cu Aurel și a fugit de la locul bătăliei, abandonând un proiect care-i plăcuse și în a cărui realizare se implicase total.

Cum personal considerasem întotdeauna misiunea newyorkeză ca una pasageră, încheierea ei intempestivă, înainte de termen, fără să mă încante neapărat, nici nu m-a neliniștit, sau nu prea tare. Am rămas totuși cu impresia că a fost un eșec, unul cu tipar cunoscut, cel care trebuie să fi fost și cel al scenei din redacția *Tribunei* când făcuse concesiunea majoră a acceptării nepublicării *Dreptului la replică* al Ioanei în schimbul unei rubrici permanente. Izvorul: un deficit de îndrăzneală. Ca și în zborul gândului, exista ceva șovăielnic în structura sa lăuntrică, era dominat de situații.

Nu pot să trec peste acest episod newyorkez fără să amintesc o ultimă discuție legată indirect de el; indirect, fiindcă-l viza pe A.D.Munteanu care produsese ultima vâlvă a vieții sale. Fiind încă în funcție de ambasador își depusese actele pentru obținerea așa numitei cărții verzi, situație fără precedent în lumea diplomatică și cu un impact dezastruos asupra imaginii guvernului de la București pe care îl reprezenta. Din rațiuni pe care nu le

cunosc – pot doar să speculez, dar nu interesează aici – Bucureștii n-a luat decizia, obligatorie, în opinia mea, de a-l demite îndată din funcție și i-a lăsat posibilitatea gestului teatral de a-și da el demisia, însă după ce a obținut documentul dorit. Motivația dată publicității se referea la dezacordul cu politica guvernului României și nu era neapărat inedită: ambasadorul de la Paris, Alexandru Paleologu, n-a făcut niciun secret din poziția sa „independentă” de cea a guvernului, căci el nu socotea că-l reprezintă, el reprezenta România. De-aici încolo însă orice asemănare între cei doi ambasadori încetează, firește. În zvonistica vremii era în circulație informația potrivit căreia A.D. Munteanu ar fi întâmpinat mari riscuri la o eventuală revenire în țară. Nu era foarte limpede de unde ar fi venit amenințările: de la colegi de breaslă din zona literar-publicistică, deținători ai unor secrete periculoase pentru cariera lui publică sau de la alt soi de

„colegi de breaslă”, din zona serviciilor secrete, care ar fi avut de reglat conturi mult mai grave și care, se sugera, ar fi preferat unei execuții publice politice una dosnică, însă definitivă. Cercetând de curând informațiile de pe Google despre fostul coleg de an, am remarcat persistența celor două variante ale motivației, cea invocată în demisie și cea a unor posibile consecințe în țară a unor

legături secrete cu serviciile de informații, înainte de 89. Curios mi s-a părut că într-o biografie „pieptănată” se vorbește despre o virulentă campanie de presă împotriva lui, cu numeroase dezinformări, care ar fi avut loc în țară înainte de demisie. La vremea aceea, mai eram încă un consumator flămând de presă și, dat fiind subiectul, aș fi remarcat-o fără îndoială. N-a existat așa ceva; ea e o invenție ce susține însă indirect varianta unor legături ascunse cu serviciile de informații. Personal, consider mai mult decât verosimilă această supoziție ce ar lumina ascensiunea explozivă, neîntemeiată pe vreo izbândă literară, a lui Aurel Dragoș Munteanu, ajuns la un moment dat director al revistei „Luceafărul”. Cred însă că a fost cu intenție suprasolicitată propagandistic: se potrivea perfect cu ideea, larg răspândită și întreținută entuziast de diaspora, a supraviețuirii „securității” care-i are în vizor pe foștii „dizidenți”. Cred și acum că, îmbătat de succesul diplomatic de la ONU și sigur pe sprijinul unor cercuri evreiești din SUA, Aurel se considera prea mare pentru o țară ca România și miza pe o carieră de succes în SUA, calcul greșit, de egolatu.

Discutam așadar, tot în fața bibliotecii impunătoare, situația scandalosă și bizară în același timp a defecțiunii fostului ambasador. Liviu nu-i păstrase resentimentele pentru felul în care se purtase cu el, vorbea oarecum admirativ despre abilitatea cu care Aurel își asigurase o carieră de succes în SUA, fiindcă era sigur de asta, nu întemeiat pe cine știe ce calități ale lui, deși izbânda diplomatică de la ONU nu putea fi trecută cu vederea, ci pe gratitudinea oficialităților americane cărora le făcuse un mare serviciu pro bono.

Rondelul răzbunării

N-am vrut să te rănesc vreodată
Așa cum tu, cred că gândești.
Știu, gestul meu ți-e corvoadă
Cum rău-i rău dacă-l dorești
Și binele purtând o pată
A ne-nțelegerii, de-l crești,
N-am vrut să te rănesc vreodată
Așa cum tu, cred că gândești.

Am vrut iubirea răzbunată
De șiretlicurile lumești,
Tu-mi ești iubire-adevărată,
De mă renegi, știu că greșești,
N-am vrut să te rănesc vreodată.

Un râu

Urcau precum miriapozi
Spre muntele cu falnica minune,
Curgea un râu cât lacrima și liniștit
La gleznele mântuitorului cel prins
Pe crucea de mesteacăn.
Fecioarele cu părul lung
Numai genunchi ce-și botezau cu apa
Ochilor îngustă fața
Și mâinile numai a rugă
Și ochii mari de ceriu-nalt
Erau de-acum mult mai aproape.
Ci lacrimile ce se-nlănțuie sporeau
Genunchii se-nmulțeau pe stânci
Și-un plâns domol se pogora
Și steaua magilor nu era stea
Și nici pe cruce nimenea nu sta -.
Un râu ușor se cobora

Dom

Și degetele rățăceau pe clape,
Impuls divin zăcea în ele
De muzică, sălbăticiind ne traversa
Răscolitor, înalt un cer
De piatră întins peste acorduri
Și părul tău, dezlănțuit delir
În neagra catedrală rece

Numai părere de eram
În frontul de acorduri
Și orga cucerea aprinsă
O, sânge muritor, visai
Purificare

Rondelul vinului

Pe altarul visului
Vinul curge-ncet la vale
Dăruind destinului
Suflet ce s-a pus în cale
Piramidei trupului,
Inimii să-i dea târcoale,
Pe altarul visului
Vinul curge-ncet la vale.

Frumusețea dorului
E în miresele tale,
Împlinind bărbatului
Chiar și poftele carnale
Pe altarul visului.

MARIN MOSCU

Și noi un trup comun
Cu milă Dumnezeu ne inspecta
Destinul
În marea catedrală rece.

Dansatoare

Pe terasa-ntomnată
Ochii de gheață ai dansatoarei
Inutilul căpșor de păpușă
mondenă,
Îi judecam incisivul ciobit
Ce-i luminează fața
Pulpele ce degajă mișcări arcuite -
Intimata era o dansatoare ucigașă.
Vigilenții suspicioși îi cântăreau
fapta
Dintr-un taler pe altul -
Discreție profesională,
Fericiti sunteți, orbilor,
Amețitoare hăituia felină

Veghe

Eu sunt oare soldatul
Îmbătrânit lângă arme
Așteptând clipa asaltului?
Eu sunt oare acela
Ce mângâie fierul
Ca o țevă de trestie
Prin care
Se zbuguie vântul
Și cucul copilăriei ?

Foto: NICĂPETRE, "ALTAR PĂGÂN"

În glas

În glas de fecioară șoptesc
Prin inima nopții că trecem
Sfintele clopote.

Aud, pregătiți-s de somn
Sfinții în domuri solemni
Cu ochii deschiși,
Cum cântă și plâng
În somnul soldaților
Acasă, logodnicele

Cetate

În lumina lunii păzesc
Fortificații întortocheate
Dincolo de șanțuri legănându-se,
Arborii să-ți ofere
Penumbre și frunzele scuturi -
Cetate medievală
Pe colina orașului.

Sub arme cum sunt se cuvine
Să calc vigilent și să uit
Gândul din inimă când altul
Își caută locul,
Larmă de frunze aud,
Pași grei înaintând
Și-mi pare de-un timp
Sosind tot mai greu
Santinela de schimb.

Amiază

Prin faguri de aur
În clipele zilei
În uitare de sine
Rivala furnicii -
Albina
Insecta fantastică.

STEFAN JURCĂ

Foto: NICĂPETRE, „CARIATIDĂ
TIMPUL”, 1969

Mapamond

Un român în India

file de jurnal

(XI)

Martie 2011

Conferința organizată la Universitate mai animă puțin atmosfera. Altfel, în curând vor începe examenele și peste doar două luni se va încheia și acest an universitar. Am terminat de pregătit examenele și acum e timpul potrivit pentru o recapitulare generală. Studenții devin ceva mai agitați, ca de fiecare dată în preajma examenelor. La fel se întâmplă pe vremea studenției mele, la fel se întâmplă, pare-se, și astăzi în multe dintre colțurile lumii. Iată o constanță. Se schimbă generațiile, se nasc tot felul de conflicte între ele, dar în astfel de contexte redevenim cu toții la fel. De câțiva ani, eliberat de povara examenelor, mă trezesc nostalgic în astfel de momente. Nostalgic și revoltat. Mă amuză teribil tensiunea examenelor cu atât mai mult cu cât am descoperit cu ceva timp în urmă că ele nu au decât importanța pe care le-o dăm noi și birocrăția care ne înconjoară. Ceea ce clădești, intelectual vorbind, zi de zi în anii de studiu are o infinit mai mare valoare decât orele acelea în care stai în bancă, transpirat, încercând să arunci pe hârtie lucruri care îți imaginezi că i-ar putea impresiona pe cei care vor corecta. Apoi, e cu mult mai important ceea ce faci după. E plină lumea aceasta de indivizi care au strălucit prin școli, dar care s-au strecurat șterși prin viață. E o farsă de proporții, cu regie și recuzită, repetabilă și din ce în ce mai inutilă. Frustrarea mea e că nu le pot vorbi studenților sau elevilor mei, de aici sau din altă parte, despre toate astea. Atât ei cât și părinții lor sunt deja modelați într-un anume spirit. Un așa-zis spirit de competiție. *Cine va lua și anul acesta nota cea mai mare? Nu se poate să fie odrasla vecinei de la etajul 4.* Bieții elevi și studenți nu sunt altceva în astfel de momente decât mijloace de a hrăni snobismul propriilor lor părinți (care se presupune că sunt și adulți și maturi). Mă gândesc la toate astea în vreme ce îmi privesc studenții aplecați asupra dicționarelor și a caietelor. Dacă ar fi după mine, activitatea lor din timpul anului ar constitui în același timp și nota lor de examen. Iar la data la care oficial ar trebui eu să devin un supraveghetor-cerber iar ei biete ființe traumatizate scrijelind pe foile de examen lucruri deja cunoscute de toată lumea mi-ar

plăcea să mergem undeva, să vorbim în română și să subminăm pentru totdeauna sistemul acesta în care școala devine temniță. Mă trezesc la realitate când unul dintre studenți mă întreabă ceva despre articolul nehotărât.

Se apropie o sărbătoare la care anul trecut nu am participat din spirit de frondă. Cam cu o săptămână înainte de Festivalul Culorilor, de la balcoane, din goana motocicletelor sau pur și simplu de pe stradă, indienii adulți și copiii aruncă în trecători cu pungi pline cu apă. În nordul capitalei, e enervant. Am înțeles că e un obicei de dată relativ recentă. Anul trecut îmi amintesc de imaginea unei familii de indieni (bunici, părinți și fiu) instalați în balcon. Fiul, un tânăr de vreo 13-14 ani, cu alura unui luptător de sumo (mult prea bine hrănit, dacă mă întrebați pe mine) arunca de zor cu apă înspre trecători, sub privirile admirative ale familiei. Atitudinea acestui Goe asiatic te făcea să te întrebi nu fără o oarecare curiozitate cum va evolua mai târziu ca bărbat, tată și bunic... După o săptămână de agitație, duminică e timpul pentru Festivalul Culorilor. E una dintre cele mai importante sărbători pentru hinduși. Înarmați cu provizii de vopsele, oamenii aruncă unii în alții, fiecare după posibilități și intelect, uneori cu găleți cu apă și vopsea roșie, alteori doar cu pudră de diferite culori. A te aventura pe străzi în astfel de zile e aproape o nebunie. Motiv pentru care alegem să rămânem în interiorul complexului în care locuim. Timp de vreo jumătate de oră, pe modelul tuturor hindușilor din India și nu numai, ne anulăm orice urmă de maturitate, încetăm să ne comportăm ca niște adulți responsabili (mai rău, ca niște profesori responsabili) și ne alergăm unii pe alții cu găleți cu apă și vopsele de diferite culori. Toată India arată în această duminică la fel: sute de milioane de oameni cu fețele și părul acoperite de vopsea. Urmele se vor vedea încă vreo câteva zile. Nu toate vopselele ies de la primele dușuri. Nimănui, însă, nu îi pasă aici de rigorile... esteticii Occidentale, să zicem. Sunt norocos... După primul duș, abia dacă se mai văd câteva urma de roșu în dreptul arcadei drepte. Rezonabil...

Împreună cu S.C hotărâsc să ne implicăm într-un proiect care, la prima vedere cel puțin, sună bine. Vom crea un blog în care fiecare dintre noi va scrie despre India, fără restricții, în ce limbă considerăm necesar. Va fi un nou Turn Babel care cred că în cele din urmă poate părea interesant. Creăm blogul și începem să postăm. Momentan, nu ne putem lăuda cu un trafic numeros. Nici nu mă așteptam la asta de la bun început. Pentru mine, însă, nu e niciun efort suplimentar. Deocamdată, voi posta texte deja scrise. Le voi muta doar de pe blogul meu personal pe cel nou-creat. Nu sunt încă destul de convins că ar trebui să scriu texte special pentru credibleindia.wordpress.com (numele blogului). Nu știu realmente dacă nu va fi un proiect la care, după trecerea entuziasmului inițial, vom renunța rând pe rând. Am văzut destule asemenea evoluții. Îmi amintesc că pe vremea adolescenței mele lucram într-o redacție de ziar. De cel puțin două ori într-un an, nemulțumiți de atmosferă, încercam să scoatem un ziar nou. →

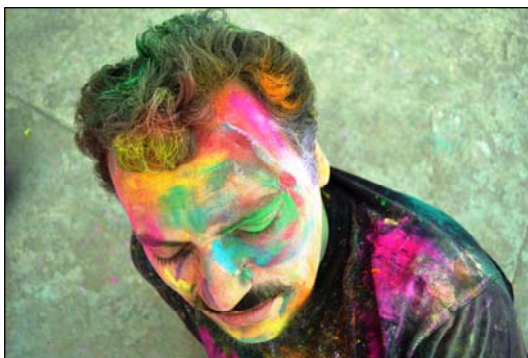
OVIDIU IVANCU

Foto: Conferința la Delhi University, martie 2011

Nu entuziasmam, făceam și câteva demersuri și în cele din urmă totul se năruia. Păstrez și acum viu în memoria mea afectivă sentimentul inutilității, al înfrângerii și în cele din urmă al ridicolului. Cred că de atunci prefer să mă implic în proiecte și nu să le inițiez.

A început Cupa Mondială de Cricket. Aici cricketul e sport național. Nu puțini au fost indienii care au încercat să îmi explice regulile jocului. Inutil... În ceea ce privește cricketul, am două probleme fundamentale. În primul rând, nu văd mingea decât la reluare. Tot ceea ce văd e un individ cu o bătă în mână și un altul care aruncă spre cel dintâi cu o minge de dimensiunile celei de tenis de câmp. În al doilea rând, un meci de cricket durează câteodată mai mult de 6-7 ore. Iată două motive pentru care cricketul e pentru mine unul dintre cele mai plictisitoare jocuri sportive pe care le-am privit vreodată. Când India joacă vreun meci, străzile aproape că se golesc. În fața vreunei terase mizere se adună împrejurul unui televizor de mici dimensiuni un număr variabil de bărbați indieni conectați la tensiunea meciului. Evident, nu poți sta *conectat* 6 ore.

E amuzant că tocmai în India sportul cu cea mai mare popularitate e cel care durează atât de mult. Ceea ce am constatat într-un an și jumătate de stat aici e că în general indienii nu prea au răbdare. Cu toate astea, filmele făcute la Bollywood durează și ele frecvent ceva mai mult de trei ore. Dar, atât în cazul cricketului cât și al filmelor, audiența e destul de animată. Oamenii discută aprins, mai vorbesc la telefon iar în cazul filmelor, la jumătatea lor există pauza de rigoare. Oricum, a vedea un film alături de ei e una dintre cele mai neplăcute experiențe pentru un cinefil. Pur și simplu, nu pot să tacă. În timpul filmului vorbesc la telefon și unul cu celălalt fără a face nici cel mai mic efort de a coborî tonul vocii. La Facultate, de fiecare dată când rulează vreo peliculă într-una dintre cele două săli dotate cu videoproiectoare, se repetă scenariul. La filmele europene, e și mai rău. Se plictisesc mai repede... în definitiv, nimeni nu cântă, nimeni nu dansează, dramele psihologice sunt cu mult peste puterea lor de înțelegere, personajele nu excelează în... *moralitate*, iată tot atâtea motive pentru care a selecta un film destinat audienței indiene e o sarcină nu întotdeauna foarte ușoară. Eu unul sunt norocos. Studenții nu sunt atât de numeroși încât să nu poată fi controlați. Iar cei mai mulți dintre ei sunt deja familiarizați cu ceea ce înseamnă cinematograful european. Nu și D.S... el nu a rămas niciodată până la finalul vreunui film. Am încercat comedii cu ușor iz de Bollywood (*Nea Mărin miliardar*), filme de dragoste siropoase și patetice (*Orient Express*), capodopere ale cinematografului românesc contemporan (*California Dreamin'*), filme istorice cu mulți figuranți și scene de luptă (*Dacii*, *Mihai Viteazul*), filme internaționale după cărți românești (*La Noie Bengală*)... nimic nu pare a-i trezi interesul. E adevărat că engleza lui e de nivelul anumitor politicieni români, nu-i permite să perceapă mai mult de două-trei idei dintr-o conversație de 10 minute, iar cu româna stă și mai rău (și aici aș putea face câteva paralelisme cu politicieni români). Limita lui

maximă de rezistență e atinsă la vreo 40 de minute de la începerea filmului. Începe să-și privească insistent telefonul de parcă atunci l-ar vedea pentru prima dată și în cele din urmă pleacă. N-aș putea spune că mă deranjează gestul... Conversațiile cu el sunt de o mie de ori mai rele decât absența oricărei conversații. În rarele ocazii când discutăm despre literatură, D.S e autorul celor mai bizare remarci. În general, dialogul dintre noi e un coșmar. Îmi amintesc că voia să știe cum ar putea să se căsătorească cu o fată din România... În mod normal, i-aș fi spus că ar fi bine să acceseze ceva siteuri de matrimoniale pentru asta și nu să-și întrebe profesorul... M-am abținut. Ar fi

fost în stare s-o facă. Cea mai mare problemă în conversațiile mele cu D.S e că niciodată el nu poate percepe tonul ironic. În astfel de condiții, nu mi-a rămas de făcut decât un singur lucru: să-l evit cât pot de mult în afara orelor de curs.

Relația noastră e deja tensionată. Într-o duminică, m-a sunat de nu mai puțin de 20 de ori ca să mă întrebe dacă a doua zi avem ore. Se întâmpla la

câteva luni de la începerea anului universitar, când orarul fusese demult stabilit. În cele din urmă, i-am răspuns. Credeam că într-adevăr s-a întâmplat ceva grav. Am fost destul de enervat și i-am interzis să mă sune. E o măsură radicală pe care nu am mai aplicat-o până acum... e, totuși, o necesitate. D.S aparent a înțeles... acum câteva săptămâni și-a rugat sora să mă apeleze și să mă anunțe că el nu poate veni la următorul curs. M-a amuzat gestul. Au urmat la scurtă distanță câteva sms-uri în care D.S îmi descria cu relativ lux de amănunte boala sa. Ceva dureri de...oase. Nu știu cu exactitate, după primele două sms-uri, am încetat să le mai citesc. După toate aceste incidente, a încercat să îmi ofere un cadou. Un portțigaret de piele și un pachet de țigări... De un prost gust total gestul, dar nu aș putea spune că m-a surprins. L-am refuzat încercând să îi explic că un cadou presupune o anumită doză de familiaritate între cel care primește și cel care oferă și că natura relației noastre (profesor-student) nu e compatibilă cu astfel de gesturi. Nu a înțeles. Am coborât nivelul discursului până la a-i explica franc că pentru mine între cadoul lui și definiția clasică a mitei nu e nicio diferență. Nici asta nu a înțeles... aș fi coborât nivelul argumentației și mai jos de atât, dar mă tem că n-aș ști cum... așa că am renunțat.

E foarte important în India să rămâi calm... Calm în fața zgomotului infernal de zi cu zi, calm în fața lipsei de politețe (așa cum o înțelegem noi, aplicând standarde europene), calm în fața sistemelor greoaie, calm în fața aroganței deghizate în patriotism, calm în fața superficialității sistemului de educație, calm în fața obtuzității camuflate eufemistic în *tradiție*... În general, după o vreme, reușita e asigurată.

Nu există o altă șansă. Ori pleci, ori încetezi să te implicii afectiv. Eu unul nu am plecat. Încă...

Foto: Autorul, după "Festivalul colorilor", Delhi, martie 2011

Biblioteca Babel

Mic florilegiu de poeme nipone

**Kakinomoto no Asomi
Hitomaro** (662-719)

Ha-uta

În zori mă abțin
Pieptenul prin păr să-l trec
Fie și puțin:
Să păstrez pe el mă-ntrec
Sărutul tău intrinsec!

Naga-Ié

Ha-uta

În casa-n care
Ai admirat cu mine
În seri senine
Luna-nvăluitoare
Doar ea apare!

Monné-Sada

Ha-uta

În ciuda ceții
Ce-ascunde floarea de
prun,
O, vântule bun,
Adu-mi mireasma vieții
În zorii dimineții!

Saneské

Ha-uta

Un nepăsător
Mi-a remarcat manșeta
Cu lacrimi de dor.
Încălcând eticheta
O făceam pe cocheta!

Autor necunoscut

Ha-uta

În vreme ce merg
Să văd cireșu-nflorit
Încep să mă șterg
De stropii prin care-alerg
Spre-a fi de flori sorcovit!

Otomo no Yakomochi
(718-785)

Waka

Atunci când, serios,
Sunt copleșit de griji,

Nu-mi mai găsesc
cuvintele

Și-s incapabil să acționez.
Tu și eu, mână-n mână,
Dimineața,
Ne plimbăm prin grădină.
Seara,
Măturăm locul unde ne
vom culca
Atingându-ne-n treacă
Mâncile albe.

Noaptea-n care astfel am
dormit

Au exista cu-adevărat?

Pe munte, sus,
Fazanul auriu
Își strigă perechea
De pe dealul din față. Ci
eu, bărbat,
În lumea asta efemeră,
Te-am părăsit.

De ce? Așa a fost să fie.

Suspin acum, mă

lamentez.

Muncit de-aceste gânduri,
Mă simt opresat.

De aceea

Spre a-mi liniști inima
Pe colinele și pe câmpiile

Din Takamoto

Am plecat să-mi plâng
pașii.

Florile erau singure

Să-și expună splendoarea

Și cu cât le priveam,

Cu-atât mai mult la tine
mă gândeam,

Cum oare aş putea uita

De ardenta dorință ce se
cheamă iubire?

Enomoto Seifujo
(1727-1814)

Toată lumea-n somn.
Nimic altceva între
Lună și mine.

Deși în vârstă
Fluturii-n crizanteme
Sunt tot zvăpăiați.

Miura Chora
(1729-1780)

Sub briza toamnei
Cât ar fi vrut să smulgă
Florile roșii!

Lună de vară -
Însă dincolo de râu
Cine se află?

Kuroyanagi Shoha
(1727-1771)

Să am un penel
Spre-a zugrăvi flori de
prun
Cu parfum cu tot!

Yomo no Akara
(1749-1823)

Ce-ți dorești mai mult
Decât un bol de orez?
Ne-ndoielnic, bani!

Tagami Kikusha
(1753-1938)

Cu luna pe cap
Aș dori dori atât de mult
Să mă plimb pe cer!

Hattori Ransetsu
(1754-1799)

Prima zi din An:
Pe cerul senin vrăbii
Ciripind voios.

O, cât e de trist
Țipătul greierului
Prins de șoriță!

La miezul nopții
Fluviul cerului și-a
Ieșit din matcă.

Seiho Awano
(1899-1992)

Un corb în crivăț
Mi-a împuiat capul
Cu baliverne

Fulg de nea căzut
Pe lentila lupei mele:
Un strop de rouă.

Drapel în bernă
Încercând să înnoade
Firul zilelor

Aburi aprilini
Un bou linge pământul.
Ce siluetă!

În mare taină
Primăverii-i duc dorul.
Simt că-mbătrânesc.

Cântecului de cuc
Girutele nu-i dau

Nicio replică.

Există unul
Rămas c-un singur picior
Printre alpiniști

Când îmi spăl părul
Mă gândesc că implicit
Îmi spăl sufletul

Turistul ce sunt
N-are nimic de făcut:
Deschid biblia.

Oprit din tuse-i
Din ce în ce mai frecvent
De *Tatăl Nostru*.

**Tenki Tenno (Nako no
Oe)** (626-672)

Sub rogojina
Colibeii la seceriș
În câmp de orez
Ploaia de toamnă-mi intră
Adânc până și-n mâneci.

Împărăteasa Jitoo
(645-762)

E-o vară albă
Sau primăvara-i din nou?
Tot ce știu e că
Veșmintele-s uscate
Pe piscul Kagayama.

Ooko no Himeko
(661-701)

Când fratele meu
A plecat în Yomato
A crescut noaptea
Încât roua zorilor
Mi-a pătruns în tot corpul.

Chiar și însoțit
E greu să treci muntele
În plină toamnă.
Cum ai putea să-l treci tu
Fără tovarăși de drum?

Chômiyo Ichihara
(1944, Hiroshima)

Chiar și copacii
Ce, totuși, nu cer nimic,
Au frați și surori.
Mă încercă tristețea
De a fi copil unic.

**Selectie și traduceri de
ION ROȘIORU**

Un român în Japonia

ADRIANA YAMANE

-Vreau să știu dacă sunteți cunosătoare a limbilor engleză și niponă sau orice altă limbă.

-Cunosc limba engleza și am certificat de traducător tehnic, primit în România acum aprox. 30 de ani. De atunci am mai învățat puțin, cât să iau un masterat în TESOL (predarea englezei pentru vorbitori de alte limbi) la o facultate americană, și ... un certificat "Special A", la Testul de Engleză organizat de Națiunile Unite în Japonia. Cunosc limba japoneza suficient cât să mă descurc în viața de fiecare zi și cât să nu se cunoască după

accent că nu aș fi născută în Japonia. La școală însă, **nu** am fost... așa că citesc *foarte puțin* în japoneză - doar cât îmi trebuie eventual la cumpărături. Pentru lucruri complicate primesc ajutor de la soț, fiica mea sau prieteni. La școală, în România, am învățat germană, franceză și puțin - latina.

-Am observat că scrieți poezie...

-Da, scriam poezii împreună cu tatăl meu în copilărie, dar nu am avut permisiune să ne folosim acest talent. Am trăit cu ideea că arta este în siguranță numai aici, în lumea mea interioară.

-Mai știu despre dvs. că locuiți în Japonia încă din mileniul trecut, cum spuneți chiar dvs.

-Împlinesc anul acesta 51 de ani și sunt casatorită de 27 de ani. Avem o fiică, care termină anul viitor doctoratul în inginerie genetică și va merge apoi pe calea ei.

-Acest fapt mă face să cred că putem dezvolta o colaborare fructuoasă. Pe lângă producțiile dvs. Proprii, vom mai avea nevoie de traduceri din limbile niponă și engleză (ceea ce apare în Japonia în această limbă).

-Predau engleza la Universitatea Shimane și la alte colegii și școli din zonă, part-time, pentru că altfel ar trebui să stau la lucru până noaptea târziu. Lucrând part-time, mă întorc, totuși, seara și nu noaptea. Anul acesta

(începând din aprilie) am hotărât să folosesc o zi pe săptămâna creând ceea ce îmi produce bucurie: Arta Vieții. Ce vreau să spun este că pot să scriu literatură proprie sau să fac traduceri din limba engleza - sunt și reviste bilingve aici; pot de asemenea să descriu lucruri pe care eu le văd și le trăiesc, în limba japoneză.

-Nu ne-ar strica nici câteva probleme de teorie literară, dacă se poate, privind unele specii specifice liricii nipone.

-Literatura japoneză clasică o cunosc dinainte de a veni în Japonia, dar în prezent aici este mult mai multă cultură "manga" - comics. Îmi plac cel mai mult tipurile de poezie Tanka și Haiku, pe care le pot înțelege. În afară de literatură, mă pasionează toate artele deschise mie aici: ceremonia ceaiului, caligrafie, muzica, arte marțiale (Karate) și Quigong.

"Vatra veche" în japoneză se numește "Irori"; eu văd acest nume așa cum îl descriu mai jos:

*cărbuni mocnind în cuib în piatră,
scânteii ascunse sub cenușă,
o floare roșie, sub floarea sură,*

*ceai cald, miros de pâine coaptă,
prietenii buni, stând laolaltă
în jurul vechii vetre, la caldura.*

EUGEN AXINTE

Torii - Poarta de Piatră

Oriunde privesc, în ape, pietre, în nori și flori, văd "spirit". în oameni și în animale, în copaci și insecte, în toate se simte "spirit", "kami", sau "divinitate".

În apropierea locului unde locuiesc, se află cel mai vechi și mai mare templu Shinto, Izumo Taisha. Templul este construit ca un corp omenesc: aleea străjuită de o parte și de alta de pini uriași, ducând drept către poarta de piatră Torii...prin care nu se cuvine să intri dacă nu te speli întâi în izvorul de la intrare, pe față și pe mâini și chiar în gură, cum faci când mergi în vizită la o iubită. Lângă intrare, este o sculptură enormă cu o minge aurie ce se îndreaptă zburând pe deasupra unor valuri către un om îmbrăcat în haine albe, care o așteaptă în genunchi, cu brațele deschise. Această minge este "spiritul" Divin, "Sakimitama", și altarul său este în inima omului care manifestă iluminarea interioară prin iubire, compasiune, bunătate, înțelepciune, și tărie de caracter. Sakimitama este rotundă și diferă de Magatama, care arată ca o virgulă, deși Magatama este și el un simbol foarte vechi.

Templul are zonă sacră în centru - unde cel mai de seamă obiect este oglindă șlefuită din metal a zeiței Soarelui - Amaterasu - în care oricine se privește vede nu un chip, ci o concentrare de lumină, ca un soare în miniatură, simbol al sufletului, lumina spiritului fiecăruia.

La nord este "capul" care - conform salutului japonez, trebuie să se plece cel puțin până la nivelul pieptului (inimii) persoanei cu care comunicăm, pentru că... mintea care spune că e mai presus de Bunătatea Sufletului nu face decât să ne Mintă. Iar pe margini, sunt mii de zeități și spirite pentru tot ce este necesar și există în viața noastră, unele aparținând de mâna stânga, altele de mâna dreaptă.

Toate sunt importante, așa cum toate celulele din corpul nostru sunt importante, toate sunt sacre și respectate ca atare, pentru că despre fiecare se știe că are locul său în lume și partea sa în întreg.

Copiii cresc după un cod moral extrem de strict, dar libertatea de conștiință este garantată prin faptul că fiecare are posesiune deplină asupra propriei ființe și propriului suflet, și după vârsta de 20 de ani fiecare devine responsabil pentru acțiunile sale. Până atunci, părinții sunt cei care sunt responsabili, atât mama cât și tatăl, după care copilul devenit adult va acționa după puterea, inima și mintea propriei. Omul după ce moare se spune că traversează o apa mare și ajunge în Horai, unde locurile sunt ca pe pământ, dar armonia este deplină pentru că Horai reprezintă îndeplinirea viselor și dorințelor fiecăruia. Oamenii trăiesc acolo într-o lume construită din propriile vise, iar când se nasc în lumea fizică o fac eventual pentru a experimenta o nouă creație sau pentru a-și dezvoltă anumite aptitudini.

În Shinto nu există ideea de cădere din paradis, de păcat, de vină, de karma, de sacrificii, nici nu este apreciat un paradis unde oamenii se duc să stea degeaba și să nu facă nimic, poate pentru că omul este văzut ca fiind spirit/ființă creatoare. Cei care se înrăiesc pierd însă șansa de a fi oameni și intră în lumea spiritelor inumane numite "youkai", se întrupează ca fiare sălbatice sau rămân ca duhuri care bântuie locurile neumbrate; au și ei lucrul lor desigur, dar pe altă cale diferită de cea umană. Oamenii buni în schimb devin în spirit - "kami", adică spirite protectoare pentru membri ai familiei, îmbrățișând chiar o anumită zonă, oraș sau templu, așa cum au făcut-o și în timpul vieții, așa cum spiritele naturii au în grijă florile, munții, natura sau chiar vatra casei.

ADRIANA YAMANE

Vatra veche dialog cu

Constantin Cubleşan

“AM GOSPODĂRIT BINE TIMPUL DE A TRĂI, A CITI ȘI A SCRIE...”

Cetățean de onoare al municipiului Cluj-Napoca, poet și dramaturg, critic literar și apreciat jurnalist, prof. univ. dr. CONSTANTIN CUBLEȘAN (n. 1939) a absolvit Facultatea de Filologie a Universității “Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca și a desfășurat o activitate variată: a fost reporter la Radio Cluj, redactor la revista *Tribuna*, redactor-șef la Editura *Dacia*, director la Teatrul National din Cluj-Napoca. În prezent, este profesor universitar și conducător de doctorate la Facultatea de Istorie și Filologie a Universității « 1 Decembrie 1918 » din Alba Iulia. A scris proză, poezie, dramaturgie, literatură SF. Este autorul unor valoroase lucrări de critică literară, dintre care amintesc: *Miniaturi critice* (1968); *Teatrul – Istorie și actualitate* (1978), *Opera literară a lui Delavrancea* (1982), *Opera literară a lui Ion Lăncrăjan* (1993), *Eminescu în conștiința critică* (1994), *Ioan Slavici interpretat de Constantin Cubleşan* (1994), *Eminescu în perspectivă critică* (1997), *“Luceafărul” și alte comentarii eminesciene* (1998), *Caragiale în conștiința critică* (1999), *Eminescu în orizontul criticii* (2000), *Romancierul Rebreanu* (2001), *Moara cu noroc de Ioan Slavici* (2001), *Eminescu în oglinzile criticii* (2001), *Antologia basmului cult*, (2002), *Caligrafii “Caligrafului”* (Foiletoane critice - 2002), *Eminescu în reprezentări critice* (2003), *Clasici și moderni* (Studii literare - 2003); *Romulus Cojocarul. Poetul*. (2004), *De la tradiție la postmodernism* (2005), *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga* (Coordonator - 2005), *Eminescu în privirile criticii* (2005), *Efigii pe nisipul vremii* (2005); *Eminescu. Ciclu Schillerian* (2006); *Ion Creangă în conștiința criticii* (2006). Bine primit de public a fost volumul apărut în 2010 la Editura Gramar : « *În jurul începăturilor romanului românesc* ».

*

-Din acest an ziua de 15 ianuarie are o dublă semnificație pentru România, deoarece la această dată, pe lângă ziua lui Eminescu, se celebrează cultura română. Fixarea Zilei Culturii Române în 15 ianuarie este în favoarea sau în defavoarea lui Eminescu?

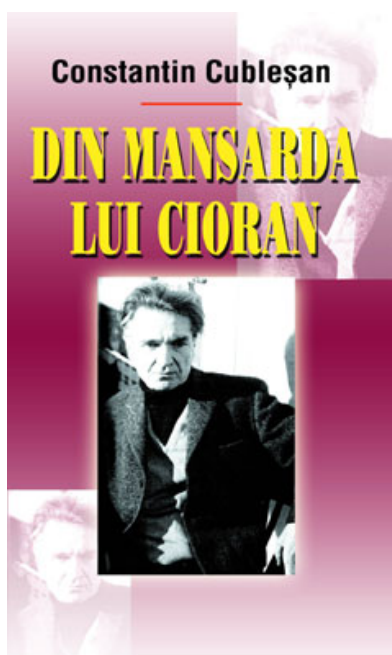
-Mi se pare că sunt în situația unui personaj al lui Moliere, care află noutăți știute de toată lumea de multă vreme. Iată, eu abia acum aflu că s-a decretat o zi a Culturii Române. Așa cum este o zi a pompierilor, o zi a femeilor, o zi a

luptei împotriva fumătorilor, o zi a mersului pe jos și așa mai departe, de ce n-ar fi și o zi a Culturii Române? Probabil că numai asta ne mai lipsea. Încă un moment festiv... La urma urmei, nu poate fi rău dar la ce folosește?! Credeți că dacă se vor organiza conferințe, simpozioane, manifestări *omagiale* în orașe sau la sate, jubilând că avem... o cultură... așa cum o avem... va fi în folosul cuiva?! Sau a ceva?!... Dacă ne uităm bine în jur, la tot ce se petrece azi cu noi, foarte ușor putem lua seama că nimeni nu dă doi bani pe cultură. Nimeni, în sensul oficialităților, adică a celor care gospodăresc sau ar trebui să gospodărească țara asta... Cultura nu se face într-o zi anume din an și în restul anului nu. Cultura unui popor n-are nicio legătură cu festivitățile dintr-o zi decretată a fi... a Culturii. Dar, mai bine să nu vorbim. Oricum, nu vom rezolva nimic, noi doi, din marile probleme cu care se confruntă cultura noastră la ora actuală... În ce-l privește pe Eminescu... Cred că nici nu-l ajută, nici nu-i strică... Am fost invitat recent, în 15 ianuarie, la o *activitate*, organizată de o instituție de cultură, pentru omagierea poetului. Am regretat profund că m-am dus și în sfârșit am zis și eu că decît așa, mai bine să-l lăsăm în pace pe Eminescu, să-și doarmă *somnul lin* și să-i citim opera, pe cât se poate, în liniște și cu smerită reculegere... Pe lângă nelipsitele melodii pe versurile lui Eminescu, interpretate de un cor... binevoitor, s-a ținut și o... prelegere din care am aflat, în sfârșit, o *noutate*, în ce privește interpretarea **Luceafărului**. Anume că Demiurgul nu i-a dat voie lui Hyperion să se căsătorească cu Cătălina pentru a nu face împreună copii, știut fiind (!!) că întotdeauna odrasle rezultate dintr-o asemenea acuplare a unei ființe nepământene (Zmei, Blauri etc.) cu o pământeană, a produs monștri, care au fost defavorabili omenirii!!... Nu știu dacă e de răs ori de plâns. Dar, oricum, era mai bine fără... Cred că ar trebui mai întâi să învățăm a-l citi pe Eminescu. Ori, asta se poate face, în primul rând, prin școală. Dar nu printr-o școală în care, vorbind, bunăoară, despre **Sara pe deal**, să-i enumeri acesteia metaforele, verbele, rimele etc., pentru a concluziona contabilicește că poezia corespunde parametrilor capodoperei. Concluzia poate fi justă din punct de vedere statistic dar, citit astfel textul, elevul nu va simți nimic din fiorul liric al poeziei. Și atunci, nu mai e de mirare să auzi pe cutare sau cutare zicând: mie Eminescu nu-mi spune nimic... și în această privință ar fi de discutat și de lămurit multe cele, pentru care noi acum n-avem nici timpul necesar nici cadrul care să ne dea garanția unei, cât de cât, eficiente.

-Considerați că existența unei zile naționale a culturii poporului român va contribui la o revigorare a interesului cetățenilor pentru cultură în general și pentru literatură în special?

-Nu cred. Ce folos de ziua aceasta dacă toate bibliotecile sâtești au fost desființate. →

LILIANA MOLDOVAN

Dacă în fostele cămine culturale de la sate activitatea se reduce la organizarea de nunți spectacole de zile festive. Dacă nu există o rețea – particulară sau de stat – prin care să se difuzeze presa în condiții normale – revistele de cultură nu circulă; la Cluj nu poți citi o revistă care apare la Iași, așa cum nici cei de la Turnu Severin nu au cum să citească o revistă ce apare la Focșani. Și așa mai departe. Cărțile, de asemenea, au un circuit prost. Care au. Cele mai multe edituri nu difuzează cartea, ci o pun în brațele autorilor ca aceștia să facă ce-or ști cu ea. La drept vorbind, acestea nici nu sunt edituri, ci organizații prestatoare de servicii. Vine omul cu manuscrisul și cu banii, iar *editorul* îi tipărește atâtea exemplare câte îi sunt solicitate. Mai mult, foarte puține edituri – să le spunem totuși edituri tuturor acestor *firme* care au ca obiect al muncii producția de carte – nu trimit numărul de exemplare pe care legea îi obligă să le trimită la fondul central, de unde acestea ar ajunge în marile biblioteci ale țării. Legea este ignorată. Și nu se întâmplă nimic. Ca de altfel cu atâtea alte legi, în țara asta. Bibliotecile nu au bani pentru achiziții decât așa, de formă, și atunci, dacă o carte nu există într-o bibliotecă e ca și cum ea n-ar exista... Oho, câte alte lucruri n-ar mai trebui făcute pentru o viață culturală normală în țară, dincolo de Ziua festivă a Culturii Române!...

-Statistica demonstrează că atracția publicului pentru cărți scade de la un an la altul. Ce putem face pentru a opri acest fenomen și mai ales cine ar trebui să intervină în acest sens? Școala, bibliotecile editurilor sau scriitorii înșiși?

- Cu toții la un loc. Interesul pentru a citi o carte scade pentru că nimeni nu le cere copiilor să citească o carte. Suntem cu toții îndemnați să accesăm internetul, de unde poți afla tot ce vrei. Nimic mai fals. Internetul ăsta nu știe altceva decât ce i se bagă în cap de către unii sau alții. Și asta depinde de cel care introduce pe internet cultura. Ce fel de carte, ce fel de informație, ce fel de comentariu etc. Pe vremuri – nu sunt câtuși de puțin un *nostalgic* după vremurile trecute – de bine de rău oamenii aveau în casă o bibliotecă mai mică sau mai mare, cu mai multe sau mai puține cărți. Citite sau urmând a fi citite cândva. Acum nu prea vezi în apartamentele oamenilor biblioteci. Oamenii n-au timp să citească, n-au deprinderea să citească, nu-i obligă nimeni să citească, n-au bani să cumpere cărți, care sunt scumpe pentru salariile lor... Autorul ce poate să facă?... Exista în vremurile trecute o lună a cărții la sate. Organizată mai bine sau mai rău. Dar în luna aceea se formau echipe de câte cinci-șase scriitori care mergeau într-o localitate, se întâlneau cu cititorii, care veneau la școală sau la Căminul cultural, îi ascultau pe scriitori citind din creațiile lor și pe urmă se încingeau discuții pe teme literare sau culturale, de nu se mai puteau termina. E drept, vor zice unii mucaliți, că asta și datorită vinului sau palinicii, cârnaților fripți sau slăninei cu ceapă, puse pe masă după lecturile oficiale. E drept. Dar vorba e că scriitorii se făceau cât de cât cunoscuți... Mi s-a întâmplat, astă-vară, în Baia Mare, să mă opresc, pe stradă, un domn: Dumnevoastră sunteți... Da, i-am răspuns. Nu mă puteți ține minte. Eram elev când ați venit într-o iarnă la noi și ați citit o povestire care mi-a plăcut foarte tare. De-atunci v-am urmărit și când v-am văzut o carte în librărie sau la bibliotecă am luat-o și am citit-o... Vă dați seama, am fost flatat să aud una ca asta așa că l-am întreb: Și

acuma ce faci? Zice el: am urmat Facultatea de științe economice și în prezent lucrez la o firmă. Nu-mi merge prea rău. Dar îmi place să citesc... Iar pentru asta îmi fac timp aproape zilnic...

-Pe scena teatrală situația este similară, sălile de teatru nu mai sunt așa de aglomerate ca în trecut. De ce mergeau oamenii la teatru în trecut? Ce îi îndepărtează astăzi de lumea Thaliei?

- Din nefericire, astăzi teatrul clasic nu mai e prezent pe scenele noastre decât în... prelucrări, în... adaptări regizorale, interesante, nimic de zis, dar eu cred că este trădat autorul și textul original. Regizorii, în cele mai dese cazuri, elaborează niște scenarii pe care construiesc apoi spectacolul... Am să vă dau un exemplu. Mai acum vreun an-doi, am fost invitat la Teatrul Național din Cluj, la premiera piesei cu **Pescărușul**, de Cehov. M-am bucurat și am acceptat numaidecât. La intrarea în sală însă am constatat că spectacolul nu este montat pe scena mare, iar pe scena mare erau instalate câteva rânduri de bănci, în trepte, evident, pentru ca spectatorul să poată vedea mai bine mijlocul trilateralului alcătuit astfel, în mijlocul căruia urma să se desfășoare acțiunea. Mă rog, mi-am zis, s-a optat pentru o formulă de studio. Rațiunea mi-a scăpat. Dar am început să mă dumiresc numaidecât la ce fel de spectacol aveam să asist. Pe *scenă* erau două scaune, cam rebegite, o masă de lemn, din acelea pe care le improvizează excursioniștii la munte, apoi un podeț de scânduri ce ducea undeva în fundal, spre perdelele lăsate și bine garnisite cu stufăriș. Mi-am zis: dacă e pescăruș de ce n-ar fi și stuf... Ei, bine, a început spectacolul. Au intrat în scenă două dame îmbrăcate într-un fel de rochii cu zdrențe, ce atârnav pe ele de parcă ar fi fost de căpătat, evident cu părul despletit, în lațe, și strigau de mama focului spunând replicile care, nu garantez că erau toate ale lui Cehov. S-au agitat ele ce s-au agitat în jurul mesei până ce a venit un domn, ceva mai bine îmbrăcat, care nu mai țipa, în schimb mârâia ceva in-inteligibil, și după ce a dat pe gât votca dintr-o stacană cât o halbă, s-a ridicat hotărât, a înșfăcat-o pe una din damele ce-i țineau companie, a întins-o pe masă și, cum se zice, i-a tras-o, cu toată patima în văzul spectatorilor... Nu sunt un pudibond, dar chestia nu mi-a plăcut și m-am ridicat imediat ieșind din... sală. M-a ajuns din urmă secretara literară a teatrului, ca să întrebe de ce plec. Cred că am greșit adresa, i-am răspuns. Am venit la Cehov și am dat peste un autor de texte sexi... N-am mai călcat prin teatru până la un moment dat când, un mare regizor - și chiar e un regizor mare – a montat o piesă a unei autoare englezoaice. Nu pot rata evenimentul, mi-am spus și am fost prezent la spectacol, de la care am plecat iarăși înainte de final. Era o piesă despre angoasele unei lesbiene. Ori, chestia asta pe mine nu mă interesează câtuși de puțin. Probabil nici pe alții și atunci nu prea calcă pragul teatrului... A teatrelor, pentru că peste tot se abuzează de sex, de porno, de țipete, de obscenități... Ori la o *chestie* din asta te duci o dată sau cel mult de două ori ca să vezi drăcovenia, după care, dacă *ești sănătos la minte și întreg la trup* nu mai calci pe-acolo... S-ar putea ca acest lucru să fie unul din motivele pentru care lumea nu prea frecventează teatrul... Dar, poate mă înșel... Nu?!→

-Din 1964, sunteți membru al Uniunii Scriitorilor, în această calitate ați desfășurat și desfășurați o activitate literară intensă și variată. Ați scris poezie, proză și teatru, ați creat literatură pentru copii, sunteți autorul unor tratate valoroase de critică și istorie literară, sunteți profesor universitar. Din 2005, conduceți doctorate în specialitatea: literatura română. Cum ați reușit să realizați atâtea lucruri într-o viață de om? Cine sau ce v-a inspirat? Unde ați găsit o așa de mare energie și putere de creație?

-Mai în glumă, mai în serios, am să vă răspund că totul se datorează unei bune gospodării a timpului. A timpului de a trăi, a timpului de a citi, a timpului de a te recrea, distra și în fine, a timpului de a scrie. Dacă faceți un simplu exercițiu de voință și scrieți în fiecare zi o pagină, veți constata că la finele anului aveți o carte de 365 de pagini, sau două de câte două sute, să zicem. Am făcut acest exercițiu pentru că eu mi-am dat seama foarte curând că nu sunt un geniu, nici măcar că nu am un mare talent. Și nici nu mi-am propus să ajung un clasic al literaturii noastre sau universale, cum se cred foarte mulți scriitori pe care îi cunoașteți și dumneavoastră foarte bine... De la vârsta de 16 ani, din liceu încă, plăcându-mi să citesc și mai și scriind eu și câte o poezie sau o *prezentare* de carte (cum ne cerea profesorul I.D.Sârbu, pe care l-am avut în clasa a zecea, la Cluj, și care ne cerea să avem un caiet de lectură în care să notăm ce am citit în săptămâna trecută, să ne spunem părerea despre opera respectivă, el controlându-ne, întotdeauna, sâmbăta) am hotărât că eu voi trăi din scris. Nu știam încă prea bine din ce fel de scris, dar știam ca vreau să ajung un *profesionist* al scrisului. Nu mai mult... Ca student, am început să public prin revistele **Steaua** și **Tribuna**, dar și prin alte reviste literare sau culturale din țară. Am început să scriu reportaje pentru ziarul local și să realizez mici *materiale* pentru Studioul de Radio Cluj. Așa se face că am început ca ziarist. Apoi, când am trecut în redacția revistei **Tribuna** mi s-a cerut să scriu recenzii și cronici literare. Am devenit, ca să zic așa, critic literar și calitatea asta mi-am păstrat-o până azi. De la o vreme, tot la **Tribuna**, creându-se un fel de mic hiatus la sectorul de critică teatrală și știindu-mă pe mine prezent la toate premierele de la Național ca și de la Teatrul maghiar (Am învățat limba maghiară pe stradă, la Huedin, unde am început școala și unde ne jucam împreună copii români și maghiari, în ciuda faptului că părinții noștri ne vorbeau despre grave conflicte, despre tragedii, petrecute în oraș și în zonă, la cedarea Ardealului de Nord. Noi habar nu aveam. În fine...), mi s-a cerut să scriu cronică teatrală... Activând în cercurile S.F., foarte puternice pe atunci, cu mari colocvii organizate în țară și în străinătate, am scris despre acest gen de literatură și la o conferință de la Uniunea Scriitorilor din București, fiind eu vehement împotriva tehnicismului exagerat în scrierile de la acea vreme, Ion Hobana și Adrian Rogoz m-au îndemnat, poate în glumă, dar eu am luat-o în serios, să scriu proza S.F., fără *tehnicisme*. M-am încumetat și așa s-

a născut volumul meu de debut, **Nepăsătoarele stele**, povestiri S.F. volum destul de bine primit de critică. Nu mai continui. Toată viața mea de scriitor a fost un pariu cu mine însumi. Nu cu istoria literară, cu atât mai puțin cu gloria... Uneori am câștigat pariul, alteori l-am pierdut, dar am scris pentru că altfel nu cred că aș fi putut trăi... Și acum, în fiecare dimineață pe la cinci-cinci și jumătate mă trezesc, și cât e liniște în casă, scriu. Dacă e bun sau nu acest program, numai Dumnezeu știe. Dacă, ce scriu eu are valoare, iarăși e o chestiune pe care o apreciază alții. Eu însă scriu pentru că mă consider un scriitor care trăiește din munca sa de scriitor, în primul

rând. Deci, un profesionist. Atâta tot.

-Deși ezit, nu pot evita să nu vă întreb ce proiecte literare doriți să realizați?

-Ce pot să vă spun e ca vreau să termin până prin vară o carte - începută mai demult, dar mereu întreruptă din felurite pricini - despre nuvelistul Rebreanu. Pentru că eu cred că nuvelistul nu e cu nimic mai prejos decât alți scriitori de proza scurtă de la noi și chiar de aiurea, și dacă nu ar fi scris romanele acelea extraordinare, ar fi rămas în conștiința scrisului românesc ca un bun nuvelist, alături de Sadoveanu, Agârbiceanu, Galaction, Gib.I. Mihăescu, Gârleanu ș.a. Cartea mea o să fie o întreprindere de proporții, pe care sper s-o duc la bun sfârșit, în bune condiții. Dar, până atunci, vă recomand cartea ce mi-a ieșit acum, la finele anului trecut, la Editura *Gramar* din București, o editură ce acordă mare atenție scrisului românesc, o carte ce se intitulează **În jurul începuturilor romanului românesc** și care, cred eu, n-ar trebui să lipsească din bibliotecile profesorilor noștri de română, fiind vorba de un capitol de istorie literară extrem de interesant și chiar pasionant.

-Am descoperit că vă place să călătoriți. Dintre țările pe care le-ați vizitat există un loc pe care ați dori să-l revedeți sau o destinație turistică unde ați vrea să pososiți?

-În China m-aș duce oricând și aproape necondiționat. Am vizitat, cu câțiva ani buni în urmă, provincia Younnan, care mi-a lăsat o impresie extraordinară. Dar China e mare și sunt sigur că pretutindeni ai de văzut lucruri pe care niciunde altundeva nu le poți vedea... Ce destinație m-ar tenta în viitor?... Destul de multe, numai că tare mă tem că nu voi putea ajunge decât în foarte puține locuri... Mă tentează țările nordice. Am vizitat, tot așa, o mică parte din sudul Suediei și mi s-a părut că mă aflu într-o altă lume: a liniștii, a calmului, a respectului față de oameni, a bunăstării, a libertății de a fi orice... Am acasă o întregă colecție de DVD-uri cu itinerarii de prin toată lumea. Când sunt obosit, dau drumul imaginilor de pe aceste DVD-uri și mă simt foarte bine călătorind chiar și așa, la modul *virtual*, cum s-ar zice. E plăcut să stai în fotoliu și să călătorești, totuși, prin toată lumea. Vă îndemn să încercați și dumneavoastră asemenea călătorii, pline de farmec și de surprize.

Moartea zeiței Lidia

Pe când de-abia-mplinea zodia de argint,
Lidia a fost ucisă.
Saian a găsit-o,
Întinsă pe nefăcut-i pat regesc cu baldachin,
încrustat metalic cu soarele-răsare.
Nu s-a găsit sabia, dar a fost prins inorogul,
Care, reușind, a motivat că
Invidia l-a-ndreptat.
Prin oceanelor întors,
s-a descoperit că marea suferință o purta,
Toată lumea a putut să vadă analiza pe net.

*

Așternută în sicriul salvator,
Tristețea-și reflecta
pe chipul meu,
Cum a putut să moară?
Mă întrebam.
Nu e ea zeița?
N-a spus ea că-n vene n-are roșu sânge?
Nici verde, nici albastru?
Veșnic, ca un astru,
Tenace, să vegheze ea,
Doctorii au căutat și au aflat
Are un vîrf de sabie sau ciob de astru...

În strînga sus, pe centru...
Alt... n-au găsit.
Inimă n-au găsit, cel puțin, nu acel organ
care îi face pe oameni să-și spună frați.
Mai recunosc că ar fi putut face combustie,
căci metalul
ar fi putut să fie prea încins.

*

Nici florile, nici răchita, nici trestia nu i-au slujit.
Pe drumul de veci au plîns-o:
Oricare metal, cu care ea avea rezonanță magnetică,
Închinatu-s-au săbiile lumii,
la procesiunea ei
Cele mai puternice trei coroane împărătești
s- ar fi dorit depuse la picioarele ei,
dorindu-se pe aceeași cruce cu ea,
în cuie ele s-ar fi transformat.
A vuit și a cântat totul pe pământ,
șuruburile, cuiele, ușile încuietorilor,
șpaclurile
urzitoare cu mâini vindecătoare,
toată suflarea ținută,
care avea o undă de metal în ea.

*

Coroanele de brad purtau pecetile-ndurării:

„Pleacă dintre noi un om adevărat,
martir a suferinței, prea visător...
Pleacă dintre noi un drept cugetător,
prea impulsiv...
Pleacă dintre noi o femeie prea imperfectă...
Pleacă dintre noi un om iubind, prea neștiut...
Pleacă dintre noi un șambelan, prea neînțeleș...
Pleacă dintre noi un ambasador, un prea prost actor...”
Din poziția în care mă aflam
mai mult nu vedeam.

*

Când a-nceput prohodul,
părintele a predicat:
„În lumea asta veșnică,
Împărăția cerului e trecătoare:
Acum îți vine-n minte, acum dispare.
Suferința lumii ăsteia e veșnică
Fericirea din cealaltă lume
este o imagine trecătoare:
Acum îți vine-n minte,
acum dispare.”

*

Citind cuvântu-l zeiței
de adio,
sughitu-l năpădea,
„Oameni metalici, m-am strădui,
Să seamăn cel mai iubit giuvaer.
La orice pas am pus câte-o sămânță,
de fiecare dată în acel loc
am ales răpciune.
Imi cer iertare
pentru neobrăzare,
Pentru... neîndemănare
Poate că toate lucrurile câte sunt
Nu au nimic cu noi, sunt sterpe.
Însă... noi între noi
avem...
Orologiul meu sfârșește lumea,
vocea metalică a giuvaerului neîmpărțit
o iau cu mine,
în păcatul lui,
de-a nu fi știut să păstreze tăcerea
focului
în rest, vă las vouă,
la fel de vechi, la fel de nouă,
toate lucrurile din cutia Pandorei,
cu regretul de-a nu le fi putut, ca pe teroriști, răpune.
Trăiască oamenii cu fețe albe, ca zeii,
doar așa, am putea pătrunde și noi
tainele
și am purta culoarea proprie a
giuvaerului nedăruit!
Au fost clipele de răscruce șapte, când,
Sub ochii cenușii, ai timpului,
încolăciți pe orbite ca șarpele.
Am cunoscut existența îndurătoare
a Dumnezeului cambrat de durere.
Șoapte rezezi și secrete vorbesc despre
sugestii...
învinețite în nopți asaltate

poate...
de atâtea concentrare.
Părăsesc lumea albastră, verdea
măiastră
În dumnezeul spectral incolor.
Nu cred, însă, într-o altă lume.
Tors-am ani și ani aceste ițe în piele,
generic tatuate între paralele...
Meridiane suprapuse, între poli
cugetători.

Să fiu... cum credeam că voi fi și
voiați!
Onor de oameni, argintați...
Să cred că burta e burtă și pielea e
piele...
Murdăria trebuie să fie,
Boala, disperarea increata, trebuie să
viețuiască-n noi.
Fuga lui Enea nu e pentru grăbire, ci
pentru întârziere...

Un zeu are atâtea putere câtă...
își rupe din suflet să spună.
Ah... soarelui pe care, galben, l-am
îmbrățișat...
Ah... omenilor, pe care în vreascuri
veștezi,
Căldura v-a încetoșat
întrun metal contorizat.

*

Cu desenul somnambul al soarelui,
fața zeiței era de cupru celest, cemental:
o mumie de reflector metal,
iar cei din jur parcă se transformau
într-un oțel osificat, alabastru incinerat.
În gândul celor de aici,
Ea s-a desprins vinoaie de orice
N-a putut îndura
în simbioză, suferința.

*

Planul secret
e transparent necunoscut,
dar nu e simplu de făcut.
Chirurgii de castan au încercat
să opereze nimbul,
prinzând cel mai sfânt iatagan,
cu forța a șapte stihii:
Motivul crimei?
E același cu cel al morții
pisicii de cartier sau al timpului
caki de efemer.

VIORICA LAZĂR

NATYANOVA BUCUREȘTI-TÂRGOVIȘTE

Natya shastra a fost dezvăluită de Brahma, se spune la începutul primului tratat de artă dramatică al Indiei și al lumii. Ne-a reamintit aceasta Priyadarshini Shome, din fruntea grupului Natyanova, în București și la Târgoviște. Nu-i vom uita niciodată pe cei șapte: Priyadarshini Ghosh (Shome), Mohana Iyer, Kajal Hazra, Chandreyee Sengupta, Paulomi Mukherjee, Pinki Mondal, Rajendra Panchal.

Împreună cu Maria Pomohaci, suntem singurii români care am participat la toate aparițiile, între 21-23 februarie: conferință de presă la Clubul Calderon, spectacol la ARCUB, tribut lui Tagore, la Teatrul Național București, spectacol la Teatrul Municipal din Târgoviște, atelier de dans indian la Calderon. Asociația Culturală Româno-Indiană s-a bucurat de parteneriat cu scenele și instituțiile-gazdă prin Ilinca Tomoroveanu, Adriana Popescu (Teatrul Național București), Mihaela Popescu (Calderon), Anca Negulescu, Rodica Paliga (Colegiul Național „Mihai Eminescu”), Dan Țopa, Marta Bănescu (Teatrul Municipal Târgoviște), Mihai Stan (Societatea Scriitorilor Târgovișteni), Gheorghe Neagu (Oglinda Literară).

I-am sugerat, norocos, din timp, doamnei Priyadarshini Shome să celebreze, prin dans, cel de-al 150-a an de la nașterea lui Rabindranath Tagore, chiar lângă bustul său de la Teatrul Național „I.L. Caragiale”, dezvelit în 25 septembrie 1998. Bustul, am aflat ulterior, tocmai trecuse în muzeu, până când se va termina refacerea holului Naționalului bucureștean, dar idolul s-a făcut icoană printr-un vast tablou azuriu lucrat de pictorul Neculai Hilohi anume, în zilele premergătoare tributului. Salutând simbolic omagiu al Natyanova, E. S. Debashish Chakravarti, ambasadorul Indiei, a făcut trimitere la conferința pe care Gurudev a ținut-o în 23 septembrie 1926, în clădirea de atunci a teatrului, cu un mesaj actual și astăzi. Pe

muzica a patru cântece tagoriene, în bengali – „Dumnezeu a trimis omenirii muzica pentru ca omenirea să devină o simfonie de acorduri și să cânte o serenadă divină” - Natyanova a dansat, ca într-un templu, noutatea propriului nume, în continuitate creativă cu Rabindra Nritya (Tagore a scris peste 2 200 cântece și a compus aproape 500 melodii), Nava Nritya (dans nou), Anibandha nritya (dans descătușat), Fusion Dance.

Spectacolul în două părți – Brahmand (Cosmosul) și Hiranya Garbha (Pântecul/Oul de aur) – a fost urmărit de sute de spectatori la București și Târgoviște, celor mai mulți revelându-li-se pentru prima oară o artă supremă. Pentru unii, fie și șocul Creației dansate pe versete din Rigveda ori Yoga prefăcând izvorul în ocean de înțelesuri nemijlocite ar putea fi primul pas autentic spre universul culturii indiene.

Ne-am împărtășit din bună parte a celor opt stiluri de dans clasic indian: Baratha Natyam (originar din statul Tamil Nadu), Kathak (Uttar Pradesh), Kathakali (Kerala), Kuchipudi (Andra Pradesh), Manipuri (Manipur), Mohiniyattam (Kerala), Odissi (Orissa), Sattriya (Assam).

Poate prima oară în România, am făcut cunoștință cu forma dintâi a artelor marțiale, Kalaripayattu.

Libertatea conferită de componenta improvizatorie „nova” (și nouă și stea ultraluminoasă) se va fi comunicat instantaneu, nemaicomple-xând cu infamiliaritatea profunzimilor sanscrite.

N-au lipsit inițiații, coregrafi, dansatori, indianiști, yoghini locali, tinerime în căutare de moksha (mântuire), scriitori, diplomați, politicieni, copii. Nimeni nu ar putea preciza vreodată efectul trecerii fulminante a acestei trupe, ca a lui Tagore cândva, prin sufletele atâtor privitori seduși ca de o divinitate în oglindă. Și Eliade va fi schițat, la 19 ani, o decizie de sine în conextul Tagore-București.

Tandava, rugăciune către Shiva. Imn zeițelor Ratri (noapte) și Usha (zori). Plecăciune zeilor elementelor: Agni (foc), Varuna (apă), Vayu (aer). Shiva este zeul dansului. Conceptele mistice animă dansul-credință: bhakti sringar (iubirea mistică); jivatma (sufletul individual) setos a se uni cu paramatma (sufletul dumnezeiesc), tandava (dans masculin) cu lasya (aspectul feminin), Shiva-purusha cu Prakriti-shakti-kundalini.

Muzica sanscrită înscriază mantrile absolute, Gayatri, Rudra, versetele universale vedice – Rigveda: „The germ that still lay covered in the dusk burst forth” cf Eminescu, „Dar deodată-un punct se mișcă... cel întâi și singur” - până la cântece populare sau *Sundarya lahari* (Frumoasa unduire) a lui Shankaracharya: „Shiva shakti una de nu-i cu puterea-i cel augural /Nu poate zămislî nici măcar să se urnească din loc nu

poate/ Și cum fără virtute ar îndrăzni cineva să ți se prosterneze în rugă / Tu venerată de zeitățile facerii protegării și distrugerii”.

Ziarul *Adevărul* reproducea în 19 noiembrie 1926 un autograf în limba bengaleză al lui Tagore (de fapt, un citat din *Gitanjali*, poemul său premiat cu Nobel în 1911):

„*Thou hast made me known to friends whom I knew not. Thou hast given me seats in homes not my own. Thou hast brought the distant near and made a brother of the stranger.*” / „*Tu m-ai făcut*

cunoscut prietenilor ce nu-i știam. Tu mi-ai dat scaune în case ne ale mele. Tu ai adus depărtarea aproape și ai făcut frate din străin.”

Natyanova, în anticiparea lui Lucian Blaga: „O, vreau să joc cum niciodată n-am jucat! /Să nu se simtă Dumnezeu/ în mine/ un rob în temniță – încătușat”.

GEORGE ANCA

Foto: NICĂPETRE, “CARIATIDĂ CU ȘARPELE”, 1968, Muzeul Din Galați

AMARNICA MEA BUCURIE. TRATAT DE SINGURĂTATE

(II)

Un gest. Un gest simplu. Întinderea mâinii. Firesc. Relaxat, fără ascunzișuri și umbre. La lumină de zi. Ori la flacăra ochilor.

Și cum se mai rostogolesc din ochii tăi, gheleme strălucitoare de rouă!

„Mâna ce mi-a-mprăștiat / Părul și gândurile / Îmi amestecă pe carte / Toate rândurile / Rămân uitându-mă pe geam / ca după tine / Și tot aștept pe cineva / ce nu mai vine”. (Nostalgie – compozitor – Marius Nistor. Textier: Demostene Botez. Interpretă: Angela Similea).

De vreme ce pot să mai plâng la aceste versuri, nu e totul pierdut.

Versuri de omăt. Versuri scrise cu neauă. Gânduri în trecere, vorbe fugare. Tristă petrecere, semn de mirare. Versuri ca neaua cad viscolite, sună vâlceaua, gânduri ițite.

Nimic mai trist, mai inutil, decât un brad de Crăciun cu instalații, globuri aurii și lumini colorate, care nu luminează pe nimeni!

Cine să mai încingă o horă singur, în jurul bradului de Crăciun? Doar un nebun...

Zeci de ani (de fapt, toată viața) - am avut o spaime îngrozitoare. O construim precum își construiește păianjenul pânza. Încă din vară, mă apuca o frică (diabolică?) că nu o să am cu cine petrece revelionul. Ceva teribil de superstițios. Fiindcă învățasem acasă, că așa cum te prinde revelionul, la fel vei fi tot anul. Și nu voiam să fiu singură. În virtutea acestei spaime, începeam, febril, căutările. Luni întregi căutam, până-n ultima zi. Și cu cât se apropia crucea anilor, cu atât spaima creștea, luând proporții pe care nu le mai puteam stăpâni. Sigur că până la urmă, tot singură îl „petreceam” – cu câteva mici excepții. La fel se întâmpla de Crăciun, de ziua mea, de Paște și de alte zile festive.

Nu puteam să-mi stăpânesc teama, angoasa, deprimarea.

Trăiam nefericirea până-n ultima fibră. De fapt, o anticipam și o hrăneam cu propriul meu trup și cu propriul meu sânge. Creștea în mine precum o tumoră malignă, hrănită din propriile celule.

Mă linișteam abia după ce trecea aburul, damful sărbătorilor cu zgomotele lor infernale. N-am suportat niciodată atmosfera de carnaval venețian sau brazilian. Știam că în spatele măștilor și a costumelor țipătoare se ascund mari drame.

*

Eu împart cu hârtia și bucurii și tristețe. Împart și tăcerea-n felii, ca pe pâine. Din resturi, fac avioane.

În pagină, tandrețea a atins dimensiuni nebănuite, pe care altfel, nu le-aș fi atins.

Singurătatea mi-a fost punct și linie în conturarea personalității. Alfabet descifrat doar de inițiați. Negru pe alb, peste culori încântătoare, nuanțe incredibile. Netezimi de sunet pe un portativ nevăzut? Bogata paletă cromatică a unei pajiști sonore, înălțimi de azur, depărtări de zenit și nadir, miresme de sfântă lumină.

Asta mi-a fost și îmi este singurătatea.

A o conștientiza, a o accepta, a o îmbogăți cu o infinitate de nuanțe, depinde doar de noi, de fiecare.

Singurătatea deliberată, o maladie benignă pe care știi c-o domini și o supui propriei voințe. Uneori ea te domină și te strivește. E o luptă continuă. Care pe care. Qui pro quo.

Singurătatea în care încep să murmure, să morcotească toate cuvintele, umplând spațiile dintre ele cu muzica tainică a silabelor.

„Barbarii aceștia erau totuși o soluție” – spunea Kavafis. Unde sunt barbarii? Unde sunt motivațiile noastre?

Și dacă n-or să mai vină niciodată? Barbarii din noi încă așteaptă sperând.

Și deodată se face seară în mine.

*

Singurătăți aglomerate, populate de umbre, de șuvițe prelungi de tăceri, de sunete scurte și înfundate. Singurătăți suverane, imperative, emblematice, înscrise pe frunți aureolate de idei strălucite. Singurătăți. Pustietăți. Arșiți de gânduri. Suspans. Oaze de speranță după izvorul salvator.

Singurătatea care te face puternic și vulnerabil în aceeași măsură. Singurătatea pe care o porți ca pe un scut și ca pe o armă. Armă și scut totodată. În spatele căreia te ascunzi de ochi inoportuni și obraznici. Singurătăți jinduinde.

*

Și până la urmă, „e un sentiment care n-ai de ce” (Tudor Mușatescu). Așa e și cu Singurătatea. Facem caz de ea, nu ne convine, dar o dorim și întreținem cu ea legături pe viață. „Du-te-ncolo, vino-ncoace/ Lasă-mă și nu-mi da pace”.

Abia venit un oaspete, nu știm cum să facem să plece. Doar Singurătatea e acceptată fără rezerve. E de-a casei. Se suie cu picioarele-n pat, mămâncă fără tacâmuri, „bagă lăboiu-n zăharniță și pi urmă ia cleștișoru’ și pune bucățâca din zahar în el și la urmă o duși la gură” (Chirița despre Bârzoii ot Bârzoieni).

O mitocancă din Obor.

O pacoste, de care nu ne putem lipsi.

*

Oricâte mesaje primești de peste mări și țări, dacă unul (cel mai important lipsește) parcă nu ai nimica. Ne amărăm zilele. Și mai ales, nopțile. „Și nici lucrul acesta nu e important?” (vorba Micului Prinț).

„Oamenii mari nu înțeleg niciodată nimic. Și e destul de obositor pentru copii, să le tot dea întruna lămuriri” – îi zice tot el pilotului de avion căzut în deșert.

„Te simți cam singur în pustiu” – îi spune Micul Prinț, Șarpelei.

„Singur te simți și printre oameni”, răspunde Șarpele.

Nimeni nu are timp pentru nimeni.

CEZARINA ADAMESCU

Starea prozei Zică lumea ce o vrea...

Un bărbat înalt, tânăr, corpulent, cu mustață...cu ochii vii și obrajii rumeni, pleznind de sănătate, se ivi în pragul ușii. Tinca rămase...fără glas.

“Asta e băiatul de care vreau să te ocupi!” se auzi vocea ofițerului care îl însoțea pe Traian, tânărul mustăcios.

Undeva, în Moldova, Traian, băiat din Banat, nimerise nu doar să faca armata,

în anii 80, ci și să cunoască niște oameni cu totul deosebiți, cum el nu mai întâlnise vreodată. În familia lui, de ciobani așezați, cartea nu prea era prețuită. Tatăl lui, deși era analfabet și ciung, din al doilea Război Mondial, fusese de două ori primar. Erau 5 băieți în familie și două fete. Deși erau 9 guri la masă, niciodată n-au dus-o rău și niciodată nu au auzise în casa părinților lui alte cuvinte decât povești bune. Toți erau binecrescuți, respectuoși, amabili. Erau ciobani, într-o lume modernă. Făceau brânză bună și lucrau igienic. Se purtau frumos cu clienții, astfel încât ajunseseră să vină unii din Iugoslavia ori din Ungaria să ia brânză de la ei. Aveau un secret de familie, în prepararea felurilor de brânză, până astăzi păstrat.

Când a ajuns la unitatea militară, Traian fu repartizat... la oi. Asta scria că știe să facă, asta făcea...cu mare responsabilitate, pricepere și plăcere. Când făcu el prima brânză, era control de la partid. Așa le-a plăcut tovarășilor brânza făcută de bănașeanul mustăcios, servită cu ceapă verde...că toată unitatea ieși foarte bine.

Comandantul voise să-i facă și el un serviciu soldatului...și, studiind fișa lui, observă, cu stupeoare, că e analfabet. Îl chemă la o discuție și rămase fermecat de vocabularul frumos, ținuta îngrijită și aspectul sănătos al băiatului. O chemă pe Tinca, o profesoară suplinitoare, din sat...și o rugă ca de două ori pe săptămână să facă lecții cu Traian. Să-l învețe să scrie și să citească, că la socotit nu-l întrecea nici calculatorul...pe verificate (așa își și câștigă Traian respectul celorlalți, care-l batjocoriseră în primele zile, că e neștiutor de carte). Tinca, la rândul ei provenea dintr-o familie numeroasă. Asta-l făcu să se simtă mai comod. Era căsătorită cu un inginer, care era plecat în Franța, cu un proiect. Nu aveau copii, iar soțul o cam stresa cu problema...viitorului familiei.

Lecțiile deveniseră nu doar momente de alfabetizare...ci adevărate ore de terapie, pentru ea. El învăța aparent ușor... dar uita tot până data viitoare. Confesiunile erau reciproce...

De Paște, când veni inginerul din Franța, pentru câteva zile, nu găsi alte vorbe pentru tânăra soție decât că arată ca o servitoare pe lângă franțuzoaice și că dragoste habar n-are să facă. Puse Tinca în coș toată mâncarea de Paște, îl lăsă pe „franțuz” să doarmă...luă o pătură...și-și petrecu, la iarbă verde, lângă mioare, cu Traian...un Paște de-o să-l țină minte toată viața. Au râs, au spus glume, au mâncat și-au băut vin franțuzesc...apoi înfierbântați, de vin și de mâhnirea ei, au vorbit franțuzeste...ea zicea...și el repeta după ea, cu diferite intonații. Râdeau copios.

Asta învăța mult mai repede Traian... decât “nenorocitele alea de litere.”

Corina-Lucia Costea scrie cum trăiește, trăiește cum scrie. Cu naturalețe, cu sinceritate, confesiv, nostalgic, „poveștile” sale recuperează o lume în care s-a zidit ființa ei, clipă cu clipă, într-o derulare cinematografică. Într-o geografie a sentimentelor, cu urcușuri și suișuri, cu întinderi line, cu prăpăstii. Atență când la detalii când la panoramă, autoarea reușește să ridice cotidianul deasupra efemerului, banalului să-i dea durată literară. Să-i dea strălucire. E un fin observator al realității în care viața sa este parte. Știe să procesese realitatea. Să-i dea gust cu ingrediente dintre cele mai surprinzătoare.

Tot ce atinge poate transforma în poveste, fiindcă are cheile artei narative. Și când e spectator și când e actor pe scena vieții.

Verbul său are forță, dar și căldură, are fermitate dar și lirism. Corina-Lucia Costea scrie vulcanic, cu sentimentul că are de recuperat nu doar timpul vieții ci și pe cel al prozei.

Și timpul și proza sunt de partea ei.

NICOLAE BĂCIUȚ

Eheee...dar el fu curios...cum e “sărutul franțuzesc”. Nu neapărat că ea știa, dar unei femei rănite în amorul propriu și cu un pahar de vin roșu la bord...nu-i trebuie mult.

A doua zi tot satul află că inginerul plecase, deși mai avea o săptămână de stat. Unde fusese Tinca...nu află nimeni niciodată.

Când s-a eliberat, Traian le-a scris prima scrisoare părinților lui...că nu mai vine acasă, dacă nu-l primesc cu femeia pe care el o iubește...”Zică lumea ce o vrea...”

Știu asta pentru că mama mea le-a citit părinților lui cele scrise și i-a dat și răspuns.

„Dacă ai profitat de slăbiciunea femeii și e groasă (însărcinată), veniți acasă. Dacă nu, vino numai tu.”...atâta voise tatăl lui să-i scrie. Restul...o pagină și ceva, completase mama mea.

După vreo trei luni, veniră cei doi acasă, la noi în sat, cu un nou-născut în brațe. Ani de zile toți îl cercetau pe băiat...cu cine seamănă...cu Traian sau cu inginerul?

Au avut o familie frumoasă, cu multă iubire. S-au mai născut încă două fete (cărora eu le sunt nașă)...apoi încă una (în vremea postrevoluționară, cu bișnițarea la sârbi)... aia are naș sârb. Toți copiii au fost pe numele franțuzului...care n-a vrut ani de zile să-i dea divorțul.

Acum...s-au risipit...care pe unde. Fiica cea mare, în Belgia (cu familia ei). Cea mijlocie și cea mică, în Portugalia (cu familiile lor). Tinca, în Italia (îngrijește o bătrână). Doar Traian a rămas acasă. El nu-și lasă feciorul singur. Băiatul e...la cimitir. A murit cumplit...după o bătaie la discotecă...

Se adunau toți acasă, de sărbători. Acum e mai greu...vin... care, când pot.

Și-a pus și Traian internet. Are o familie multinațională. Seara, îi văd pe toți online. Neпоatele îl iubesc pe bunu’... și nu se culcă până nu le spune o poveste. Cu nepoții, băieții...vorbește despre noile lor jucării... arme... mașini. Doar că nu-i poate strânge în brațe. Asta e și bătaia cea mare, când vin în România...toți vor să doarmă cu bunu’. Uneori intru și eu în joc...sunt “nașa de la Timișoara.”

Când toți ne ducem la culcare, rămâne el cu Tinca...

Atunci când pleacă și ea...pune poza băiatului pe monitor...

“Zică lumea ce o vrea...mai, copile...o vreau pe maica-ta acasă...” așa zice...și se culcă și el.

CORINA – LUCIA COSTEA

variațiuni pe aceeași temă sau muzeul imaginilor în mișcare

răspunsul la toate întrebările stă în mine cuibărit adânc
ca într-un vas cu apă după modelul kabalei
ca o gură de vin cules la maturitate degustat plimbat
prin toate cotloanele palatinului
îngrămădind scobitori cu arome între două strungărețe
oacheșe
aceeași doamnă de vârstă a doua sinotcka cu aerul ei
imperturbabil
așteptând semne disperate mai multe zile sau ceva din
care
să reiasă că nu am uitat-o
cum nu am uitat sângele ultimei prognoze
pe care-l mai respir la diferite ocazii alături de
jongleuri menestrel
și deodată îmi vine așa să adorm pe ochiul morții
hârbul ăsta nenorocit foșnind între două palide
stetoscoape
ca o divinitate cu scaun la cap aplecată peste balustrada
absurdului
ce frumoasă retragere, tată, ce frumoasă retragere
fără termen iubitul meu tată
nu o înțelege nimeni
și nimeni nu face cel mai mic efort să o înțeleagă
cum nu înțelege colivia viața interioară a papagalului
cu decorații nevăzute neuzite poate doar bănuite
și serile călduroase de vară
când păsările melancolic invadau pentagonul
cu femeile îmbrăcate în staniol
ce vor trece drept diuze neidentificate
prin câmpul minat cu suspine adolescentine
cu buzunarele sarafanelor pline de arahide și fistic

în fața unei oglinzi roșcate actorul își omora timpul cu
luciditatea unui gondolier potrivit-și șapca perfect
cozorocul
ca un trafic obișnuit de lucruri mărunte
ce nostim, tată, cum ascultam biografiile scaunelor a
meselor și bancurile alea idioate
nu-i lua în seamă îmi spuneai, fă-te că plouă

și treceam așa neobservați pe lângă îngerii de ciocolată
cu rafale de strigăte în dinți
ne târam până ne sclipeau coatele și ne lăudam cât de
strălucitori suntem noi ăștia
porniți spre via apia via aurelia
vanzătorul de peștișori exotici ne făcea semne de adio
prin pereții acvariului
fluturi de noapte asediau geamurile inventând bisericuțe
nocturne confortabile
acum când totul nu este nimic altceva decât o banală
bubuială de tun

matilda

matilda e o fată dulce
(vă spun asta din proprie experiență restul e ficțiune)
cu buze mari cămoase nesiliconate
cu un decolteu lejer mai ales vara dar promițător de tandru
matilda are părul negru lung și ondulat
(câteodată folosește ondulatorul din dotare)
știe să facă o delicioasă supă de vișine
și în fiecare seară mă lasă să mă strecur
în așternutul ei voluptuos
ca într-o sală de cinema unde rulează filme
din anii 60
mirosind a clătite cu carne și sparanghel
vă spun, matilda e cea mai dulce femeie din lume
are ochii verzi are rochia roșie cu buline albe
și săndăluțe cu dantelă
matilda mă iubește constant
și eu o iubesc în fiecare seară
când intru în așternutul ei vaporos
ca într-o benzinărie cu iz erotic

concert nr.2 pentru pian și orchestră (poem despre un om care suferă fără vină)

tatăl meu bolnav în acel anotimp straniu
citea ziarul cu gravitatea momentului
hibernând în liniștea sa ierarhică
iubea femeile pe tocure înalte
și pentru acest fapt dorea să iasă cât mai grabnic la pensie
să privească de la mansardă femeile cu tocure înalte
tata liniștit și tăcut toată ziua
în căruciorul său de paralizic
“nebărbierit cu buzunarele pline de stafide”
privea acvariul cu cele trei salamandre
îi plăcea să le spună “micile mele șopârle”
vorbit în timp ce viața te închide într-un cerc
ca un vajnic luptător de sumo
un cerc din care ar fi indicat să nu evadezi, îmi spunea
tata
în seara asta nu mai are rost să îmbrac halatul meu de
simțuri
voi rămâne lângă tata ascultând rachmaninov
(concertul nr.2 pentru pian și orchestră)
“nebărbierit cu buzunarele pline de stafide”

SORIN LUCACI

„Vatra veche” dialog

Nicolae Rusu „...vine un timp anumit și cerul se întoarce la Cer, iar țărâna – în Pământ”

Nicolae Rusu. Scriitor-martor al realităților Basarabiei și-al avarurilor acestui pământ românesc din ultimele decenii, Nicolae Rusu își servește cu rigurozitate de oștean Patria. Temele predilecte, țara-mamă, limba română, rolul scriitorului în societate, raportul om-isorie, sunt reluate pe diferite tonuri și în mereu alte chei, uneori grav și apăsător, alteori suav, după cum sunt și vârstele celor cărora li se adresează.

Dotat cu talent narativ și cu fină capacitate de sondare a psihologiei umane Nicolae Rusu și-a început drumul în literatură cu proze pentru copii și adolescenți: *Alunel*, 1981, *Meri sălbatici*, 1987, *Unde crește ploaia?*, 1990, *Lia*, 1983, pentru a evolua, ca aproape toți confrății săi din stânga Prutului, spre scrierea de cărți pentru adulți.

Romanul care îl impune ca primus inter pares și-i demonstrează maturitatea artistică, *Șobolaniada* (1998), e mai întâi o scriere de factură politico-socială. Aici evenimentul real, autobiografic, se reliefează cu ușurință, istoria personală legându-se de cea a societății basarabene și de momentul politic, conferind prin urmare cărții valoare documentară. *Șobolaniada* e pe de altă parte un roman alego-

rico-satiric, un pamflet de anvergură în care tonul caustic, ironia și sarcasmul joacă rol covârșitor. Capacitatea de construcție epică și de creație a personajelor, corozivitatea perspectivei asupra spectacolului lumii se îmbină cu introspecția, cu privirea lucidă înăuntru, scoțând din anonim și din cotidian autor și eveniment.

În februarie 2011, cartea sa pentru copii, *Alunel*, a participat și a câștigat primul loc la un concurs internațional de traduceri în Italia. Zilele acestea a fost prezentată de către agenția literară Tipress Deutschland în traducere italiană editurilor la Târgul Internațional de Carte pentru Copii de la Bologna (28-31 martie 2011), Bologna Children's Book Fair.

-Aș dori să discutăm despre arta cuvântului și despre artist, despre rolul artei în societate, domnule Nicolae Rusu. Așadar, v-aș întreba mai întâi cum comentați dvs., scriitor într-o țară opresată îndelung de cizma țaristă și apoi de cea sovietică, aserțiunea lui Octavian Goga "(...)am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte(...)". Mai e posibilă o astfel de abordare astăzi sau o considerați perimată, poporanistă, prin urmare anacronică? Și, ca să continui, mereu pe urmele înaintașilor, v-aș întreba ce înțeles are pentru dvs. sintagma "om al timpului modern"?

Ideii similare cu cea a lui Octavian Goga au fost lansate de majoritatea scriitorilor mari ai lumii și reprezentanți ai diferitelor popoare. Este arhicunoscută expresia biblică despre cuvânt, cel care a fost la început și care era de la Dumnezeu, cuvântul chiar Dumnezeu fiind și este, cred, o axiomă ca oamenii înzestrați cu harul divin al cuvântului artistic să ajungă niște deschizători de drumuri, luptători sau pedagogi ai neamului din care fac parte. Un exemplu elocvent în acest sens sunt acțiunile scriitorilor basarabeni care s-au implicat în cel mai activ mod în mișcarea pentru renașterea națională, acțiuni declanșate de restructurarea gorbaciovistă în anii 1985-1991 ai secolului trecut în imperiul sovietic. Intenția conducătorilor sovietici se baza atunci pe ideea salvării pe cale pașnică a imperiului, acesta ajungând la o stare asemănătoare cu cea de zeitnot, dacă e să ne referim la limbajul șahului. Acțiunile de ripostă împotriva asimilării a zeci și zeci de popoare încorporate în imperiul țarist rus, mai întâi, apoi în cel sovietic, au declanșat o uriașă energie umană scăpată ulterior de sub controlul puterii politice. Precum în fostele republici baltice, caucaziene, sau ale Asiei Centrale, la fel și în Basarabia, vechi pământ

românesc, dar „botezat” de sovietici cu numele de republică sovietică socialistă moldovenească, în fruntea acțiunilor de emancipare națională s-a aflat majoritatea covârșitoare a scriitorilor. Nu dau nume pentru că, deși există o listă de vreo 5-6 persoane cu care, atunci când e pomenită acea perioadă, se vehiculează în permanență, consider că meritul este al tuturor scriitorilor – în mare măsură și al celor care insistau să țină discursuri patriotice la mitingurile din piețe sau săli arhipline, dar și al celor care evitau să se evidențieze, practicând alte metode de „pedagogie națională”, mai modeste, dar la fel de necesare și fără de care victoria n-ar fi fost posibilă. Aserțiunea despre rolul scriitorului într-o societate umană nu a fost și nici nu va fi vreodată anacronică. Oricare ar fi sistemul socio-politic al statului, scriitorul este condamnat să fie om al timpului în care viețuiește. Chiar și autorii de opere științifico-fantastice, deși personajele create de ei își duc linia de subiect prin alte și diverse timpuri, ei își lansează creația într-un timp concret, în cel în care se nasc, apoi cunosc și înțeleg lumea. Marii scriitori, grație talentului cu care-i hărăzește divinitatea, rămân a fi actuali, adică moderni, fără a fi supuși unui timp anumit, concret. Personajele create și ideile lansate de Shakespeare, Eminescu, Caragiale, Cehov și mulți, mulți alți creatori de literatură universală nu vor deveni perimate sau poporaniste atâta timp cât omul de astăzi, modern, a rămas și își mai păstrează reflexele, pasiunile și patimile identice cu cele ale oamenilor din epoca lui Dante, Homer, sau a împăratului Solomon. Aceste „minuni” sunt în puterea veritabilului om de creație dăruit cu har divin. Or, spunea cineva că Dumnezeu a creat mai întâi cerul, apoi pământul. Dar i-a venit o idee să unească cerul cu pământul și, din acest motiv, l-a creat pe om. →

MIRELA CORINA CHINDEA

De atunci, în unii oameni este mai multă țărână, iar în alții, precum oamenii de creație, mai mult aer. Apoi vine un timp anumit și cerul din om se întoarce la Cer, iar țărâna – în Pământ.

-Ce pondere ocupă în activitatea dvs. literară creația pentru copii și cum vă reprezintă? V-aș ruga să ne spuneți în ce context ați scris *“Alunel”* și unde ați situat cartea într-o ierarhie personală? Are *“Alunel”* o poveste? Care?

-Pe când eram student la Politehnica din Chișinău și frecventam cenaclul literar studentesc al viitorilor ingineri și economiști, nu m-am gândit niciodată să scriu ceva pentru copii, considerând asemenea preocupare o treabă neserioasă. Dar, după ce mi-a apărut prima carte de proză scurtă, pentru cititori „serioși”, și am participat la mai multe întâlniri cu copiii de prin școli, am înțeles că scrisul pentru ei e ceva foarte serios și, mai mult, necesar, important, imperios. Mai ales în condițiile în care era promovată o subtilă politică de deznaționalizare a basarabenilor, când tot mai mulți conaționali de-ai noștri, mai ales cei de la oraș, preferau să-și înscrie odraslele în grădinițe, apoi și în școli, cu predarea în limba oficială a imperiului sovietic. Din acest motiv, a doua mea carte, apărută peste trei ani, în 1981, a fost o povestire-basm. E vorba de *„Alunel”*, pe care am reeditat-o în grafie latină abia în 2009. Spre bucuria și surprinderea mea, copiii de astăzi, despărțiți de cititorii primei ediții, în grafie rusească, cu aproape treizeci de ani, i-au acordat în 2009 lui *„Alunel”*, la Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret din Chișinău, unul dintre cele mai frumoase premii – „Simpatia copiilor”. Un rol deosebit, probabil, l-au jucat și ilustrațiile cărții, executate cu talent de Elena Șigapov, o pictoriță din orașelul Orhei, dar, vreau să cred, decisiv și nu mai puțin important într-o carte rămâne a fi textul. Se știe că în sufletul oricărui om matur sălășluiește copilul, cel care a fost la începutul omului, precum cuvântul la începutul lumii. Necesitatea de a păstra, proteja și susține cititorul de literatură scrisă în limba română, i-a silit pe aproape toți scriitorii basarabeni să-și probeze până și în scrisul pentru copii. Având niște modele de mare talent, fiecare scriitor, pe cât îi permitea harul, încerca să ajungă la nivelul atins de maeștrii autohtoni ai genului, precum Spiridon Vangheli, Grigore Vieru, Vasile Romanciuc, Aureliu Busuioc și alții. În felul acesta, scriind pentru copii, autorii basarabeni își cultivă cititorul de mai târziu, pentru că oricât ar fi de paradoxal, deși s-au scurs două decenii de „independență”, situația socio-culturală pe teritoriul dintre Nistru și Prut nu s-a prea schimbat față de cea din fostul imperiu. Cărțile, ziarele, revistele, posturile de radio și televiziune în limba rusă domină piața culturală, literară și spirituală a republicii mai abitar ca în epoca imperiului sovietic. Sunt repercusiunile interesului geo-strategic și ale sferelor de influență a vechii metropole pentru fosta sa zonă. Iar ceea ce se referă la „povestea” lui *Alunel* e un subiect ce ține de „copilul” din sufletul autorului. Mai ales că băiatul meu, Mircea, ajunsese atunci la vârsta de cinci ani, cea mai frumoasă vârstă a întrebărilor, și avea nevoie de un „interlocutor”. A acceptat cu bucurie să se întrețină cu *„Alunel”*, ajungând a fi primul ascultător și, involuntar, fără să conștientizeze, sugerând chiar anumite detalii și mici ingerințe în linia de subiect. Ulterior, deși băiatul și fata îmi crescuseră mari, am scris și alte cărți de proză

scurtă pentru copii – *„Meri sălbatici”*, *„Unde crește ploaia?”*, *„Să fim privighetori”*, *„Coada iepurașului”*, *„Frații de steele”* – dar și o culegere de piese și scenete pentru cei mici – *„Facă-se voia noastră”*. E de vină neastâmpăratul copil din sufletul autorului care, la moment, ține morțiș să mai obțină o carte. Sănătate de-ar fi.

-Romanul *“Șobolaniada”* e unul politic? Ați întâmpinat dificultăți în a-l publica? Relatați-ne aventura scrierii și apariției acestei cărți. Și, dacă există, în ce ar consta nota autobiografică a cărții dvs.?

-Acest roman n-ar fi existat, dacă nu mi s-ar fi întâmplat un inexplicabil și neelucidat până astăzi atentat, după care au urmat săptămâni și luni, aproape patru ani, de tratament. În luna mai 1992, în toiul războiului de pe Nistru, război în toată legea dintre voluntarii și polițiștii moldoveni (Republica Moldova încă nu avea atunci armată) și forțele armate ale Rusiei, mi s-a organizat o „baie” de vitriol și cu arsuri grave am ajuns în saloanele unui mare și important spital din Moscova. În pauzele dintre cele 15 intervenții chirurgicale, urmând sfatul medicului chirurg, doamna profesor Larisa Ivanovna Gherasimova, au fost scrise cele 237 de pagini ale primei părți a viitoarei cărți. „Dacă ești scriitor, pentru a supraviețui trebuie să scrii...”, mă îndemna distinsa doamnă, dovedindu-se a fi nu doar un om cult, ci și un bun psiholog. Am încercat să explic cele ce mi s-au întâmplat prin prisma evenimentelor socio-politice pe care le-am analizat la rece, pe toate părțile în lungile zile și nopți de suferință pe patul de spital. În vara lui 1997, aveam manuscrisul deja gata finisat și, pentru a afla ce mi-a ieșit, i l-am dat să-l citească prietenului meu din facultate, doctor în economie, Vasile Șoimaru. Peste vreo lună, mă găsește un sunet de telefon de la editura „Litera” din Chișinău. O voce de bărbat mă invita să punem la punct niște observații pe care le avea referitor la manuscris. „Care manuscris?”, îl întreb, nedumerit. „Al tău... *Șobolaniada!*”, îmi răspunde cel care se dovedise a fi redactorul cărții. Abia atunci am aflat că Vasile Șoimaru, fără să mă prevină, a doua zi după ce citise teancul meu de pagini, s-a prezentat cu el la editura unde se afla în lucru propriul său manuscris, pentru care obținuse anterior și o sponsorizare. →

Foto: NICĂPETRE, „MENHIR”, marmură, 1980

A insistat ca în locul cărții sale să fie publicat romanul „*Sobolaniada*” și, deși unele persoane care s-au descoperit ca prototipi au încercat să blocheze apariția cărții, el a fost categoric și, abia când s-a ajuns la situația de a-și retrage sponsorizarea în favoarea altei edituri, romanul a văzut lumina tiparului. Marea majoritate a personajelor au prototipuri, chiar și autorul este prototipul unuia dintre ele, acțiunile lor au substrat real, evenimente luate direct din imediata istorie a devenirii celui de-al doilea stat românesc. Un timp, eram sigur că lucrarea a fost una dintre cele mai citite cărți, atât la apariția ei, cât și mai târziu, anume din acest motiv. Dar mi-am dat seama că nu e așa, când, fiind în 1999 la o Casă de creație din Călimănești, unde am fost câte zece zile în fiecare lună august timp de cinci ani la rând, o doamnă din București, în vârstă, care habar n-avea cine sunt prototipurile personajelor, citise cartea dintr-o răsuflare, într-o noapte. Iar dimineața, răvășită și impresionată de cele citite, mi-a restituit-o (aveam doar un singur exemplar) împreună cu un buchetel de flori. Dintre toate cărțile mele, „*Sobolaniada*” a avut parte de cele mai multe cronici, consemnări, recenzii. Cea mai originală, mi se pare, mai amplă și mai precisă „recenzie” a romanului, dintr-o singură propoziție, nu este a unui critic de meserie, ci a țaranului Ion Țurcanu dintr-un sat de pe malul Nistrului (Jora de Sus), care în 2000, la vârsta de 82 de ani, după lectura „*Sobolaniadei*”, când a fost întrebat ce părere are despre roman, a spus: ”Cartea lui Nicolae Rusu nu e un roman, ea e viața noastră”. Peste câțiva ani, am finisat și partea a doua a romanului, intitulat *Revelion pe epavă*, ambele părți apărând în 2005 la editura „Viitorul românesc” din București, având titlul comun de *Naufragiul*.

-Mi-ar plăcea să completăm ideea anterioară și să ne spuneti cum e descrisă națiunea din al doilea stat românesc acolo, în “Sobolaniada”? Care sunt așteptările umanității de peste Prut, ce dorințe și ce viziune despre România Mare are poporul ?

-Parte a națiunii române, basarabeni au avut tragicul destin de a face parte timp de 106 ani, începând cu anul 1812, din componența imperiului țarist rus, apoi cu neînsemnate intermitențe – 22 de ani, apoi 4 ani, perioade de timp în care au revenit la sânul matern al națiunii române – încă aproape jumate de secol de îndurare a „splendorilor” regimului comunist ale imperiului sovietic. E adevărat, nici națiunea română în ansamblu, după cel de al doilea război mondial n-a reușit să scape de acest experiment odios. Dacă în u.r.s.s. regimul ideologic și politic al partidului comunist și-a pus drept scop final crearea unui nou tip de om – homo sovieticus – în țările lagărului socialist, un adevărat

gulag internațional, același scop urma să fie atins în două etape: mai întâi se cerea reeducarea omului vechi, de sorginte burgheză, apoi, în temeiul noii religii, cu „manifestul partidului comunist” pe rol de biblie, urma crearea „noului om”. Au excelat în această demențială idee comuniștii români, „fenomenul Pitești” fiind cel mai elocvent exemplu. Din înfiorătoarele mărturii ale supraviețuitorilor acestui experiment, care urmărea distrugerea personalității umane, iese în evidență concluzia că „nici iadul nu a fost imaginat atât de bestial și de crud cum a fost reeducarea din Pitești” (Ioan Ianolide). Chiar și cunoscutul scriitor și disident rus Aleksandr Soljenițin, trecut și el prin gulagul siberian sovietic, a fost profund impresionat și tulburat, atunci când a aflat despre fenomenul Pitești, rămânând la ideea că numai în România comuniștii au practicat acest draconic sistem al reeducării ființei umane. Martorii cred că adevărații „judecători ai celor petrecute la Pitești nu pot fi decât cei ce au trăit această experiență, căci nimeni nu o va putea pricepe ca ei”, aceștia având totală certitudine că regimul comunist „a fost una dintre cele mai bestiale forme de negare a divinității și de reducere a omului la viermire perpetuă”. Ulterior, comuniștii au înțeles că „este mai ușor să-i atragi, să-i ademenești și să-i compromiți pe oameni cu avantaje materiale, decât să-i stăpânești prin teroare”(Ioan Ianolide). E tocmai ceea ce se întâmplă astăzi în lume, acest aspect fiind și una dintre fațetele importante ale „*Sobolaniadei*”. Însă experiența românilor-basarabeni mai este și una unicală, pe motiv că nu oricui îi este dat să fie martor ocular și să participe direct la prăbușirea unui imperiu, eveniment care se întâmplă o dată la câteva secole. Destrămarea celui sovietic mai este și un fenomen de o dublă semnificație, deoarece s-a produs, relativ, pe cale pașnică. Am încercat să redau în roman și aceste aspecte ale existenței noastre, fiind preocupat, mai ales, de mentalitatea basarabenilor grav afectată de tragedia, comedia și ironia istoriei. O

bună parte dintre noi a fost pusă în situația să accepte, din comoditate pentru unii și ca să supraviețuiască, pentru alții, „adevărul” ideologiei imperiale de sorginte comunistă, precum că moldovenii și românii sunt două popoare diferite, că cei de peste Prut ne sunt cei mai crânceni dușmani etc.,etc. Altă parte doar s-a prefăcut că este de acord cu cele ce îndrugau propagandiștii comuniști, având însă certitudinea altui adevăr. Oricum, societatea Basarabiei, chiar și după două decenii de așa-zisă independență față de fosta metropolă mai stă încă la răscrucea istoriei, derutată, zăpăcită, pribeagă, sărăcită...
→

**Foto: NICĂPETRE,
„INVOCĂȚII”**

De două secole, trecuți prin malaxorul imperial, basarabeni s-au „căpătuit” și cu un șir de complexe. Cel de „frate mai mic” față de ruși le-a intrat până în măduva osului și vindecarea va veni, cred, abia după ce vor trece în neant două-trei generații. Față de conaționalii din dreapta Prutului ei au două feluri de complexe, acestea tratându-se, însă, mai ușor, chiar și în cadrul unei generații. E vorba de complexul de inferioritate, generat de mici restanțe la nivel de cultură națională, și, oricât ar fi de paradoxal, cel de superioritate, inoculat de sentimentul apartenenței la o cultură imperială. Din ultimul pare să iasă în evidență alt fenomen, mai ales în unele cercuri ale elitelor politice și culturale, pe care l-aș formula drept „sindromul austriac”. Dacă inițial sintagma „al doilea stat românesc” era o noțiune provizorie, de tranziție, astăzi „noi austrieci” pledează, cu susținerea din umbră a fostei metropole, pentru un al doilea stat românesc, deosebit de primul. Prin ce deosebit? Prin orice, oricât de infim, dar deosebit și, neapărat, să rămână mereu al doilea stat. Astea sunt cele mai vizibile consecințe ale detenției noastre, ale românilor-basarabeni, în imperiul sovietic. În plus, se creează impresia că perioada de tranziție în R. Moldova este, precum „coloana” lui Brâncuși, fără sfârșit. Acest lucru se întâmplă, se pare, pentru că ea, tranziția, este suportată de cei mulți și nu de „elitele politice”. Din acest motiv, ultimii n-au niciun interes să-i pună capăt. E șansa vieții lor, în primul rând pentru că puterea face din aceste personaje politice niște zei, înainte ca ele să cunoască metamorfoza prin care un ins oarecare devine om.

-Titlul dat de dvs. romanului are pentru mine valențe alegorice, întrucât, parafrazăndu-l pe Ion Budai Deleanu „prin ...șobolani se înțeleg și alții”. Oferiți-ne, v-aș ruga, punctul dvs de vedere. Comentați motivul alegerii și semnificația pe care o dați termenului.

-Bineînțeles, titlul e o improvizație alegorică, sugerat fiindu-mi de niște similitudini pe care le-am observat în

acțiunile unor servicii speciale ale structurilor de stat sovietice în raport cu cele ale unor deratizatori medievali. Citisem undeva că, în epoca corăbiilor cu pânze, marinarii preferau să lupte împotriva șobolanilor de pe vas nu cu otrăvuri, ci foloseau niște procedee mai originale și mai eficiente. Capturau câte două-trei perechi de șobolani, îi închideau în două butoaie și-i lăseau flămânzi până ce se devorau unul pe altul, rămânând în ultimă instanță doar unul, cel mai puternic și mai rezistent. Acesta, ajuns „canibal” și lăsat liber pe corabie, le făcea celorlalți de petrecanie, ca în final să fie și el zătrit. Acest perfid și pervers procedeu e folosit și în societatea umană. Dealtfel, el este actual și astăzi, căci într-un mod subtil și sub diverse forme apelează la el structurile speciale ale organelor de forță din țările cu regim totalitar.

-Ce destin preconizați pentru această carte? Unde va apărea „Șobolaniada” în viitorul apropiat și ce anume vă propuneți să realizați prin agenția literară germană Tipress Deutschland ?

-Firește, orice autor își dorește pentru „copilul” său o viață lungă și frumoasă. Știind că romanul „Șobolaniada” a ajuns să fie citit de foarte mulți oameni, că am cititori ai acestei cărți în mai multe țări ale lumii, că ambele părți au fost traduse în limba cehă de J.Nasinec și vor apărea în curând la editura „Havran” din Praga, sper că, grație Agenției Literare „Tipress Deutschland” din Germania, numărul cititorilor mei va crește. E o preocupare și o curiozitate firească a oricărui autor să comunice prin creația sa cu cititori de altă limbă, din alt areal cultural și spiritual. Sper că nu doar cititorul de limbă germană, dar și cel italian, francez sau spaniol, în cazul în care va lectura „Șobolaniada”, să caute și alte romane sau proze scurte cu semnătura lui Nicolae Rusu.

31 martie 2011

Concursul de creație poetică și eseistică pe teme moral-religioase **CREDINȚA, LUMINA SUFLETELOR NOASTRE**

Școala cu clasele I-VIII „Gheorghe Lazăr” CORBU, județul Constanța, organizează **Concursul de creație poetică și eseistică pe teme moral-religioase „Credința, lumina sufletelor noastre”**, înscris în Calendarul Activităților Regionale și Interjudețene 2011, aprobat de Ministerul Educației Cercetării, Tineretului și Sportului. Între partenerii proiectului sunt și revista *Vatra veche*..

Concursul se desfășoară pe următoarele secțiuni:

-**Poezie** GIMNAZIU / LICEU
Poeziile vor fi de inspirație moral-religioasă (teme, motive, sau idei poetice)

-**Compunere** (GIMNAZIU) / **Eseu** (LICEU) care să valorifice o experiență personală, raportată la una din afirmațiile

biblice din versetele: *Psalmul 36: 7, Iov 33:14, Romani 9:20, Ioan 12:24.*

Lucrările vor fi trimise până la **29.04.2011** la adresele danivarvara@yahoo.com și anyamiyrella@yahoo.com, de unde se pot obține informații suplimentare despre concurs. Se vor acorda următoarele **premii**:

- Premiile - I, al II-lea, al III-lea, mențiuni și premii speciale (în funcție de valoarea lucrărilor), pentru fiecare secțiune. Primele două lucrări de la fiecare secțiune (în ordinea descrescătoare a punctajului), vor fi recompensate cu un sejur de șapte zile la pensiunea „Cristiana” din Corbu, județul Constanța, în vacanța de vară (august) 2011.

De asemenea, sponsorul vacanței oferă un loc în aceeași tabără ca premiu al sponsorului.

Se vor acorda diplome / adeverințe de participare tuturor elevilor și cadrelor didactice care s-au înscris cu lucrări în concurs, precum și celor care au contribuit la derularea diferitelor activități pe plan local/ județean.

Centrul Cultural Nicăpetre, Brăila – interior - foto Angelica Iordan

Aniversări

Eripitur persona, manet res

Mi-a fost destul de greu să mă hotărâsc să scriu rândurile de față, ce se doresc a fi un elogiu adresat atât unei instituții de cultură dragă sufletului meu, Biblioteca „Târgu-Mureș” din Chișinău, cât și unei persoane care de 15 ani se află în fruntea acesteia, o adevărată profesionistă de prestigiu, doamna Claudia Șatravca, directoarea bibliotecii.

Am moștenit din limba strămoșilor noștri latini proverbul pe care l-am așezat ca titlu la articolul de față: „Eripitur persona, manet res”, care, într-o traducere liberă în limba română, ne atrage atenția asupra unui adevăr de ne contestat, anume că omul este trecător, ceea ce rămâne este opera sa.

Eu cred că doamna Claudia Șatravca, chiar trecătoare fiind prin această viață pământească, precum noi toți, numele său va rămâne veșnic înscris alături de numele Bibliotecii „Târgu-Mureș”, între ctitorii căreia se numără, alături de cel al Doamnei Dr. Lidia Kulikovski, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, și cel al Domnului Profesor Dimitrie Poptâmaș, fostul director al Bibliotecii Județene Mureș. Nu știu exact care dintre cei trei are merite mai deosebite. Important este însă că acest „triumvirat” a făcut ca pe harta culturală a municipiului Chișinău, frumoasa capitală a Republicii Moldova, să apară o instituție culturală al cărei prestigiu a crescut de la un an la altul, dovadă fiind numărul volumelor și al publicațiilor în limba română de care dispune în prezent, și numărul cititorilor care trec zilnic pragul bibliotecii.

Cu toate că am „bătut” drumurile Basarabiei și străzile Chișinăului an de an, începând din 1990, cu Biblioteca „Târgu-Mureș” aveam să mă întâlnesc destul de târziu, abia după zece ani, în anul 2000, când vechiul meu coleg și prieten încă de pe băncile Școlii Pedagogice Române din Reghin, unde mult stimatul Domn Timotei Enăchescu mi-a fost profesor

de Limba română, m-a invitat să fac parte din mica delegație mureșeană care a vizitat Chișinăul, pentru a lua parte la cea de a patra ediție a Zilelor Bibliotecii „Târgu-Mureș”, din Sectorul Râșcani, și la sărbătoarea Hramului Chișinăului.

Atunci am cunoscut-o și pe Doamna Claudia Șatravca. Ne-a întâmpinat în pragul intrării în bibliotecă, situat la parterul unui imens bloc de pe Bulevardul Moscova nr.8. Imensitatea blocului reducea parcă și mai mult dimensiunile modeste ale intrării. M-am gândit imediat că așa-zisa „bibliotecă” o fi înghesuită în vreo cămăruță cu vreo câteva rafturi cu cărți. Ceea ce mi-a fost dat însă să văd, după ce am depășit modestul hol de la intrare, m-a uimit, pur și simplu! M-am pomenit într-un întins și încăpător spațiu, inundat de lumină, „căpușit” cu nenumărate rafturi pline de cărți – zeci de mii de cărți! – și împodobit cu flori. Aproape nu-mi venea să cred că ceea ce vedeam era ceva real, adevărat!

De atunci, aproape an de an, am fost prezent la manifestările organizate de Biblioteca „Târgu-Mureș”, excepție făcând doar anii în care s-au făcut lucrările de extindere și modernizare. În urma acestora, acum, când scriu aceste rânduri, peisajul bibliotecii s-a modificat, s-a modernizat și mai mult, numărul cărților și al publicațiilor a mai crescut cu alte zeci de mii, mobilierul s-a înnoit și el, florile s-au înmulțit,

iar Doamna Claudia parcă a întinerit odată cu bibliotecă.

Și, iată, acum la împlinirea vârstei de 15 ani, Biblioteca „Târgu-Mureș” din Sectorul Râșcani, Municipiul Chișinău, a trecut demult de vârsta când se ridică, copăcel-copăcel, ajungând la vârsta marilor idealuri, multe dintre ele fiind deja împlinite, altele, sunt convins, urmează a se împlini. Fiindcă, așa cum spuneam, Doamna Claudia Șatravca este și o profesionistă de înaltă clasă, ca om de carte, de bibliotecă, dar și manager cu calități manageriale de invidiat, dovedite de-a lungul celor 15 ani de când se află în fruntea acestei instituții de cultură, care, în mare parte, este creația Dumneaei. Nu întâmplător deci, Biblioteca „Târgu-Mureș”, ca și Doamna Claudia, directoarea ei, au fost distinse, de-a lungul celor 15 ani de activitate, cu un număr impresionant de distincții: Diplome, Diplome de Onoare, Diplome de Excelență, între care se înscrie, la loc de frunte și Distincția „Pro-Urbe”, acordată de Primăria Municipiului Târgu-Mureș.

Iată de ce, acum, la această frumoasă aniversare, nu pot decât să urez Bibliotecii „Târgu-Mureș” tinerețe veșnică, iar Doamnei Claudia Șatravca sănătate, putere de muncă și noi realizări frumoase în promovarea și susținerea culturii naționale românești prin intermediul cărții!

ILIE ȘANDRU

Foto: Scriitori și oameni de cultură din Târgu-Mureș și Chișinău, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, în februarie 2011, la o manifestare omagială „Grigore Vieru” (sus) NICĂPETRE, „HORA UNIRII” (jos)

Debut

Copii scriitori

Unde pleci?

“Mie mi s-a omorât timpul, onorată instanță.”

Marin Sorescu

UNDE PLECI, te-am întrebat. Da, tu. Unde pleci? De ce pleci? De ce mă lași aici? Nu ți-am greșit niciun calcul, am scris corect, am disecat fiecare cuvânt în parte. Stai acolo și nu te mai mișca. Ți-am zis să stai. Te rog... Mulțumesc. ... Nu mă privi așa, distantă. Și nici nu aștepta să îți vorbesc, căci e prea mare diferența de fus orar și viață dintre noi. Ceasul tău e prea în urmă... Sau al meu? Deși pe mine nu mă topest secunde. Dar tu începi a te transforma în scrum, în praf, în ceață. Și știi bine că este așa, nu te mai feri, nu îți mai nega dispariția, dezintegrarea, sfărâmarea, diluția și disoluția...

Îmi ești obligată, îți sunt obligată. Ne suntem obligate. Eu fizic. Cred că asta îmi este scopul fiecărei bătaii asurzitoare de inimă. Tu.. Înțeleg, la tine e mai greu. Dacă vrei să fii obligată, ești. Dacă nu... Obligi.

Îmi este tare ușor să îți mărturisesc dispariția ta. Nu te mai vreau, poate, în unele cuvinte. Dar tu tot a mea vei rămâne, căci în cele 10 veacuri, 36 de luni și 16, 17 secunde am respirat prin tine și, cine știe, poate și tu prin mine. Secundele însăși ne-au plimbat pe un drum, noi culegându-le ca pe firimiturile din basm. Încercăm permanent să găsim drumul către ceva, către casă. Fără să știm, zic eu, în ce constă această casă. Fără să vedem că drumul ne poartă, nu pașii

noștri. Drumul ne-a dus unde l-au mânat secundele, fie vară, fie iarnă, ori altceva. Ne-a curs timpul în oase și când ne-am umplut de secunde trecute, doar sufletul s-a mai salvat. Poate ne-a trecut undeva, într-o oră mai bună, mai blajină, mai puțin zgomotoasă.

Este cam târziu acum să-ți spun că am vorbit cu acel Ceasornicar. Of, din nou permanenta noastră criză de timp... Nu știu de ce, avem o problemă cu Timpul: nu ne ajunge, nu e al nostru, ne consumă...Timpul, cu litera mare ca un nume propriu...Timpul.

Simt de multe ori că ceva, în interior, ne grăbește, ne combină în ceva ce nu ne aparține. Și, în final, ne întoarce cu sufletul la vedere, pe dos, ca pe o mănua învechită. Ne uităm la ceas și am dori să ne răzbunăm pe el. Însă acolo e o goală cutie, cel mult având secunda pe care o bate. Marele Ceasornicar este în afara ceasului. El ne dă Timpul, secundă cu secundă, ca pe o doctorie. Uneori amară, alteori dulce. Dar nu ne lasă să o gustăm prea mult. Depinde de cum reușim să ne deschidem sufletul. Depinde de cât

de mare ne e sufletul. Sau umbra lui. Sau de cât de tânăr. Marele Ceasornicar e serios. Sobru. Nu zâmbește, cel puțin când reușim să îl vedem. Ceasul e de fapt o ușă către o altă ușă

Îngenunchez în fața ta, umilă. Și consumată de umbrele secundelor... Te rog, nu pleca. De fapt, unde ai vrea să pleci? Nu prea ai unde. În neant? În nesfârșire? Hai să mai vorbim. Nu, nu-mi spune că trebuie să te duci. Și dacă tot pleci, vezi că... Te ia vântul, dispărândă Copilărie. Cenușa îți este împărtășiată. În afara drumurilor care ne poartă de obicei pașii...Pe poteci necunoscute.... Stai, nu pleca, așteaptă...

Și întind mâinile, simplu, deschise, după ea.... dar rămân cu o fărâamă de abur. Marele Ceasornicar e serios. Sobru. Nu zâmbește, nici măcar nu îmi dă o explicație. Ceasul e de fapt o ușă către o altă ușă. Unde pleci?...

Și am rămas singura, în fața oglinzii care îmi este viața. Mi s-a spus că totul are sens. Marele Ceasornicar tace, ticăie, măsoară, repară. Și cred că atunci când gândul ăsta cu rostul fiecăruia mi-a trecut prin inimă l-am văzut zâmbind fugitiv.

Am trăit doar cu sentimentul că Timpul mi s-a terminat. De fapt, am deschis o altă ușă. Inspir și pășesc pe o altă potecă, apărută de nicăieri, ducând către următoarea ușă. Toate ușile au geam. Pe unde Marele Ceasornicar ne veghează, ne consumă, ne drămuie... Mie mi s-a înviat Timpul.

MIRUNA MIRON,
cls. A VII-a, Școala “Ion Creangă”,
Brăila, Premiul I, la Concursul
 Internațional “Ion Creangă”, Brăila, 2011

A STA ÎN CALEA OAMENILOR

(Urmare din pagina 88)

-Oamenii te înjură, nu te văd îngenuncheat. De ce stai, deci, aici, în calea oamenilor?

Pentru câteva zeci de clipe, capul tânărului deveni neobișnuit de greu, părând gata să se prăbușească în adâncul apelor negre, bănuitoare, ale asfaltului. Mașinile treceau, pe lângă cei doi oameni din mijlocul șoselei - de data asta, mașini tăcute - de parcă în mijlocul șoselei se ivise o insulă, pe care corăbiile-automobile trebuiau s-o evite, ca să nu se scufunde. Apoi, cu aceiași ochi tulburi, tânărul desculț îl privi pe preot. Treptat, tulbureala din ochi deveni flacăra pălpândă, apoi străpungere cu flacăra:

-Stau aici ca să mă vezi Sfinția Ta. Pe Sfinția Ta, după cum vezi, nu te înjură oamenii. Dacă Sfinția Ta m-ai luat în seamă, mă vor lua oamenii și pe mine în seamă. Pentru că Sfinția Ta

stai, acum, lângă mine. Și, poate, se vor gândi că, la câțiva kilometri de aici, frații noștri urgisiți se roagă, din ape, lui Dumnezeu și fraților lor oameni de pe uscături - ei, urgisiții, se roagă din mijlocul apelor lui Dumnezeu, apele mâniei și semnele ispășirii - iar nu în mijlocul șoselei oamenilor. Și sunt goi de tot, iar nu ca mine, doar pe jumătate. Și picioarele lor, desculțe, nu mai calcă - nu mai au unde călca - poate că zboară...

Preotul căzu pe gânduri. Și rămase, așa, căzut pe gânduri, în picioare, lângă tânărul îngenunchiat, până ce luminile cerului și pământului păliră și se stinseră în seară. Atunci, în tăcere, preotul îngenunche lângă tânăr, în mijlocul șoselei - pe care, mute, se scurgeau automobile, sfărâind prin luciul amestecat, întunecat, al apei și asfaltului. Și, pe măsură ce treceau prin dreptul celor doi oameni îngenunchiați, farurile mașinilor se aprindeau, mari, uriașe - perechi de ochi care se deschideau larg - poate, în sfârșit, văzând și înțelegând.

ROMÂNI DE MULT UITAȚI

- *Goliat* de România -

Într-un număr trecut al revistei „*Pietrele Doamnei*” am readus în atenția românilor, mari iubitori ai sportului, numele uitat al fostului dublu campion balcanic la decatlon, fiind vorba despre domnișanul Nicolae Ogrinja. Cel care a obținut, în 1928 și 1929, cel mai înalt titlu balcanic la cele zece sporturi care compun decatlonul. Am amintit și despre asasinarea campionului, prin înjunghiere, chiar la poarta casei lui din Domnești, din pură invidie.

Unii cititori, neîncredători, au gândit poate că spusele mele sunt exagerări, prezentare romanțată a faptelor, câțiva considerându-le chiar neadevăruri. În numărul din decembrie, am publicat articole din presa vremii despre campionul din Domnești și chiar medalia sa de la Campionatele balcanice, documente pe care cu greu le-am obținut de la familia sa, căreia îi mulțumesc pe această cale.

Astăzi mă voi ocupa de alt român de mult uitat care, pe la începutul deceniului al treilea din secolul trecut, a uluit lumea. Aș porni de la o întâmplare petrecută în copilăria mea și la care am asistat cu ochii și mintea mea de copil. Să fi avut pe atunci vreo opt sau nouă ani, când tatăl meu a prins, în podeacul mic de la prăvălie, un hoț, un domnișan sărac ce fusese într-o traistă câteva kilograme de făină. Era după foametea din '47. Tata nu i-a făcut nimic. I-a lăsat trăistuța, l-a băgat în bucătăria de lângă salon și l-a judecat, repetându-i de câteva ori: „*Ești cogeamite omul, cum de nu ți-a fost rușine să furi?!*”

Mi-a rămas întipărit în minte acest cuvânt, „*cogeamite*”. După ce hoțul împins de sărăcie a plecat, cu traista lui cu făină, plus alta cu mălai și alte alimente, dată de ai mei, l-am întrebat pe tata ce însemna cuvântul „*cogeamite*” (sau cum se mai spune, în limbajul românilor, „*gogeamite*”). Tata m-a luat pe genunchi și a început să-mi povestească: „*Aveam pe atunci vreo 19-20 de ani. Deja mergeam cu bunicul tău, adică tatăl meu, comerciantul Iosif Hiru, după marfă la București. Ne duceam cu „Pakardul” nostru cu care făceam cam opt-nouă ore. Noaptea rămâneam în capitală. Într-o seară de iunie, ne-am dus amândoi la circ, la Obor, în „Târgul Moșilor”. Nimic nu mi-a atras atenția mai mult ca omul-gigant. Cred că avea în jur de 20 de ani, avea o înălțime de 2,42 metri și o greutate de peste 180 de kilograme, iar la pantofii purta numărul 64. Îl chema Gogea Mitu, numele lui de circ, numele adevărat fiind Gogu Ștefănescu. Probabil de la Gogea Mitu, uriașul de aproape doi metri și jumătate, care la o masă obișnuită mânca douăzeci și cinci de ouă, o pâine mare, un pui fript, bea doi litri de lapte și o jumătate de vin, ne-a rămas acest cuvânt, „*cogeamite*” care înseamnă un om mare, înalt, o namilă... (Mai târziu am aflat că, de fapt, acest cuvânt vine în limba română din sârbo-croatul „*kodzamiti*” sau din bulgarul „*kodjamiti*”).*

Cine își mai aduce oare aminte de *Gigantul României*? E și el un „român de mult uitat”? Haideți să ne reamintim împreună de el, de omul care își confecționa un costum din opt metri de stofă, iar încălțăminte și-o făcea numai pe comandă. Uriașul Gogea Mitu, pe numele lui real Gogu Ștefănescu, fiul lui Gheorghe și al Elenei Ștefănescu, era originar din Mârșani, o localitate aproape de Craiova. S-a născut în iunie 1912, când

mama sa abia împlinise șaisprezece ani, fiind primul din cei unsprezece copii ai familiei Ștefănescu.

A fost un copil minune. Consătenii îi spuneau Mitu al lui Goagă și urma să devină celebru, cunoscut în întreaga lume, datorită staturii lui. La douăzeci de ani avea 2,42 metri și 183 de kilograme. Din cauza acestor caracteristici antropometrice, a ajuns să fie căutat de toată lumea – de medici, oameni de știință, circari – toți vrând să-l studieze sau să scoată bani de pe urma lui. Mitu al lui Goagă era inteligent, a învățat singur să scrie și să citească. Încă de mic era foarte matur în gândire. La 17 ani ajunsese deja celebru, prezenta spectacole la Cercul „Globoș” din Monte Carlo. Rupea lanțuri, trăgea cu mare ușurință de un arc oțelit pe care îl îndrepta, ridica greutatea pe care un om normal nici nu le putea mișca.

Un mare pugilist al vremii, italianul Umberto Lancia, l-a atras pe Gogea Mitu în ringul de box. L-a înscris la Școala de box din Paris, după care încep marile lui meciuri, avându-l ca impresar pe Lancia. Urmează k.o. după k.o. Îl bate pe italianul Severio Gizzo, pe românul Pavelescu în prima rundă. Face turnee în toată Europa, ultimul meci fiind cu renumitul neamț Bergam,

terminat la egalitate. Câștiga bani cu sacul „Gigantul de la Mârșani” și îi trimetea familiei lui ce trăia din cultivarea cartofilor. Poștașul abia putea să numere multele bancnote primite de familia Ștefănescu.

În drum spre țară, venind de la Paris, Gogea Mitu a căpătat o puternică răceală din cauza curentului de la geamul deschis al compartimentul trenului. Este internat la Spitalul „Filantropia”, suspectat că ar avea tuberculoză. Aici a și murit, nu după mult timp. Familia a auzit vestea la radio și a venit în grabă la București, dar era prea târziu. „Gigantul României” murise. Trupul lui fusese ascuns într-un laborator subteran al spitalului și îmbălsămat pentru douăzeci de ani. Și asta din dorința de a fi, mai târziu, transportat în S.U.A. și a fi vândut unor americani înstăriți și excentrici.

Mult mai târziu, nepoata gigantului a declarat că, de fapt, Gogea Mitu nu a murit de tuberculoză, ci a fost otrăvit, din invidie, de către cei din lumea boxului, pentru a scăpa de concurență. În primăvara anului 1936, este înhumat creștinește în cimitirul din Mârșani. După vreo 44 de ani, prin anul 1980, este deshumat pentru ca osemintele lui să devină obiect de studiu. Întâi a fost expus la Muzeul medicinei din Craiova, apoi a fost cumpărat de un om de afaceri. La ora actuală, imensul schelet se află într-un laborator al Facultății de Medicină din Craiova.

Pe numele lui adevărat Gogu Ștefănescu, *Gigantul României*, Gogea Mitu, la început circar prin târgurile ținute de sărbători prin România, a ajuns unul dintre cei mai mari și cunoscuți pugiliști ai lumii și a reprezentat culorile țării noastre pe cele mai vestite ringuri ale Europei, având mereu un loc fruntaș pe podiumul de premiere.

Iată un român de mult uitat, GOGEA MITU pe care îl așezăm cu multă prețuire și recunoștință lângă domnișanul nostru campion, Nicolae Ogrinja. Destinele lor au fost asemănătoare, au cunoscut gloria și au făcut cunoscut numele țării prin lume, dar au avut amândoi un sfârșit tragic. Cauza? Invidia.

Prof. ION C. HIRU

Foto: G.Mitu, boxând în 1932

PAMFLET

A cincea scrisoare franco-afonă: „A tunat și i-a adunat!”

Și iată că vine și *La Fête des Mères*, ocazie cu care hotărâsc împreună cu odraslele mele franco-române să-i facem o surpriză franțuzoacei care ne e în familie mamă, partener economic, amantă și, mai puțin, ... gospodină. Zis și făcut! Dar numai cu condiția să ne pună ea la dispoziție mașina cu care de obicei face naveta... Din păcate, în ziua respectivă *Madame* nu prea era în dispoziție, din cauze care ne asigurau că scăpasem și luna aceasta de posibilitatea de a mai avea încă un moștenitor franco-român pe țeavă. Până la urmă, precum în reclamele triumfalist-vomitiv la tampoane sau la calmante, *Madame* și-a schimbat brusc... umoarea; desigur, asta numai după ce i-am mobilizat simțul umorului traducându-i pe moment un banc românesc în limba Marchizului de... Sade!

Așadar, plictisiți unul de celălalt după atâți ani de căsătorie, El și EA (ce titlu de hebdomadarr pentru weekend !) se duc să viziteze grădina zoologică... Ajungând la cușca unui urangutan în călduri, cei doi se amuză copios de dificultatea îngrijitorului de a hrăni respectiva maimuță superioară (pentru că nu avea coadă la spate, ci... în față!). Profitând de ieșirea intempestivă a îngrijitorului din cușca lăsată deschisă, El o împinge pe Ea în cușcă după care blochează zăvorul. Asaltată de urangutanul dezlănțuit, Ea îi strigă soțului să o scoată de acolo, drept care el îi spune calm: „Ma chère”, acum inspiră adânc, după care încearcă să-i spuși și lui: acum nu pot, mă doare capul, nu am chef, sunt stresată... Ha, Ha, Ha...!

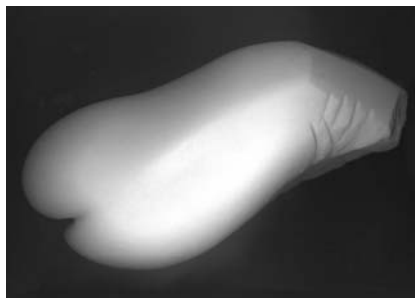
Și iată-ne plecați spre parcul Orangeriei aflat fix „vis-à-vis peste drum” (sic!) de Consiliul Europei, cum spunea fosta mea mamă-soacră poamă acră din țară, deși nici la *belle-mère* de aici nu e deloc „belă”, ci mai mult... „embelită”!

Ce mai, avem noroc de o după-amiază minunată! Găsim totuși o bancă liberă cu o splendidă deschidere spre gazonul suspect de verde, dincolo de care se întrezărește

în planul doi impozanta clădire mai sus menționată. Și începem imediat să ne simțim bine: copiii iau la țintă cu sarbacana sfînxii ce străjuiesc intrarea în Pavilionul Orangeriei, eu mă oxigenez pufăind din pipă, iar sărbătorita își reface machiajul... Și așa, uitându-se peste oglinjoară, într-o doară fără de fapt să o doară, zice „*mine de rien*” și privind visătoare *building*-ul Consiliului: „*A tunat și i-a adunat!*”.

Întâi mă înec bine de tot cu fumul de pipă și, după ce îmi recapăt suflul, rămân tot cu gura căscată... de uimire. De când suntem împreună, niciodată franțuzoica mea nu scosese o vorbă românească! Și acum hodoronc-tronc (cum s-o traduce asta în franceză?), iat-o dând pe goarnă o expresie neaoș românească pe care nu te aștepti să o uziteze nici măcar un străin care ar știi bine limba română... Poate mi s-o fi părut! O rog să repete. Și ea repetă cât se poate de senină!

„*Zut !*”, am încurcat-o; dacă a învățat românește din mers înseamnă că înțelege tot ce vorbesc eu la telefon cu ai mei de acasă ... Ceea ce ar fi foarte grav, pentru că doar la telefon (cu *Mess*-ul abia acum mă alfabetizez) mă mai pot și eu răcori sufletește, mai pot scăpa câte o înjurătură adevărată, ori pot să spun lucrurilor pe nume, inclusiv în ceea ce o privește pe ea și familia ei... Așa că încep anamneza din care rezultă că, marcată de complexul cultural de superioritate care o face să creadă sincer că aparține celei mai cu moșculturi, ea nu s-a deranjat nici măcar să se gândească să învețe românește. Expresia respectivă era totuși printre puținele pe care le știa în românește, desigur, pe lângă cele uzuale, precum: „Unde e tzuica?”, sau: „E nevoie de bacșiș?”... Ufff, ce ușurare! Totuși, pe asta de unde o învățase? Îmi mărturisește, surâzând, că de la maică-mea, care tot o repeta pe

vremea când noi doi tocmai venisem pentru prima dată în România, astfel ca familia mea să o poată cunoaște pe logodnica mea care era deja puțin cam gravidă... Ciudat, cum totuși eu nu am observat și nu am auzit nimic! Pe semne, eram prea amorezat și mândru de cucerirea mea ca să mai observ ce se șușotea pe lângă noi. Și așa, mămicule, care va să zică asta era părerea mamei inițială despre noi: „*A tunat și i-a adunat!*” Bravos, națiune!

După ce aflui și că ea știa înțeleșul expresiei (aici am înghițit cu noduri și m-am făcut că plouă), o întreb totuși de ce a folosit-o tocmai acum în timp ce se uita galeș la instituția europeană din fundal. Mai întâi, ea o ia pe departe, spunându-mi că împreună cu mine cunoscuse în țară, dar mai ales în comunitatea românească de aici, o serie de personalități remarcabile... Da, și...? Ei bine, cum – se miră ea – având atâția doctoranzi străluciți în Franța, unii dintre ei cu practică pe lângă instituțiile europene, românii tăi sunt reprezentați în Adunarea europeană parcă numai de persoane sulfuroase și implicate în euroscandaluri de presă? Iar răspunsul nu putea fi decât: „*A tunat și i-a adunat!*”

Și mă mai înec o dată cu fumul de la pipă, deși acesta se stinsese mai de mult...

- Știi ce, *ma chère*, hai mai bine acasă până nu se înserează, că-ți explic eu în pat cum e cu selecția negativă la români...

HYDRA N.T.

**Foto: NICĂPETRE,
„DESCÂNTEC” (sus), „TORS”(jos)**

Șevalet

CASONI IBOLYA - TREPTE

My name is CASONI IBOLYA, I was born & live in Târgu-Mureș, Romania. I am Hungarian. I worked as phisician for long time & later I began to make Fashion Designings. It so happened, that I began also to draw & to paint...!//

Simplu, lapidar, așa se prezintă Casoni Ibolya pe un site propriu, prin care-și face cunoscute reușitele ei artistice, atât de design vestimentar, cât și cele de grafică, pictură în ulei și fotografii. Peste două sute de comentarii au fost postate elogiativ la lucrările sale, într-un dialog între artist și iubitorii de artă.

O biografie care și-a făcut din artă nu refugiu existențial, ci alternativă existențială, într-un soi de terapie și a sufletului și a trupului. În căutarea a ceea ce a devenit și generic al expoziției, „Inner Peace”, liniștea, pacea interioară, lăuntrică. Iar în cinci ani de la debut, și-a trasat un stil (de sorginte pop-art, susțin unii comentatori), și-a conturat o operă, a participat la expoziții personale și colective.

A avut și dascăli buni, în artiștii plastici Maria Gliga și Lucia Călinescu, care au învățat-o pe Casoni Ibolya alfabetul artei plastice.

M-a surprins întâlnirea cu arta ei, cuceritoare prin dezinvoltura metaforelor, prin simplitatea și siguranța atât a liniei desenului cât și a texturii cromatice, făcând ceea ce nu am făcut-o încă nici cu autori consacrați – am ilustrat fără rețineri un număr întreg din revista „Vatra veche”, nr. 11/2010, cu reproduceri după lucrări de Casoni Ibolya, certificându-i nu doar o recunoaștere a valorii sale, ci asigurându-i și o vizibilitate de care se bucură publicația pe întregul mapamond.

Pictura realizată de Casoni Ibolya e una de graniță, într-un compozițional cu deschideri grafice, dar cu finalizări picturale. O pictură de idei, de simboluri, de metafore.

Temele picturii sale sunt mereu în orizontul poeziei, ea pictează cu cuvinte, într-un lirism reverberant, mustind de viziuni ample ale adâncimilor sufletești. Ea pictează cu mijloacele lumii exterioare lumea interioară, cu zberetile ei, cu împlirile ei. Se reîntoarce mereu în trecut, de unde extrage seva viziunilor sale plastice. Un ciclu al lucrărilor sale se numește nu întâmplător „Amintiri din copilărie”.

Imaginile spațiului natal, cu străzi cu parfum interbelic, ori spații urbanistice luxuriante, de aiurea, cu arhitecturi zvelte, nu mizează în primul rând pe registrul arhitectural, cât pe situarea omului într-un astfel de context în care încearcă să se situeze, să se difinească, să se rostuiască cu lumea lui interioară.

Casoni sugerează mai mult decât se poate percepe la nivelul primului strat al receptării.

Timpul își are și el ipostaze ale definirii, fie că e vorba de anotimpuri, fie de registrul diurn/nocturn.

Casoni Ibolya își caută „Drumul vieții”, cuprinsă adesea în unduirile unor reverii, ori revelații mistice, titlul unei lucrări fiind mai mult decât grăitor: „Azi l-am întâlnit pe Dumnezeu”!

Extrapolând, pot spune că întâlnirea cu pictura artistei Casoni Ibolya este un popas în „Luminile sufletului”, cum își numește una din lucrările sale reprezentative.

NICOLAE BĂCIUȚ

Casoni Ibolya, „Orașul minunat – singur”, VIII

Vernisaj, „Inner Peace”, 9 aprilie 2011

Pictorul, revista și expoziția

Melania Cuc prin SEMNE (ÎN) SEMNATE

Este bine să credem în semne. Dar semnele vin de undeva, din cer sau de pe pământ, uneori ca niște semnale, nu au autor și trec neobservate dacă nu știm să oprim clipa, să trăim ce ne-a fost dat sau să ne lăsăm purtați de val. Unele dintre semne capătă valoare numai după ce le-a trecut momentul, valabilitatea, intrând în folclorul lui „ți-am spus eu”. Nu e mai puțin adevărat că față de semne suntem destul de circumspecți, întrebându-ne bănuitor „oare ce să în-semne”? Credința în semne e constructivă; ea dezvoltă o atenție sporită la detaliu, la timpul semnului și la urmările lui. Într-un fel, ne conștientizează de unele pericole, de urmări.

Melania Cuc, scriitoare cu 25 de cărți, este ea însăși un semn, un semn bun al faptului că trebuie să ducem mai departe însemnele artei. Melania Cuc tace și scrie. Melania Cuc tace și pictează. Melania Cuc tace și vorbește. Frumosul nu-i dă pace. Și atunci îl așează într-o pagină de carte, pe o pânză dintr-un material neconvențional, într-o emisiune în direct. Frumosul ei artistic nu e la îndemâna oricui. Femeile ei cu aripi sunt întruchipări ale unei fantezii bogate. Expoziția intitulată SEMNE, deschisă recent la Centrul Cultural Municipal din Bistrița e o invitație de a trece dincolo de aceste semne, de a ne căuta pe noi în spatele imaginii, de a ne găsi, dacă nu în întreg, măcar într-un strop de lumină. Imaginea generală a operei poate fi sintetizată într-un simbol reprezentând un snop legat în orice situație, fie că este de grâne, de flori (în sens concret) sau de linii, de priviri, de culori, de gânduri, de vise (în sens abstract). Adunarea în mănunchi, de la mâna care simte această realitate și până la ochiul care se bucură de împlinirea formei, face ca energiile să se adune, ca niște vectori de idei, în jurul ființei, reprezentate atât de diferit, de multiplu. Toate acestea vin de mai înainte, din trecut, și trec de noi. Nu suntem decât resturi ale trecutului. Ajungem coperte, rame, dantele. Cărțile, tablourile sunt resturi din noi. Totul poate fi refolosit, cu alt sens. Cine ar fi crezut că dintr-o sită, dintr-un material banal, rest textil, se poate dezvolta o altă lume, suprapusă. Și, parcă, tot mai mult, împărțirea la noi înșine dă cu rest.

Melania Cuc nu este doar un nume al Bistriței, dar și al istoriei literare contemporane și al celei plastice. S-a spus că Melania Cuc scrie precum respiră, dar ea uită câteodată să mai tragă aer în piept, dând totul și neluând nimic.

Semne am văzut și-n cărțile ei, proaspăt lansate: trei la număr, impar, putând fi adunate și ele într-un buchet de semnificații. „Vânătoare cu șoim” (Editura Dacia XXI, Cluj- Napoca, 2010) e o carte de tablete șotron. Tableta la Melania Cuc nu are nimic ironic, nici pamfletar, ca-n bilete, „Bilete de papagal”. Aceste specii mici, create pentru flash-uri ale memoriei, reușesc în condensarea lor să dea tărie de foc gândului care altfel s-ar stinge. Tabletele sunt aranjate sub forma unui joc din copilărie, cu reguli bine stabilite. Cine n-a sărit șotron în copilărie mai are prilejul să recupereze timpul pierdut citind

șotronul format din tablete. Melania Cuc pornește la vânătoare însoțită de șoim, în care am văzut inspirație, putere, semn al victoriei. Mărimea tabletelor este aceeași pentru fiecare, ca și cum Melania Cuc ar fi proprietara unui pat al lui Procust, care știe să comprime pe placul ei, pe placul nostru: „Eu sunt numai o jumătate din lingurița cu bucuria și durerea umanității”.

„Lebăda pe asfalt” (Editura Anamarol, București, 2010), poeme, e un paradox. Lebăda, simbol al balerinei din *Lacul lebedelor*, ajunge în cotidian, pe asfalt. Amestec de senzualitate și îndârjire, de rană și vindecare. De fapt, o anume latură de războinic o caracterizează pe Melania Cuc de-a lungul întregii ei creații. La nivel lexical, apar cuvinte din sfera aceasta războinică – revolver, soldat, bombe – compensând parcă fragilitatea ideii: „Liniștea mea la maturitate/ Este cu mult/ mai fierbinte decât lumânarea”, dar „Pe aici nu se trece!/ Latră degeaba și claxoanele./ Nu se mai găesc kamikaze/ Bucuroși să poarte cătușe, / Să-și golească

buzunarele... Cum să vă spun, oare?/ E crimă, beznă, război.../ Pacea asta convențională/ Conflagrația în care/ Până și păpușa barby/ Are rochie de șerj cazon/ Cu rezistență la gloanțe.” Trecând peste aceste încercări, Melania Cuc știe „să bea semne de dragoste/ pe săturate”.

„Jurnalul de la Lăpușna” (Editura Nico, Târgu – Mureș, 2010) este un model pentru felul cum ar trebui să se respecte și să se considere artiștii între ei. Cu sau fără șoim, lebădă sau asfalt, fiecare împlinește un destin. Scris în timpul taberei de creație de la Castelul Lăpușna, jurnalul Melaniei Cuc este unul descriptiv, mai mult decât de idei, este o imagine în oglindă, inversă, a ceea ce înseamnă „Jurnalul de la Păltiniș”. El marchează o activitate culturală, o întâlnire înaltă, unde spiritul e la el acasă, unde creatorii sunt ocrotiți și răsfățați, dar ei rămân în continuare sănătoși, fără a avea nevoie de tratament ca-n „Muntele vrăjit”. Oameni și locuri se regăsesc în paginile acestui jurnal, ca-ntr-o echipă, ca-ntr-o prietenie pecetluită de aceleași idealuri, de valori adevărate.

În aparentul amalgam de cuvinte, propriu Melaniei Cuc, o idee centrală capătă foarte bine contur, demolând aparența de discurs necontrolat. Dând la o parte foaie după foaie, petală de petală, ca-ntr-un joc secund, matur, se remarcă o tehnică bine stăpânită de scriitoare, căreia îi reușesc, într-un exercițiu impus, texte cu dimensiuni aproape fixe. Frapează această constrângere și libertate totodată care fac casă bună și dau impresia unui studiu îndelung asupra obiectelor, deși Melania Cuc mărturisește că scrie în timp record, aproape la comandă. (Comanda ei, comanda editorului...).

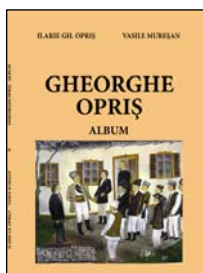
Acestea au fost operele Melaniei Cuc, ale anului 2010. Un posibil cuprinzător portret al artistei, pentru că „Autoportret”-ul (Editura Nico, Târgu-Mureș, 2010) a fost lansat la înființarea Clubului „Boema”. Este greu să scrii patru cărți, apropiate în timp, și ele să nu semene una cu alta. Totuși, Melania Cuc reușește să fie altfel cu fiecare apariție editorială, în același timp rămânând în stilul ei, deja consacrat.

ELENA M. CÎMPAN

ISTORIE ȘI CULOARE

Gheorghe Opreș, cu siguranță, pionierul picturii naive în spațiul culturii mureșene. Nu știu să fi avut înaintemergători vrednici.

I-am remarcat pictura în 1988, când lucrările sale au fost expuse în spațiile Galeriei „Vatra”, sediul redacției devenit loc al întâlnirilor admirabile și pentru artiștii plastici. De altfel, era prima expoziție de pictură naivă deschisă în acel spațiu în cele aproape două decenii de la înființarea seriei noi a revistei.

La o simplă privire, Gheorghe Opreș se distinge ca un pictor cronicar, unul care a transformat

istoria în imagine, istoria fiind tema predominantă în galeria nevoii sale de a se rosti în limbajul culorilor. De a povesti prin culori, cu un remarcabil simț al acestora, fiindcă cele mai multe compoziții ale lui Gheorghe Opreș sunt „povești”, istorisiri, reconstituiri ale unor momente din biografia locului, ori tangente la acestea, cu personaje recognoscibile.

Există o acuratețe a perspectivei, în sinceritatea interpretării evenimentelor pe care le reține în lucrările sale. E o viziune personală asupra evenimentelor, un discurs naiv în sensul bun al cuvântului, detașat de orice tentații și influențe. De fapt, pictorul Gheorghe Opreș se caută pe sine, se rostuieste în lumea pe care o propune ca spectacol al imaginii. Și în care se situează atitudinal, dând lecții de istorie. Oferind pilde din istorie. Regăsiri. Pentru că în multe din personajele sale Gheorghe Opreș se regăsește cu tot zbulciul ființei

sale. Există și dramatism și lirism în lucrările sale, revărsare de preaplin sufletesc.

Indiscutabil, Gheorghe Opreș are operă, are identitate artistică. Timpul i-a fost de parte și i-a îngăduit suficient în cei 96 ani de viață pentru a da și artei ce a fost al artei din consistența sa biografică.

Un *Album Gheorghe Opreș* nu este decât o firească punere în ecuația artei plastice mureșene a unui pictor încrezător în mijloacele sale și ferm în mesajul artistic.

Gheorghe Opreș, ca pictor naiv, va avea mereu locul său distinct în istoria plasticii mureșene. Iar dinspre el s-au deschis și altor artiști plastici naivi orizonturi de afirmare, până acolo încât pictura naivă mureșeană să nu treacă neobservată nici la nivel național și nici în largul lumii.

NICOLAE BĂCIUȚ

IDENTITĂȚI PLASTICE

Ce poate, până la urmă, să însemne un Salon anual de pictură? Trecere în revistă, inventar? Ori stare de spirit, radiografie a unei stări de spirit, a unei mișcări în teritoriile artei plastice a unui grup neomogen de căutători de comori?!

Într-o tradiție care însumează treizeci și patru de experiențe similare, s-au produs acumulări cantitative și calitative, până la expresia superlativă a valorii: „Cea mai bună expoziție de până acum!” (Vasile Mureșan).

O poziționare, firește, subiectivă, mai ales când ea vine din interiorul fenomenului, dar nu nesinceră. E o constatare la capătul unor trasee în care acumulările au fost mereu susținute de registre variate de promovare, de cultivare a unor disponibilități artistice, de motivare a lor.

Dacă, în integralitatea lui, un astfel de salon se poate situa sus pe o scară axiologică, în plan individual lucrurile sunt mai complicate, pentru că selecția poate sau nu să fie reprezentativă, să fie sau nu cea mai fericită, inspirată, ceea ce-l poate situa pe artist într-un disconfort frustrant atunci când lucrarea ajunge pe simeze.

Optzeci și unu de plasticieni, într-o confruntare neconcurențială, oferă, totuși, o imagine credibilă a dimensiunii și dinamicii unei acțiuni culturale. Cu vizibile diferențe calitative, cu evidente circumscrieri tematice într-o linie definitorie pentru fiecare artist în parte.

E curată ipocrizie nerecunoașterea unor vârfuri, privite comparativ și din perspectiva întregii creații individuale,

nu doar din cea a etalării unui singur exponat.

Cu siguranță, calitatea și de membri UAP a unor membri ai Asociației Artiștilor Plastici Mureș a schimbat exigențele, a impus rigori care n-au făcut prea mult loc facilului, cu atât mai puțin lipsei de talent.

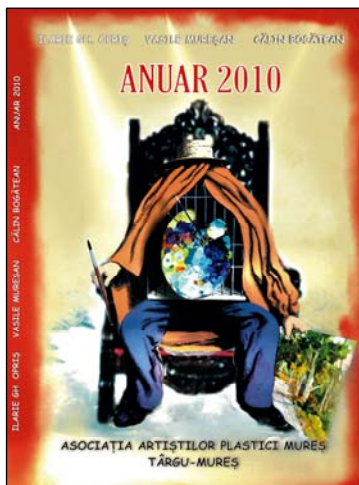
E inevitabil, însă, într-o atât de mare diversitate, clasicul să nu se așeze în proximități postmoderniste, calmul compozițional, lângă îndrăznele abstracționiste.

Radu Florea, Mihai Frunză, Olimpia Leah, Casoni Ibolya, Raluca Moisoiu, Dalila Özbay, Annamaria Pascu, Călin Pop, Crina Stănescu, în metafore implicite, ies din canon, configurând lumi interioare în vârtejuri tensionale. La cealaltă extremă, Alexandra Belciug, Călin Bogătean, Fabian Margit, Farkas Erzsébet, Cornelia Hetrea, Kulcsár Erzébet, Ramona Lazăr, Sofia Neagoi, Persida Negruți, Violeta Petică, Cristina Petria ș.a. sunt temerarii redescoperirii universului floral, fie în experesia realistă, fie în cea a difuziei cromatice, dar în care acordurile lirice sunt consubstanțiale.

Între acești doi poli, se regăsesc o multitudine de limbaje plastice, de la peisajele lui Vasile Mureșan, reverberante în caligrafiile compoziționale ale unor discipoli, și până la pictura naivă a lui Teodor Moraru, exponențială pentru acest fenomen, nu doar la nivel local.

Înregistrarea universului plastic al Salonului anual de pictură într-un catalog expozițional are nu doar virtuți documentariste, ci și marcă culturală, într-un spațiu care-și caută și vocea și identitatea.

NICOLAE BĂCIUȚ

Literatură și film

LUI DUMNEZEU NU-I PLACE SĂ NE FOTOGRAFIEM

Amish e o comunitate anabaptistă, care trăiește departe de tehnologia modernă, ca să audă mai clar semnele lui Dumnezeu. Nici televizor, nici telefon, ori internet. Fără fotografii, să nu fie tentați spre reiterarea chipului cioplit. Regula? Să nu te conformezi deloc la lumea ce te înconjoară. Doar în Pennsylvania există vreo 47 000 amish, neuitând că originea lor se află prin 1660, într-un sat alsacian. Ei nu suportă societatea de consum și cred că orice cuvânt e dăunător. Copiii nu trebuie să urmeze sfaturi meșteșugit formulate, ci exemplul adulților. Toți trăiesc simplu, fără tentații nocive.

Cartea *Amish Grace* a fost scrisă de Donald B. Kraybill, Steven M. Nolt și David L. Weaver-Zercher. În 2010, cartea a fost ecranizată de Gregg Champion. În rolurile principale: Kimberly Williams și Tammy Blanchard.

Aprilie, 2006, Pennsylvania. La o școală amish, un bărbat intră deodată și ucide cu arma câteva eleve, ca să se răzbune pe Dumnezeu, deoarece fetița lui a murit la naștere. Da...există nebuni, psihopați, frustrați, iresponsabili, criminali. Acel bărbat se sinucide mai apoi. Nu era un amish. Soția lui e disperată și se teme de răzbunarea părinților îndurerăți. Care părinți intră în casa ei și îi spun limpede că ei îl iartă pe vinovat.

Aici e șocul, surpriza, puterea unei credințe. Adică...”iartă-ne pe noi așa precum iertăm și noi greșelile altora”. Voia lui Dumnezeu? De ce vrea Dumnezeu ca o fată frumoasă să fie măcelărită? Oamenii amish nu știu precis, însă „dacă iertăm, Dumnezeu promite pace”.

Filmul e alert, cu ritm de reportaj emoționant, cu actori credibili, cu copii care par a fi de *acolo*, din povestea explozivă și extrasă dintr-un fapt real, ce a răvășit atunci mass-media. Iertarea formulată e dusă până la capăt. La înmormântarea ucigașului Charlie, văduva se vede înconjurată cu pioșenie de toți acei amish care ar fi avut toate motivele să urască. Un

personaj spune fetiței lui: „Te simți bine cu ura ta? Ura are dinți, îți mănâncă inima și nu mai lasă loc pentru iubire”. A fi pus la încercare devine o ocazie de verificare a credinței. „Doar când viețile noastre se destramă, avem șansa să ne facem credința reală”. Acum, din nefericire, e catastrofa din Japonia. Omul devine simplu nisip sub voința lui Dumnezeu. Trebuie ură? Să construim din nou centrale nucleare? Să ne războim cu noi înșine, dintr-o pornire maladivă? Semnele nu ne folosesc la nimic? Chiar fără a fi amish, putem, totuși, decela avertizările sacre.

ALEXANDRU JURCAN

PESIMISM, OPTIMISM ?

„Am fi datori să găsim noi argumente pentru a trăi”

Nicolae Titulescu

Românii merg cu capul plecat, sigur că nu toți. Se gândesc ei cu privirea la pământ la ce le va oferi locurile unde stau, guvernările, la ce ar trebui să facă, la cât de greșit au crezut că vor face alții în locul lor, cât de mult s-au înșelat, la cât de datori sunt ?

Căutarea argumentelor pentru a trăi, a țelurilor țesute în rațiuni sunt mai mult dovezi ale unei firi optimiste sau obligații dictate de nevoia de conservare a insului, a speței? Nu cumva nevoia de a adăuga la cifra anilor, de un trai mai bun sunt în egală măsură pași deopotrivă ai optimismului și pesimismului, ai filosofiei vieții ?

Încrederea că până la urmă îți vei atinge țelul e o notă a optimismului, dar ea este însoțită de atâtea ori de neîncredere; poate că decizia în favoarea unuia din cei doi poli o dă însuflețirea.

Avem în față un adversar implacabil (timpul), optimiștii își văd de creațiile lor, de aplauze, nesocotesc de cele mai multe ori trecerea anilor, afecțiunea le însoțește scopul. Gândești că sunt cu ochii pe cuvintele poetului Tudor Arghezi „Nu te teme că ai să ajungi prea târziu un scop, dacă ai plecat și cu un scop în drumul tău”. Nu se poate uita că la foarte puțini „le sare iepurele” la o vârstă înaintată.

Pentru cvasitotalitatea oamenilor, forța dovedită mai târziu micșorează rosturile și nu poate șterge zâmbetul amar al regretelor.

Este foarte bună recomandarea de a te învăța să surâzi, chiar să râzi din toată inima, ea este și una medicală. Atâtea povețe se pot da, că abia mai pot fi ascultate. Trebuie însă să ni se înalțe speranțele, să se arate în ceva, pentru a se putea clădi încrederea.

Nu-i ușor a găsi continuu motive de bucurie, de a întinde hotarele încrederii, oricât ești de sfătuit că ele te vindecă. Bineînțeles iubirea aduce încredere, dar care iubire?

...Rugăciunea este asociată cu speranța, dar nu pentru totdeauna. E ușor a recunoaște motive de întristare.

Privirea optimistă nu se poate asocia cu mersul în genunchi, un atare mers a fost rezervat pesimismului. Ultima idee ne este sugerată de scriitorul Ion Slavici. Ne spune „N-am putut niciodată să împărtășesc vederile celor ce iau viețuirea pe pământ un fel de canon de pocăință”.

Chiar dacă ne-o spune cineva, ori doar se subînțelege, optimismul își strânge pentru propriul suport reguli verificabile...

Imprevizibilul este pretutindeni. Filosoful Gabriel Liiceanu se oprește la aserțiunea ”Pesimismul nu este o viziune asupra lumii, ci ocuparea unei poziții strategice în fața imprevizibilului”. Da, imprevizibile sunt actele adversarilor, iubirea și ura, prietenii, setea de viață, catastrofele, moartea etc., rațiunea le scrutează, deodată cu rațiunea și sentimentele, voința.

N-au fost și nu pot fi excluse nici viziunile pesimiste asupra lumii, din păcate viața le alimentează clipă de clipă (Ca la orice alte opinii, definiții însumarea lor are șanse sporite de apropiere de realitatea vieții, diversitatea realității)

Până unde avem voie să fim pesimiști ne-o spune poetul, filosoful Lucian Blaga, cu gândul la idealurile poporului său: „Îți iert pesimismul, într-un singur caz, nu: când e vorba de viitorul neamului tău, înseamnă a fi trădător de neam”.

Până unde este normală, de înțeles întinderea pesimismului și a optimismului, trebuie să ne spună fiecare în parte.

DANIEL MUREȘAN

Concursul "Ion Creangă"

Scurt eseu despre setarea stării de poezie

Sâmbătă, ora 2.30, în stația de maxi "Cimitirul Sfântul Constantin", soare cu dinți pe o stradă largă, pustie. La 2.30, Concursul Internațional de Literatură "Ion Creangă" își recunoaște premianții, iar în orașul lui Mihail Sebastian și al lui Nae Ionescu niciun maxi taxi. Doar o coloană mortuară îmi blochează speranța de a ajunge la timp. Mă simt ridicol de balcanic, abandonat de iluzii, cu o lealea înghețată în mână. Nimic care să sprijine cultura în acest oraș părăsit - nimic oficial (reflex comunist) - nici măcar un maxi! Sunt gata să dezertez de la promisiunea făcută doamnei profesor Angela Olaru, care, de vreo șase ani, mă tot invită, pe mine și toată suflarea aparent pasionată de lectură, să fim (în sfârșit) martorii unei victorii. Când, divinitatea intervine! Un "31" alb depășește maiestuos nesfârșitul convoi către lumea de dincolo, ca să mă lase apoi în Strada "Eminescu", cel mai apropiat punct de gala premiilor "Creangă".

Evenimentul, în plină desfășurare, la catul întâi al proaspăt reabilitatului Muzeu de Istorie al Brailei. Dacă nu mergi la teatru ("Maria Filotti"), sau la spital, în Brăila nu-ți mai rămâne decât Muzeul de Istorie. În rest, tot numai bodegi și farmacii - limpede, nu? Am uitat școlile. Și bisericile. Până la urmă, se constată că trăim totuși într-un oraș.

Așadar, Muzeul: intrări înalte care te fac mic. După câteva treceri inițiatice, îți redimensionează conștiința de sine, salvând uneori de la identitatea pietonală. Trepte de marmură și senzația că pașii se sprijină pe munte conduc către spații largi, de-abia cuprinse cu privirea, către comori. În mijlocul lor, elevi de școală freamătă a nerăbdare. Nerăbdarea lor este forța valului pe care scriitorul Nicolae Băciuț, amfitrion al competiției, la invitația inspirată a profesoarei Angela Olaru, încă de acum șase ani, lansează corăbiile de hârtie: Baudelaire, Gyr, Crainic, Eminescu, Vieru, propriile-i taine. Copiii vor să atingă cu mâna corăbiile, de al căror avânt grațios se încântă.

Apoi, oarecum neașteptat în această sărbătoare pe care ai fi putut-o suspecta de formalism, Nicolae Băciuț citește fragmentar din miile de fraze adunate de prin toată țara. Cuvinte noi! Freamătul încetează. Cine se aștepta să le mai audă? În fond, la ce altceva să te mai aștepți de la un concurs școlar de literatură decât, cel mult, la niște lucruri drăguțe? Dar freamătul și nerăbdarea încetează!

La sfârșit, Nicolae Băciuț evocă priceperea profesorilor, grija părinților ... iar noi vrem să credem, ca în minuni, că doar atât și e de ajuns pentru ca apele să se despartă, peștii să tacă, să privească liber și drept, altfel decât de jos în sus, minunatele plămuiți ale memoriei înfiorate de Duh, în drumul lor adânc și cuminte către memorie.

Concursul "Ion Creangă", cu cele peste două mii de lucrări primite, generează deja prestigiu: o poartă pentru dorința cine știe căror suflete de a cânta sufletului nostru - ne inspiră a spune unul dintre laureați. Prestigiul începe atunci când freamătul încetează, iar nerăbdarea se smerește pentru că, în fața rotunjimii vii a cuvântului plămădit brâncușian, totul are sens. O tânără sau un tânăr s-au apucat de scris, au pus în circulație, în plicuri albe, comori: munca sisifică a unei profesoare de limba română și discernământul într-o literatură al unui scriitor - atât, și e de ajuns.

CODRIN VASILOANCĂ-SMIRNOV

"Vatra veche" la „Caiete silvane”

La Zilele revistei „Caiete Silvane”, manifestare tradițională a cărții în Sălaj, desfășurată la Zalău și Jibou, într-o companie selectă (Ioan Moldovan, Traian Ștef (revista „Familia” din Oradea), Ștefan Manasia, Ioan Pavel Azap, Claudiu Groza („Tribuna”), Lucian Scurtu („Caietele Oradei”), Ion Radu Văcărescu, Silviu Goga („Euphorion”), Ștefan Doru Dăncuș (rev. „Singur”), Olimpiu Nușfelean („Mișcarea literară”), Viorel Mureșan, Daniel Hoblea, Viorel Tăutan, alți scriitori din țară și din Sălaj, Nicolae Băciuț și-a lansat volumul său de poeme, „Poemul Phoenix”, prezentat de prof. Carmen Ardelean, și revista „Vatra veche”, cea mai tânără publicație de cultură din țară.

Manifestările au inclus și alte lansări de carte, lecturi publice, un scurt spectacol folcloric. În sala de conferințe a Grădinii botanice din Jibou s-a desfășurat dezbateră cu tema „Viața în artă și arta în viață” și o lectură publică susținută de poezii participanți.

Garza ospitalieră și moderatorul întâlnirilor literare a fost poetul Daniel Săuca, redactor-șef al revistei „Caiete Silvane” și director al Centrului de Cultură și Artă Sălaj. (N.B.)

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate domnule NICOLAE BĂCIUȚ -

Vă mulțumesc, pentru trimiterea numărului 4/2011 al *Vetrei vechi!*

Din nou, nu mă dezamăgește deloc, ci bine-strălucește! - ...ba, chiar găsc lumini din Vrancea! Doamne,-ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,
Adrian Botez

Vă mulțumesc tare mult!

Un dar deosebit în zi de duminică, hrană sufletului însetat de frumos ; felicitări și înaltă prețuire!

Carmen Tania Grigore,
Anglia

Mulțumim. Ne face plăcere că de fiecare dată să lecturăm *Vatră Veche*.

Julieta & Liviu

Mulțumesc foarte mult ! Felicitări. Faceți ceva cu totul deosebit.

Voica F.

Felicitări!!! aveți putere de muncă nu glumă. Vă invidiez, în sensul frumos desigur. Eu sunt în Archiud. Rămân pe glie până la întâi. Vă așteptăm cu drag cu urzicuțe, mămăliguță și gânduri bune. Toate cele dorite familiei dvs.

Melania

Vă mulțumesc și vă felicit pentru revista interesantă!

Fl. Dalian

Distinse domn,
Mulțumesc! O revistă superbă (și foarte voluminoasă!) Ați lucrat mult la ea. Felicitări. Cu prețuire,

George Roca

Bună ziua!

Într-adevăr foarte interesantă această revistă. Scrie undeva în josul pagini "Lunar", deci să înțeleg că ar fi revistă. Este foarte interesantă, informatică, foarte informativă! Utilă pentru oricine vrea să citească ceva în plus, pentru oricine vrea să afle ceva nou, pentru oricine vrea să afle lucruri din trecut și până-n prezent. Din păcate, este prima dată când aflu de vreo "vatră veche", nici de cea veche și nici de cea nouă nu am auzit, și, prin urmare, vreau să vă mulțumesc pentru că mi-ați trimis acest mail pentru a lectură.

Din cât am citit (nu în totalitate, dar am citit câteva articole, am luat pe sărite, căci acum nu prea pot, căci trebuie să stau în pat fiind operată de apendicită, voi încerca să citesc cât mai curând posibil oricum) mi se pare foarte frumoasă, așezarea în pagină este una lineară, lucrurile scrise sunt cele importante neincurcându-vă cu niște lucruri banale, fără sens, pozele sunt și ele foarte frumoase, și cele cu peisaje și cele cu portretele. Vă urez spor la scris în continuare, să nu renunțați, căci ceea ce faceți (scrieți, culegeți) este foarte educativ, încântător, mult noroc și multă... baftă! Pe curând!

Bocu Raluca Nicoleta

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc mult și pentru acest număr al revistei. Încă un număr bogat, cu de toate pentru minte și inimă, motiv de apreciere pentru "baciul" revistei și pentru toți care au trudit la apariția ei. Am s-o transmite și altor prieteni. Sănătate multă și împliniri după cum vă este gândul..

Cu prețuire,

Veronica Oșorheian

Mulțumesc foarte mult.

Vă rog să primiți sentimentele mele de respect și considerație.

Col. (rez.) Ioan Gaftone

Dragă Nicolae Băciuț,

Incitantă și tentantă propunerea lansată în acest număr. Dar eu mă gândesc nu numai la dezvoltarea picante sau anecdotice legate de prietenii sau dușmăniile literare, ci și la consolidarea valorii prin prisma acestor relații între diverși scriitori. Se scrie imnes și nu întotdeauna rău. Numai în această revistă ce scriituri remarcabile se

postează, cu toate că nu toate semnăturile sunt sonore! Un tort cu patru nivele, cu blat solid, cu delicioase creme. Să-l mănânci din ochi. Totuși, interes prezintă numai cireașa de pe tort. De ce? Și cine arată cu degetul cireașa? Aici s-ar situa făcătura... succesului. Plecând de la... prietenia sau antipatia unora. Nu știu dacă mă voi putea abține să nu mă înscriu la cuvânt. Un număr mustind de adevăruri crude, din subterană, referitoare la viața noastră literară ar fi de mare impact, cred eu. Depinde de cine și ce va dezvoltă. Oricum, revista ar câștiga în atractivitate, chiar dacă ar face un pas lateral din structura destul de sobră totuși, cu care ne-a obișnuit. Dacă nu voi scrie, voi citi cu interes, te asigur, stimate Nicolae Băciuț.

Felicitări pentru acest număr, mulțumesc, numai bine,

Adrian Țion

Mulțumesc pentru revista "Vatra veche"! O aștept de fiecare dată ca pe o "Sfântă sărbătoare".

Revista domniei voastre este aceluși loc liniștit, când totul în jur e plin de zgomot, acel loc minunat, când e prea multă răutate, și bucuria mea exact la momentul potrivit...

Vă doresc viață lungă, roade culturale bogate și tot ce-i mai bun pe lume.

Cu aleasă prețuire,

Bibliotecar Georgeta Tudora

Iași

Mii de mulțumiri! Deosebit de elegantă și erudită!

Dimovici
Germania

Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru revistă. Mi-a plăcut mult conținutul revistei, în special "Prietenia/dușmănia literară". Citez: "Cum l-au

lăsat și pe Nichita fără iubite, tot prietenii." Cred că l-au lăsat și fără iubire.

Vă atașez ultimul meu eseu scris. Dacă va place, poate îl publicați. Dacă nu, nu!

Cu considerație,

Vavila Popovici
Carolina de Nord

Dragă Nicule,

Ca de fiecare dată, citesc cu plăcere revista. Cu mulțumiri și felicitări,

Ion Cristofor

Ca de obicei, excelent și acest număr al "Vetrei Vechi". De asemenea, inspirată alegerea poemului de pe prima pagină, pe care l-am auzit recitat de către Florin Piersic.

Am plecat de la Zilele revistei "Caiete Silvine" (Zalău, 25-26 martie 2011) cu mulțumirea sufletească a cunoștinței făcută "pe viu" cu domnul Nicolae Băciuț.

Mult succes în continuare și aprecieri frățești,

Ștefan Doru Dăncuș

Mulțumesc, drag Nicolae Băciuț!

Sper să mă învrednicesc să învăț ceva... calculatoare și să mă ajute ochii să citesc și pe noua linie de... comunicare.

Felicitări pentru tot ce faci,

vatrai... **Lucian Vasiliu**

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, mă grăbesc să răspund imediat gestului Dvs. deosebit și vă spun, de la început, că mi-ați făcut o mare surpriză și o bucurie deosebită, trimițându-mi nr. 4 al revistei „Vatra Veche”. Mărturisesc, doar după o simplă „răsfoire”, că m-a impresionat bogăția tematică abordată, precum și ținuta grafică excelentă. Îndrăznesc să vă declar că aș fi deosebit de onorat, dacă ați fi de acord să mă număr printre colaboratorii Dvs. cu recenzii ale cârților scriitorilor din Neamț, La fel de onorați ne-am simți și noi, cei care edităm revista „Antiteze” (director Cristian Livescu), dacă ați accepta să colaborați cu noi. În cazul în care veți accepta invitația noastră, așteptăm materialele Dvs. chiar și pentru nr. 4/2011, pe care intenționăm să-l edităm până la sfârșitul acestei luni, cu mențiunea că, fiind la început de serie, nu dispune de fonduri pentru onorarii. Adresa noastră: antiteze2010@yahoo.ro Încă o dată, mulțumiri și să auzim numai de bine.

Constantin Tomșa

În lumea lui Nicăpetre... (Foto Angela Olaru)

O sărbătoare (primirea revistei "Vatra veche" nr.4/2011) suprapusă peste alta a întregului neam românesc (93 de ani de la Unirea Basarabiei cu Țara)! Lucrul s-a întâmplat ieri, duminică, 27 martie 2006, tocmai când m-am întors de la una din multele manifestări organizate în aceste zile la Iași pentru a marca amintitul eveniment (masa rotundă de la Muzeul Unirii, cu participarea unor istorici din Țară, din Basarabia și din Bucovina).

Primiți omagiile noastre pentru tot ceea ce faceți pentru apariția și difuzarea acestei minunate publicații acolo, la Tg. Mureș, în inima Țării!

Cu mulțumiri și urări de viață lungă Dumneavoastră și Revistei,
Vasile Fluturel

Multumesc, multumesc!

Apropo de: Prietenia/ dușmănia. Incitant, chiar provocator subiectul, pentru cei din breaslă !!! Din păcate sensul de "prietenie" (nu doar în literatură), incumbă o sumedenie de atribute, pe care nu le găsești "pe toate ulițele" (și o atitudine imparțială, fără a face rabat de la calitate) . Iarăși, **multumesc!!!**

Maria Soare
Iași

Domnule Nicolae Băciuț,

Ar trebui să-mi cer de două ori iertare; Prima dată pentru tardivitatea acestui mesaj. Desigur, neglijența îmi aparține și mi-o asum ca atare. Adică, în mod responsabil. A doua oară ar trebui să fiu iertat și datorită faptului că, inevitabil, voi fi nevoit să mă repet. De această dată, însă, "vina" vă aparține. Pentru că mă văd obligat să remarc și să apreciez (a câta oară?) cu toată sinceritatea și - zic eu - și cu toată competența, nivelul înalt la care publicația pe care o păstoriți se ridică prin calitatea materialelor și a subiectelor dezbătute, precum și prin aleasa prezentare grafică. Indiferent de alte păreri, dați-mi voie să o consider o revistă de prim-plan pe eșichierul celor de gen. Într-o lume a culturii banului, cineva alocă bani în cultură și acest lucru vorbește de la sine...Cu toată distinsa mea considerație,

Vasile Vajoga

Om mureșean,

Ce fel de revistă e aceasta că, de la un număr la altul, ca Ileana Cosânzeana, e mai frumoasă și mai mândră? Pur și simplu e în întrecere, nu cu toate revistele văzute și nevăzute, scrise și nescrise, ci cu ea însăși. Parcă-i un făcut. Parcă nemulțumită de sine, mereu își cumpără podoabe și veșminte ca să se poată mândri. Și i se potrivesc de minune. Și dacă mă gândesc, are și cu ce. E bogată, frumoasă, înțeleaptă, tânără (chiar dacă a fost odată bătrână), are avuții nenumărate, are pețitori, are noroc, are VIITOR. Și va avea, în curând și PRUNCI DE LUMINĂ. Ce mai poate dori cineva? E nemaipomenit ce s-a reușit și se reușește de fiecare dată. Cu adevărat -vorbă lui Preda - "Așa ceva nu se mai există" - sub soare, sub lună, sub stele, pe pământ și sub pământ. S-o păstrăm și s-o protejăm de zmei și balauri pentru că e RODUL DRAGOSTEI ȘI AL BUNĂTĂȚII. Și, CINSTE, celor care o poartă pe brațe ca pe-un tezaur, ceea ce și este. Și care-și înscriu numele în așternuturile ei, imaculate. Vă felicit pe toți și vă iubesc pentru ea, mândrindu-mă și fudulindu-mă, foarte.

Cezara Adamescu

Răsfoiri

Revista revistelor literare

Vatra veche Nr. 3/2011

În nota sa... neobișnuită (în sensul unui demers literar susținut constant, cu autoritate și competență) *Vatra Veche* „devansează”

timpul și mai ales timpurile actuale, revista condusă de dl Nicolae Băciuț editând, la începutul lunii februarie, numărul 3 din acest an. A fost greu, așadar, să alegem citatele pentru „Răsfoiri” și, în cele din urmă, ne-am oprit la savurosul dialogul/interviul susținut cu dl. Profesor Universitar **Ștefan Cazimir** de Rodica Lăzărescu. Fostul lider al Partidului Liber-Schimbist, cel ce, ni se amintește, și-a început un discurs în Parlament cu adresarea: „Domnule președinte, Stimai colegi, Onorate fotolii goale...” susține că, de fapt, partidul domniei sale este și va fi pentru eternitate majoritar în forul legislativ al României. Iată și pertinenta justificare: „Hotărârea consiliului director P.L.S. din 1991, prin care toți parlamentarii care își schimbau apartenența politică deveneau automat membri de onoare ai Partidului Liber-Schimbist, este valabilă și astăzi. Uitați-vă deci pe lista actualului Parlament și veți vedea câți dintre componenții săi au devenit, în această legislatură, noi membri de onoare ai Partidului Liber - Schimbist, adăugându-se celor care sau adunat de-a lungul timpului...”

(Fereastra, nr. 1(59-60), ianuarie, februarie, 2011, p.26)

Vatra Veche de aprilie

Lunarul de cultură **Vatra Veche** propune în numărul pe aprilie întâlnirea cu arta. Redactorul-șef Nicolae Băciuț, vorbește în editorial despre prietenia/dușmănia literară, fenomene cu care a făcut cunoștință fiecare scriitor. **Vatra veche** se află în dialog cu Părintele Dionisie Ignat, de la Muntele Athos, prin intermediul lui Nicolae Băciuț, descoperind lucruri de pus la suflet. Ca o vindecare. Despre poemul dramatic „Meșterul Manole”, al mitropolitului Valeriu Anania, scrie Lucreția Bogdan. Literatura este ca un spectacol la Marin Sorescu, este de părere Tudor Negoescu. Î.P.S. Sălăjanul este în dialog despre cinstirea Sfintei Cruci cu Luminița Cornea, iar Nicolae Băciuț adresează o Scrisoare deschisă către Î.P.S. Andrei. Aurel Dragoș Munteanu este un scriitor cu un destin neobișnuit, spune Cleopatra Loruțiu. Clujeanul Ovidiu Pecican spune lucruri interesante în dialogul cu Liliana Moldovan. “Cred că viața fără cultură ar fi imposibilă”, declară într-un interviu prof. dr. Dorel Cosma, directorul Centrului Cultural Bistrița. Regizorul bistrițean Sergiu Lupșe se află în dialog cu Mirela Corina Chindea. Despre rolul interviului în literatură scrie Elena M.Cîmpan, care este recenzată cu volumul de proză “Eseul de cleștar”, premiat de SSBN, iar la rândul ei scrie despre poezia ca icoană la Valentin Marica, un alt conjuțean de-al nostru. Volumele “Cuvinte pentru suflet” al protopopului Alexandru Vidican și “Butelia cu oxigen” al criticului Andrei Moldovan sunt și ele recenzate în acest număr al revistei. Revista continuă publicarea în același ritm, dovedindu-se una dintre cele mai serioase publicații.

Menuț Maximilian

(Răsumetul, Joi, 24/03/2011)

CLIPA TĂINUITĂ acrostih

Născută din Lumina Dumnezeu
Ivitu-s-a pe Ceruri Steaua mea.
Credința-n suflet, tandru se-ntocmea
Ofrandei viu impuls dorind să dea.

La ceasul prim al tainicei Creații,
Azurul, miozotiși făurind,
Extazuri dăruia. În sfânt colind,
Briliante se-ntreceau în fulgurații.

Atunci, în clipa-aceea tăinuită,
Cuminecând din Harul cel mai sfânt,
Istoriile descifrat-am din Cuvânt,
Urmarea-mi încrustând pe-o stalacmită.

Te voi slăvi, o, stea de foc, în cânt!

R.M.Niculescu

01.03.11

Centrul Cultural "Nicăpetre", Brăila

**Nicăpetre în grădina Centrului Cultural-
foto Angelica Iordan**

Interior, "INVOCATII"

"Acasă la Nicăpetre", eseu fotografic de Angela Olaru

OCHIUL CICLOPULUI

NICĂPETRE, „REGELE ȘI REGINA”

Starea prozei

A STA ÎN CALEA OAMENILOR

Era frigul ascuțit și jilav al unui sfârșit de martie căinos. Orașul nu suferise de pe urma inundațiilor. Satele, însă, jur împrejur, fuseseră scufundate, mai mult de jumătate, într-o mlaștină neagră, uleioasă, grețoasă, deznădăjduitoare.

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I.Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Duncan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Mihaela Malea Stroe,

Era duminică, la un ceas după amiază. Tânărul descult stătea în mijlocul străzii, pe carosabil - îngenunchat. Șoferii, destul de rari, care treceau, îl înjurau pe cel îngenunchat - grosolan și sonor, spectaculos, ieșiți afară cu trupul, pe jumătate, din cabine. ”Bețivule!” – strigă unul, cu o mirare victorioasă, de parcă atunci ar fi făcut o mare descoperire. Îl înjurau - și treceau mai departe. Aveau treburile lor, atât de grabnice... Tânărul descult rămânea, în continuare, impasibil, îngenunchat și gol până la brâu, pe carosabil. Capul i se plecase, adânc, până aproape de asfaltul cu străluciri ferite, întunecate, bănuitoare. Asfaltul amestecat cu crâncena ură a apei.

Tânărul se ruga. Ochii nu i se vedeau. Buzele îi tremurau, se zvârcoleau de chinul cumplit al rugăciunii. Pe trotuar nu treceau decât umbre răzlețe. La un moment dat, una dintre umbre se dădu jos de pe trotuar și înaintă, pe carosabil, până ajunse în dreptul tânărului îngenunchat. Era un preot în reverendă, care tocmai ieșise de la slujbă. De la Sfânta Liturghie.

-De ce stai aici? – întrebă, cu blândețe, preotul.

Tânărul ieși, cu greu, din adâncuri. Ochii îi erau tulburi, duși în fundul capului, de parcă s-ar fi întors un scafandru, din gropile beznelor pacifice. Buzele i se dezlipiau greu.

-I-am ieșit lui Dumnezeu în cale. Trebuie să mă vadă, aici, în calea cea mare.

Preotul se gândi, o clipă, cu ochii spre norii de plumb, care se târau, parcă, direct pe creșetele oamenilor pământului. Apoi zise:

-Dumnezeu te vede și dacă ești în fundul pământului. De ce stai, deci, aici, în calea oamenilor?

-Le-am ieșit și oamenilor în cale. Altfel, oamenii nu mă vedeau. Dumnezeu, poate, vede, dacă nu a vrut să-și întoarcă fața de la noi. Dar oamenii nu văd, decât dacă le stai în cale - murmură tânărul. Dar, ciudat, vocea i se auzea de parcă ar fi strigat.

Preotul zăbovi din nou, de data asta, parcă, distrat, gândindu-se la cu totul altceva. Spuse, cu aceeași voce egală, monotona, totuși sfredelitoare:

ADRIAN BOTEZ
(Continuare în pagina 77)

Liliana Moldovan, Marcel Naste,
Gheorghe Șincan

Corespondenți: Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Alexandru Jurcan, Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA), Adriana Yamane (Japonia)

Lunar de cultură și artă editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2011 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952